

TC.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ ANA BİLİM DALI

**17. YÜZYILDA YAPILMIŞ MENSUR ŞEHNÂME TERCÜMESİ
(I. vr. 553a-573b) (İnceleme – Metin – Dizin)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SEVAL CAV

İSTANBUL, 2010

TC.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ ANA BİLİM DALI

**17. YÜZYILDA YAPILMIŞ MENSUR ŞEHNÂME TERCÜMESİ
(I. vr. 553a-573b) (İnceleme – Metin – Dizin)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SEVAL CAV

TEZ DANIŞMANI:
DOÇ. DR. ZUHAL KÜLTÜRAL

İSTANBUL, 2010

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek Lisans öğrencisi Seval Cav'ın "17. Yüzyılda Yapılmış Mensur Şehnâme Tercümesi (I. vr. 553a - 573b) (İnceleme - Metin - Dizin) " konulu tez çalışması jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili Bilim Dalı Yüksek Lisans tezi olarak oy birliği / oy çokluğu ile başarılı bulunmuştur.

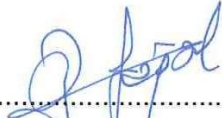
Tez Danışmanı : Doç.Dr. Zuhâl Kültüral
Üniversitesi Marmara

Üye : Prof.Dr. Gülden Sağıol Yüksekaya
Üniversitesi Marmara

Üye : Doç.Dr. Okan Yeşilot
Üniversitesi Marmara

İmza

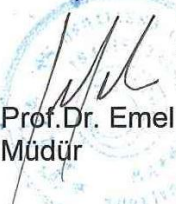

.....

.....

.....

ONAY

Yukarıdaki jüri kararı Enstitü Yönetim Kurulu' nun 20.../09.../2010 tarih ve 2010/19-5 sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof.Dr. Emel KEFELİ
Müdür

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
ÖNSÖZ	II
ÖZET	III
ABSTRACT	IV
KISALTMALAR.....	V
TRANSKRİPSİYON CETVELİ.....	VI
GİRİŞ.....	1
İMLÂ ÖZELLİKLERİ	10
METİN.....	15
SÖZLÜK.....	55
ÖZEL İSİMLER	154
17. YÜZYILDA YAPILMIŞ MENSUR ŞEHNAME TERCÜMESİ ÜZERİNE HAZIRLANMIŞ TEZLER	157
KAYNAKÇA	158
ÖZGEÇMİŞ.....	160
TIPKIBASIM	161

ÖNSÖZ

Şehname, İran krallığının kuruluşu ile Sasani hanedanlığının varlığının sona ermesi arasındaki kronolojik tarihi, epik bir anlatımla işleyen manzum bir eserdir.

İranlıların Müslüman olmadan önceki bin yıllık geçmişinin izleri vardır.

Türk kültüründe de geniş yer alan Şehnâme'nin dilimize manzum ve mensur olmak üzere çeşitli tercümeleri yapılmıştır. Bizim üzerinde çalıştığımız eser kelime kelime bir tercüme değildir. Eserin hacmine bakarak, halkın merak ve ilgisini çekecek başka konuların eklenmesiyle genişletildiğini söylemek mümkündür.

Eser üç cilt halinde toplam 1778 varaktır. İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesinde 6131 demirbaş numarasıyla kayıtlı mensur bir Şehname tercümesidir. Üzerinde çalışılan kısım, yazmanın 1. cildinde 553a-573b varaklarını kapsamaktadır. Tez üç bölümden oluşmaktadır: Giriş, metin ve sözlük.

Giriş bölümünde Firdevsî'nin hayatı, Şehname ve Şehname tercümeleri ile üzerinde çalışılan eser hakkında bilgiler bulunmaktadır. Şehnâme'nin manzum ve mensur Türkçe tercümelerine yer alır.

Metin kısmı varak ve satır numaralan esas alınarak gösterilmiş, noktalama işaretleri günümüz imlası dikkate alınarak uygulanmıştır. Yararlanılmasında kolaylık olması açısından metin paragraflara ayrılmıştır. Metinde okunmayan sözcük [...] şeklinde gösterilmiştir.

Sözlük bölümünde, metinde kullanılan ve sözlük değeri olan her kelime ana madde olarak alınmış ve alfabetik olarak dizilerek metinde geçtiği anlamlar tespit edilmeye çalışılmıştır. Madde başlarının altında ise o madde ile ilgili deyim, ara madde ve birleşikler sıralanmıştır.

Çalışmanın sonuna eserin çevriyazıya aktarılan 553a-573b varaklarının tıpkıbasımı eklenmiştir.

Çalışmalarım arasında yoğun çalışma temposuna rağmen yardımlarını esirgemeyen tez danışmanım Doç. Dr. Zuhâl KÜLTÜRÂL'a, hazırlamış olduğu Cibakaya programı ile dizin çalışmalarına katkıda bulunmuş olan Prf. Dr. Ceval Kaya'ya teşekkürü bir borç bilirim.

ÖZET

Eser, İstanbul Üniversitesi Merkez kütüphanesi 6131 demirbaş numarasıyla kayıtlıdır. Üç cilt halinde ve tamamı 1778 varaktır. Ayrıca eserde minyatürlere yer verilmiş, her sayfası 25 satır olarak düzenlenmiştir. Üzerinde çalışılan 1. cildin boyu 39, eni 24.5, kalınlığı 7.5 cm'dir. Eser Hicrî 1187, Milâdî 1773 yılında tamamlanmıştır. Kelime kelime bir tercüme değildir. Tez yazmanın 553a-573b varaklarını kapsamaktadır. Bu tezi hazırlamaktaki amaç Şehname'nin bu mensur tercümesini tanıtmaktır. Bu çalışma giriş, metin ve sözlük olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır.

Giriş kısmında Firdevsî, Şehname, Şehname çevirileri ve üzerinde çalışılan yazmayla ilgili bilgiler verilmektedir.

Metin kısmında sayfa ve satır numaraları belirtilmiş, günümüz noktalama işaretlerine göre düzenlenmiş ve gerekli kısımlarda paragraflar yapılmıştır. Böylece eserden faydalanılması daha kolay hale getirilmek istenmiştir.

Sözlük bölümünde eserin söz varlığını gösteren bir indeks hazırlanmış; eserdeki kelime ve birleşik şekillerin metindeki anlamları verilmeye çalışılmıştır.

ABSTRACT

The book is registered under fixture number 6131 at the Central Library of İstanbul University. It is composed of 3 volumes with total pages of 1778. Also miniatures have taken place in the book with each page designed in 25 lines. The length of the first volume on which the book is being carried on, is 39 cm, the width is 24.5 cm and thickness 7.5 cm. The book was completed in 1187 -date based on Hegira, in 1173 —date based on Christian Era; it is not a translation word by word. The thesis includes the pages 553a-573b of the manuscript.

The aim in preparing this thesis is to introduce the translation of Şehname as a prose. This work is composed of three sections which are the introduction, the text and the dictionary. in the introduction part, information about Firdevsi, Şehname, Şehname translations and the manuscript on which the work is carried on; is given.

In the text, the page and line numbers are shown, designed according to today's punctuation marks and in necessary parts paragraphs are created. in this way, it has been aimed to get benefit of the work more easily.

In dictionary, an index is prepared which shows the vocabulary of the book; the meanings of the words and compound forms in the book are tried to be explained.

KISALTMALAR

<i>A.</i>	Arapça
<i>Bağ.</i>	bağlaç
<i>b.</i>	birleşik
<i>bk.</i>	bakınız
<i>e.</i>	edat
<i>F.</i>	Farsça
<i>fi.</i>	fiil
<i>i.</i>	isim
<i>mec.</i>	mecazen
<i>Sf.</i>	sıfat
<i>Soğd.</i>	Soğudca
<i>ün.</i>	ünlem
<i>yan.</i>	yansıma
<i>Yun.</i>	Yunanca
<i>zf.</i>	zarf
<i>zm.</i>	zamir
*	Bir madde başı kelimenin türevi olduğunu bildirir.
/	Farklı imlâlarla yazılmış madde başlarını ayırır.
→	Yandaki maddelere gönderme ifade eder.

TRANSKRİPSİYON CETVELİ

Harfler	Transkripsiyon Karşılıkları	Harfler	Transkripsiyon Karşılıkları
ا (آ)	Â, â	ش	Ş, ş
ا (أ)	A, a; E, e	ص	Ş, ş
ء	◌	ض	Ž, ž; Đ, đ
ب	B, b	ط	Ṭ, ṭ
پ	P, p	ظ	Z, z
ت	T, t	ع	◌
ث	Ṣ, ṣ	غ	G, ğ
ج	C, c	ف	F, f
چ	Ç, ç	ق	Q, q
ح	H, h	ك	K, k; G, g; ñ
خ	H, h	ل	L, l
د	D, d	م	M, m
ذ	Z, z	ن	N, n
ر	r	و	V, v; O, o; Ö, ö; U, u, Ū, ū; Ü, ü
ز	z	ه	H, h (a, e)
ژ	J	ی	Y, y; I, i; Í, í, Ī
س	S, s		

GİRİŞ

FİRDEVSÎ VE ŞEHNAME

İran'ın milli destanı Şehnâme'nin müellifi Firdevsî, 940 yılında Tus şehrine bağlı Tâberân'ın Bâz köyünde doğdu. Künyesi Ebü'l-Kâsım, lakabı Fahreddin, mahlası Firdevsî'dir. Hayatı hakkında çeşitli rivayetler anlatılmakla birlikte Firdevsî'nin çocukluk dönemi ve öğrenim hayatı hakkında kaynaklarda hemen hemen hiçbir bilgi yoktur. Babasının Tus ırmağından ayrılan Âbrâhe çayı kenarında yaşayan bir çiftlik sahibi olduğu bilinmektedir.

Çeşitli kaynaklarda çocukluğunda iyi bir öğrenim gördüğü ve dil öğrenimine ayrı bir önem verdiği belirtilmektedir. Bunu da şiir yazacak kadar Arapça'yı bilmesinden, Farsça'ya olan hakimiyetinden anlamak mümkündür. Bunun yanında şairin zamanında bile çok az bilgin tarafından bilinen ve neredeyse unutulmaya yüz tutmuş Pehleviceyi biliyor olması bu görüşü desteklemektedir. Firdevsî'nin muhtemelen başlangıçta diğer şairler gibi gazel ve kaside yazdığı düşünülebilir.

Şairin döneminde, İran'ın İslâm öncesi tarihine ait Pehlevî dilinde yazılmış bazı eserlerin ortaya çıkarıldığı ve bunların yeni Farsça'ya çevrilme çalışmalarına başlandığı bilinmektedir. Bu çalışmaların etkisiyle Firdevsî bir süre sonra eski İran tarihi hakkında bilgi edinmek üzere Pehlevî dilinde yazılmış eserlere karşı büyük bir ilgi duymuş, o dönemde yazılmış eserlerden faydalanmak için babasından veya Zerdüşt rahiplerden Pehleviceyi öğrenmiştir.¹

Firdevsî'nin Şehname'yi 980-990 yılları arasında yazmaya başladığı tahmin edilmekle birlikte bu eseri yazması için onu kimin veya kimlerin desteklediğini bilmemekteyiz. Yalnız Şehnâme'nin mukaddimesinden bu esere başlarken Tus'ta bir dostunun kendisini teşvik ettiğini, Abu Mansur b. Muhammed adında bir zattan maddi yardım gördüğünü ve mukaddimeyi yazdığı zaman, bu zatın ölmüş olduğunu anlatmaktadır. Bunların dışında Tuslu yönetici ve zenginlerden yardım gördüğünden bahsedilmektedir.

¹ H. Ritter, "Firdevsî" *İslam Ansiklopedisi*, C.4, s.643-649; Mehmet Kanar, "Firdevsî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.13, s.125-127.

Firdevsî'ye haklı bir şöhret kazandıran eserini oluşturmaya başlamasında tarihi bilgisinin genişliği yanında geçmiş olayları öğrenme arzusu da etkili olmuştur. Yaşadığı toplumda soylu bir aileden gelme, aile kütüğünün tarihi şahsiyetlere dayanması sosyal statünün belirlenmesinde makam-mevki kadar önemli bir saygınlık ölçütüdür. Firdevsî bu alanda yapılacak bir çalışmanın toplumsal hayata faydası, tarih bilincinin oluşmasında üstleneceği görevin farkındadır. Bu eseri oluşturmak için duyduğu istek ve gösterdiği özveri de bu görüşü desteklemektedir.

Firdevsî parça parça yazmaya başladığı eserini destanlar arasında bağlantıları sağlayacak ilaveleri ekleyip düzenlemeleri yaptıktan sonra 1003-1004 yılları arasında tamamlamıştır. Eserini devrin büyük hükümdarı Gazneli Sultan Mahmud'a ithaf etmiştir. Ancak firdevsî eserinin değeri ölçüsünde bir ödül almamıştır. Bir rivayete göre Firdevsî'nin Sultan Mahmud'a bir hicviye yazdığı, kendisine verilen parayı almayıp dağıttığı anlatılır.

Firdevsî ömrünü yoksulluk içinde geçirmiştir. Ömrünün sonuna doğru doğduğu şehir olan Tus'a dönmüş ve burada vefat etmiştir. Ölüm tarihi bazı kaynaklarda 1020, bazılarında ise 1025 olarak geçmektedir.

A) ŞEHNÂME'NİN DOĞUDA VE BATIDA YAPILAN ÇEVİRİLERİ²

Eser gerek efsane niteliğindeki yaşam, olay ve durumların verilişi gerekse anlatılanların bir araya getirilip toplanmasıyla ortaya çıkan kendine özgü kronolojik tarih olması yönüyle dikkat çekicidir. Bu özelliklerinden dolayı Şehnâme, dünya edebiyatının klasikleri arasındaki yerini almaktadır. Kaynaklardan öğrendiğimize doğuda ve batıda çeşitli dillere birçok çevirileri yapılmıştır.³

Doğuda ve Batıda yapılan çevirilerin belli başlı baskıları:

Doğuda yapılan baskıların çoğunlukla taş basması olduğu ve birtakım yanlışları da içlerinde barındırdıkları bilinmektedir.

Doğuda yapılan tercümelemin ilki, 12. yüzyılın sonlarına doğru, Kavamüddin Ebul Fettah İbni Ali tarafından yapılan Arapça tercümedir. Fakat bu tercüme eksiktir.

² Necati Lugal, *Şehname*, çev. Ön Söz: Kenan Akyüz.

³ Zuhâl Kültürel – Latif Beyreli, *Şerîfî Şehnâme Çevirisi*, C.1-4, Ankara, 1999.

j. Mohl, doğuda yapılan ikinci, tam ve manzum tercümenin Türkçe olduğunu ve bunun Tatar Ali Efendi tarafından Kansu Gavri adına 916/1510 da yapıldığını söylüyor.

Batıda ilk olarak Turner Maçan tarafından neşredilen (Kalkuta, 1829) eserin sonradan birçok baskısı yapılmıştır.⁴

B) ŞEHNÂME'NİN TÜRKÇE ÇEVİRİLERİ

1) MANZUM ÇEVİRİLER

DİYARBEKİRLİ ŞERİFİ VE ŞEHNÂME ÇEVİRİSİ

Bilinen tek manzum çeviri olan Şerifi'nin tercümesi hakkındaki en kapsamlı bilgiyi "Şerifi Şehnâme Çevirisi" adıyla hazırlanan doktora tezinden⁵ öğreniyoruz. Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesinde (Hazine-1519) kayıtlı bulunan bu çeviri eser 1170 varak olup güzel harekeli bir nesihle yapılmıştır. Her sayfada iki sütun halinde yirmi beş beyit bulunmaktadır. Eser büyük boy olup bazı kısımları tamir görmüş, bazı yerlere de sonradan ilaveler yapılmıştır. Baştaki ilk iki sayfa tezhiplidir. Ketebesinde Şerifi tarafından tercüme ve istinsah edildiği hususu ile eserin bitiş tarihi kayıtlıdır. Eserde birinci ciltte 37, ikinci ciltte 24 olmak üzere toplam 61 adet minyatür bulunmaktadır. Çevirinin birinci cildinde, baştan Luhrasb'ın tahta çıkışına kadar olan bölüm yer almaktadır. Bu cilt 29709 beyittir. İkinci cilt ise (29710-56506) 26786 beyit-satır ihtiva etmektedir. Daha sonraki sayfalarda 1-230. beyitler arasında dua bölümleri, 335. beyitten itibaren Şerifi tarafından ilâve edilen Kansu Gavri'nin sultan oluşu ve sultana övgü bölümleri yer almaktadır.

55684.-56048. beyitler arasında Şerifi tarafından ilâve edilen mensur bir bölüm yer almaktadır. Burada Firdevsî'nin Sultan Mahmud'la ve maiyetindeki şair ve sanatkarlarla tanışması, eseri yazmaya başlaması, eseri bitirdikten sonra caize meselesi yüzünden Sultan Mahmud'a gücenip tekrar memleketine dönmesi ve nihayet ölümüne kadar olan hayatı anlatılır. Yine bu bölümde 56205. beyitten itibaren elli beyit Sultan Kansu Gavri'nin övgüsüne ayrılmıştır. Ayrıca 42500.-42559. beyitler arasında Nizâmî'nin İskendernâme'sinden de çeviriler yapılmıştır. Eserin tamamı 56506 beyit

⁴ Necati Lugal, a.g.e.

⁵ Zuhâl Kültürel – Latif Beyreli, a.g.e.

olup asıl Şehnâme vezninden farklı olarak aruzun mefû'ilün mefû'ilün fe'ulün kalıbıyla yazılmıştır.⁶

2) MENSUR ÇEVİRİLER

Dünyada birçok çevirisinin yapıldığını bildiğimiz Şehnâme'nin bilinen ilk Türkçe çevirisi 2. Murad'ın emriyle yapılan mensur çeviridir. Harekeli güzel bir nesihle yazılmış 328 varaktan oluşan eserde yer yer manzum parçalar bulunmaktadır. Bu parçalar o dönemin mensur İsakendernâmelerindeki manzumeler benzemesi yönüyle de dikkat çekicidir. Çevirinin dilinden, geniş bir okuyucu kitlesinin faydalanmasına hizmet etmek düşüncesinin esas alındığı anlaşılmaktadır. Çeviride dokuz adet minyatür bulunmaktadır. Şehnâme'nin ikinci bölümünü ihtiva eden bu nüsha Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesinde kayıtlıdır (Hazine-1518).⁷

Bir diğer mensur çeviri, Mehdi mahlaslı Derviş Hasan tarafından Sultan 2. Osman'ın emriyle yapılan ve yine kendisine takdim edilen çeviridir.

Ne zaman tercüme edildiği bilinmemekle beraber, şark Türkçesiyle yazılmış "Şehnâme, Rustam destanının kıssası" adı altında eksik bir Şehnâme çevirisi de vardır.⁸

Milli Eğitim Bakanlığı'nın cihan edebiyatından yaptırdığı özet şeklindeki küçük tercüme yayımlar arasında, M. Cevdet'in de "Şarkın İlyadası: Şeh-nâme"⁹ (1928) adlı eseri vardır. Lise öğrencilerine yönelik eski harfli Türkçe olarak hazırlanmış 88 sayfalık bir kitapçıktır. Şehnâme'nin tanınmış parçalarının çevirisiyle oluşturulmuş bu eserde öğrencilerin belli başlı Türk destanlardaki tarihi olaylara dikkatlerinin çekilmesi, bu olaydan ibret almaları düşüncesi ön plana çıkar.¹⁰

Türk destanlarıyla ilgili araştırmalarıyla tanınan Prof. Dr. Rıza Nur, Türk Bilig Revüsü'nün dördüncü sayısını tamamen Şehnâme'ye ayırmıştır. Burada Şehname, yer yer kısaltılarak ve yer yer de tam olarak tercüme edilmiştir. 276 sayfalık bu tercüme, Şehname'yi yeterince tanıtabilecek niteliktedir.¹¹ Çeviride işlenen konular, olay ve

⁶ Zuhâl Kültürel – Latif Beyreli, a.g.e.

⁷ Necati Lugal, a.g.e.

⁸ Orhan Şaik Gökyay, "Şehnâme ve Türkçe Tercümeleleri", *Destursuz Bağa Girenler*, İstanbul, 1982, s.45-49.

⁹ Muallim Cevdet, *Şark İlyadası: Şehnâme*, İstanbul, Necm-i İstanbul Matbaası, 1928, s.88 (Eski Harfli Türkçe)

¹⁰ Yusuf Öz, *Şehnâme Tercümeleleri ve Sözlükleri, Name-i Aşına (Ortak Kültür Mirasının Arayışında)*, 2002, s.25-38.

¹¹ Rıza Nur, *Türk Bilig Revüsü*, "Şehn-nâme, Turan-İran Cenkleri", Şubat, 1934, C.1, Sayı:4, Mısır, 1934.

kişilerden hareketle Şehname esas alınmakla birlikte Süleyman-nâme ve Tevârih-i Kebir adlı eserden de yararlanılmıştır.

Dr. Yusuf ÖZ, "Şeh-nâme Tercümeleeri ve Sözlükleri" adlı makalesinde Şehname tercümeleeri hakkında derli toplu bilgi verir.

Üzerinde çalıştığımız bölüm, yazmanın 553a-573b varasını kapsamaktadır. Bu bölüm 1. Cildin sonudur. Cildin sonunda 572 ve 573 varaklarda eserin yazarı tarafından konu başlıkları verilmiştir. Eser İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi 6131 demirbaş numarasıyla kayıtlıdır. Kütüphane demirbaş kaydından müstensihinin Derviş Mustafa olduğunu öğrenmekteyiz. Bu eser hakkında en geniş bilgiyi "Şehnâme ve Türkçe Tercümeleeri" adlı yazısında Orhan Şaik GÖKYAY vermektedir. 1778 varaktan oluşan eser, üç cilt halinde düzenlenmiş olup minyatürlüdür. Eserin bu kadar hacimli olmasından Firdevsî'nin Şehnâme'sini de aşan, halkın merak ve ilgisini çekecek masal ve destan unsurlarının esere eklendiği anlaşılmaktadır. Ayrıca yeni bir olaya, hikayeye ya da mevzuya geçilirken o mevzunun alındığı kişi ya da kişiler için kullanılan nitelendirmeler de buna delil olacak cinstendir: " rāvīler öyle rivāyet iderler kim, öyle rivāyet olnur ki, rāvā-i dānā öyle naql eyler ki, rāvī-yi şīrīn öyle naql ider kim, rāvī-yi şīrīn zebān öyle naqlī der kim, rāvī-i sūhān kavlince, üstād öyle naql ü beyān eyler kim, rāvī-yi şīrīn kelām öyle naql ü beyān eyler ki, rāvī-yi şīrīn kavlince..." bu durum Firdevsî'nin eserinin esas alınmakla beraber başka rivayetlerden de faydalandığını gösterir.

Orhan Şaik GÖKYAY, tercümenin sonunda geçen "bu Şehnâme bu mahalde tamam olup bu rüzgârdan zuhurât-ı kevniyeden olan mevatlar nece dürlü ve nece üstādlar dilinden naql ü beyān olındı." kaydının bu tercüme ile Firdevsî'nin Şehnâme'sinde işlenen bazı konulardaki farklılığın açıklanmasına ışık tuttuğunu ifade etmektedir.¹²

Hazırlamış olduğum tez, Ferâmurz'un oğlu Cihân-bahş'ın Şemâme cadı tarafından kaçırılması ve Kırtas'la Ferâmurz'un onu kurtarmaya Şemâme cadının sarayına gitmesiyle başlar. Kırtas, Semenzâd Şah'ın önünde eğildi. Kırtas Ferâmurz'un rüyası üzerine kendisini gönderdiğini söyledi. Semenzâd Şah, Ferâmurz'un oğlu Cihân-bahş'ın Sâluk'la ava gittiğini ve kayb olduğunu söyledi. Kırtas Ferâmurz'un rüyasının

¹² Orhan Şaik Gökyay, a.g.e.

hikmetinin bu olduğunu anladı. Kırtas, Cihân-bahş'ı bulmak için dünyayı gezmeye başladı. Cihân-bahş'ın cinlerle birlikte oturduğunu gördü. Bu cinler 4 cindir; biri Racîm 'aleyhi'l-la'ne, biri İstihâre cini ve bu cin Hz. Süleymân'ın hatemini çalmıştır. Biri Kırtas'ın babası ve biri de Kırtas'dır.

Kırtas, Cihân-bahş'ın Şemâme cadının yanında oturduğunu gördü ve gizlice ona yaklaştı. Onu kurtarmak istedi ama Cihân-bahş'a büyü yapılmıştı. Cihân-bahş bu cennet gibi yerden ayrılmayacağını söyledi.

Semenzâd Şah ve Feylesûf-ı ekber Kırtas'ın Cihân-bahş'ı bulup bulmadığını konuşurlarken Kırtas geldi, olanları anlattı. Annesi Hurşîde Bânû'ya Cihân-bahş'ın kaybolduğu haberi ulaştı. Kırtas Cihân-bahş'ın babası Ferâmurz'u bulmaya gitti.

Ferâmurz İran şehri Belh önündeyken Kırtas gelip olanları anlattı. Ferâmurz pederi Rüstem'in elini öpüp Kutb'u da alarak Kırtas'la birlikte yola çıktılar.

Şemâme cadının sarayına geldiler. Kaleye ulaştılar. Şemâme cadı onların geleceğini biliyordu. Ferâmurz cadılarla karşılaştı ve onların, Şemâme cadının cadıları olduğunu anladı. Ferâmurz'a cadılar sihir yapmak istediler ama Ferâmurz dua ederek bunlardan kurtuldu. Şemâme, cadılarından Suzân cadıyı Ferâmurz'un üzerine gönderdi. Ferâmurz onu öldürdü. Şemâme, çok güçlü cadılarından olan Halîkaş cadıyı gönderdi ve Ferâmurz onu da öldürdü. Şemâme cadının oğlu olan veled-i zina Şehmâd kendisi kadar iyi bir cadıdır. Kırtas, Ferâmurz ve Kutb'un üzerine onu gönderdi. Ferâmurz Şehmâd'ın sihirlerinden kurtuldu ve onun sihirlerini yok etti. Onu da öldürdü.

Şemâme oğlunun öldüğünü öğrendi. Ah edip koynundan bir şişe çıkarıp havaya attı, şişe yere düşüp kırıldı. Şişenin içinden karıncalar çıkıp tazı kadar oldular. Ferâmurz, Kırtas ve Kutb bunları kırmağa ve öldürmeye başladılar. Bir yavuz atlı yeşil elbiseler giymiş kişi, Ferâmurz'un yanına ona bir kamçı verdi. Ferâmurz bu kamçıyla bütün sihirleri kırdı ve hepsini yok etti.

Ferâmurz kalenin kapısını açtı. Ferâmurz Hızır duasını okudu ve elindeki kabzayla bütün cinleri ve sihirleri yok etmeye başladı. Ferâmurz cadıya bu haber ulaştı ve Ferâmurz'un onu öldüreceğini söylediler.

Ferâmurz bir sütunun önüne geldi. Orada bir yazı vardı, okudu. Bu yazıyı İskender-i Kübrâ yazdırmıştı. Bir kale yaptırdığını adını Kal'a-ı ruba koyduğunu, kaleyi bulmak için yol bulup, oradaki sütunu yerinden kaldırmasını ve oradaki yadigârları almasını söylüyordu.

Ferâmurz Şemâme'nin yanına geldi. Ona sihri bırakmasını ve imana gelmesini söyledi. Şemâme kabul etmeyince öldürdü.

Cihân-bahş'ı kurtardılar ve Şemâme'nin sarayına geldiler. Buradaki değerli eşyaları aldılar. Ferâmurz Kırtas'a bu değerli eşyaları ve oğlu Cihân-bahşi emanet etti v onları Cebelkâ'ya babasının yanına gönderdi. Ferâmurz İskender-i Kübrâ'nın kalesine gireceğini, gelmezse ruhuna dua etmelerini söyledi.

Ferâmurz kaleye girdi. Yaşlı bir adamın çarhı çevirdiğini gördü. Şarhın dişlerini durdurdu ve adamı bu çarhı çevirmekten kurtardı. Daha sonra bir cinle karşılaştı. Cini öldüreceği sırada cin müslüman olduğunu söyledi. Ferâmurz'u tanıdı ve onun gelip kendisini özgür bırakacağını bildiğini söyledi. Bu cin Bilhûn Pîl-ser Nerre'dir.

Ferâmurz kalenin yedi kulesi olduğunu öğrendi. Burda teker teker bir arapla ve canavarlarla savaşarak kalenin yedinci katına geldi. Burası Kûh-ı Köf'dü. Ferâmurz kapıyı açtı. Buradan bütün cihani gördü. İran'a, Turan'a buradan baktı. Ferâmurz bir kapıdan içeri girdi ve içeridekiler selam verdiler.

İskender-i Kübrâ'yı başında taçla gördü ve selam verdi. Ferâmurz'un selamını almayınca ölü olduğunu anladı. Boynunda bir levha vardı. Burada Ferâmurz'a yazılmış bir metin buldu. İskender-i Kübrâ taç ve tahtını, bütün değerli eşyalarını ona bırakmıştı. Ferâmurz bunların bir sandık içinde olduğunu gördü. Ferâmurz bunları Tapuz Nerre'yle Şemâme cadının sarayında bulunduğu değerli eşyaların yanına taşıttı. Bunları dev, peri ve insanlara dağıttı.

Ferâmurz Kutb'u yanına alarak ava gitti. Sudan bir İblag-ı Şespây-ı Bahrî çıktı. Bu Kahraman-ı katilin atıydı. Kutb bu atla savaştı. Feramurz İblag-ı Şespây-ı Bahrî'yi sakinleştirerek yakaladı. Ferâmurz İblag-ı Şespây-ı Bahrî'yi yanına alarak geri döndü. Kırtas'ın yanına gitti. Kırtas onu İblag-ı Şespây-ı bahrî'le görünce şaşırıldı. Kahraman-ı katilin atı olduğunu anladı. Ferâmurz, Kırtas'a bunun ne olduğunu sordu. Kırtas hikâyeyi anlatmaya başladı.

Dâmen Şah'ın babası Sahmân'ı özgür bırakıp, Ekvâl Nerre'nin kardeşi Attâr Nerre'ye öldürüp, Sahmân'a kızı Muhin-gurab'ı verdiğini söyledi. Cihân-bahş ve Feylesûf Dâna bu hikâyeyi işitip hayran oldular. Ferâmurz üç gün dinlendikten sonra Kırtas'ı Câbelkâ'ya gönderip bizim geleceğimizi söyle dedi.

Câbelkâ sınırında Kurbü's-Şems vardı. Padişahı Minber Şah'dı. Ferâmurz Minber Şah'dı. Ferâmurz Minber Şah'ın bağı önüne gelip kapısında Hurşîde Bânû'yu

görüp hayran olup, almıştı.

Sâluk Zengi Minber Şah'ın bezirganbaşı Havâce Bahtiyâr Hâverî öldürüp eşyalarını aldı. Minber Şah pehlivan gönderip Sâluk Zengi'nin hakkından gelmek istedi. Sâluk Zengi'yi öldürmesi için Tîmûr Tehdhûy'u gönderdi. Sâluk Zengi Tîmûr Tehdhûy'un kulağını koparıp Minber Şah'ın sarayına gönderdi. Minber Şah askerlerini toplayıp Sâluk'un ve Câbelkâ'nın üzerine yürüdü. Semenzâd Şah bunu görüp dertlendi. Kale kapılarını kapattırdı. Minber Şah kale kapısına geldi. Erdivan Polat-puş Sâluk'a savaşmaya çağırdı. Sâluk Zengi'yle Erdivan dövüştü. Sâluk Zengi yaralandı. Sâluk yaralandı. Semenzâd Şah onu kaleye götürdü, tedavi ettirdi. Kırtas geldi, Semenzâd Şah sevindi, olanları anlattı. Erdivân'la Kırtas dövüştü. Ferâmurz geldi, Edivân'la dövüşerek onu yaraladı. Evrân'la dövüştü ve yaraladı.

Ferâmurz, Kırtas'la haber göndererek Semenzâd Şah'a kale kapısını açtırdı. Bu arada Cihân-bahş geldi, dedesi Semenzâd Şah'ın elini öptü. Annesi Hurşî'de Bânû'yla hasret giderdi.

Evrân iyileşti ve Minber Şah'ın intikamını almak istedi, savaş ilân etdi. Minber Şah Câbelkâ'ya asker gönderdi. Câbelkâ askerleri ile Minber Şah'ın askerleri savaştılar. Evrân Ferâmurz'u savaş alanına çağırdı, savaştılar.

Ferâmurz Evrân'ı savaşta yendi. Kırtas Erdivân'la savaştı. İkisini de yakaladılar. Kırtas, Evrân ve Erdivân'ı Ferâmurz'un yanına getirdi. Ferâmurz Evrân ve Erdivân'ı müslümanlığa davet etdi. Evrân bir şartı olduğunu söyledi. Ser-kaplan olmak istediğini bildirdi. Ferâmurz Evrân'a ser-kaplanlık, Erdivân'a ser-halkalık verdi.

Evrân, Ferâmurz'dan Minber Şah'ı bağışlamasını ve barışmasını istedi. Ferâmurz da onunla savaşmaktan vazgeçtiğini ve ülkesinde gözü olmadığını söyledi. Minber Şah'ın müslüman olmasını istedi. Evrân ve Erdivân'la haber gönderdi.

Minber Şah Evrân ve Erdivân'ı merak eder. Onların müslüman olduğunu duyunca şaşırır. Evrân ve Edivân'ın özgür olmak için yalan söylediğini düşünür.

Minber Şah Evrân ve Erdivân'ı görünce şaşırıldı. Evrân ve Erdivân kelime-i şehâdet getirip müslüman olduklarını söylediler. Onun da müslüman olmasını ve Ferâmurz'un onu affettiğini söylediler.

Minber Şah ordusuyla birlikte müslüman oldu. Ferâmurz Minber Şah için ziyafet verdi. Bu ziyafette Feylasûfa Rüstem'in intikamını almak istediğini söyledi.

Ferâmurz Kutb ve Bilhûn Nerre'yi alarak ava gitti. Avlandı. Biraz dinlenip içki

içip avlandıklarını yedi. İçkisi bitince Bilhûn Nerre'yi Câbelkâ'ya içki almaya gönderdi ve uyudu.

Dev Sepidân'ın oğlu Sirtân Nerre onu uyarken görünce babasının intikamını almak istedi. Sirtân Nerre büyü yapmak ister, olmaz. Bir ot koklatıp Ferâmurz'un aklını başından aldı. Ferâmurz kendine gelince Sirtân Nerre'yi öldürdü.

Bir Hint gezisinde Fûrtât Nerre Ferâmurz'u kapıp Kûh-ı Ceberrût'a getirmiş. Ferâmurz da oğulların ve karısını öldürmüştür. Peydân Nerre Ferâmurz'u görüp Sepidân Nerre'ye haber verdi. Sepidân Nerre Ferâmurz'a sihir yaptı, olmadı. Bir ot koklatıp aklını başından aldı. Ferâmurz kendine gelince Sepidân Nerre'yi öldürdü.

Bilhûn Nerre şarabı alıp geldi ama Ferâmurz'u bulamadı. Semenzâd Şahi, Cihanbahş'ı, Evrân ve Erdivân'ı çağırdı, geldiler. Ferâmurz'u aramaya başladılar.

Ekvâl Nerre Ferâmurz'u uyurken buldu ve bir ot koklatıp aklını başından aldı. Öldürmek için kendisine gelmesini bekledi. Ferâmurz'u mekânına getirdi. Ferâmurz uyanınca Ekvâl Nerre kim olduğunu söyledi. Ekvâl Nerre, babası Sepidân Nerre, kardeşleri ve annesinin intikamını almak istediğini söyledi. Ferâmurz, Ekvâl Nerre'ye müslüman olmasını söyledi. Ekvâl Nerre kabul etmedi ve Ekvâl Nerre'yi öldürdü.

Ferâmurz bir mağaradan içeri girdi. İki kişinin zincirle bağlandığını gördü. İkisi de çok güzeldir. Bunlar Pervîz Şah ve kardeşi Gülçehre Bânû'dur. Ekvâl Nerre'nin onları kaçırdığını söyledi. Gülçehre Bânû rüyasında nasibinin onu gelip kurtaracağını görmüştür. Sen geldin der ve cilt biter.

TEZİN HAZIRLANMASINDA TAKİP EDİLEN METOT

1. Şehnâme çevirileri hakkında bilgi verilmiştir.
2. İkinci bir nüsha tespit edilemediği için eser, İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi 6131 demirbaş numarasıyla kayıtlı nüsha esas alınarak çeviriyazıya aktarılmıştır.
3. Eser, Eski Anadolu Türkçesi dil özelliklerini taşımaktadır. Bu sebepten bu özelliklere uygun olarak çeviriyazıya aktarılmıştır.

İMLÂ ÖZELLİKLERİ

1. Ünlülerin Yazılışı

1.1. (a) ünlüsü:

A ünlüsünün yazımı genellikle elif (ا), medli elif (آ) ile yazılır.

1.a. Ön seste genellikle elif (ا), medli elif (آ) ile yazılmıştır.

atlu (آت) (554b/16), andan (ا) (552b/7), alup (آ) (552b/7)

1.b. Metnimizde iç seste elif (ا) kullanımını medli ya da üstünlü olmamaktadır.

kalup (556a/15), başladılar (554a/12),

1.2. (e) ünlüsü:

Medli ya da üstünlü elif kullanılmamıştır.

eyitdi (552a/3), elinden (560b/7): Elif ile yazılmıştır.

Son seste hâ-i resmiyye ile yazılmıştır.

niçe (555a/12), zemîne (554a/21), öldürme (553a/21)

1.3. (ı,i) ünlüsü:

Ön seste elif ye (اِ) kullanılmıştır. Esreli elif kullanımına rastlanmamaktadır.

idüp (0552a/3), idelüm (0561b/1)

Son seste düzenli olarak ye (اِ) kullanılmıştır:

eyledi (0562b/19), eyitdi (552a/2), kıdı (555b/8)

1.4. (o, ö, u, ü) ünlülerinin yazılışı:

Kelime başında düzenli olarak elif vav (او) yazılmıştır.

olalum (561a/2), uzunı (562a/23),

2. Ünsüzlerin Yazılışı

2.1. ç ünsüzünün yazılışı:

Nadiren ğ ile yazılmıştır. Bu durum müstensih ile ilgili olabilir.

niçe (555a/11)

nice (555a/12),

2.2. p ünsüzünün yazılışı:

Kelime sonundaki seste پ ile yazılmaktadır:

alup (552a/9), çıkup(552a/12), idüp (552b/8)

2.3. g ünsüzünün yazılışı:

G ünsüzü düzenli olarak ince seslerde kef (ك) ile yazılmıştır.

görüp (552a/2), gelmesi (552a/2),

İç seste de g ünsüzü düzenli olarak kef (ك) ile yazılmıştır.

dögmege (555a/18), bildüğinden (553a/25)

2.4. s ünsüzünün yazılışı :

Türkçe sözcüklerde ön seslerde s ünsüzü kalın ünlü taşıyan sözcüklerde sad (ص), ince ünlü taşıyan sözcüklerde sin (س) ile yazılır. Kalın ünlü ile yazılan sözcüklere şu örnekleri gösterebiliriz:

şandı (557a/7), şavındı (562b/1), şalı-virüp (553b/10)

2.5. t ünsüzünün yazılışı:

Eski Türkçe’de ön seste bulunan t’lerin bir kısmı Eski Anadolu Türkçesi döneminde d’ye dönmüş veya t’li şeklini korumuştur. Metnimizde kalın ünlü sözcüklerden tı ile yazılan bazı örnekler şunlardır:

toğrı (559b/14), taşra(553a/15), taşlar (558b/15)

2.6. ñ ünsüzünün yazılışı:

Ñ ünsüzünün yazılışı düzeni olarak kef ile yazılır.

inleyüp (569a/16), baña (553a/15), añsuzdan (569a/22),

3. Yazı İşaretlerinin Kullanılışı

1. Med

Metnimizde Türkçe sözcüklerde medli elif kullanıldığı görülmüştür. Ancak bu düzenli değildir.

anuñ (553b/9), açık (558a/16)

1. Şedde

Alıntılarda çift ünsüzü belirtmek için kullanılmıştır:

evvel (553a/6), ammā (552a/15), kelle (555b/11),

Sonu t sedasız ünsüzüyle biten sözcüklere görülen geçmiş zaman eki -dı / -di eki getirildiği zaman şedde kullanımına metnimizde rastlanmamaktadır.

2. Dik Üstün, Dik Esre

Metnimizde dik üstün ve dik esre kullanımına rastlanmamaktadır.

SÖZLÜĞÜN DÜZENİ

1. Sözlükte madde başları alfabetik olarak dizilmiş, sözlükle ilgili ara madde, birleşik ve deyimler kelimenin altında gösterilmiştir. Metinde kullanılan ve sözlük değeri olan her kelime ana madde olarak alınmış ve siyah puntolarla dizilmiştir. Madde başındaki kelimenin hangi dile ait olduğu kısaltma ile verilmiştir. Ara maddeler bağlı buldukları madde başının bir tür alt maddesi gibi düşünülmüş ilgili maddenin altında alfabetik olarak dizilmiştir.

2. Türkçe deyimler, yardımcı fiillerle kurulu birleşikler, kalıplaşmış sözler, Arapça ve Farsça tamlamalar vb. gruplar siyah olarak dizilmiş ve normal sıranın biraz içerisinden yazılmıştır. Ara maddelerde, deyimlerde ve birleşiklerde ayrıca dil kısaltmaları verilmemiştir.

‘**azm (A.)** Gitme gidiş

‘**azm Cabelkâ eyle-** Cabelka’ya gitmek 558b/18, 560a/14, 563b/11

‘**azm Cabelkâ** Cabeka’ya gidiş 568b/7

‘**azm-i Ferāmurz eyle-** Feramurz’a gitmek 567a/14

‘**azm-i İrān eyle-** İran’a gitmek 552b/15

‘**azm-i leşker-i Minber şāh eyle-** Minber Şahın ordusuna gitmek 566b/21

3. Türkçe veya Türkçeleşmiş olduğu kabul edilen kelimelerde dil kısaltması verilmemiştir. Fakat Türkçeye ses değişikliğine uğrayarak giren alıntı kelimelerde dil kısaltması verildikten sonra kelimenin asıl biçimi de gösterilmiştir.

pişmān (*F. peşimān*) Yaptığı bir işin veya davranışın olumsuz sonucunu görerek üzülen, nadim.

maḥal (*A. maḥall*) Yer, yöre 552a/2, 562b/9, 565b/11

4. Birbiriyle ilgisi olmayan, yazılışları aynı olmakla beraber farklı bir anlam taşıyan kelimeler kendi anlamı içinde değerlendirilmiş ve ayrı bir madde başı olarak alınmıştır.

sağ (I) Sağlam, esen 552a/11, 552b/16

sağ ve sālīm 562b/5

sağ (II) Vücutta kalbin bulunduğu tarafın karşısında olan, sol karşıtı: 553b/24, 561b/4

5. Asıl anlamından uzaklaşarak mecaz anlam kazanan sözcükler “mec.” Kısaltması ile belirtilmiştir. Burada mecaz anlamıyla geçen sözcüğün bulunduğu cümlenin daha doğru anlaşılması amaçlanmıştır.

kaplan Kaplan *mec.* Savaşçı 563a/22

→ ser-kaplan, ser-kaplan eyle-

6. Metinde değişik yazıma sahip kelimelerde en çok geçen biçimi asıl olarak kabul edilmiş, farklı şekilleri birbirinden “/” işareti ile ayrılarak gösterilmiştir.

içerü/ içeri İçeri, içeriye 554b/19, 555a/12, 558b/21

7. Madde başları tam alfabetik olarak dizilmiş; ara madde, deyim ve birleşikler ilgili madde başının içinde kalmak kaydıyla belirli bir düzende sıralanmıştır. Türkçede olanlarda yalın biçimlerden ekli biçimlere doğru bir sıralama; Farsça ve Arapçalarda ise alfabetik sıra gözetilmiştir.

8. Metinde dil bakımından kaynağını belirleyemediğimiz sözcükler için İşareti konulmuş, anlamını çözemediğimiz ya da yaklaşık bir anlam verip de bu anlamı yararlandığımız sözcüklerde bulamadığımız kelimelerde ise anlamdan sonra (?) işareti kullanılmıştır.

METİN

...[552/a] On iki biñ batman teber urun dehān zāhir ola-düşdi. Semenzād Şāh öñinde tapu kıldı. Semenzād Şāh ²Qırtās'ı görüp şād oldı. İnşā'allāh, Qırtās'ıñ gelmesi bu maḥal 'alāmet-i ḥayrdur. Nebīrem Cihān-baḥş'ıñ ḥalāş ³olmasına sebep olur. Dönüp eyitdi: “Ḥoş geldüñ iy serbāz-ı nerre-gān; ne ḥaber, oğlum Ferāmurz ne 'ālemeddür? ⁴Bizi unutdı, çoḡdan bu cānibe gelmediler de.” Qırtās du'ā idüp, Ferāmurz'ıñ rüyā görüp Salāmun Dānā ⁵ “Cābelkā ṭarafına bir kimse gönder.” didükde, ben de ol maḥāle efendüm Ferāmurz'ı ziyārete gelmişdüm. Beni görünce “Eyü vaḡtında geldüñ ⁶yā Qırtās: Şöyle bir rüyā gördüm; işte Dānā, Cābelkā ṭarafına bir kimse gönder dirken sen geldüñ. Var gör ol cānibde ne ⁷var ne yoḡ bir ḥaber getir.” diyüp gönderdi. Ben de “Dem çeküp geldüm.” diyince Semenzād Şāh da āh idüp eyitdi: “İy serbāz-ı ⁸nerre-gān ne olsun bu gün nebīrem Cihān-baḥş Şālūk ile şikāra gitmiş idi. Bāḡda uyurken ḡāyb oldı. ⁹Feylesūf Dānā reml idüp cāzū şerrine uğramış, ḥalāşı pederi elinde imiş. İşte sen de geldüā lutf eyle. ¹⁰Bir kerre 'ālemi devr idüp bir ḥaber alup pederine bildüresin.” didi. Qırtās Semenzād Şāh'dan bu cevābı işidince; ¹¹ “Meger rüyānuñ ḥikmeti bu imiş. Çünkü sağ imiş inşā'allāh. Elbetde pādīşāhum ben anı bulurum, hemān siz himmet idüp ¹²du'āya meşḡul oluñ.” didi ve bir kerre dem çeküp bir ḡara tütün gibi divāndan çıkup havaya aḡdı. Göz yumup ¹³açınca nā-būd nā-peydā olup Semenzād olsun ve erbāb-ı divān olsun Qırtās'ıñ bu hāline ta'accüb idüp tahsīn ¹⁴eylediler. “Zihī kuvvet-i meşiyet ki ṭarfet'ül-ayn içre bütün cihānı devr idüp gezer.” didiler. Bunlar bu hāl üzere ḥabere ¹⁵muntazır olup ḡaldılar.

Ammā Qırtās-ı merdüm-ser ol aradan dem çeküp ol gün nışf-ı nehāra dek bütün Ḳaf vādīlerin ¹⁶ve deryā-yı muhīt-i cezīrelerin geşt idüp, cüst ü cü idüp bulımadı. Zīrā müverriḥān-ı 'ālem öyle naḡl u beyān eylediler kim: ¹⁷ “Erācil-i ervāḡda eanī-i tāife-i cinniyyānda dört nefer kimse yaradılmışdur kim ṭarfet'ül-ayn içre bütün dünyāyı devr ¹⁸iderlerdi. Biri Racīm 'aleyhi'l-la'ne ve biri İstiḡāre cinnīdür ki Ḥāzret-i Süleymān'ıñ ḡātemin çalmışdur ve biri Qırtās ¹⁹babası Şāḡmān ādem-i zāddur ve biri daḡı bu Qırtās'dur. Ecinnīlerde bu dört cinniyye mu'ādil ḡayrı yoḡdur. Sür'at-i ²⁰zükārda” diyü taşayyuh eylemişlerdür. Ḥulāşa-i kelām Qırtās-ı merdüm-ser ṭarfet'ül-ayn içre bütün dünyāyı gezdi ve cüst ü cü ²¹eyleyüp 'āḡıbet Cezīre-i Gülistān-ı Bāḡ-ı İrem'e geldi.

Ḳal‘a-ı āhen-rubā’ya uğrāyup gözden nihān zīrā Şemāme’yi ²²bilürdi. Ḥaḳīm’uñ ta‘līm eyledügi isme müdāvemmet idüp ḥāşılı bin ḥavf-ıla Şemāme cāzūnuñ sarāyına irdi. ²³Ḳırtās ise öyle bir nerredür ki benī Ādemde ve dīv ü perīde bu ferdden göz yumup yüz çevirmezdi. Ammā cāzū ḳaseminden ²⁴ihtirāz eylerdi. Zīrā anlar ḳuvvet ile meşhūr degüllerdür. Siḥr ile dünyāyı ḥarāb iderlerdi. Benī Ādem güzīdeleri gibi esmāya ve ²⁵ibtāl-i siḥr idecek ba‘zı a‘zayime ism-i ‘azamda ve du‘ā-yı Ḥıẓr’a mālīk degül idi kim def‘ide. Şimdi Feylesūf-ı ekberüñ [552/b] ta‘zīm eyledügi isim ḳuvveti-le cüret idüp, Şemāme’nüñ gözinden nihān divānına girdi. Ne gördi? Mel‘üne Şemāme ²cāzū bir taḥt-ı zerrīn üzerinde oturmuş, yanında bir nev cüvān ayağında altun buḳāğı gāk gāk bu la‘īne ol cüvāna baḳup ³güler. Ḳırtās bir ḥoş baḳdı, güyā Ferāmurz’a benzer sīmāda, bi‘aynihī Ferāmurz’dur. Ḳırtās ḥis eyledi kim Cihān-baḥş budur. ⁴“Ḥāy mel‘üne, şehzādeyi şayd iden gördüñ mi bu la‘īne imiş.” diyüp fikr eyledi. “Āşīkāre, bu sāḥire ile söyleşilmez, bārī ⁵gözedüp bir تنها bulınca kendüm bildürüp alup ḳaçayum.” diyüp şabr eyledi. Birazdan cāzūyu Cihān-baḥş’ı kendi ḥücre-i ⁶ḥāşına gönderdi.

Ḳırtās fırsat bulup tā kim bir ḥāl-ile Cihān-baḥş’uñ yanına vardı. Kendin āşīkār idüp önünde ⁷temennā eyledi. Andan kendüsin bildürüp eyitdi: “İy şehzāde-i cihān, pederüñ Ferāmurz tarafından geldüm, seni alup ḳaçayum.” didi. ⁸Cihān-baḥş “Ḥayır, böyle cennet-mişāl yirden ve böyle zevḳden ayrılıp ḳanda gideyüm.” diyüp Ḳırtās’a aşlā iltifāt ⁹eylemedi. Ḳırtās bildi kim meşhūrdur, kendin bilmez gördi. “Bir vech ile Cihān-baḥş bu aradan gitmez nā-ümīd olup varayum ¹⁰efendüm Ferāmurz’u alup bunda getüreyüm yoḥşa bu mel‘üneye kimse ḡarīm olmaz.” diyüp hemān ol aradan dem çeküp ber-hevā ¹¹‘azm-i Cābelḳā eyledi.

Berüde Semenzād Şāh Feylesūf-ı ekber ile “‘Acabā Ḳırtās nebīremi bulabilür mi?” diyüp müşāvere eyler ¹²iken nā-gāḥ Ḳırtās gelüp zemīne indi ve divān-ı Semenzād’a girüp zemīni öpdı ve “Müjde pādişāhum, şehzādeyi buldum. Ammā ¹³olmadı, getüremedüm. Ziyāde siḥr ile ālūde” diyüp olduğı minvāl üzere naḳl eyledi. Şāh-ı Cābelḳā şıḥḥat haberinden şād ¹⁴olup “Bre meded! Yā Ḳırtās: Yürı, var dāmādum şāḥıḳıran-zāde’ye aḥvālī bildür. Gelüp oğlın cāzū ḥapsinden ¹⁵ḥalāş eylesün.” didi. Ḳırtās “N’ola?” diyüp hemān dem çeküp ber-hevā ‘azm-i Īrān eyledi.

Cihān-baḥş’uñ vālidesi ¹⁶Ḥurşīde Bānū’ya ḥaber gitdi. “Ciger-küşeñ Cihān-baḥş el-ḥamdüli ‘llāh sağ imiş. Şöyle bir cāzū ‘avrat mekrine rāst ¹⁷gelüp ḥaps olmuş. Lākin Ḳırtās, pederi Ferāmurz’ı getürmege gitdi, gelüp cāzū ḥapsinden ḥalāş eylemek için.”

didiler. ¹⁸ Hürşide Bānū iki yüzden şād oldu. Bir oğlu halāş olup ve biri Ferāmurz’uñ gelmesine. Elbetde şöhet-i cām-ı hāb ¹⁹ emr-i muqarrerdür.

Hele bunlar sürür üzerine Kırtās ile Ferāmurz gelmesine muntazır oldılar. Ez-în cānib Īrān’da şehri Belh öñinde ²⁰ asker-i Nevrüz ile Kāvus-ı Kāmrān oturup, Nevrüz günleri de otuza varmışdı. Kırtās gitdi. “Eyā ne haberle gelür?” ²¹ diyü Ferāmurz’uñ gözleri yollarda iken Kırtās -ı merdüm-ser gelüp yir öpdü. Ferāmurz Kırtās’ı görüncü şād oldu. “Ne ²² haber yā Kırtās?” didi. Kırtās da olduğı gibi naql eyledi.

Ferāmurz dönüp pederi Rüstem’uñ elin öpüp eyitti: ²³ “Devletlüm ata, du‘ādan unutma, ciger-küşemi varup cāzū elinden halāş idem.” didi ve Kāvus öñinde yir öpüp du‘ā eyledi ²⁴ ve himmet taleb eyledi. Kāvus-ı Kāmrān el kaldurup du‘ā eyledi. Cümle hāzır olan “Āmīn!” didiler. Ferāmurz tekrār Rüstem’uñ ²⁵ elin öpüp Kāvus öñinde yir öpüp ve cümle ile vedālaşup asker’in lālaları Sāfil ve Kāmil ile sipāriş idüp [553/a] andan Kuṭb’a süvār olup Kırtās’ı öñine katup Kuṭb’uñ hod hāli ma‘lüm gāh zemīnde sür‘at-i tām ile giderler ² gāh ber-hevā giderlerdi. Az zamānda Cābelkā’ya varup dāhil oldılar.

Kırtās ilerü varup müjde eyledi. Semenzād ³ Şāh bütün a‘yān-ı vilāyet ve erkān-ı saltanat ile Ferāmurz’a karşı çıkıp kimin vü kimi ayağın vü kimi rikābın ⁴ öpdü. Semenzād Şāh ile muā‘nağa idüp Semenzād’ı bağına başdı. Feylesūf-ı ekber ile görüşüp andan hareme ⁵ varup Hürşide Bānū ile görüşdü. Nīm sā‘at kadar eglenüp Semenzād Şāh’a eyitdi: “Yā Semenzād kayıdluya ⁶ şöhet haram dimişler. Evvel varup inşā‘allāh Ciger-küşemi ol la‘īnenüñ elinden ve bend-i sihrinden halāş idüp ⁷ andan gelüp cehān cehān görüşürüz.” didi ve bunlara vida‘ idüp qandasın Cezīre-i Gülistān-ı Bāğ-ı İrem ⁸ diyüp Kırtās-ıla revāne oldılar.

Az zamānda kal‘a-ı āhen-rubānuñ öñine irdiler. Ferāmurz zemīne inüp kal‘aya ⁹ nazar eyledi. Üç kat bir kal‘a-ı müstahkem ve taşra katı mıknaṭıs-ı āhen-rubādan yapılmış bir ādemüñ üzerinde bir ¹⁰ demür aleti olsa yakın varduğda cezb idüp çeker, ol dīvāra hemān yapuštura-ğor. Ferāmurz tamām kal‘ayı ¹¹ temāşā eyledi. Ammā bu maḥalde kal‘adan cāzūlar Ferāmurz’u görüp vardılar. Şemāme cāzūya eyitdiler: “İy melike-i ¹² sāhirān şöyle bir benī Ādem ile bir Gehrāb-ı zeber destī geldiler.” didiler.

Meger Şemāme la‘īne Kırtās’uñ muqaddem gelüp ¹³ Cihān-baḥş’ı alup kaçayum didüğünü Cihān-baḥş’dan haber almış-ıdı. Şimdi “Cāzūlardan bir dīv ile bir benī Ādem ¹⁴ geldi.” didüklerin işidince his ile bildi kim bu oğlanuñ babasıdır. Ammā hāceti

olmadı. “Ƙal‘aya giremez, ¹⁵baña karşı duramaz, çıkar sihr ile anı ele götürürüm ve kendümi kazıkladırım.” didi. Ammâ taşra Ferāmurz Ƙırtās’a eyitdi: ¹⁶“Yâ Ƙırtās şunda bir cāzū şayd idebileydüñ, bir kerre haber alup göreydüñ. Ne kārda Şemāme cāzū la‘îne?” didi.

Ƙırtās ¹⁷“N’ola?” diyüp bir kürre tütün mişāli havaya ađdı ve Ƙal‘anuñ eţrāfına nazar eyledi. Gördi iki cāzū bir yirde durmuşlar, ¹⁸Ferāmurz’u seyr iderler. Hemān Ƙırtās berĸ-i ħāţif gibi añsuzın bunlaruñ eñselerinden pençe urup bunları ĸapdı. ¹⁹Bunlar kendülerin cem‘ idince Ƙırtās bunları Ferāmurz’uñ öñine götürdi. Birer ĸulaĸların ĸopardı kim sihre ĸādir ²⁰olmayalar. Ferāmurz gördi ikisi de menĥūs la‘ nelerdür. Bunlar Ferāmurz’u görünce berg-i ħazān gibi lertzān oldılar. ²¹Ferāmurz bunlara cevāb idüp eyitdi: “İy sāĥireler: Şaĸın ħavf eylemeñ, ben sizi öldürmem. Ancaĸ tođrı ²²söyleñ siz Şemāme cāzūnuñ cāzūlarından degül misiz?” didi. Bunlar “Belī!” didiler. Ferāmurz eyitdi: “Şimdi Şemāme cāzū ²³n’işler, benüm geldüğümden ħaberi var mıdur ve ođlum Cihān-baĥş ne ‘ālemde?” didi. Cāzūlar eyitdiler: “İy server-i ‘ālem Şemāme ²⁴cāzū sizi bildi. Ođlanuñ babası geldi benüm andan ħavfum yoĸdur, bildüğinden ĸalmasun.” didi. Zīrā muĸaddem ²⁵bunlar gelüp ođluñ ħalāş ideyüm dimiş, lākin ođlan gitmeyüp varup haber virmiş.” didiler. Ol dem Ferāmurz [553/b] bunlaruñ birine eyitdi: “Biriñüz varup Şemāme cāzūya haber virüñ işte ođlanuñ babası geldi, ođluñ ister. ²Ođlumı getirüp kendüde gelüp öñümde cāzūluĸa tövbe eylesün ve ĩmāna gelsün. Yine Ƙal‘ayı aña vireyüm otursun. ³Eđer dilerse bir ĸocaya varsun. Eđer yoĸ diyüp ‘inād ve muĥālefet eyleser şoñra Ƙal‘ayı yıĸarum. Kendin tutup türlü ^{4c}azāb ile helāk eylerüm. Baña senüñ ile şāfi cevāb göndersün, sen gice yoldaşuñ bunda dursun.” didi.

⁵Cāzūnuñ biri “N’ola?” diyüp gitdi. Toğrı Şemāme’ye varup eyitdi: “İy melike-i sāĥirān dīdelerin rüşen olmasun.” ⁶Taşrada gelen meger ođlanuñ babası imiş. İşte bizi gehrāb ĸāfil tutup aña getürdi. “Bizden su’āl eyleyüp ⁷birimüz anda ĸaldı ve beni bunda elçi gönderdi. Ođluñ istedi, yāĥud getürsün yāĥud helāk eylerüm. Baña şāfi ⁸cevāb getür.” didi. “Ne cevāb virürsin, varup götürem ve yoldaşum alayum.” didi. Şemāme eyitdi: “Var söyle bildüğinden ⁹ĸalmasun. Yarın çıkup anuñ ħaĸĸından gelürüm. Var öyle söyle.” didi.

Cāzū da gelüp Ferāmurz’a bu cevābı söyledi. ¹⁰Ferāmurz Ƙırtās’a eyitdi: “Var bu sāĥireleri şalı-vir gitsünler.” didi. Ƙırtās “N’ola?” diyüp bunları alup bir tenhā ¹¹yire

götürüp birer teber ile işin tamām eyledi ve Ferāmurz’uñ yanına geldi. Ferāmurz eyitdi: “Cāzūlar gitdi mi?” didi. ¹²Қırtās eyitdi: “O dem gitdiler, çokdan menzillerine vardılar.” diyüp ba‘dehū Қırtās Ferāmurz’uñ öñine bir meclis getürdi. ¹³Ferāmurz görüp su‘āl eyledi. Қırtās eyitdi: “Mağrib şāhlarından Mihlāl Mağribi Nām Şāh’a giderdi, қапup ¹⁴bunda getürdüm zīrā böyle mülükī meclis öyle nā-bekāra lāyık degüldür.” diyüp diz çöküp sākīlik eyledi. Tamām Ferāmurz’uñ ¹⁵keyfi geldi. Ol tūr u kemāne urup bir kerre қal‘ aya тоғrı bir oқ attı. Қırtās gördi oқ varup қal‘ a-ı āhen ¹⁶rubānuñ bir таşına yelegine varınca miğlandı. Қırtās bu ҳāli görüp Ferāmurz’a таһsīn eyledi.

Birazdan aһşām ¹⁷oldı. Ferāmurz da‘ire çizüp içine girüp yatdı. Қırtās teberine dayanup şabāh olunca bekledi. Şemāme ¹⁸cāzū gice ҳalīfelerinden birқаç ҳalīfe tayin idüp gitdi geldi, olmadı. Ferāmurz bir ҳāl ile fırsat bulmadı. ¹⁹Ġayrı ‘āciz olup gitdi. Çünkü şabāh olup āfitab-ı ‘ālem-tabı sivā ufuқdan ser-nümā olup cihānı nūr ile rüşenā ²⁰eyledükde Ferāmurz anı gördi. Қal‘adan Şemāme cāzū on biñ қadar cāzū ile çıқdı. Kendüsi bir zerrīn таht ²¹üzere oturup Cihan-baһş’ı yanına almıш iki ādem boyu yüksek öyle mu‘allaқ ber-hevā oturup sā‘ir cāzūlar ²²öñinde şāf çeküp durdılar.

Berüden Ferāmurz bu ҳāli görüp Қuṭb’uñ üzerine geldi. Қırtās rikābında meydāna ²³girüp öyle na‘ra urdı kim cāzūlar cümle ҳaber-dār oldılar. “Yā Şemāme: Çünkü oğlum getürmedüñ. İmdi meydānuma ²⁴eş gönder.” didi. Şemāme cāzū sağ ve şola бақup, ҳalīfelerinden Hālīқаş cāzūya emr eyledi. Eyitdi: “Yā Hālīқаş ²⁵var şol nā-bekār hākīyi тутup baña getür, göreyüm seni şaқın öldürme!” didi. Hālīқаş cāzū “N’ola?” diyüp altında [554/a] on pāylu bir evrene süvār olmış-ıdı. Sürüp meydāna girdi. Dudaқların depredüp Ferāmurz’a muқābil oldı ve hiç ²nuṭқ eylemedi. Hemān қoynuna el şunup bir ip pāresi çıқardı. Bir efsūn oқuyup Ferāmurz’uñ öñine atı-virdi.

Ferāmurz ³gördi bir ‘azīm ejderhā başın kemerlendürüp aғzından āteşler şaқup Ferāmurz’a hücüm eyledi. Ferāmurz bildi kim āşār-ı siһrdür ⁴ism-i a‘zām oқuyup miyānından tīg-ı āteşini ‘uryān idüp, ol ipe bir tīg öyle urdı kim iki pāre ip oldı. ⁵Hālīқаş cāzū gördi Ferāmurz siһr-i ejderin iptāl eyledi. Hemān қoynundan bir yumaқ penbe ipliği çıқardı ve aқup yetmiş ⁶қat zencīr idüp Ferāmurz’uñ üzerine atdı. Başından geçüp Ferāmurz’u ihāta eylese gerek idi. Ferāmurz ism-i a‘zām ⁷dilinden bıraқmayup ol zencīre öyle urdı kim ol yumaқ ipliği oldı. Cāzū ҳavfa düşüp bir dürlü siһr dağı eyledi. ⁸Ferāmurz anı da iptāl idüp bir na‘ra urup cāzū şaşup efsūnuñ unutdı. Ferāmurz Қuṭb-ı

āteş-demi sürüp Hālīkaş⁹ cāzūya bir tīg urup iki pāre eyledi. Bir tırağa kopup cāzū mürd oldu.

Şemāme bu hāli görüp “Bre! bir üstād cāzū¹⁰ girsün.” didi. Sūzān-cāzū nām bir cāzū girüp elinde bir ‘acā’ib gürz Ferāmurz’a urdı. Ferāmurz ism-i a‘zām okuyup çeküp¹¹ gürzi elinden aldı. Gördi kim bir çubuk pāresidür atı-virdi. Cāzū bir efsün idüp bir kerre havaya çıkup ağzından¹² āteşler saçdı. Havadan Ferāmurz’uñ üzerine dökülmege başladı ve yire dökülenler bir birine muttaşıl olup hārman gibi¹³ Ferāmurz’u kaplamağa başladı. Hemān Ferāmurz ism-i a‘zām okuyup eger üzerinden eğildi, yirden bir kabza hāk alup üzerine¹⁴ üfürdi, ol āteş üzerine saçdı. Āteş mahv oldu. İrüp cāzūya bir kılıç urup anı da iki pāre eyledi.

Bu kerre¹⁵ Şemāme cāzūnuñ bir oğlu olmuş-idi. Veled-i zinā Şehmād dirlerdi. Kendü kadar üstād cāzū idi. Hemān ol veled-i zinā¹⁶ mel‘ün ibn-i mel‘üne anası yanına gelüp ızın alup Ferāmurz’uñ meydānına girdi. Elinde bir pāre balmumu getürdi. Degirmi¹⁷ idüp ortasın deldi. Bir efsün idüp havaya atdı. Bu balmumu havada gitdükçe büyüdi tağ kadar seng-i hārā¹⁸ olup ortası delik Ferāmurz’uñ üzerine toğrı inmege başladı. Ferāmurz bunu görüp hemān ism-i a‘zām okuyup,¹⁹ taşdur çalım yirine geldükde; Ferāmurz ol senge tīg-ı āteş ile urup iki pāre eyledi. Bu kerre Şehmād Ferāmurz’dan havf²⁰ idüp ırakdan bir efsün eyledi. Başladı Kıtūb’uñ ayakları yire batmağa. Kırtaş görüp Ferāmurz’a eyitdi: “Devletlü²¹ şahib-kırān Kıtūb’uñ pāyları zemīne gömüldi, gafil olma diyince Ferāmurz bağıdı karış karış gömülüp gider. Tīz ism-i²² a‘zām okuyup üzerine üfürdi ve mahmūz gösterüp ayağın yirden bir kulaç yukarı tut diyüp işaret eyledi.²³ Ferāmurz Kıtūb’ı sürüp Şehmād’a irişüp öyle bir şedīd na‘ra urdı kim na‘ra şiddetinden biñ kadar cān cāzū virdi²⁴ ve Şehmād cāzū şaşup kaldı. Ferāmurz Şehmād’a bir tīg öyle urdı kim baş ile bir kol havaya perrān olup ol kadar havaya gitdi. Yuğarudan aşığa inüp bedestān öninde şahhāf Emīr’uñ dükkānı-y-ıla şahhāf İsmāil’uñ aralarına düşdi. [554/b] Şehmād cāzū bir kerre öküz gibi bağırup cān-ber-cehennem eyledi.

Vālidesi olan Şemāme cāzū gördi, oğlu da helāk² oldu. Ah idüp, bir kerre koynuna el urup bir şīşe çıkarup bir efsün idüp havaya atdı. Andan dönüp cümle³ ‘askeri ile kal’aya girüp nā-būd oldu. Ammā ol şīşe havadan inüp zemīne düşünce pārelendi. Ol şīşenüñ⁴ içinden ol kadar qarınca çıkdı kim hisābın Allah bilür ve her biri büyüyüp tazı kadar oldu. Qarınca ikişer dendān ları⁵ var, hançer-i sertīze beñzer. Bunlar bir uğurdan Ferāmurz’uñ üzerine hücum eylediler. Ferāmurz bu hāli görüp tīg-ı

âteşini uryân⁶ idüp, na' ra urup Ferāmurz bunları kırmağa başladı ve bir taraftan Kırtās on iki biñ batmān teber ile kırardı. ⁷Ammā bunlar kırdıkça ziyāde olurdu. Kırılan ğayb olup birinüñ yirine yüz artardı. Ferāmurz ol gün aḡşām olunca ⁸Kırtās ve Kuṭb üçü kafādār olup bunları kırdılar. Eger kırılan qarıncaların küştelere kalmağ lāzım gelse tağlar ⁹gibi depeler olurdu ammā ğayb olurdu. Ammā Kırtās yorilup biraz havaya çıkdı. Dinlenüp yine inüp kırardı. ¹⁰Ammā Ferāmurz yirden yukaru kalkmağa ar idüp ol gice şabāḡa dek bunları kırdılar. Bunlar gitdükçe çoğalup ¹¹her bir tazı kadar iken ḡimār kadar olmağa başladılar. Ferāmurz ol gün de tā aḡşām olunca kırıldı. Kırtās-ı merdüm-ser ¹²arada gāh gāh dinlenürdi. Ammā Ferāmurz ile Kuṭb-ı âteş-dem aḡlā dinlenmeyüp Kuṭb'un biraz kuvveti sākıt olmağa ¹³başladı. Ol gice şabāḡ olunca ceng eylediler.

Şemmāme cāzū ise kal'ada zevk idüp "Ferāmurz ğayrı belāsın ¹⁴buldı. Zīrā bundan ḡalāş olmaz." didi. ḡulāşa-i kelām Ferāmurz üç gün üç gice mūrlar ile ceng idüp ¹⁵Kuṭb'un ğayrı tāḡati kalmadı. Zīrā hem ceng eylerdi hem üzerinde Ferāmurz gibi bir şahib-kırān-ı alem var idi. ¹⁶Bu kerre Ferāmurz Kuṭb'un ḡālün görüp gönlünden niyāza başladı. Nā-gāh anı gördi. Bir yavuz atlu yeşil cāmeler ¹⁷giymiş. Bir pīr-i rūşen-zamīr zāhir olup Ferāmurz'un öñine geldi. Elinde bir yeşil kabzalı tāziyāne Ferāmurz'a şunup, ¹⁸ "Al yā Ferāmurz! Bu tāziyāneyi şal, siḡr mūrları def olur. Şol qarşuda görünen sūtūnu soñra yirinden kopar. Kal'anuñ ¹⁹mıknātı ğayb olur kapusından içeri gir, oğlını ḡalāş eyle!" diyüp ğayb oldu.

Ferāmurz şād olup tāziyāneyi ²⁰eline aldı. Kabzasına bağıdı. Ne cevher idüğü ma'lūm degül idi. Ancağ üzerinde on sekiz batman idi. Ferāmurz ²¹du'ā-yı Hızrı okuyup tāziyāneyi bir kerre ol siḡr mūrlarına toğrı şalınca bir âteş zuhūr idüp bir başdan bir başa ²²varınca cümle mūrlar iḡrāk olup kül bi'n-nār oldılar. Ferāmurz mūrlardan ḡalāş olunca secde-i şükr eyledi ve Kuṭb'u ²³biraz gezdürüp, Kuṭb-ı âteş-dem teneffüs eyledükde rāḡat buldı. Kırtās bu luḡfu görüp şükr eyledi ve efendisinüñ ²⁴rütbesin dağı ziyāde gördi. Ba' dehū Ferāmurz ol sūtūna toğrı vardı. Ammā kal'adan cāzūlar gördiler.

"Ferāmurz ²⁵siḡr mūrların yağıp kül eyledi ve ol siḡri iptāl eyleyüp ḡalāş buldı." diyüp varup Şemāme'ye eyitdiler: [555/a] "İy melike-i sāḡirān, bil ve āgāḡ ol kim Ferāmurz siḡr mūrların yağıp ḡalāş buldı." didiler. Şemāme cāzū ²bunu işidine cān başına şıçrayup zīrā bir vağıtda racīm aleyhi'l-la' ne Şemāme cāzūya dimişdi kim: "Yā Şemāme, benī Ādemden ³kağan bir pehlivān senüñ siḡr qarıncalarından ḡalāş bulursa ol benī Ādemden iḡtirāz eyle kim ḡālībā ecelün elinde olsa ⁴gerek anuñ." dimişdi ve bir

rivāyetde Dānā dimişdi. Hāşılı şimdi Ferāmurz qarıncaları iħrāk bi'n-nār eyledügin Şemāme cāzū⁵ işidüp ħavfa düşdi. “Bre görüñ ne yapar? Baña ħaber getirüñ.” diyü cāzūlara tenbīh eyledi. Mel'ün iştiħā-yı şehvāniyye ile⁶ ölüm ħavfın bile tarĥ idüp yine derdi Cihān-baĥş ile idi.

Bu taraftan Ferāmurz ol sütünüñ yanına gelüp gördi.⁷ Bu sütünde birkaç satır yazı var ammā eyyām mürür idüp rüzgār ile gelen ġubār yazınıñ içine tolup belürsüz olmış.⁸ Ferāmurz dest-mālūñ çıkarup yazıyı silüp pāk eyledi. Yazı rüşen olup Ferāmurz okudı: “İy zamān-ıla bunda gelen şeh-r-yār!⁹ Çün getüre bunda seni rüzgār? Ben kim zamānında İskender-i Kübrā idim. Bunda gelip ħal'a-ı mıkñātış āhen-rubādan üç ħat¹⁰ yapdurup adın ħal'a-yı rubā ħodum. Sen ki nesl-i Ķahramān'dan Ferāmurz ibn-i Rüstem olasın. Ķal'aya yol bulmaĥ dilersen bu sütünü¹¹ yirinden bir zorda ħoparasın. Mıkñātış meşiyetün ardına gidüp fi'lden ħalur. Ol zamān niçe istersen ħal'aya yol¹² bulasın ve içeride senüñ-çün nice yād-gārılar vaż' olunmuşdur. Ol yād-gārıları alup rūĥum için du'ā ile yād ide¹³sin” dimiş.

Ferāmurz İskender-i Kübrā rūĥuna du'ā idüp andan ol sütüne şarıldı. “Yā ma'būd!” diyüp öyle zor eyledi kim¹⁴ cayır cayır sütünü yirinden ħoparup bir cānibe atdı. Öyle bir tıraĥa ħopdı kim ġüyā gökler yire indi. Ķal'a-ı āhen-rubānuñ içi¹⁵ bal yemez topu çatladı. Bütün ħal'a bir kerre çarĥ urup devr eyledi. İçerüde olan cāzūlar şaşdı. Şemāme cāzū:¹⁶ “Bre bu ne ħāldür, gökler yire mi geçdi? Bu 'alāmet nedür?” dirken ħal'a devr eylemege başladı. Şemāme cāzū yıĥılır diyü ħorkup¹⁷ bir cānibe firār idemedi. Cümlesi öyle şaşup ħaldılar andan ħal'a ħareketden ħalup sākın oldu. Cāzūlar Şemāme'ye¹⁸ sütün aĥvālin bildürdiler. Nā-gāĥ anı gördiler.

Ferāmurz ħal'a ħapusına gelüp başladı ġürz ile döğmege. Şemāme “Nedür?”¹⁹ diyince cāzūlar: “İy melike-i sāĥirān, Ferāmurz ħal'a ħapusın ġürz ile döğmege başladı. Mıkñātış ġayb oldu.” didiler. Şemāme²⁰ cāzū ġama düşdi. Tāc-ĥāne üzerine gelüp gelüp yuĥarudan ġüne ġüne siĥre başladı. Ferāmurz ism-i a'zam okuyup bir çarb²¹ urdı. Bir daĥı urunca ħapu iç yüze yıĥıldı. Ferāmurz ħapudan içerüye girüp önüne gelen cāzūları ħırmaġa başladı. Şemāme²² cāzū bu ħāli görüp on biñ ħadar cāzū ile berhevā ol ma'hūd taĥta oturup Cihān-baĥş'ı bile aldı. Andan Ferāmurz²³ ile havadan cenge başladı. Cāzūlar yuĥarudan siĥr ile taş ve āteş ve āġaç yaġdururlardı. Yılanlar ve ejderhalar ve arslanlar²⁴ ħavāle iderlerdi. Ferāmurz tūġ ile ism-i a'zam okuyup siĥrlerin iptāl iderdi ve ġāĥ ġāĥ na'ra urup havadan cāzūları²⁵ şapur şapur zemine döküp kimisin

kendi kırdı kimisin Kırtās kırdı. Cāzūlar bu kerre yüksege kalkdılar. [555/b] Ferāmurz Kuṭb'a işāret idüp Kuṭb ber-hevā cāzūlara tīg ile girişdi. Fi'l-ḥāl bunları perişān eyledi.

²Şemāme cāzū gördi iş bitdi. Biraz daḥı durursa boğazı ele virür. Hemān bir efsūn idüp cāzūlara kaçalum ³işāretin eyledi ve taḥta bir tāziyāne urup bir ṭarafa firār etmek murād eyledi. Ferāmurz gördi. Şemāme firār etmek üzere ⁴hemān Ferāmurz ber-hevā öyle bir na'ra baḥş eyledi kim çarḥ-ı semā na'ranuñ şadāsı-la ṭolup ve gökler gürleyüp ve Şemāme ⁵na'ranuñ heybetinden siḥrin unuttı ve sā'irleri daḥı şaşdılar. Şemāme havadan taḥtı-la baş aşağa zemīne inmege ⁶başladı. Cihān-baḥş da taḥtın üzerinde Ferāmurz'ı görüp aklı başından gidüp “Şimdi zemīne düşerse helāk ⁷olur.” diyüp Kuṭb-ı āteş-demi yıldırım gibi sürüp taḥta irişdi ve el şunup taḥtı kavrayup ṭoḡruldup ⁸zemīne indürdi. Taḥtı yire ḳodı ve Şemāme'yi bende çekdi. Sā'ir cāzūlara tāziyāne-i hızrı gösterüp cümlesin iḥrāk ⁹bi'n-nār eyledi. Andan dönüp Şemāme'ye eyitdi: “İy mel'üne niçesin? Şimdi gel bu siḥre tövbe ve istiḡfār idüp imāna ¹⁰gel. Yine seni ḳal'aya melike ideyüm.” didi. Şemāme Ferāmurz'uñ bu cevābın işidine söḡmege başladı. Ferāmurz gördi, ¹¹aşlā mel'üne işlāḥ olmaz. Hemān bir ḳılıç urup kellesin ṭop gibi zemīne bıraḳdı.

Zīrā bu mel'üne 'avratın aḡzından ¹²bütün küfür çıkardı. Dünyānuñ zahmetinden Ferāmurz anı kurtardı. Ḥaḳ te'ālā böyle 'avrat mekrinden erkek ḳulların şaḳlaya, ¹³āmīn. Ammā bu dem cāzū helāk olunca Cihān-baḥş kendüsine gelüp ol arada Kırtās Cihān-baḥş'a eyitdi: ¹⁴“İy şehzāde bu dilāver pederuñ Ferāmurzdur.” diyüp bildürdi. Cihān-baḥş gördi ayaḡında altun buḳaḡı ḳomışlar. ¹⁵“Beni bunda kim getürdi ve bu buḳaḡıyı benüm ayaḡuma kim urdı?” diyüp, çeküp kırdı. Meger Şemāme mel'üne Cihān-baḥş'uñ ¹⁶nim siḥrin alup belki fūrce bulur diyüp ihtiyāten ayaḡına altun buḳaḡı urmuş-ıdı. Şimdi kırup, varup ¹⁷pederinuñ elin öpüp ayaḡına sarıldı. Ferāmurz da Cihān-baḥş'ı baḡrına başup gözlerinden öpdı. Gördi kim ¹⁸bir cilāsın yigit olmuş. Ammā ol arada Şemāme'nüñ sarāyına geldiler.

Ferāmurz Şemāme'nüñ sarāyın zapt idüp ¹⁹mel'ünede ol ḳadar altun ve cevāhir eşyā buldılar kim ancaḳ olur. Ba' dehū zindānu bulup esīrleri çıkardı. ²⁰Gördi her dürlü maḥlūḳāt anda mevcut. Anları ḥalāş idüp bir ḥücreye geldi. Bu ḥücrede üç kimse buldı. ²¹Bunları her biri benī ve biri dīv ü biri perī... Ferāmurz bunlardan su'āl idüp “Sizler kimlersiz kim cāzū sizüñ üçüñüzi ²²bir yirde ḥaps eylemiş?” didi. Bunlar bildiler kim

cāzū helāk olmuş. Bunlar eyitdiler: “İy şāhib-ķırān! Bizler üçümüz de ²³bu ķal‘ anuñ pādīşāhlarıyuz. Zīrā bu ķal‘ a üç ķatdur. Biri benī Ādem zāptında biri dīv zāptında ve biri perī ²⁴zāptındadır. İskender-i Kübrā bu ķal‘ ayı yapup bu tertīb üzere ma‘ mūr eyledi ve ķal‘ anuñ ortasında bir daħme binā ²⁵itdürdüp içine çok zī-ķıymet şeyler ķodı. Zūlūmāta gidüp geldükde bunda vefāt eyledi. Hālā ol daħmenüñ [556/a] içinde medfūndur.” didiler. Ferāmurz ol üç kimseyi yine şāh naşb idüp üslūb-ı sābık üzerine benī Ādemi ²cümleñün üzerine ser-dār eyledi. Bütün hūkmü anuñ eline virdi. Andan cāzūlarıñ hānelerin gezüp çok esīr ³buldılar. Cümlesin hūlāş eyledi. Herkes hānelerin zāpt eyledi.

Ferāmurz gezerek daħme-yi İskender-i Kübrā öñine geldi. ⁴Gördi laciverdī bir ķubbe-i bālāsı bu ķubbenüñ öyle düz kim göz irişmez ķapu aşlā görünmez. Ferāmurz ķubbe aħvālīn ⁵şordı. “Bunlar bilmezüz.” didiler. “Acabā nice olur?” diyüp dōrt cānibe nazar şaldı. Gördi bir sūtūn dikmişler. Ferāmurz ⁶ol sūtūnuñ yanına vardı. Gördi üzerinde birkaç saır yazı yazmışlar. Yazunuñ ğubārın giderüp okudı: ⁷“Ben kim zamānında İskender-i Kübrā idüm yā Ferāmurz! Bu daħmeyi senüñ-çün bünyād itdüm. Eger fetħ eylemek dilersen bu sūtūnı yirinden ⁸ķoparup bir düħān zāhir olur. Girü pertāb düħān tamām kesilince şabr idüp andan altı dehlīzdür. Dehlīz ile ⁹bir ķapuya varırsın. Üzerinde ķıfl var, ķoparup, ķapudan girüp daħmeye yol bulursın.” demiş.

Ferāmurz şād olup ¹⁰ol sūtūna sarıldı. “Yā Ma‘būd!” diyüp zor u evvelde ol sūtūnı ķopardı. Yirmi adım ķadar girüp ve pertāb eyledi. Ol ¹¹sūtūnuñ yirinden bir kızıl düħān zāhir oldı. Ferāmurz ol düħān kesilince şabr eyledi. Tamām düħān kesildi. Ferāmurz ¹²Ķırtaş’a eyitdi: “Yā Ķırtaş oğlum Cihān-baħş’ı bir hoşça gözet düşmān diyārıdır ve baña üç ğün müterāķķıb olun, ¹³çıķarum ve eger çıķmazsam zāhir bu kim daħmede helāk olmuşumdur. Oğlum alup ve hāzīneyi dīvlere ķaldurdup Cābelķā’ya ¹⁴gidesinüz. Oradan sen Īrān’a varup aħvālüm Şāh’a ve pederüme bildüresin. Rūħum du‘ ā-yı ħayr ile yād eylesinler.” ¹⁵didi ve ol dehlīzden “bismillāh” diyüp içeri girdi.

Bunlar taşra ķalup du‘ āya meşğül oldılar. Ammā rāvī ¹⁶eydür. Ferāmurz dehlīz ile biraz gitdi. Ammā gitdükce ķarannu oldı. Hānçerin üryān idüp şu‘ lesi ile vāfir gidüp ¹⁷bir ķapuya irdi. Ol ķapunuñ üst eşüğinden yukāru müşebbaķ pencere ol pencereden bir incecik kızıl düħān çıķar ve ¹⁸ķapunuñ üzerinde üç yaşında masūm ķadar bir polāt kilīdi şikest eyledi. İçeri girdi, gördi bir kesme taşdan ¹⁹sarāy ammā orta yirinde bir ‘azīm

polâtdan çarhı var. Bir cinnî kocası var, tırma ha bre ha çarhı çevirüp çarhı devr²⁰eyledükce kubbeye de devr eylerdi. Ferāmurz bu cinnînün yanına gelüp “ ‘Aşk ola ihtiyâr!” didi. “Merhâba yâ server: Şafâ geldün.”²¹ diyüp hem tırmaz tız tız çarhı döndürürdi. Ferāmurz eyitdi: “İy ihtiyâr çarhı biraz çevirme, saña su’âlüm var.” didi.²² Koca: “Olmaz sulţānum, döndürmedükce idemem. Tā çarhuñ bir iki dendānı kırılmadıçca.” didi. Ferāmurz bir muşt urup²³ çarhuñ iki dendānun kırdı. Çarhı gayrı sâkin oldı. Ferāmurz eyitdi: “Bu çarhı ne zamāndan berü böyle döndürürsün?”²⁴ didi. Ol cinnî kocası “İskender-i Kübrā zamānundan berü döndürürüm. Beni buna müekkel komışdur. Çāre yok tā kim daħme²⁵ fenā bulınca döndürmelüyüm.” didi. Ferāmurz hayrān oldı. Oradan bir kapu daħı gördi. Ferāmurz dāve şordı. “Cinnî daħmenün [556/b] içine çıkar.” didi.

Ferāmurz gelüp gördi bir ‘azīm halkası var üzerinde. Şağına üç kerre burup kaķı-virdi,² kapu açıldı. Ferāmurz içeri girüp bir ‘azīm meydāna çıktı. Bu meydān ortasında bir mīl binā eylemişler. Ol mīlün³ kapusu var, mināre yolu gibi ve içerüsü nerdübān ve mīlün firāzı çār-köşe şāh-nişin tarzında. Dört cānibi⁴ camdan gūyā çār-köşe bir necef fānūs gibi ve meydānuñ etrāfı dā’iren mā-dār kapular, üzerleri kilitler, orta yirinde⁵ bir büyük kapu var, açık lākin zenbūrī perde çekmişler. Ferāmurz bildi kim Divān-hāne-yi İskender-i Kübrā’dur yapan üstādına⁶ taħsīn idüp “ ‘Acabā ol divān-hāneye mi girsem yoħsa şol mīle çıkup temāşā mı eylesem?” diyüp fikr eylerken⁷ nā-gāh bir gürlledi, oldı.

“Ferāmurz ne ola?” diyüp baķınca anı gördi. Yüz altmış arış kaddi var, bir kırmızı fil⁸başlı Gehrāb, elinde bir ‘acā’ib ‘āmūd hayķırup “İy nā-bekār hāķī ne ararsın, bu daħmeye nice yol bulup geldün? Seni⁹ peşimān ideyüm.” diyüp elinde olan ‘āmūdı Ferāmurz’a havāle eyledi. Ferāmurz el şunup ‘āmūdın çeküp elinden alup¹⁰ kendi ‘āmūd-ıla Gehrāb’a öyle bir ‘āmūd urdı kim, Gehrāb men’ idemeyüp yūzi üzere yıkıldı. Ferāmurz Gehrāb’uñ gögsüne¹¹ binüp hançerin çıkarup başın kese, dīv gözin açup ne gördi. Ferāmurz gögsüne çıkup dāl-hançer olmuş başın¹² kesmek ister. “Amān yā Ferāmurz: Baña kıyma! Ben saña gerek olurum.” didi. Ferāmurz Gehrāb’dan kendi adın istima’ eyledükde,¹³ “Hay la’ın sen benim adım neden bilürsün? Var ise cāzūsın.” didi. Gehrāb eyitdi: “La’net cāzūya ve siħri irtikāb¹⁴ idene ben müselmānam ve Şerī’ at-ı İbrāhim üzere İskender’e imān getürmüşüm.” didi. “Beni bunda İskender-i Kübrā

daħmeye müekkel ¹⁵ta‘yīn eylemişdür. Kaçan bir benī Ādem gelüp senüñ elinden ‘āmūdın alup kendi ‘āmūdın-la seni yıķarsa bil kim aña Ferāmurz ¹⁶dirler. Bu daħme anuñ-çün konuılmışdur. Ol zamān ħalāş olursın.” didi. “Bu ana dek öyle bir kimse zuhūr eylemedi. ¹⁷İşte şimdi sen zuhūr itdüñ. Bunda bildüm ki Ferāmurz didükleri server sensin.” didi.

Ferāmurz Gehrāb’dan bu cevābı ¹⁸bildi kim sözü rāstdur, gögsünden kılķdı. Gehrāb da kılķup Ferāmurz öñinde yüz yire ķodı. Ferāmurz Gehrāb’uñ ¹⁹adın şordı. Gehrāb “benüm adım Bilħūn “Pīl-ser Nerre dirler.” didi. Ferāmurz ol mīli su’āl eyledi. Bilħūn eyitdi: “Devletlü ²⁰şāhib-ķırān ol mīl-i İskender’dür kim firāzında olan kaşır gibi görünen cām-ı cihān-nümādur. Bunuñ birin İskender Kūh-ı Kāf’uñ ²¹yidinci kulesinde yapdurmışdur. Şimdi bu mīlden çıkup ol taşra varduķda dört cānibden bütün Kūh-ı Kāf ve rub‘-ı ²²mesķun deryā-yı muħīṭ ve deşṭ-i ķamerķāt ve şahrā-yı heyhāt, deryā-yı āteş cümle kā‘ināt görünür.” didi. Ferāmurz evvel şol ²³mīli temāşā idüp soñra “Divān-ı İskender’i seyr ideyüm.” diyüp ol mīlūñ ķapusına geldi. Gördi yidi pāylu bir ²⁴nerdübān vaż‘ idüp yidinci pāya bir ķapu var. İki ķanatlu ķapunuñ üzerinde bir pencere gibi sūrāħ ķomışlar.

Ferāmurz ²⁵pāyenüñ birine sağ ayağın ķodı, anı gördi. Ol sūrāħdan bir ‘arab pāyda başın taşra çıkardı. Elinde bir gülle var. [557/a] Ferāmurz tīziye şol pāyını başınca ‘Arab gülleyi urdı. Ferāmurz tīziye kef destin berāber virüp eli-le gülleyi tıtdı. ²Ammā acısı Ferāmurz’uñ depesinden çıkdı. “Bu da bir ma‘nā ancaķ var ise ṭılsımdur. Ĥoş imdi her ne ħāl ise ³şavuşdurmaķ gerek.” diyüp ikinci ķademine çıkınca ‘Arab bir gülle daħı urdı. Ferāmurz anı da men‘ eyledi ammā Ferāmurz’uñ ⁴eli ķopdı. Kīyās eyledi üçüncüye başınca ‘Arab güllenüñ birin daħı urdı. Ferāmurz ġayret idüp anı da tıtdı. ⁵Kendü kendüsine eyitdi: “Şol ‘araba bir reng ideyüm, ṭopı urduķda biraķmayum elümde ṭutayum. ‘Arab ne atar?” didi. Zīrā ⁶Ferāmurz ṭopı ṭutup yire birağurdı ve yirden gülle ġayb olurdı. Ferāmurz ‘aķlınca gülledür niye ‘Arab’a varurdı? ‘Arab’a ⁷reng iderüm şandı, bilmedi kim rengi kendüsine eyledi. Ferāmurz üçünci ķademeye çıkınca ‘Arab çıkup bir ṭop güllesi ⁸urdı. Ferāmurz ṭutup gülleyi şalı-virmedı. Dördünci ķademeye basınca ‘Arab çıkup elinde bir gülle nice atdı ise ⁹Ferāmurz tīziye elinden gülleyi birağup bu gülleyi ṭutasıya kalmadı. Elin irişdüremeyüp gülle Ferāmurz’uñ elinden ķaydı. ¹⁰Sīnesine öyle urdı kim Ferāmurz āh diyüp oğundı. Eger eli-ile güllenüñ

bir miqdār kuvvet-i darbın almamış olaydı. ¹¹Ferāmurz’uñ sīnesin hürd eylerdi, zīrā bu tılsım hālidür bunda pehlivānlık sıgmaz. Şol kadar kim ğayreti-le ğayrılardan ¹²ziyāde dayanur bir iki daķıka kadar Ferāmurz oğundi. Hele kendin cem‘ eyledi bilmedi kim topı elinden bırakmaduğına ¹³ħaṭā eyledi. Oradan beşinciye vardı yine bir gülle yidi. Hāşılı yidi kademeye vardı yidi gülle yiyüp kapuya irdi.

¹⁴Ķapusu kapalı ammā yan eşiginde bir ħaṭ var Ferāmurz oķıdı: “Alt eşigine başasın kapu açılır.” demiş. Ferāmurz ¹⁵ķapunuñ alt eşigine pek başdı, meger arđı zenberek idi. Zenberek yukarıya ķalkup ķapudur açıldı. İçeri ¹⁶girüp Ferāmurz yukarı çıķdı. Bin ayak nerdübān idi. Tā kim Ferāmurz firāzına çıķup gördi kim çār-köşe bir ķaşr-ı ¹⁷mu‘ allā. Ortası bir ķubbe-i muṭallā, nuķuş-ı zībā ile ser-ā-pā mücellā, dört dīvārı cām-ı billūrīn mīnā, Ferāmurz tamām için ¹⁸seyr ü temāşā eyledi. Andan cāma gelüp bir cānibinden nazār eyledi. Gördi bütün Kūh-ı Ķāf’uñ yidi ķulesi. Ferāmurz ¹⁹seyr eyleyüp bir tarafına baķdı. Şahrā-yı Heyhāt, ne tūlma nihāyet yok ve ne ‘ arzına var, bir cānibine dağı varup baķdı. ²⁰Deryā-yı Muħīṭ ve içinde olan cezīreler ve Deryā-yı Āteşi Deryā-yı Muħīṭ’e muttaşıl bir tarafda Dest-i Muħtereķ Deşt-i Muħtereķāt ²¹Ferāmurz bunları tamām seyr idüp bir cānibe dağı vardı, nazār eyledi. Bütün meskūn cümle bilād-ı maħrūse ve eķālīm-i ²²seb‘ a görünür. Hattā Ferāmurz temāşā iderek Īrānu, Turānu buldı. Gördi Turān’da bir nesne yok ammā Belĥ öñinde Nevruz ²³askeri dağılmamış otururlar. Ferāmurz bunları tamām seyr eyleyüp usandı. Dönüp yine nerdübāndan indi meydāna ²⁴çıķdı. Andan Divān-ı İskender’e yüridi. Perdeyi ķaldurup iç tarafında bevvăblar sıra vardı otururlar.

Ferāmurz ²⁵ķapudan içeri başınca cümlesi güderek ayağa ķalkup selāma durdılar. Ferāmurz geçüp içeri girdi, gördi. [557/b] Bir ‘ aźīm divān, İskender-i Kübrā üzerinde oturmuş. Başında on dört küngürelī tāc, sağ ve şol vezīr ve ħakīm ²ṭabīb ve müneccim şandalyeler üzerinde pehlivānlar, her biri felege gelen Simurg’a sinek dimezler. Üç biñ üç yüz otuz üç pehlivān ³sağında ve üç biñ üç yüz otuz üç pehlivān şolunda pāy-ı taht şandalyesinde Ķalīrez āteş-dem vezāret maķāmında ⁴Eflātūn Keħḫāl oturmuş.

İskender-i Kübrā’nuñ boynunda bir levḫ-i zerrīn, Ferāmurz bu heybetde İskender’i görüp Ferāmurz’a dehşet ⁵geldi. Kendüsin unutup bunlara selām virdi. Aşlā kimse iltifāt idüp selām almadılar. Ferāmurz selām almaduķların ⁶görüp gücüne geldi ammā hele yine kendüye gelüp eyitdi: “Yā Ferāmurz: Kime darılırsın? Bunlaruñ

cümlesi bî-cāndur.” diyüp ⁷ilerüye vardı. Ādāb-ıla taht üzere İskender-i Kübrā’nuñ boynunda olan levḫi çıkarup Ferāmurz alup levḫā nazar eyledi. ⁸ Şan‘at-ı levḫ-i ḫat bunda “İy zamān-ıla bunda gelen şeh-r-yār, çün getüre seni bunda rüzgār, ben kim İskender-i Kübrā’yum. İy Ferāmurz ⁹kaçan bu daḫmeye yol bulup gelesin. Divānum seyr idüp ve bu levḫi kırāat eylesin. Bilesin kim bu daḫmeyi senüñ-çün binā ¹⁰idüp vāfir yād-gārlar ḫodum. Evvelā senüñ-çün temettin rüyin-ten postundan bir serā-perde de ḫodum. Üç yüz otuz üç ḫubbe ¹¹üzerine kurulur. Orta ḫubbenüñ firāzında Simurg-ı ‘Anḫā taşviri vardur ve sâ‘at başına bir şadā virür. Yirmi dört sâ‘ati ¹²bildürür ve üç ḫatdur. Taşra ḫatı ecnās-ı muḫtelife için, ikinci ḫatı cinnī ve perī güzīdeleri için, üçüncü ḫatı ¹³benī Ādem içündür. Şağ ve şol altı biñ altı yüz altmış altı şandalīleri vardur [...] solda şandalīleri [...] ¹⁴ve pāy-ı taht yirinde olan şandalī senüñdür. Zirā ceddīndür ve sekiz heft-cū Ser-polāt ser-ḫaplan şandalīsi ve üç ḫat ¹⁵müşebbekdür. Birbirinden görünür. Bundan soñra yetmiş iki ḫat ālāt-ı şāḫib-ḫirānı ḫodum, bir siper ḫodum. On sekiz āyīneleri ¹⁶elmās tırāşdur. Bir ālāt kār eylemez ve tīg-ı sürḫ nām bir kılıç ḫodum iki yüzlüdür. Kaçan kim ḫılāfından ‘uryān eyleyüp düşmāna ¹⁷salduḫda ḫarman cürmi ḫadar eṫrāfi ḫan deryāsı gibi görünür ve doḫsan doḫuz boḫum bir nīze ḫodum adına Nīze-yi dü-rüye ¹⁸dirler. Her boḫumu üç arşdur. İstedüğüñ zamān bu boḫumlardan çıkarup şanduga ḫorsun ve bir Pīr-i Āhen ḫodum. ¹⁹Mūy-ı semenderden yaḫa egninde oldukca siḫr te‘şīr eylemez ve āteş yakmaz ve bir tişe kār eylemez adına Pīr-i āhen-i ḫikmet-nümā dirler ²⁰ve bir ejderhā ser-ṫuḫluḫa ḫodum. Sā‘ir ālāt buna ḫıyās oluna ve bir ḫurşīd peyker ‘alem ḫodum ve kırḫ sekiz çift zerrīn ²¹çenberlü kūs-i ḫarbī ḫodum.” didi “ve yidi kerre yüz biñ ere yetecek ālāt-ı bār-gāḫ ḫodum ve bir şandux ile yirmi sekiz ḫat ²²‘ayyār ālātı ḫodum. İki şandux ile başum ucundan alup rūḫumu ḫayr du‘ā işe yād idesin. Bundan soñra Mülük-i ²³İrān’dan, ṫabaḫa-yı Keyānīyān’dan, Keyḫusrev ve Kāmran için bir taht ḫodum kim taht-ı Cemşīd’dür. Yek-pāre, kızıl yāḫutdan on ²⁴sekiz arıḫ ṫül ve ‘arzı vardur ve iki köşesinde iki şeb-çerāḫ vardur. İki şeb-çerāḫ arasında bir āyīne vaz‘ ²⁵olunmuşdur. Bütün rub‘-ı meskūn ol āyīneden görünür. Ol āyīne aşlında āyīne-yi ḫudretten kesilüp kırḫ iki Süleymān’a [558/a] geḫmiş soñra Cemşīd ḫazret-i İdrīs’den ‘ilm-i esmā ta‘līm idüp anuñ ḫuvveti-le götürüp ol tahtı yapdurdı. ²ḫazret-i Allah ol tahta Cemşīd’i lāyık görmeyüp bir melik gelüp ol tahtı alup Deryā-yı ‘Aynullāh’a bıraḫdı. ³Ol tahtuñ bir köşesinde bir cām yiri vardur. Cām-ı Cemşīd didükleri cām kim şarāb-ıla pür olşa bütün ḫāf-ber-ḫāf ⁴görünür. Ol cām soñra Zāḫḫāke

andan Ferīdūn'a geçmiştir." diyince, Ferāmurz bildi kim Nevrūz Şāh'dan Efrāsiyāb alup ⁵şoñra Rüstem Hān, Ferīdūn öñinde Efrāsiyāb'dan meclisi ile almışdur. "Hālā Kāvūs'dadur ve on dört küngürelī ⁶bir tāk ḳodum. Ol tāk ile ol taht Keyḫusrev içündür, sende emānet dursun. Keyḫusrev zuhūr eyledükde viresūñ ⁷ve kırk şanduk cevāhir ve yüz seksen şanduk altun ḳodum. Bu yād-gārları alup rūḫum du'ādan unutmayasın." ⁸dimiş.

Ferāmurz İskender-i Kübrā rūḫuna du'ā idüp ol aradan dönüp divāndan taşra çıkdı. Sağ ve şol hücreleri ⁹açup içinde olan eşyāyı seyr eyledi. Bir küçük ḳapu gördi, açup içeri girdi, bir bāğ-ı laṭife çıkdı. Bāğūñ ¹⁰tā ortasında bir ḳaşr-ı 'ālī ammā bu ḳaşr öyle devr eyler kim göz irmez. Ferāmurz bu ḳaşruñ yanına gelüp gördi. Şöyle ¹¹bir sūtün dikmişler. Bu sūtūna birkaç satır yazı yazmışlar. Ferāmurz "Ḳaçan bu bāğa gelüp merḳadūm ziyāret eylemek dilersen ¹²ḳaşr-ı devvāruñ bir köşesinde zencīr ile bir ḫalka vardır. Diḳkat-ile gözedüp ol ḫalkayı ḳavrayup ḳaşr-ı zapt idesin ¹³ve bu sūtūna geçüresin. Ḳaşr-ı Devvār'a girüp merḳadūm ziyāret idüp emānetleri alasın." dimiş. Ferāmurz gözedüp ¹⁴tamām ḫalka sūtūna yaḳın gelince Ferāmurz ḫalkayı bir kerre ḳavrayup zapt eyledi. Ammā ḳarbindan Ferāmurz ḳolın ḳopdı, ¹⁵ḳıyās eyledi. Bir iki adım sūtūna dek süründi. Ferāmurz sūtūna ayāğın ṭayayup ḫalkayı sūtūna geçürdi. Ḳaşr-ı Devvār ¹⁶durdu. Gördi, ḳapusu açık iki cānibden birer arslan ḫamle etmek için ṭurur.

Ferāmurz ḳapudan içeri oldu. ¹⁷Arslanlaruñ eñselerinden zapt idüp, geçüp gitdi. İlerüde bir ejderhā peydā oldu. Ağzın mağara mişal açup ¹⁸āteşler saçdı. Ferāmurz diḳkat-ile baḳdı, alnında yazı gördi: "Kendin ejderin ağzına atasın." dimiş. Ferāmurz getirüp ¹⁹kendin ejderüñ ağzına atdı. Deminden çıḳup ḳaşruñ tā orta yirine geldi. Gördi kim yirden yukarı bir ādem ²⁰boyı mu'allāḳda bir tābūt, başı ṭarafında iki şanduk var. Ferāmurz el ḳaldurup İskender-i Kübrā rūḫuna du'ālar idüp ²¹tābūtuñ böyle mu'allāḳ durduḳına ta'accüb idüp bir ḫoş nazār eyledi. Tābūt polātdan ve ḳaşruñ saḳfında bir 'azīm ²²seng-i mıḳnāṭıs gösterüp ol miḳdāra dek cezb idüp ḳalmış. Ferāmurz bunları icād iden kāmillerle taḫsīn ²³ve āferīn eyledi.

Ol iki şanduk alup taşra çıkdı. Yine ol zencīrde olan ḫalkayı sūtūndan çıkarup ²⁴şalı-virdi. Ol ḳaşr-ı mu'allā yine devre başladı. Ferāmurz şandukūñ birin açdı, kendüye müte'allıḳ yitmiş iki ²⁵pāre ceng-i ālāt-ı şāḫib-ḳırānī. Ol bir şandukū açdı. Gördi, yirmi sekiz ḳat 'ayyār ālātı, anı yine ḳapadı. [558/b] Kendūñ ālātın üzerine ārāste idüp evvelā tiğ-ı sürḫı dü-rüyı meyānına bend idüp üç Süleymānī tiğ ²mālik oldu

ve Pīrāhen-i İskender’i giydi ve başına ejderhā ser-tuğluğasın giyüp mürğ-ı semender-i āteş-³bāl giyüp andan meydāna çıkdı. Bilhūn Nerre beklerdi. Çağırup “Gele yā Bilhūn!” didi. Nerre gelüp Ferāmurz’ı ol ⁴kıyāfetde görüp “Yā Ferāmurz ibn-i Rüstem āferīn diyüp kademinde baş kōdı.” Ferāmurz eyitdi: “Yā Bilhūn var taşrada ⁵Qırtās-ı merdüm-seri alup birkaç nerre ile gel.” didi.

Bilhūn taşra çıkup Qırtās-ıla Cihān-bağş taşrada ⁶idiler. Bilhūn’ı görüp şaşdılar. “Bu Gehrāb bunda ne arar? Yā Ferāmurz’a bir kaşd idüp bunda bize mi geldi?” diyüp ⁷Qırtās teber kapup Bilhūn’a karşı vardı. Ammā Ferāmurz muqaddem Bilhūn’a Qırtās’uñ kim idügin haber virüp “Şağın ⁸kendin!” dimişdi. Bilhūn Nerre, Qırtās’uñ gelişinden ve hem vehm alup eyitdi: “İy serbāz-ı cihān yabancı degülüm efendüm ⁹Ferāmurz’dan haberüm var. El-ğamdüli ‘llāhi te‘ālā dahmeyı feth idüp şimdi seni ister. Biraz Gehrāb ile dahmede olan eşyāyı ¹⁰taşımak için.” diyince Qırtās şād olup toğrı Cihān-bağş önine geldiler. Bilhūn kademinde baş kōdı. ¹¹Qırtās dīvler üzerine pādişāh olan Tāpūs Nerre’ye bakup Ferāmurz’uñ emrin bildürdi.

Evvelde beş biñ miqdārı ¹²Gehrāb koşdı kendüde ve Qırtās’da. Bilhūn bunlara reh-ber olup bunlar dehlize girdiler. Cinnī kocasın görüp ¹³çarhı seyr eylediler. Ol aradan geçüp Ferāmurz’uñ yanına vardılar. Gördiler bir ğayrı kevne mehābet bağlamış, gelüp ¹⁴öninde zemīne baş kōdılar. Ferāmurz Tāpūs Nerre’ye fermān idüp dahmede olan eşyāyı dīvler taşraya; ¹⁵Şemāme cāzūnuñ sarāy meydānunda tağlar gibi yığdılar. Ferāmurz üç gün dahme içre kalup dīvler mālī taşra ¹⁶çıkdılar. Ba‘dehū bunlar sarāy-ı Şemāme’ye gelüp karar eylediler. Ol dem Ferāmurz Qırtās’a bakup eyitdi: “Yā Qırtās! ¹⁷Var, Cābelkā’ya bütün olan aḥvāli müjde eyle ve hem Feylesūf Dānā’yı alup bunda getir. Dahmeyı yapup evvelki ¹⁸üslüb üzere etsün.” didi. Qırtās “N’ola?” diyüp dem çeküp ‘azm-i Cābelkā eyledi. Ez-īn cānib Cābelkā’da Semenzād¹⁹Şāh divānda oturup Feylesūf Dānā ile “ ‘Acabā dāmādum Ciger-küşesin ḥalāş idebildi mi? Bu ḥasse cāzū ²⁰mel‘üne bir yaramaz kaşd itdi mi?” diyüp söyleşürken Qırtās-ı merdüm-ser gelüp irişdi.

Ol dem divān-²¹hāneden içerü girüp zemīn būs idüp durdı. Semenzād Qırtās’ı görüp şād olup “Hoş geldüñ. ²²İy serbāz-ı cihān ne haber?” didi. Qırtās tekrār zemīn būs idüp eyitdi: “İy Şāh-ı ‘Ālem müjde efendüm! Ferāmurz ²³Şemāme cāzūyu helāk idüp ciger-küşesin ḥalāş eyledi ve İskender-i Kübrā dahmesin feth idüp ²⁴var Feylesūf Dānā’yı getir.” didi. “İmdi iy Dānā efendüm saña muntazırdur ḥāzır ol!” diyüp aḥvāli bir bir naql ²⁵eyledi ve İskender dahmesin feth eyledügin haber virince; Feylesūf bu

arada Ferāmurz’uñ murādı ne idügin [559/a] bilüp, aña göre tedārik görüp Semenzād’a vidā’ idüp Qırtās, Feylesūf Dānā’yı alup dem çeküp az ²zamānda qal’a-ı āhen-rubāya irişüp Şemāme cāzū sarāyına indi. Ammā dīv perīler Qırtās’ı görüp Ferāmurz’a ³varup, müjde idüp Hākīm’i getürdi.” didiler. Ferāmurz şād olup ol dem emr eyledi. Bütün cinnī uluları ⁴Feylesūf’ı alup yukaru çıkardılar. Ferāmurz ayağ üzere qalkup, “Hoş geldüñ.” diyüp ta’zīm eyledi. Ba’dehū Cihān-bağş ⁵varup Feylesūf Dānā’nuñ elin öpdi. Zīrā hācesidür. Feylesūf Dānā bağrına başup eyitdi: “El-ḥamdüli’līlāh ⁶gözüm nūrı, varṭa-i sihrden ḥalāş olduñ ve pederinüñ bu kadar yād-gārlarına sebep olduñ.” diyüp du’ālar eyledi. ⁷Biraz şöbet idüp ol dem Ferāmurz daḥme aḥvālin söyledi.

Feylesūf “N’ola?” diyüp ol qapunüñ kilīdin ve ol ⁸çarḥuñ dişler yapup yirine kodılar çarḥ tamām olunca ol cinnī yine tiz tiz döndürmege başladı. Andan yine ⁹sütünü dehliz ağzına evvelki gibi yirleşdürdi. Ferāmurz fetḥ aḥvālin yazup ol iş de tamām oldı. Bundan ¹⁰şoñra Ferāmurz daḥmeden çıkan eşyāyı ve Şemāme cāzūdan qalan eşyāyı dīv ve perīlere taqsīm idüp bir gün ¹¹tamām olup Ferāmurz emr eyledi. Feylesūf Dānā için Şemāme’nüñ tahtın ḥāzır idüp Feylesūf ve Cihān-bağş ¹²ve Ferāmurz tahta oturup birkaç metin gevrāblar tahtı alup Qırtās-ı merdüm-ser ¹³öñince yükler. Gevrāblar qafāsınca Ṭāpūs Nerre ve Şeybāl Şāh perī ve Bilḥūn Nerre bu üslub üzere ber-hevā Deryā-yı ¹⁴Muḥīṭ üzerin temāşā iderek kenārına geldiler. Ferāmurz fermān eyledi. Dīvler māhiyye qandīli gibi şalkım şaçak zemīne ¹⁵sāḥil-i Baḥrī’ye inüp Ferāmurz’uñ ve bütün şāh dīvlerüñ sāye-banın qurdılar. Ferāmurz, Feylesūf ve Cihān-bağş ile ¹⁶sāye-ban altında qarār idüp, dīvler yüklerin birağup, cümlesi serpilüp düşdiler. Ferāmurz bunlaruñ aḥvālin ¹⁷görüp, üç gün oturaq olup ārām eylediler.

Ba’dehū Ferāmurz, Qırtās’a binüp deryā kenārın tıttup şikār için ¹⁸vāfir yir gitdi. Qırtās’ı almayup Bilḥūn Nerre’yi alup zīrā ötede Cihān-bağş ile Feylesūf Dānā yaluñuz idi. ¹⁹Muḥālif yirlerde Qırtās qalsun dirdi. Hāşılı biraz gidüp bir laṭif yire geldi. Bir bınār deryāya qarşu ²⁰üstü pīşe-zār Ferāmurz ol yiri begenüp, Qırtās’dan inüp, licāmın alup, şalı-virdi. Qırtās ise sā’ir ²¹raḥşlar gibi giyāhlanmazdı. Kendi nefsi kendüye ğıza idi. Ancaq gezüp zevqlenürdi. Ferāmurz gelüp ol ²²bınārda tāze-kārlıq idüp çemen üzere oturup Deryā-yı Muḥīṭ’i temāşā iderdi.

Nā-gāh görđi, deryā mevclenüp ²³içinden bir baş zuhūr eyledi. Kenāra gelüp qaraya çıkđı. Ferāmurz buña nazar eyledi. İki fil cüşşesinde, at resminde ²⁴bir siyāh

rağşdur. Öyle siyāhdur ki pār pār yanar; altı pāyı var, alında bir ‘azīm şāhı var gergedān şāhı ²⁵gibi. Andan üzerinde eger uyan cümle raht bahtı bile başladı qarada giyāhlanmaya ve başın kaldurup öyle [559/b] bir süheyl urdı kim ol vādīler bākır tās gibi çıñladı. Hemān Qıtb-ı āteş-dem bu cānavārı görünce gevişlerin qaşup ²bir kerre ol cānavāruñ üzerine yürüdi. Ol cānavār da Qıtb’u görüp boynun kemer kemer idüp öñ ayakların yire urup ³zemīni hādek hādek itmege başladı. Ammā Ferāmurz bu rağşı gördüğü gibi vaşf eyledükleri üzere bu Qahramān-ı kātılūñ ⁴İblāğına beñzer, hemān yirinden atlayup bir na‘ra urdı: “Girü dur yā Qıtb-ı āteş-dem!” diyince Qıtb-ı āteş-dem Ferāmurz’uñ na‘rasın ⁵işidince girü çekildi. Ammā ne söyleseleler añlardı. Ferāmurz: “Yā Hudā!” diyüp ol cānavāra toğrı vardı.

Ammā rāwī ⁶qavlınce haddi zātında bu cānavār İblāğ-ı Şeş-pāy-ı Baħrī idi. Qahramān-ı kātıl olduqdan soñra İblāğ-ı Şeş-pā deryāya ⁷gidüp gāh ve gāh qaraya çıkardı. Şimdi İblāğ Qıtb’ı görüp üzerine gelmek üzere iken Ferāmurz’ı görünce Qahramān-ı kātılı ⁸kıyas eyledi. Zīrā Ferāmurz sīmyāda ‘aynı ile Qahramān’a beñzerdi. Anuñ-çün ismin Neyrem-i Kūçek qodılar. Ferāmurz’uñ aşıl ismi ⁹Neyrem-i Kūçek’dür. Ferāmurz dīv soñra laqab qodılar. Zāl’uñ ismi Dāstān ve Sām’uñ ismi Qahramān Kūçek ve Qahramān’uñ ismi ¹⁰Neyrem olduğu gibi. Hāşılı İblāğ Şeş-pāy-ı Baħrī Ferāmurz’ı Qahramān şanup süheyl çeküp Ferāmurz’a gelüp süründi ¹¹ve qoqladı. Gördi didüğü kimse degüldür girü çekilüp ve haşinlendi ve Ferāmurz’a qaşd eyledi. Ferāmurz hemān ¹²bunuñ binā-güşuna bir muşt-ı pehlivānī öyle urdı kim İblāğ sersam olup ditremege başladı. Ferāmurz varup iki ¹³köşesinden tutup burdı. İblāğ zebūn idüp eger qaşından licāmın alup ağızına urup üzerine süvār oldu ¹⁴ve şahrāya toğrı qapup şalı-virdi. İblāğ gördi üzerine süvār olmışlar. Deryāya qaçmaq murād eyledi ammā Ferāmurz ¹⁵ol dem tabancalayup mahmūz gösterdi, şahrā cānibine sürdi. Ol kadar segirtti kim Şeş-pā’nuñ her müyından bir çeşme ¹⁶peydā oldu. Andan dönüp yine ol çeşme-sāra geldi. İblāğ’dan inüp Bilhūn Nerre’ye virüp, Bilhūn Nerre gezdirmege ¹⁷başladı. Ferāmurz biraz oturdı. Andan qalkup Qıtb’u yedegine alup İblāğ-ı Şeş-pāy’a süvār oldu. Dīvleruñ qonduğı ¹⁸yire geldi.

Qırıtās-ı merdüm-ser ıraqdan Ferāmurz-ı İblāğ’ı görünce Qahramān’ı şanup yüregi oynadı. Ammā yakın ¹⁹gelince gördi Ferāmurz’dur. Lākin altında Qahramān’un bindüğü İblāğ Şeş-pāy-ı Baħrī’yi görüp ta‘accüb idüp segirdüp ²⁰Ferāmurz’a qarşu gelüp, “devletlü şāhib-kırān bu İblāğ’ı qandan ele getürdüñ? Bu rağş Qahramān-ı kātıl’uñ rağşı

Şeş-pāy-ı ²¹Bahrī'dür." didi. Ferāmurz da deryādan çıķup Őikār eyledügin naķl eyledi. Bunlar sāye-ban öñine geldiler.

Cihān-baĥş ²²ile Feylesüf ayaġa ķalkup İblāġ'ı gördiler. Bu bir raĥş-ı cihān-peymādur ki cihānda mişli bulunmaz. Cihān-baĥş İblāġ'ı ²³görünce reşķ eyledi. Hele Ferāmurz İblāġ'dan inüp Bilĥūn'a teslīm eyledi. Ėayrı İblāġ, Bilĥūn Nerre'ye alışup ²⁴rām oldu. Bu sürür ile Ferāmurz meclis ķurup Feylesüf Dānā ile ve oġlı Cihān-baĥş ile oturup Ėırtās'ı ²⁵sākī idüp 'işrete başladılar. Tamām keyifler irüp ol dem Ferāmurz Ėırtās'a baķup eyitdi: "Ėahramān bu atı niķe [560/a] ala getürmiş bilür misin?" didi. Ėırtās eyitdi: "Devletlü řāhib-ķırān Ėahramān atı ala getürdüġi zamān ben daĥı ²dünyāda yok idüm. Ancaķ řu ķadar işitdüm ki Ėahramān'ı üç yaşında iken dīvler ķapup Kūh-ı Ėāf'a getürmişler. On iki ³yařında kendin rub'-ı meskūna biraķdurup, der-bend-i Mā-sade Hūşeng Hind'e giderken öñin alup; cümle pehlivānlarına ⁴ġālib gelüp Hūşeng Şāh'a kendüsine Ėahramān'ı řāhib-ķırān idüp, Şāhrā-yı Serĥ'a Sāĥil-i Bahrī'ye ķonmiřlar. İblāġ-ı Şeş-pāy ⁵orada deryādan çıķup, Ėahramān kemend ile tütup binmiş." diyüp naķl eyledi. Ferāmurz eyitdi: "Yā Ėırtās řoñra sen Ėahramān'a ⁶nice düř olup ĥıdmet eyledüñ? Seni niķün ol ķubbede ĥaps eyledi? Anı bize naķl eyle." didi. Ėırtās eyitdi: "İy pehlivān ⁷ibtidā' Ėahramān Ėařr-ı Hūd'da Dāmen Şāh daĥmesin bozup babam Şāĥmān'ı on iki 'avānī-le cāhdan Ėalāř idüp, ⁸řoñra Ekvāl Nerre'nüñ birāderi 'Atĥār Nerre'yi ķatl idüp, kıızı Mühīn-ġurāb'ı Şāĥmān'a virüp kendi ikisinden ĥāřıl olup ⁹büyüdükde ba'zı zebānkārlık idüp Ėahramān'a āřı olup, Ėahramān-ıla nice aĥvālleri geķüp 'ākibet yidi 'avānī-le ¹⁰cāh olduġı yirde ele getürüp kendi Ėahramān'ı ķalup ol cāha indürüp, Ėahramān kendüsin tütup, ol cāhda ¹¹ĥaps eyledügin" tafşıl üzere naķl eyledi. Cihān-baĥş ve Feylesüf Dānā işidüp ĥayrān oldılar.

Ferāmurz üç gün ¹²ol vādīde eglenüp İblāġ-ıla her gün binüp ol vādīlerüñ eĥrāfin geşt-i ġüzār idüp şayd ü Őikār eyledi." ¹³Dördüncü gün ġoķ eyleseler gerek Ferāmurz Ėırtās'a eyitdi: "Sen ilerü Cābelķā'ya bizüm varacaġumuz bildürüp müjde eyle ve yine ¹⁴dönüp yolda bize ķarřu gel." didi. Ėırtās "N'ola?" diyüp dem ķeküp ber-hevā 'azm-i Cābelķā eyledi. Ferāmurz daĥı İblāġ'ı ¹⁵řipāriř idüp arķasına aldı. Kendüler taĥt-ıla ber-hevā 'azm-i Cābelķā eylediler. İşte evvel Ėırtās-ı merdüm-ser ardınca ¹⁶Ferāmurz: "Gelsünler ammā bizüm dāstānumuz Cābelķā'da olan vaķ'ayı gelsün. Ammā rāvī eydür."

Bu Cābelkā sınırına muttasıl ¹⁷bir ƙal‘a var idi. Adına Ƙurbü‘ş-şems dirlerdi ve pādīşāhına Minber Şāh dirlerdi. Hattā Ferāmurz Sehrāb ƙal‘asında hāzara ¹⁸gelüp Ƙirtās Nerre Ferāmurz‘ı ƙapup, Kūh-ı Ceberūt‘a iletüp, Ferāmurz Serendīb‘e uğrayup, ol aradan Hind‘e gelürken ¹⁹yolu Minber Şāh‘uñ bāğı önüne uğrayup, ƙapusunda Hūrşīde Bānū‘nuñ taşvīrin görüp, bāgbāndan haber alup, ²⁰Cābelkā‘ya gelüp şartların bozup Hūrşīde Bānū‘yı almış-idi. Ammā Minber Şāh‘uñ bir bāzīrgān başlısı var-idi. ²¹Adına Hāvāce Bahtiyār Hāverī dirlerdi. Aşlı Hāver-zemīnden idi. Bu yakīnde yine Hāvāce Bahtiyār Hāver-zemīn ²²seferine gidüp Şālūk Zengī üzerine uğrayup Şālūk Zengī öldürüp cümle mālın almışdı. Minber Şāh ²³haber alup Şālūk üzere pehlivān gönderüp haƙƙından gelmek murād eyledi. Ammā haber aldı kim Cābelkā Şāh‘ı Semenzād ²⁴Şāh‘uñ bir nebīresi var-imiş. Ol Şālūk‘ı tutup bend eylemiş. Hālā Semenzād Şāh‘uñ yanında imiş.

Bu Minber‘uñ bir pāy-ı ²⁵taht pehlivānı var-idi. Adına āhen dirlerdi. Āhen demekden murād ol idi kim āhenden ƙalīñ tahtalar yapdurup [560/b] ol āhen tahtaları iki eli-le çeküp ikişer pāre eylerdi. Böyle ƙuvvet-i ƙāre şāhib-i dilāver-idi ²ve bu Āhen dürr-i yedüñ Erdivān Polāt-puş nām bir ƙarındaşı var-idi. Biri sağında ve biri şolunda otururdu. ³Dağı pehlivānları çoğıdı. Şimdi Şālūk Zengī Semenzād Şāh yanında haber alduƙda Dānā‘ına fermān eyledi. ⁴Semenzād Şāh‘a bir mufaşşal-nāme inşā idüp Tīmūr Tendhūy nām bir pehlivānuñ eline virdi. Yanına yirmi nefer ādem ⁵çoşup “Var bu nāmeyi Cābelkā Şāh‘ına vir bizüm Hāvāce Bahtiyār zāyi‘ olan mālī ile hūn bahāsın alup ⁶getür.” didi. “Za‘mince muhālefet idemez virür zīrā Evrān-ı Āhen bizleri işitmişdür, bilür, ƙorƙar. Şoñra üzerüme gelüp ⁷belki ƙal‘amı elümden alur dīv virmek idemez.” didi. Tīmūr Tendhūy nāmeyi alup yirmi nefer ādem ile ‘azm-i Cābelkā ⁸eyledi.

Bir gün Cābelkā‘ya gelüp divān-ı Semenzād Şāh‘a irüp kendin ‘arz eyledi. Bevvābān Şāh‘a girüp haber ⁹virdiler. Şāh da “ ‘Aceb aslı ne ola? Gelsün görelüm.” diyüp izn virdi. Tendhūy içeri girüp Şāh önünde ¹⁰yir öpüp nāmesin virdi. Semenzād nāmeyi alup Dānā‘ya virdi. Ol da ƙırāat eyledi. Şıfat-nāme binām “Āfitāb-ı ¹¹‘ālem-tāb benüm ƙatumdan kim ƙal‘a-ı Ƙurbü‘ş-Şems Şāh‘ı Minber Şāh āfitāb pūr-sitem sen ki Cābelkā Şāh‘ı Semenzād Şāh‘ın işitdüm. ¹²Şālūk harāmī hālā yanında imiş. O nā-bekār ise benüm bāzīrgānbaşum olan Hāvāce Bahtiyār Hāverī‘yi öldürüp cümle ¹³mālın aldı. İmdi gerekdür kim nāmem vüşülunda Şālūk Zengī‘yi tutup ƙayd ve bend eyle, varan pehlivān Tīmūr‘a teslīm ¹⁴idüp başından gavğāyı şavaşın. Eger nāmen ile ‘āmil

olmayup muhālefet eylesen soñra ziyān görürsin. Üzeriñe ^{15c}asker çeküp Şālūk Zengī'nüñ haqqından geldükden soñra “Senüñ tāk ve tahtuñ tālān eylerüm. Şoñ pişmānlık fā'ide ¹⁶virmez.” diyüp nāmeyi hatm eylemiş. Semenzād Şāh nāmeden bu cevābı işidüp levni müteğayyir oldı, buzladı. Zīrā ¹⁷Evrān-ı Āhen verēdi bilürdi. Ne kadar kuvvet-i kähire sähibi pehlivāndur.

Şimdiki hālde ise Ferāmurz bunda degül ¹⁸kim bilür ne zamān gelür bu aḥvā öyle bir de Şālūk'ı bağlayup virmek olmaz. Dönüp Tīmūr'a eyitdi: “Pehlivān, ¹⁹hoş güzel Şālūk şimdi bizüm yanımızda ammā ḳulumuz degül kim kendi başına bir serverdür. Biz anı bağlayup saña ²⁰virme elümüzden gelmez. Var pādişāha söyle. Ölen ölmüş geçen geçmiş şimdiden soñra ölen dirilmez, ol zamān bilmezlik ²¹ile bir işdür olmuş. Bu da' vādan ferāğat eylesün. Yoḥşa soñra kendi zarar görür.” didi.

Tīmūr Tendḥūy pāy-ı ²²taht sandelisinde Şālūk'ı gördi. Ḳaṭrān tulumı gibi oturur ammā gözine kesdürüp döndi. Semenzād'a eyitdi:²³ “Yā Semenzād şol Zeñgī'nüñ kemāli nedür kim sen bunu bende çekmege kādır olmayasın? Şimdi ben murād eylesem anuñ üzerine ²⁴düşüp gūne gūne ellerin ḳafāsına bend idüp getüreyüm ve hem yine pādişāhumuzuñ sözi öyledür. Eger Semenzād ²⁵Şāh 'özr idüp Zengī'yi virmeğe ta'allül iderse sen hemān yaḳasından tūtop bende çeküp getir.” didi, diyince [561/a] Şālūk Zengī'nüñ gözi döndi. Ġāzabından siyāh iken mor oldı. Dönüp Tīmūr'a eyitdi: “Şus bre nā-bekār! ²Senüñ Şāh-ı Cābelḳā'ya öyle söylemek ne ḥaddiñedür? Elinden gelirse işte ben bundayum, bir kerre gel imtiḥān olalum. Eger ³elçiye zevāl oldı, şimdi ḳalḳup başın keserdüm.” didükde Tīmūr Tendḥūy: “Hāy nā-bekār, erbāb içre kara kancoloz ⁴çehrelü zengī yā senden ḳorḳar mıyum?” diyüp hemān Şālūk'ıñ üzerine yürüdi. Murād eyledi kim Şālūk Zengī'yi yaḳasından ⁵ḳavrayup, çeküp, zemīne urup, bende çeke. Şālūk bunuñ murādın bulup bir yol peleng mişāl yirinden şıçrayup Tīmūr'ı ⁶yaḳasından tūtop, ḳaldurup yire urdı. Bir ḳulağın ḳoparup eline viridi ve yine ḳaldurup eñsesine bir sille ⁷urup divāndan ṭaşra idüp eyitdi: “Var ol nā-bekār şāhına bir ḥoşca şikāyet eyle.” didi.

Tīmūr kulağın eline ⁸alup raḥşına ters süvār olup ol ġāzab ile bir yirde eglenmeyüp, “Ḳandasın Ḳurbü'ş-Şems?” diyüp gitdi. Berüde “Şālūk ⁹Zeñgī baḳ mel'ūnuñ evzā'ına” diyüp, geḳüp yirinde ḳarār eyledi. Semenzād Şāh ve erbāb-ı divān Şālūk Zeñgī'den ¹⁰bu cesāreti görüp taḥsīn eylediler. Ammā Semenzād Şāh çendān bundan ḥaz itmedi. Eyitdi: “Ḳorḳarum mel'ūn varup ¹¹Minber Şāh'a ol şüret ile şikāyet eylerse ol da bize gelürse dāmādum ve nebīrem yoḳ evrān ise meṭīn, dilāver ¹²nā-

beķārdur, arada bir Һasārāt olur.” diyüp bu Һavfa düşdi. Ammā zāhiren Şālūk de “Eyü eylemedük.” diyüp Һorķardı. Zīrā ¹³bu zengīler pars göñüllü olurlar. Belki incinüp bir tarafa giderler şoñra iş dağı müşkil olur diyü “Āferīn iy Server-i ¹⁴Zengbār hele şol la‘īne miķdārın bildirdün.” diyüp rüy-ı-dil gösterdi.

Bunlar bu Һāl üzre dursunlar ammā biz ¹⁵gelelüm Tīmūr TendҺūy’a: “Bir Һulaķ yok ol elem-ile at sürüp Һurbü’ş-Şems Şāh’ına varup dīvān-ı Minber Şāh’a girüp ¹⁶feryād idüp Һulağın meydāna bıraķdı. Minber Şāh eyitdi: “Bre saña n’oldı, baķayum ne Һaber getürdün, Һani Zengī?” didükde ¹⁷Tīmūr “Bre nasıl zengī hey pādīşāhum ben bir Һulaķdan çıkdum.” diyüp ağlamağa başladı. Erbāb-ı divān Tīmūr’ı bir Һulaķ ¹⁸ile görüp kimi güldi ve kimi acıdı. Minber Şāh: “Bre nasıl oldı? Söyle!” diyince Tīmūr da olduğı gibi naķl eyledi. ¹⁹ “Ammā orasın öyle yapıdı kim üzerine varup zengīyi şandelīsinde yaķasından Һutup çekince kendüyi üzerüme çeküp ²⁰ķazārā ol maħal ayağum Һayup yıķıldum. Nā-bekār zeñgī señgīn olmağ-ıla üzerüme düşüp gayrı beni şalı-virmedi, ²¹böyle eyledi.” didi. Minber Şāh bundan ziyāde ğazaba gelüp “Şehirde dellāllar nidā itsün? ‘Asker Һāzır ve āmāde olsun. ²²Üç güne dek tedārik, dördüncü gün göçdür Cābelķā üzerine.” didi.

Һāşılı münādīler nidā idüp üç gün içre ²³seksen biñ ‘asker mahyā oldı. İşte seksen biñ ‘asker ile Evrān-ı Āhen dürr-i yedi ve Һarındaşı Erdivān Polāt-²⁴püş ile Һalkup ‘azm-i Cābelķā eylediler. Tā kim gelüp Cābelķā Һal‘asınūñ öñine Һondılar. Berüden yirmi biñ ‘asker ²⁵dağı gelmiş-idi. İşte yüz biñ er Һonup Һarār eylediler. Semenzād Şāh bunları görüp Һavfa düşdi. Şālūk’a: “Niçe olur, [561/b] pehlivān şimdi nice idelüm, Һal‘a Һapularun bend idüp ceng iķtizā eyleyse burc bār üzerinden eylesün ²olmaz mı?” didi. Şālūk eyitdi: “Pādīşāhum ‘avrat degülüz dağı düşmāndan bir zarar görmedük. Һal‘aya ne Һapanalum? ³Hele görelüm ne mu‘āmele üzere Һareket iderler? Eger ceng iderlese biz de çıkar ceng iderüz. Nihāyet baña bir ⁴ķazā gelürse ol zamān nice diler iseñ öyle eyle. Yoħşa mādām ki ben sağ olup ceñge iķtidārum var ⁵iken Һal‘aya Һapanur degülüm.” diyince Semenzād Şāh ne disün tiz şehr içinde münādīler nidā itdiler, ‘askeri olan Һāzır ⁶oldılar.

Rāvī Һavlince bu Һal‘a-ı Cābelķā’nuñ evvel vaşfin eylemiş-idi kim üç yüz altmış Һapusu vardur. ⁷Her Һapusu bir pehlivāna mansıbdur. Bütün Һükm eyledüğü ahālī şehrdedür. Taşrada Һaravol Һasāveti yokdur, ha dese ⁸yaluñuz Şehr-i Cābelķā’nuñ içinde bir kaç kerre yüz biñ ‘asker çıkarıdı. Һulāşa-i kelām yüz biñ er Һāzır oldı. Ammā

⁹Minber Şāh gelüp kōndı, emr eyledi. ‘Askerinüñ içinde yarın cengdür.’ diyü nidā itdürdi. Cābelkā kāl‘ asından ¹⁰cāsūs çıkmış-ıdı. Bu haberi alup gelüp Semenzād Şāh’a bildürdiler. Şāh da dellāllar çağırtıdı. Kāl‘adan taşra ¹¹cengdür diyüp ‘askeri āgāh eylediler. Ol gice iki cānibden şabāha muntazır oldılar çünkim şabāh oldı.

¹²Minber Şāh yirinden tırup yüz biñ sipāh ile ‘ālem ve şancağ kaldurup kāl‘ a-ı Cābelkā’ya ¹³yürüyüş eyledi. Semenzād Şāh içerüden tabl ve kūs çalarak yüz biñ er ile Şālūk Zeñgī şāhib-kırān ¹⁴mağāmında taşra çıkdı. Birbirlerine muqābil gelüp iki cānibden şāf bağlayup meydān açdılar. Evrān ¹⁵dönüp birāderi Erdivān’a “Yüri yā Erdivān meydāna girüp şol Zeñgī nā-bekāruñ bir da‘vet eyle görelüm ne ¹⁶kaç‘a pehlivāndur. Hemān ğayret ile bölige tıutup kaydur. Bend ile getürebildüñ.” didi. Erdivān: “Āfitāb pür-set ¹⁷āfitāb devletinde anı bağlayup getüreyüm.” diyüp at sürüp yanar āteş gibi meydāna girüp, biraz tarīd cevlan ¹⁸idüp ba‘dehū kōl kaldurup iki cānibden çalınan ceng-i harbīleri dikdürüp bülend āvāz ile na‘rā urup ¹⁹eyitdi: “Beni bilen bilsün, bilmeyen āgāh olsun. Benüm pehlivān Erdivān Polāt-püş! Ben meydāna kimseyi istemem. İllā ²⁰Şālūk Zeñgī didükleri haramī nā-bekārı isterüm. Gelsün aña bizüm Havāce Bahtiyār’ı katl itmek nice olur? Aña ²¹gösterüp, anuñ intikāmın andan alayum.” diyüp tekrār na‘ra urdı.

Cābelkā serverleri cümle Şālūk’uñ yüzüne ²²bağdılar. Şālūk Zeñgī Erdivān Polāt-püş’uñ na‘rasın işidüp hemān gelüp Semenzād Şāh öninde temennā idüp ²³eyitdi: “Pādişāhum himmetüñ benüm-ile olsun.” didi. Semenzād eyitdi: “İy pehlivān seni Hudā’ya emānet eyledüm.” diyüp ²⁴du‘ā eyledi. Şālūk Zeñgī altında olan rahşın sürüp yanar āteş gibi meydān ğāye sürdi. Merd-āne ²⁵ve dilirāne cevlan iderek Erdivān Polāt-püş’uñ rāhın kesdürüp ve ‘aşk idüp, “Nedür pehlivān kaç‘ı kerem olup [562/a] meydāndālīğ göstereñ? İşte geldüm, tırma hamle eyle görelüm. Hünerüñ dağı var mıdır?” Erdivān Şālūk ²zeñgīye yakından nazār eyledi. Bir mehābet şāhibi zeñgīdür. Bağa “Bre nā-bekār haramī sen bizüm Havāce Bahtiyār’ı niçün ³öldürdüñ. Hiç bu günleri hātıra getürmez miydüñ?” didi. Şālūk “Yok pehlivān oraları fikr eylemedüm ve hem şimdi benüm ⁴ölmege dağı gönüm yokdur. Ancağ senüñ Havāce Bahtiyār’a arzuñ var ise evvel hamle eyle seni anuñ yanına gönderürüm. ⁵Var cehennemde zehir zıkküm iç.” didi. Erdivān Şālūk zeñgīden bu cevābı işidüp ğazaba geldi: “Hay nā-bekār, ⁶kāğıdhāne çehrelü zeñgī sen misin? Böyle baña söyleyeñ. Bre nā-bekār! Hemān eyüsi seni öldürüp başın kesmekdür.” diyüp ⁷bir kerre bezirhāne sütünundan nişān viren

nîzesin eline alup andan başınuñ üzerinden firafır devr itdirüp demren ⁸bağlada zıbtı idüp yalmānuñ bindügi rahşuñ binā köşesinden aşırup rikāba dürüst başup ayrışup Şālūk Zeñgī'ye ⁹bir nîze havāle eyledi.

Şālūk gördi Erdivān Polāt-püş'uñ nîzesi cān almağ kaçdına gelür. Tîziye üç kat polāt ¹⁰çinī siperin berāber virüp yalmān-ı nîze-i āyīne-i siperi pūs idüp āteşler saçılıp nîzeden gelen çarbuñ şiddetinden ¹¹Şālūk'uñ kolları büküldi. Şālūk ğayret idüp nîzeyi tabancaladı. Nîzesin zıbtı idüp at kuvveti-le geçüp ¹²gitdi. Ser-meydāna vardı. Şālūk Erdivān'dan bir nîze yidi kim āferīn eyledi zīrā Erdivān hayli mübāriz merd-i meydān ¹³pehlivān idi. Erdivān öteden dönüp gördi. Şālūk Zeñgī Sedd-i İskender gibi durur. Erdivān haşmın bir hamlede ¹⁴alımaduğına ğazaba geldi. Hemān nîzesin zemīne zerk idüp tarfīlinden gürz-i girān çeküp deste-çübundan ¹⁵muħkem tutup başınuñ üzerinden devr itdirüp eyitdi: “İy nā-bekār zeñgī nîzemden ğalāş bulduñ ise gürzümden ¹⁶dağı ğalāş ol.” diyüp irişüp Şālūk'a bir çarb urdı. Şālūk gürzin berāber virüp gürz gürzden ¹⁷ķayup Şālūk'uñ arķasında olan siper urup siper āyīneleri çarħa girdi. çarb-ı gürz zemīne inüp toz ¹⁸Şālūk'ı büridi. Şālūk begendi. Ammā bu dem eyitdi: “Yā Şālūk ğayret demidür. Şimdiki hālde bu ç askerde senden ¹⁹ğayrı yokdur. Saña bir zarar irse ğayrına inhizām iķtizā eyler. Bu Erdivān bu ķadar kuvvete mālīk olıcağ ķarındaşı ²⁰Evrān bundan beş beterdür.” didi.

Ba' dehū ğayret virüp hele meyānın rāst ķaldı. Licām silküp tozdan taşra çıķdı. ²¹Erdivān ise gürzin zıbtı idüp meydān başına varmış-ıdı. Öteden dönüp Şālūk Zeñgī'yi görüp ²²bī-pervā durur. Erdivān dağı Şālūk'a bi'z-çarūri taħsīn eyledi. Ammā kendi ç askerinden çār idüp iķdām-ı tām ile ²³sa' y idüp ayrışdı. Şālūk Zeñgī'ye birbiri ardınca birkaç gürz urdı. Şālūk hamlelerin men' eyledi. ²⁴Bu kerre nöbet kendüsine gelüp el nîzeye urup dāmen bağlada zıbtı idüp Yalmān'uñ binā köşesinden aşırup ²⁵Erdivān'a al imdi bu yād-ğarı diyüp bir nîze zerk eyledi. Erdivān gördi nîzenüñ gelişi yamandır. [562/b] Tiz siperin ķapup berāber şavundı. yalmān-ı nîze-i āyīne-i siperi pūs idüp ç alevler peydā oldı. Erdivān'uñ ķolı ²bükildi. Siper sīnesine meyl eyledi. Erdivān'uñ ç aklı gidüp ğayret ile hele nîzeyi tabancalayup biraz yolundan ³ayırdı. Yalmān-ı nîze ķoltuğ altına uğradı. Erdivān'uñ cebe ğalkaların birbirine ķatdı. Şālūk nîzesin zıbtı ⁴idüp geçüp gitdi. Erdivān Şālūk'dan bir nîze yidi kim vücūdı tamar bī-tamar ğaber-dār olup bildi kim Şālūk ⁵ne güne dilāverdür.

Şālūk öteden dönüp Erdivān'ı sağ ve sālīm gördi, nīzesin zemīne zerk idüp ⁶gürz-i girānın tarfilinden eline alup ayırup Erdivān'a bir darb urdı. Erdivān gürzin berāber virüp kolları ⁷büküldi. Baş kaçırup arķaya aldı. Meyānı iki kat olup başı at başına berāber oldu. Şālūk gürzin ⁸zabt idüp ser-meydāna vardı. Erdivān kendin dirüp gördi cümle vücūdı ra^cşe-nākdur. Başın şalup ⁹bu maħal Şālūk ayrışdı. Erdivān'a bir darb urdı. Erdivān men^c idince ecel terleri dökdi. Bundan şöıra yekā-¹⁰yek gürz ceŋine başladılar. Aradan on yidişer ħamleħatā geçdi. Ammā Erdivān gördi. Şālūk'uñ gıtdükce ¹¹ziyāde olmağa başladı. Erdivān gıtdükce ħaldı. “Şimdi bu nā-bekār bir ħatā ile ^cırzım pāy-māl eyler. Eyüsi ¹²bunuñ ħaħķından gelmekdür.” didi. Mekir Erdivān tīg ^cilminde māhir idi. Hemān nöbet kendüsine geldükde gürzin ¹³taraf-ıla şalup bir kerre meyānından tīgın ^curyān idüp eyitdi: “İy nā-bekār çün kim seni öldürecek olduķda ¹⁴gürz ile nice bir oynarum bārī vücūduñ şaħīfe-i rüzgārdan ħaħķ ideyüm.” diyüp ayırup Şālūk'a depere ¹⁵bir kılıç ħavāle eyledi. Şālūk siper ħapup berāber virdi ammā Erdivān tīgın bir miķdār münħarif tutup ¹⁶ħavāle eylemişdi. Siperin kenārına gelüp siperden ħaydı. Şālūk'uñ sağ gözi üzre bir ħariş miķdārı ¹⁷zaħm-ı şedīd urup ħan fevvāre mişāl atladı. Şālūk āh idüp cān ħavli ile yolda tīg-ı āteş-rengin ^{18c}uryān idüp irişüp Erdivān'a bir tīg öyle urdı kim Erdivān tiziye siper berāber virdi. Ammā Şālūk tīgi ¹⁹Erdivān'uñ siper tīgından ħayup bindügi raħşuñ kellesine rāst gelüp top gibi zemīne ħaltān eyledi ²⁰ve sağ omuzundan arķasına toĝrı bir buçuķ ħariş ħadar ölūme mu^cādil bir zaħm-ı şedīd açdı. Erdivān ²¹raħş-ıla yıķılıp başı bir taşa rāst gelüp līfān nārı gibi dört pāre oldu. ^cAħl dāiresinden ²²gidüp bī-hüş oldu. Şālūk tīgın ħilāfına koyunca öteden Erdivān'uñ birāderi Evrān-ı Āhen dūrri de ²³ol ħālī görünce ^calem sāyesinden na^cra urup at sürdi. Meydāna irüp murād eyledi kim Şālūk Zeñġī'nüñ ²⁴kārın tamām eyleye. Yir yirden Semenzād bu ħālī görünce yüz biñ ^caskere ħovmāķ eyledi.

Cābelķā ^caskeri ve Şālūk'uñ ²⁵ķırķ nefer-yār at sürüp meydāna geldiler. Evrān'uñ öñin alup sedd-i rāh oldılar. Bu arada ħırķ nefer zeñġī [563/a] pehlivānı Şālūk'ı meydāndan çıkarup gerüye ^cālemi sāyesine iletdiler. Semenzād “Ķal^caya iletüñ.” diyüp Şālūk'ı ²ķal^caya yolladı ve cerrāħ ta^cyīn idüp zaħmin şardılar. Ammā beride ^casker Evrān ile cenge durdılar. Evrān ³gördi kim Şālūk'ı meydāndan alup gıtdiler. O ħazab ile Cābelķā ^caskerine urup allaķ bullaķ eyledi. Minber ⁴Şāh tarafından yüz biñ ^casker yürüyüp Erdivān'ı meydāndan ħapdılar. ^cĀlem sāyesine getürdiler. Minber Şāh zaħmın şardurup ⁵çadırında yaturdılar. İki ^casker birbirlerine girüp ^caźīm

harb ve kıtāl eylediler. Ammā Minber Şāh ‘askerinde Evrān gibi ejderhā ⁶olmağın Cābelkā ‘askeriniñ yüzlerin döndürüp Semenzād üzerine dökdi. Semenzād gördi leşker-i Cābelkā’nuñ yüzi ⁷dönüp inhizām oluyor. Hemān ‘askeri ƣal‘aya çeküp ƣapuların bend itdürüp taşrada ‘asker her biri bir yana gidüp ⁸ƣapulardan yine içeri girdiler. Ammā vāfir ādem telef oldu.

Evrān-ı Āhen hemān öñine gelen ƣapuya yürüyüp başladı ƣapuyı ⁹dögmege. Yuşarudan üzerine bu ƣadar tır ve señg ata-gördiler, olmadı. Semenzād Şāh tāt-ħāne üzerine ƣıƣup ¹⁰niyāza başladı. Nā-gāh anı gördiler. Havada bir ince tütün mişāli bir siyāh bulut peydā olup tārketü’l-‘ayn içre gelüp ¹¹tāt-ħāne üzerine indi. Semenzād dibelik ƣorƣardı “Bu ne ola?” dirken. Rāvī eydür: “Meger bu gelen Ƙırtās-ı merdüm-ser idi.” ¹²Ber-hevā gelüp gördi: “Ƙal‘a-ı Cābelkā öñinde bir ‘asker süvār olup ceng eyler ve bir ehrimen şıfat pehlivān ƣal‘a ƣapusın ¹³döger. Semenzād Şāh tāt-ħāne üzerinde yüz yire sürer. Ƙırtās şaşup zāhiren düşmān gelmiş ammā kim ola evvel Semenzād ¹⁴Şāh’a buluşup ģaber alayum.” diyüp ol idi kim gelüp Semenzād Şāh öñinde yir öpdü. Semenzād Şāh’uñ yüregi yirine gelüp ¹⁵gördi kim gelen Ƙırtās’dur: “Ĥoş geldüñ, iy serbāz-ı nere-gān!” didi. Ƙırtās “Ĥoş bulduğ pādışāhum. Bu ne ģāldür?” didükde ¹⁶Semenzād Şāh aşlı ile nağl eyledi: “Şālūk zağm-dārdur.” didi ve Ferāmurz’dan ģaber şordı: “Ƙırtās, anlar da geliyor.” ¹⁷diyüp olan vağ‘ayı nağl eyledi. Bu eşnāda Evrān-ı Āhen ƣal‘a ƣapusın yıƣmağ mertebesine vardı. Ƙırtās eyitdi: ¹⁸“Elem çekme Şāh’um. Şimdi ben varup ol ƣal‘a ƣapusın dögen pehlivānın ģağğından gelüp oradan efendüm Ferāmurz’a varup ¹⁹ğaber ideyüm.” didi ve teberin ƣapup sıvazladı ƣal‘adan taşra indi ve Evrān’uñ öñin alup eyitdi: “İy nā-bekār çek elin. ²⁰Ƙal‘adan ģaşmuñ benüm.” diye düşdi.

Evrān-ı Āhen ƣal‘a ƣapusın döğüp şimdi yıƣarum dirken añsuzın öñinde ²¹bir kimse zāhir oldu. Evrān beliñleyüp bağdı. Ne gördü? Toğsan toğuz arış ƣaddi ile bir mehīb şüretlü Gehrāb başı ²²iñsan başına beñzer, elleri arslan peñçesine beñzer, gövdesi ƣaplan alacası gibi pul pul evren pulu gibi, üzerinde ²³yidi ƣat şır posttan münāğğaş ƣaftānlar giyer. Eñ uzunı dizi üzerinde ve elinde on iki biñ batmān bir teber-i evren-i dehān, ²⁴gözleri ƣalğan gibi güyā iki taş-ı pür-ğün feşāda beñzer. Evrān-ı Āhen dürr-i yed Ƙırtās’ı ol heybetde görünce ²⁵vehm aldı. Ammā bağarağ gözleri alışup “Hay nā-bekār Gehrāb sen nereden zühür eyledüñ?” diyüp döndü. Elinde olan [563/b] gürz ile Ƙırtās’a ģamle eyledi. Ƙırtās hemān Evrān’uñ gürzine bir teber öyle urdı kim Evrān’uñ

gürzi iki pāre ²oldı. Andan bindügi raḥşuñ kellesine bence urdıysa top gibi fırlayup zīr u zeber oldı. Evrān raḥş-ıla yıķıldı. ³Evrān-ı Āhen dürr-i yedüñ başı yarıldı. Evrān cān ḥavl-ile yirinden tırup kılķayum diyince Kırtās teber dögdüsi ile ⁴iki dālınuñ orta yirine bir teber dögdüsi öyle urdı kim Evrān’uñ ağızından kan atılup bī-ḥūr oldı. Kırtās ⁵murād eylese helāk eylerdi. Ammā bilür kim Ferāmurz rızā virmez şoñra ‘ıķāb görür anuñ ḥatırı-çün ol kadar [...] şemāl virüp ⁶Evrān’ı örseledi.

Ol aradan dem çeküp ber-hevā tārketü’l-‘ayn içre Ferāmurz’a vardı. Temennādan şoñra aḥvālī beyān eyledi. ⁷“Eger bir sāl at varmayaydum kal’a kapusın yıķup içeri girerdi.” diyüp nice oldı ise nakl eyledi. Ferāmurz bunu işidüp ⁸hemān yirden tırup Kırtās’a düş önüme idüp “Bilḥūn Nerre’ye ve ecnās şāhlarına siz yāb yāb gelüñ.” diyüp Cihān⁹baḥş’a ve Feylesūf Dānā’ya “Başiret üzre oluñ.” diyü tenbīh eyledi. Feylesūf Dānā “Yüri devletlü şāhib-ķırān sen elem üzre ¹⁰olma inşā’allah ‘ālem kuvveti-le bütün Kūh-ı Kāf dīvlerin musaḥḥar idüp anlar ḥāk ile yeksān eylerüm” didi. Ferāmurz Feylesūf’a ¹¹taḥsīn eyledi. Kuṭb-ı āteş-deme süvār oldı. Kırtās’ı önüne katup ber-hevā ‘azm-i Cābelķā eyledi. Az zamānda Cābelķā’ya ¹²geldiler. Berüde Kırtās Evrān’a zaḥmı urup gitdi.

Minber Şāh ‘askeri gelüp Evrān’ı lā-ya‘ķıl kaldurup çadıra ¹³getürdiler. Cerrāḥlar gelüp başın şardılar. Yataķ üzerine yaturdılar. ‘Aķlı başına geldi. Gördi kim oturmağa liyāķati ¹⁴yoķ. Öksürdük ve ağızından burnundan kan gelürdi. Minber Şāh Evrān’uñ yanına gelüp “Yā Evrān nicesin?” didi.¹⁵Evrān: “Nice olsam gerek pādişāhum? Ğayrı işüm tamām oldı. Nā-bekār cinnī kandan geldi. Bilmem baña nice oldı?” didi. Evrān: ¹⁶“Ḥayır pādişāhum: Kim itdügin bilmem? Ammā āfitābuñ bir każāsı gelüp beni bu ḥāle ķodı. Birkaç gün hele eyü olayum da bu ¹⁷intikāmı ben anlarda ķomam. Cümlesin tūĝ-ı berrāndan geçüreyüm.” didi.

İşte bunlar bu ḥālde berüde, Şālūk Zeñĝi ¹⁸ĝayreti-le kılķdı. Divān-ı Semenzād Şāh’a gelüp, geçüp yirinde ķarār eyledi. Ammā ceng olmaķ iķtizā eylese ceng itmege ¹⁹iķtidārı yoĝıdı. Nā-gāḥ Ferāmurz Kırtās ile gelüp “Var yā Kırtās, Semenzād Şāh’a müjde eyle. Kal’a kapuların açdur. ²⁰Bār-gāḥ eyle, taşra çıķsun.” didi ve kendi kal’a önüne inüp gezinmege başladı. Kırtās varup Semenzād Şāh’a ²¹gelüp Ferāmurz geldügin bildürüp aḥvālī söyledi. Semenzād olsun ve Şālūk olsun şād olup tiz Semenzād ²²Şāh’a fermān eyledi. ‘Asker ḥazırlanup, taşra çıķup, bār-gāḥların ķurdılar. Minber şāh ‘askeri görüp varup ²³“Pādişāhum, kal’a kapuların açup Cābelķā ‘askeri cümle taşra çıķup

çadırlar kurmağa başladılar.” didiler. Minber Şāh ²⁴ “Zāhiren besbellü Evrān bu hālde olduğundan ceng idemez.” diyü bize “Horasan için çıkmışlardır. Cāsūs gidüp ²⁵haber alsun aşlı nedür?” didi. Cāsūslar haber almağa gittiler. Ammā bu tarafından Semenzād Şāh ve Şālūk binüp taşra çıktılar. [564/a] Ferāmurz Serāmed’ün yanına gelüp temennā eyledi ve görüşüp Ferāmurz Semenzād bār-gāhına geldi. Semenzād tahta geçüp ²Ferāmurz pāy-ı tahtda karar eyledi. Semenzād Şāh Ferāmurz gideliden berü geçen vaq’ayı nakl eyledi. Semenzād Şāh dağı ³Ferāmurz’a Minber Şāh vaq’asın nakl eyledi. Bunlar ‘aış u nūşa bünyād urdılar. Bu arada cāsūslar gelüp ⁴Ferāmurz’ı gördiler.

Ba’dehū şöhetlerin diñleyüp Minber Şāh’a gelüp ahvāli nakl eylediler. Ya’ nī bunlara ⁵ “Ferāmurz kimdür ve ne için gelmiş? Semenzād’ün dāmādı ve Şālūk’ı başup kendüye cebren ve kahran bende idün. ⁶Ferāmurz’ün oğlu ve Semenzād’ün nebiresi imiş. Adına Cihān-bağş dirlermiş.” diyüp işitdikleri üzere nakl eylediler. Minber Şāh ⁷Ferāmurz’dan bu kerre havfa düşdi. “Şimdi binüp üzerüme hücum eylerse Evrān-ı Āhen dürr-i yedde bu hālde bizüm niçe ⁸ olur hālümüz?” diyü ammā dānālarından ba’zıları “Elem çekme pādīşāhum, anlar şāhib-kırānlardur. Anlarda birkaç hāl vardır. ⁹Öteden berü öyle işidürüz kaçanı kıymazlar. Amān diyene kıymazlar. Nikāhsuz ‘avrat yanına varmazlar ve bir haşm kendülerden ¹⁰ mehl istese virürler ve zebūna kıymazlar. Hele şimdiki hālde Evrān bu hālde iken ol ceng eylemez. Meger siz murād idesüz.” ¹¹ didiler. Minber Şāh, bu sözlerden biraz teselli buldı.

Bu tarafından Ferāmurz, Kırtās’ı tekrār girüye gönderdi: “Var oğlum ¹²Cihān-bağş’ı ve Feylesūf Dānā’yı berāber getir.” didi. Kırtās varup bunlara yolda rāst gelüp üçüncü gün ¹³anlarda gelüp Cābelkā’ya dāhil oldılar. Tahtı gehrāblar bār-gāhı öñine indürdiler. İki ‘asker seyr eylediler. Semenzād ¹⁴Şāh Cihān-bağş’ı karşıladı. Cihān-bağş gelüp dedesi Semenzād Şāh’ün elin öpdü. Semenzād da Cihān-bağş’ı ¹⁵bağrına başup gözlerinden öpdü. Ferāmurz muqaddem gelince varup Ehl-i Hurşīd’e Bānū ile görüşdi. Şimdi Cihān ¹⁶bağş varup kal’ada vālidesi ile görüşüp buluşdı. Hurşīde Bānū Cihān-bağş’ı görünce bayıldı. Hele ¹⁷yüzine gül-āb saçdılar. ‘Aklı başına geldi. “Hay gözüm nūrı seni yine dünyā gözi ile gördüm.” diyüp tekrār ¹⁸şarıldı, öpdü, koşdı. Cihān-bağş olan hāl vālidesine nakl idüp bir iki sā’at miqdārı şöhet ¹⁹ berüden dīvler Dağme-i İskender-i Kübrā’dan çıkan eşyāyı zemīne indürdiler.

Fi’l-hāl ²⁰serā-perde-i İskender-i Kübrā’yı üç yüz otuz üç kubbe üzerine kurup altı biñ altı yüz altmış altı şandelīsin ²¹sağ ve şol tezyīn eylediler ve Taht-ı İskender-i

Kübrā'yı yirine kırdılar. Serā-perde'nüñ eñsesine hazîne bār-gāhın kırup ²²ba' dehü Ferāmurz'a haber olup Ferāmurz Semenzād Şāh'ı alup cümle erbāb-ı divān ile Serā-perde-i İskender'e getürdi. ²³Semenzād Şāh'ı tahta çıkardı. Andan bütün erbāb-ı divān yirlerine geçüp karar eylediler. Ferāmurz pāy-ı taht şandelisinde ²⁴karar idüp Şamāt Şāh'ı gelüp yendi ve sükker şerbetler içildi. Ba' dehü Ferāmurz hāline göre cümlesine ikrām eyledi.

²⁵İşte bunuñ arası on gün geçdi. Ötede Evrān'uñ zaħmı eyü olup şihhat buldı. Minber Şāh'a emr eyledi. [564/b] “Leşkerde ceng nidā ile ben bu intiķāmı kıomam.” didi. Minber Şāh da Evrān sözi ile leşkerinde ceng ²nidā itdürdi. Meger Cābelķālu'dan cāsūs var-idi. Ceng nidāsın işidüp geldi. Semenzād Şāh'a haber ³virdi. Semenzād daħı Ferāmurz'a bildürdi. Ferāmurz fermān eyledi. ‘Asker Cābelķā içinde ceng nidā itdürdi. İki ⁴cānibden hāzır müheyyā olup şabāħa muntazır oldılar. Çün şabāħ olup āfitāb ‘ālem-tāb-ı sivā ufukdan baş ⁵gösterüp ‘ālemi nūr-ı yezdān ile müzeyyen idüp Minber Şāh tarafından kütür kütür ceng-i hārbiler çalınup yüz biñ ⁶sipāh ile süvār olup meydān merkezine geldiler. Cābelķā tarafından daħı ceng-i hārbiler çalınup Daħme-i İskender-i ⁷Kübrā'dan çıkan kırk sekiz çift altun çenberlü kūs-i hārbilere tarralar urdı. Şahrā-yı Cābelķā şadā ile tıldı. ⁸Yüz biñ miķdārı ‘asker ile Ferāmurz binüp bir birine muķābil oldılar. İki taraıdan şāflar ve alaylar bağlanup meydān ⁹açıldı. Eyā bu gün meydāna kim gire dirken anı gördiler.

Minber Şāh tarafından arabalar ile āhen tahtalar getürüp ¹⁰meıdāna tavır gurdılar. Der-‘aķab Evrān-ı Āhen dürr-i yed at sürüp yanar āteş gibi meydāna girdi. Tarıd cevlan ¹¹gösterüp kol kıaldurup çalınan kūs-ı hārbileri diñdürüp na' ra urup eyitdi: “Beni bilen bilsün bilmeyen āgāh ¹²olsun! Benüm Evrān-ı Āhen dürr-i yed. Yā Ferāmurz, meydānuma gel kim seni böyle iki yırtayum!” diyüp hemān el şındı. Araba ¹³üzerinden tahtanuñ birin alup iki eli ile tutup çevrik büz gibi çayır çayır yırtup meydāna atı-virdi. ¹⁴Birin daħı alup anı da iki pāre eyledi. Hāşılı yidi sekiz dāne tahtayı yırtı. Andan cevlanāna başladı. Hemān ¹⁵Ferāmurz, “Semenzād Şāh'a himmet eyle.” diyüp Kıtūb-ı āteş-demi meydāna sürüp Evrān-ı Āhen dürr-i yedüñ öñine aldı ¹⁶ve ‘aşķ idüp Evrān merhāba idüp Ferāmurz'a nażar eyledi. Seksen sekiz arış kıaddi var. Ammā üzerinde olan ālāt ¹⁷ve esbābı nażire kıbul eylemez ve altında olan raķş cihān-peymā tağa beñzer ol kıadar mehābet şāħibi dilāverdür ki ¹⁸heybet ve şalābetden yüzine kıakılmaz.

Ferāmurz Evrān’a: “Eyü cebe şatup bize ‘arz-ı mehābet eyledüñ. İmdi hamle eyle. ¹⁹ görelüm. Āhen tahta yırtduğına göre meydāndārılıđda biraz mahāretin var mıdur? Evvelā sen gelüp böyle ceng eylemege bā’iş ²⁰ nedür? Anı beyān eyle, bilem.” didi. Evrān: “N’olsa gerek. İşte Şālūk Zeñgī didükleri nā-bekār bizüm Havāce Bahtiyār kim ²¹ pādişāhumuzuñ bāzırgānbaşısı idi. Öldürmiş, mālın alup habş eylemiş. Pādişāhumuz Minber Şāh, haber-dār olup ²² Tīmūr nām bir celāsīn dilāver ile nāme gönderüp Şālūk’ı ve Havāce Bahtiyār’uñ hūn bahāsın ve eşyāsın ²³ istedi. Ol nā-bekār Şālūk ol dilāverüñ kulağın kıparup melāmet ile gerü yollamış. Şimdi ol pehlivāna ²⁴ Minber Şāh bir altun kulağlı miğfer yapdurup, adın Tīmūr zerrīn-kūş kıdı.” didi. Ferāmurz “Yā pehlivān hiç göz göre ²⁵ kendüñ öldürmege rızā virür mi? Bārī Havāce Bahtiyār’uñ bahāsı ile giden eşyāsın istese yenemez. [565/a] Men vech bulanda idi zāhir yolsuz hareket iden ādeme öyle gerekdür.” didi. Evrān “Ammā ben andan ol mālı ² dağı alurum ve başında keserüm.” didi, Ferāmurz’dı. “İmdi işte ben Şālūk Zeñgī’nüñ vekīliyüm turma hamle eyle ³ benden intikāmın al.” didi. Evrān eyitdi: “Yā Ferāmurz sen hamle eyleseñ olmaz mı? Kim belki başup yā öldürürsem ⁴ soñra arada hamle idemeyesin, o hasret ile gidesin.” didi. Ferāmurz eyitdi: “Yabana söyleme.” diyüp ⁵ heybeti-le Evrān’a bağış bağdı kim Evrān gibi Ehrimen Ferāmurz’uñ bağışından vehm alup “Hoş imdi murād senüñ ⁶ haqqıñdan gelmek olduğdan soñra hamleyi evvel itmişüm soñra eylemişüm.” diyüp būzr-hāna sūtūnundan nişān virür. Nīzesin ⁷ eline alup demin bağlada zābt eyledi ve yalman-ı nīzeyi rahşuñ binā köşesinden aşırup Ferāmurz’a bir nīze havāle ⁸ eyledi. Ferāmurz siper-i İskender’i berāber virüp yalman-ı nīze-i āyīne-yi siper eyledükde pār pār āteşler şaçıldı. ⁹ Ferāmurz Evrān’uñ nīzesin tabancalayup kıltuğ altından yol gösterdi. Evrān nīzesin zābt idüp geçüp ¹⁰ gitdi. Ferāmurz eyitdi: “Yā Evrān: Ne turursın hamle eyle.” didi. Evrān-ı Āhen “Hele sen de eyle. Yā Ferāmurz: Nöbet ¹¹ yine baña gelsün.” didi. Ferāmurz bildi kim Evrān’uñ murādı yek-ā yek ceng eylemekdür. “Hoş imdi!” diyüp el nīzeye urup ¹² eyitdi: “Yā Evrān: Tahta yırtmak hüner degüldür. Hüner oldur kim Ferāmurz nīzesin men’ idüp baş kırtarmağdur gāfil mābāş.” ¹³ diyüp bir nīze havāle eyledi.

Evrān nīze-i devirmeyi gördi. Gelişinden vehm alup tīziye siper berāber virüp ammā yalman-ı ¹⁴ nīze-i āyīne-yi siperi pūs eyledükde āteşler şaçılıp Evrān’uñ kılları büküldi. Siper gögsüne kıpandı. “Evrān bre bre!” ¹⁵ diyüp gayret eyledi. Ammā Ferāmurz nīze-i yalmanın dāmen-i siperden kıydurup kıltuğ altına uğratdı ve Evrān’uñ

zırhı ¹⁶halkasının bir yanını söküp şalkım şaçak oldu. Ferāmurz yan yana geçüp gitdi. Evrān Ferāmurz’dan bir nīze ¹⁷yidi kim vücūdı helāk oldu. Kıyās eyledi. Nīze bir tarafın söküp aldı. Aklı başından gitdi. Hele vücūdın ¹⁸yoğladı. Gördi bir haṭā olmamış. Ammā zırhının bir yanını gitmiş. Başın şalup ta‘accüb eylerken Ferāmurz öteden dönüp ¹⁹nīze ucundan iki halkayı Evrān’ın eger kâşında olan taḅl ba‘zının üzerine silki-virdi. Eyitdi: “Yā Evrān zırhın ²⁰halkaların yine dükdürürsün.” didi. Evrān bundan ol kadar şıkıldı kim “Olmaz hay nā-bekār, baña bir iş itdüñ.” diyüp ²¹bir yol tarfilinden gürz-i kırānı çeküp eline aldı ve on iki başından koparup al imdi benden bu yād-gārı diyüp ²²irişdi. Ferāmurz’a bir gürz urdı. Ferāmurz gürz berāber virüp baş kaçırdı, arkasında olan sipere aldı ve bir mertebe ²³haṭā getürmedi. Evrān gürzin zaḅt idüp meydān başına vardı. Öteden dönüp gördi. Ferāmurz Sedd-i İskender ²⁴gibi тұrur. Ḥayrān oldu. Nöbet Ferāmurz’a geldi. Ferāmurz gürz-i İskender-i Kübrā’yı tokuzuncı baḣşından tutup irişdi. ²⁵Evrān’a bir darḅ urdı. Evrān gürz berāber virüp gürz gürze irince ṭāk ṭumṭurāk efākahu’l-halk olup Evrān’ın [565/b] kolları ḥam ender ḥam büküldi. Gördi iki gürz bir olup başına iniyor, tīz baş kaçırup arkaya aldı. Siper ²ayıneleri çarḥa girüp oranı başı at başına berāber oldu ve altında olan raḣşın öñ ayakları gerü gidüp ³[...] taḥte’s-serāya inüp Evrānı toz büridi. Ferāmurz gürzin zaḅt idüp geçdi. Evrān-ı Āhen bir nīze ve bir gürz ⁴yidi kim müddet-i ‘ömründe kimseden görmemiş-idi. Ol gayreti-le gürzin kapup Ferāmurz’a bir darḅ urdı. Ferāmurz men‘ idüp, ⁵Ferāmurz urup Evrān men‘ idüp bunlar yek-ā yek küt-a-küt gürz çengine başladılar. Aḣşām olunca Ferāmurz Kuṭb’ın ⁶başın keşide kılıp Evrān’a devr eyledi. Evrān raḣşın başın çeküp durdı. Ferāmurz eyitdi: “Var imdi bu ⁷gice ye kebābın iç şarābın, yarın senüñ-le görüşelüm. Bu gün zīrā ayırd olunmadı.” diyüp diyüp ‘aşḣ idüp döndi. ⁸Evrān da dönüp iki cānibden dönüp ḳondılar.

Ferāmurz gelüp serā-perde-i İskender-i Kübrā’da rezm ālātın çıkarup ⁹bezm ālātın giydi ve divāna çıkup pāy-ı taḥtda ḳarār eyledi. Semenzād ve cümle erbāb-ı divān gelüp yirlerinde ḳarār eylediler. ¹⁰Zīrā şimdi gerü divān gayrı İskender-i Kübrā serā-perdesinde olṣa gerekdür. Ta‘ām gelüp yendi. Şükrü dinledi. ¹¹Meclis ālātı gelüp ele cām aldılar. Bir miḳdār içüp kelleler germ ve ḥaṭırlar nerm olduḣı maḥal Semenzād Şāh baş ḳaldurup ¹²Ferāmurz’a eyitdi: “Devletlüm sermāyesi şāhib-ḳırānum, bu gün Evrān-ı Āhen dürr-i yede ruḣsat virdin. Nice gördüñ?” didi. ¹³Ferāmurz ziyāde medḥ idüp “Pehlivāndur ve ser-ḳaplanlıḣa lāyık erdür. Bölige İslāma gelüp bizüm-le yār, ḳarındaṣ ¹⁴olaydı.” didi. Bunlar zevḳ üzere biraz ‘işret idüp herkes çadırlarına gidüp āsāyiş

eylediler. O tarafından ¹⁵Minber Şāh dönüp divān eyledi. Evrān-ı Āhen dürr-i yed gelüp pāy-ı tahtda geçüp karar eyledi. Erdivān Polāt Pūş şol ¹⁶kılda oturup ba‘ de‘t-‘ta‘ām biraz ‘ işretten sonra Minber Şāh Evrān’dan Ferāmurz’ı su‘āl eyledi. Evrān eyitdi: ¹⁷“Nā-bekār, çok kuvvete mālîk imiş. Az kaldı beni ala-yazdı gāfil bulundum, zaḥmı yırttı.” didi. Minber şāh Evrān’uñ ¹⁸sözünden bozuldu. Güyā ben cevāb vireyüm vādîsin gösterdi. Evrān Minber Şāh’uñ bozulduğun görüp ¹⁹“Elem çekme pādîşāhum, elbetde cevāb virilür, Ancak medḥ eyledüğümüz aşlı budur kim çok metīn pehlivāndur.” diyüp ²⁰anlar da biraz şöbet idüp yarın ceng yatdılar.

İki cānibden rāḥat olup çün şabāḥ oldu. Rūşenā ²¹olduḡda iki leşker deryā-yı aḡterān gibi cūş u ḡurūş idüp yirlerinden ḡareket eylediler. Ceng-i ḡarbīler çalınup ‘alem ²²ve şancaḡ kaldurup raḡşlarına süvār olup meydān merkezine geldiler ve birbirlerine muḡābil olup şāflar baḡlayup, ²³alaylar kırdılar. Evrān-ı Āhen raḡşın meydāna sürüp na‘ra urup Ferāmurz’ı da‘vet eyledi. Ferāmurz de ol gün ²⁴İblāḡ Şeş-pāy-ı Baḡrī’ye süvār olup meydāna girüp Evrān-ı Āhen’uñ önün alup ‘aşḡ eyledi. Bunlar yine ceng eyleyüp ²⁵aḡşām olunca dönüp kındılar. Ḥulāşa-i kelām yidi gün Ferāmurz Evrān’a ruḡşat virdi. Yidinci gün Ferāmurz [566/a] evvel meydāna girüp Evrān’ı da‘vet eyledi. Evrān Ferāmurz’uñ önün alup eyitdi: “Yā Ferāmurz nedür aşlı? Bu gün evvel ²meydāna girdüñ. Ġalibā ‘acele eyledüğün ecele olmak vardur.” didi. Ferāmurz “Yok yā Evrān, aşlı budur kim bu gün senüñ ³ile ayırd olsam gerek. Ġāfil mābāş zīrā kā‘ide-i şāḡib-ḡırānī böyledür.” didi. Evrān-ı Āhen dürr-i yed el göze urup ⁴irişüp Ferāmurz’a bir ḡarb urdı. Ferāmurz ḡürz berāber virüp men‘ eyledi. Ferāmurz urdı. Evrān biñ belā ile men‘ ⁵eyledi. Bu minvāl üzere tā gün ḡubbe-i feleke gelince ceng eylediler. Ferāmurz’a nöbet geldükde İblāḡ-ı Şeş-pāy-ı Baḡrī’nüñ licāmın ⁶keşide kılıp durdı. Evrān-ı Āhen’de durup Ferāmurz Evrān’a eyitdi: “Yā Evrān işte senüñ-le bu gün yidinci gündür ceng ⁷eylerüz, ḡālib maḡlūb bellü olmadı. Ceng evveli nīze āḡiri düvāl zencīr kemerdür. İmdi in atūñdan senüñ-le düvāl ḡutuşalum. ⁸Eger beni kaldurabilürseñ kes başum, niçe dilerseñ eyle.” didi. Evrān eyitdi: “Yā Ferāmurz, ben niçün inerüm? Sen in!” didi. ⁹Ferāmurz eyitdi: “Yā Evrān, yidi gündün berü hiçbir atdan incek ḡadar ḡaleben zāḡir olmadı mı?” didi. Evrān eyitdi: ¹⁰“Olmadı. Eger biñ gün ceng eyleseñ ḡācetüm degüldür.” diyüp vāfir cevāb söyledi. Ferāmurz eyitdi: “Ḥoş imdi ¹¹yā Evrān bu ḡürzümden gāfil olma.” diyüp ḡürz-i İskender-i Kübrā’nuñ on birinci baḡşından tutup Ḥuḡb’ı sürüp ¹²irişdi. Evrān’a bir ḡarb öyle urdı kim Evrān sā’irlerine kıyās idüp

gürz virüm şandı. Nice kim Ferāmurz’uñ ¹³gürzi Evrān’uñ gürzine toqunup gürz elinden fırladı. Tīziye başın kaçırup arqaya aldı. Arqada olan siperi ¹⁴çīnī tabağ gibi tağıtdı. Dem nefsi bağlanup raḥş boynun qoca düşdi. Ol dem Ferāmurz yek mīḥ üzerine ¹⁵Evrān’ı düvālından qavrayup qoluna aldı ve yıldırım mişāl ‘alem sāyesine getürüp Qırtās’a virüp bend eyle diyüp ¹⁶yine meydāna girüp er taleb eyledi. Minber Şāh āfitāb ḥışmına uğra diyüp ‘askere quman eyledi. Yüz biñ ‘asker ¹⁷birden Ferāmurz’uñ üzerine yürüdiler. Ferāmurz bir na‘ ra urup döndi Semenzād Şāh tarafına baqup eyitdi: “Şaḫın ¹⁸asker gelmesün!” diyüp işāret idüp kendin ‘askere urup allak bullağ idüp fi’l-ḥāl fenā virüp yüzlerin ¹⁹döndürdi. Ceng içre Erdivān Polad Pūş’a rāst geldi. Erdivān Ferāmurz’ı görüp bir cānibe yan virmege ‘ār ²⁰idüp elinde tūğ-ı berrān Ferāmurz’a bir tūğ ḥavāle eyledi. Ferāmurz el şunup tūğın elinden alup kendüsin düvālından ²¹qapup qoluna alup zemīne urdı.

Bu maḥal Qırtās-ı merdüm-ser gelüp irişdi. Erdivān’ı bende çekdi. Ferāmurz ilerü ²²yürüyüp Minber Şāh’uñ yakınına vardı. Minber Şāh Ferāmurz’ı görüp şaşdı. Yanında dānālar eyitdiler: “Pādişāhum buyur ²³çeng-i ārām çalınsun yoḥşa boğazı ele-virdik.” diyince Minber Şāh ḫabl-ı ārām çaldurdi. Ferāmurz ḫabl-ı ārām şadāsın ²⁴işidüp ‘asker cānibine geldi. Minber Şāh’uñ ‘asker daḫı bār-gāhlarına geldiler. İki ‘asker rezm libāsaruñ çıkarup bezm ²⁵libāsların giyüp şāhları qātına cem‘ oldılar. Ferāmurz Divān-ı İskender-i Kübrā’ya gelüp ta‘ām yidikden soñra emr eyledi. Qırtās [566/b] varup Evrān ile Erdivān’ı meydān siyāsetine getürdi. Ferāmurz Evrān’a baqup eyitdi: “Nice görürsin kendini ²yā Erdivān!” didi. Erdivān eyitdi: “Nice görsem gerek ḥālā şimdi elinde esīrüm.” didi. Ferāmurz eyitdi: “Güzel iy pehlivān ammā ³sizi yoqdan var iden ve bütün kā‘ inātı ve sizüñ ma‘būd diyüp ittihāz eyledüğüñüz āfitāb-ı ḥāliki olan Allah’ı bir bilüp ⁴ve imān getürüp iki cihānda yüzüñüz ağ olsun ve benüm-ile yār ve qarındaş olup bāqı ‘ömrümüz bir yirde geçürelüm.” diyüp ⁵bunlara vāfir naşīḫat eyledi. Bunlar da fikr idüp gördiler. Söz yirinde bunlara hidāyet rutābını irüp eyitdiler: “Ne dimek ⁶eyle saña bende oluruz ve bir de bu kim benüm de senden bir ricām var. Eger qabul iderseñ imāna gelürüz ve saña qul oluruz.” diyüp cevāb ⁷idince Ferāmurz şād olup eyitdi: “Nedür yā Evrān ricāñ söyle? Eger şandelīm daḫı dilerseñ saña teslīm ideyüm.” didi. ⁸Evrān eyitdi: “Tövbe estağfirullāh iy server ancak beni ser-qaplan eyle.” didi. Ferāmurz “Olsun velākin yā Evrān saña gālib ⁹bir pehlivān zuhūr eyleyüp ser-qaplanlık istedükde iktizā eyler kim senden yuqaru otura soñra mücādele eylersin.” didi. ¹⁰Evrān eyitdi: “Ḥayır

server. Niçün mücādele eylerüm? Zāhir baña gālebe eylerse üsti yanına oturacaq hālüm yokdur.” didi. ¹¹Ferāmurz işāret eyledi. Kırtās-ı merdüm-ser bunlaruñ bendin aldı. Ferāmurz Feylesūf’a baqdı. Feylesūf bunlara telķin ¹²eyledi. Dāvud şerī atin gösterdi. Ferāmurz dört kat hil’at emr eyledi birer hil’at imāna geldüklerinden ötüri ¹³giyürdi, birer hil’at dağı giyürdi. Evrān-ı Āhen dürr-i yedi ser-kaşlan eyledi ve Erdivān’ı ser-kaşka eyledi. Zīrā kim Ferāmurz’uñ ¹⁴bu seyāhatde sekiz ser-kaşlanı ve otuz iki ser-kaşkası ve sekiz ‘ayyār başısı olsa gerekdür. Evrān ile Erdivān¹⁵gelüp Ferāmurz’uñ öñinde temennā idüp dest-pūs eylediler. Ferāmurz bunları bağırina başup gözlerinden öpdü. Bu şevķ ¹⁶ile cām olup ‘işrete oturdılar. Ferāmurz Evrān’a ve Erdivān’a tefāriķlar bağışlayup hayme ve har-gāh virdi. Biraz ‘işret ¹⁷eyledükden sonra Evrān ayağa turup el bağıladı. Ferāmurz görüp “Nedür aşı yā Evrān dilek yirine gelmege bā’iş nedür?” didi. ¹⁸Evrān du‘ā idüp eyitdi: “Devletlü şāhib-kırān çünkim bizi bu kadar çırāğ eyledüñüz. Pādişāhumuz Minber Şāh ile de barışup ¹⁹cürmünden geç yanıñuzda hoş hāl olsun.” didi. Ferāmurz eyitdi: “Yā Evrān getir. Anuñ cürmünden geçdik. Yine memleketi ²⁰kendinüñ olsun. Bizüm bir nesnesine ihtiyācumuz yokdur.” didi. Evrān eyitdi: “Ömrüñüz mezīd olsun.” diyüp temennā ²¹eyledi ve taşra çıkup birāderine işāret eyledi. Ol da bile çıkdı raşşlarına süvār olup ‘azm-i leşker-i Minber ²²şāh eylediler.

Ol taraftan Minber Şāh dönüp kōndü Erbāb-ı divān cem’ oldı. Minber Şāh’uñ ğam-ı kemālinde ta‘āmdur ²³yendi. Minber Şāh baş kaşdurup eyitdi: “İy begler Ferāmurz nā-bekār Evrān ile Erdivān’ı ‘aceb helāk itdi mi? Yoħşa ²⁴yoħşa bir haber alsaķ.” diyüp bir ‘ayyār gönderdi. ‘Ayyār birin dağı alup Ferāmurz ordusuna revāne oldılar. Ol maħal ²⁵geldiler Evrān ile Erdivān müselmān olmuşlardı. ‘Ayyārlar bu hāli görüp ol aradan dönüp Minber Şāh’a gelüp [567/a] olan aħvāli haber virdiler. Minber Şāh’a hayret geldi. Evrān ile Erdivān divāna meyl oldılar, varup Hudā-perest ²oldılar. “Şimdi bizüm hālümüz nice olur?” diyüp dururken nā-gāh gördiler kim Evrān ile Erdivān bār-gāhdan iķerü ³girdiler. Segirdişüp Minber Şāh’a müjde eylediler. Şāh da şād olup haż eyledi. “Meger pehlivānlar haşāş olayum diyü ⁴yalandan Müselmān olmuşlar.” didi. Pehlivānlar gelüp Minber Şāh öñinde yir öpüp geçüp şandelīlerinde kaşar eylediler. Minber ⁵Şāh “Hoş geldüñüz.” didi. Bunlar hoş bulduķ pādişāhum didiler. Minber Şāh Evrān’a eyitdi: “İy pehlivān nice haşāş olduñuz. ⁶Ol nā-bekār Īrānī’den.” didi. Evrān eyitdi: “Pādişāhum, anuñ elinden kurtulmaķ kaş’ī āsān bir söz ile hemān necāt bulur.” ⁷didi. Minber Şāh eyitdi: “Ol söz naşıl sözdür?” didi. Evrān

“Kelime-i şehâdetdür.” didi. Minber Şâh dönüp “Yâ Evrân ⁸sizler gerçekten âfitâbdan yüz mi çevirdiñüz?” didi. Evrân “Belî pâdişâhum, el-hamdüli ’llâh te‘âlâ imân ve İslâmı kabul idüp ⁹hağ dîne girüp iki cihânda râhat olduk. Ancağ pâdişâhum biz seni Ferâmurz’a götürüp sîne şâf itmege geldük ¹⁰ve seni ricâ eyledük yine memleketüñ senüñ, hemân itâ‘at eylemekden ğayrı bir nesne yokdur, buyur gidelüm.” didükde Erdivân ¹¹dağı söyledi. Minber Şâh eyitdi: “Korğarum yâ Evrân, soñra beni ya öldürürler ya memleketüm elümden alurlar.” didi. Evrân eyitdi: ¹²“Ħayır pâdişâhum, sen elem üzere olma. Biz saña her vech-le mu‘ayyen ve zâhir yirüz.” didiler. Minber Şâh tîz fermân eyledi. Ħazîneyi ¹³açup Ferâmurz’a ve Semenzâd Şâh’a ve Cihân-bağş’a ve Şâlük Zeñgî’ye ve Feylesüf Dânâ’ya ve Kırtâs-ı merdüm-sere varınca ¹⁴hedayerler ħâzır idüp, iki yüz kadar âdem ile süvâr olup ol hedayerleri alup Evrân ve Erdivân yanınca ‘azm-i ¹⁵Ferâmurz eylediler. Ammâ Ferâmurz Evrân ile Erdivân gidince Kırtâs’a “Var bağ. Minber Şâh gelür mi yohşa gelmez mi? Aña ¹⁶göre bir ħaber getür.” diyüp sipâriş eyledi. Kırtâs varup gözden nihân kafâlarınca muşâħabetlerin diñledi ¹⁷ve Minber Şâh bu tarafa ‘azîmet idince Kırtâs dem çeküp geldi. Ferâmurz’a ħaber viridi.

İşte geliyor, karşı gitdi. ¹⁸Ta‘zîm ile getirüp Semenzâd Şâh yanına tahta çıkardı. Minber Şâh getürdüğü hedayerleri ‘arz eyledi. Mağbüle geçüp ¹⁹Ferâmurz Minber Şâh’a ziyâfet eyledi. Kırbü’s-şems menşüreyn yazup Minber Şâh’a viridi. Andan telkîn-i dîn istedi. ²⁰Feylesüf Dânâ eyidüp, ħaşılı iki yüz biñ er ile İslâm’a gelüp birkaç gün birbirlerine ziyâfet idüp ‘ayş u²¹nüşa bünyâd urdılar. Ešnâ-yı şöħbetde Ferâmurz Feylesüf’a eyitdi: “İy Dânâ, benüm şöyle bir murâdum vardur. Tebdîl-i şüret ²²idüp bir kerre biraz ‘asker ile varup Īrân serverleri ile imtiħân olup herkese miğdârın bildirüp pederüm ²³Rüstem’den ol gürz intikâmın almak isterüm. niçe ideyüm?” didi. Feylesüf Dânâ eyitdi: “İy server ben seni siyâha ²⁴tebdîl idüp bir şürete koyayum ki kimse teşħîş idemesün ve bir münâsib isim ta‘yîn idüp bundan zühür ²⁵eylerseñ öñine gelen ‘asker ve pehlivânı kendüye tâbi‘ iderek varup murâdına irüp tekmîl ‘arz eylersün.” didi. [567/b] Ferâmurz bundan ziyâde ħaz idüp birkaç gün dağı eglenüp bir münâsib isim bulup Ferâmurz üzerine yaluñuz varup ²güyâ ol kimse Ferâmurz’ı öldürüp bize “Ferâmurz’ı öldürdüm.” diyü gelüp öyle zühür eyleyecek oldu. Ferâmurz ammâ ³verâ-yı perde-i ħikmetde ne zühür eylese gerek bilmez. İllâ kâ‘inâtı mevcûdâtuñ ħâlîki olan Allah bilür âmennâ işte bunuñ ⁴arası birkaç gün geçdi.

Bir gün Ferāmurz şikār istedi. Ol gün İblāg Şeş-pāy Baħrī'ye binüp Bilhūn Nerre'yi alup tek ⁵ve tenhā şikāra bindi. Bir iki āhū urup döndi. Gelürken bir laţif 'işret-gāh gördi. Bilhūn'a eyitdi: "Yā Bilhūn şol ⁶c işret-gāha inüp āhūları kebāb idüp şunda biraz 'işret idelüm." diyüp ol araya indi. İblāg'ı, Bilhūn ⁷aldı, giyāha şaldı. Ba' dehū āteş peydā idüp āhūları kebāb eyledi. Ammā Ferāmurz'uñ ħod ħāli ma'lüm bādeyi çok içer ⁸idi. Ferāmurz kadar bāde içmege kimsene qādir degüldi. Meger Rüstem ola. Ĥāşılı Bilhūn kebābı buhte idüp idüp Ferāmurz'uñ ⁹öñine getürdi ve bir sürāhi bāde var idi. Anı getürüp Ferāmurz kebāb yiyüp bāde içmege başladı. Ba' dehū bāde tükendi. ¹⁰Ammā Ferāmurz'uñ gönli daĥı bāde istedi. Bilhūn'a eyitdi: "İşte bāde qalmadı. Keyfimüz kemālin bulmadı. Gönlümüz bāde ister. ¹¹Var fi'l-ħāl Cābelqā'da benümkilerümden bāde getür ben bunda aĥşama dek qalurum." didi. Bilhūn Nerre "N'ola?" diyüp ¹²dem çeküp Cābelqā'ya gitdi bāde getürmege.

Ferāmurz eţrāfi temāşā iderek incecik ĥāb alup siperin zīr ¹³baĥla alup baqaraq ĥāba vardı. Ammā rāvī eydür, şābiqan Ferāmurz ibtidā' zuhūrunda sekiz yaşında iken şikāra gidüp ¹⁴Dīv Sefid'üñ qardaşı Sepidān Nerre'nüñ oğullarından Sirtān Nerre Ferāmurz'a şikār-gāhda arslan heye'tinde ve gāh ejderhā ¹⁵şüretinde görünüp āħir kendi Ferāmurz'a añsuzdan bir 'amūd urup Ferāmurz dönünce Sirtān Nerre bir ağaç ardına ¹⁶şaklanup Ferāmurz da "Sirtānı öldüreyüm." diyü birkaç def'a dolanup 'āqıbet Ferāmurz ĥazaba gelüp ağaca bir tiĥ ¹⁷öyle urdı kim hem ağacı hem Sirtān'ı ve hem 'amüdi altı pāre eyledi. Şoñra Hind seyāhatinde Sirtān Nerre'nüñ qardaşı ¹⁸Fürtāt Nerre Ferāmurz'ı qapup Kūh-ı Ceberūt'a iletüp Ferāmurz anda hem Qırnāţis girye-ser öldürdi ve hem vālideleri 'Acūze-i ¹⁹c İfrīt'i öldürmiş idi. Peydān Nerre ol zamāndan berü ĥaber alup Ferāmurz'uñ fırsatüñ gözlerdi. Ĥikmet-i Ĥudā racīm 'aleyhi'l-la'ne ²⁰Ferāmurz uyurken gördi. Varup Kūh-i Sepid'de Sepidān Nerre'nüñ mekānına girdi eyitdi: "İy mel'ün bunda ne ĥāfil ²¹oturursın, ĥayrı ecelüñ geldi. İşte ĥaşmuñ Ferāmurz senüñ oğulların ve qarın mel'üneyi öldürdi. Ĥālā Cābelqā taşrasında ²²bir 'işret-gāhda yaluñuz yatup uyur. Var qapup Deryā-yı Muĥit'e biraq, intiĥāmuñ al." didi. Sepidān Nerre bu cevābdan ²³şād oldı. Ol aradan dem çeküp Ferāmurz'uñ yatduĥı yire geldi. Ferāmurz görüp siĥr eyledi, kār eylemedi. Bir ot ²⁴koqladup 'aqlın aldı. Altına girüp iki yüz toqsan arış qaddi-y-ile, güci-y-ile Ferāmurz'uñ ise qaddi seksen sekiz ammā ²⁵señĥin olmaĥ-ıla ber-hevā eglenüp güci-y-ile getürdi.

Ferāmurz’uñ havada giderek ‘aklı başına geldi. Sepīdān Nerre mekānı [568/a] olan yire yakın gelüp Deryā-yı Muḥīṭ üzre fikr iderdi. “ ‘Acabā deryāya bıraqsam mı yoḥşa meskenüme getürüp anda ²azāb ile helāk ideyüm.” dirken Ferāmurz gördi berhevā gider. Altına baqdı iki yüz toqsan arış qadlı bir beyāz gehrābdur. ³Ferāmurz eyitdi: “Bre Gehrāb, beni qanda getürürsin?” diyince Sepīdān Nerre ḥavfindan ödi ağızına geleyazdı. Hele ‘aqlın ⁴cem‘ idüp eyitdi: “Kim olsam gerek iy nā-bekār ḥākī baña Sepīdān Nerre dirler. Şābiqan babañ Rüstem’uñ helāk eyledügi dīv Sepīd’uñ ⁵küçük qardaşıyum.” didi. Ferāmurz eyitdi: “Yā benden ne istersin, beni böyle alup qanda gidersin?” didi. Sepīdān eyitdi: “İy ⁶nā-bekār, ḥākī nice babañ qardaşımı helāk eyledi. Bir intiqām daḥı oğlumı bilür misin? Küçük iken zābil Şahrāsı’nda şikārda ⁷ağac ile ve ‘amūd ile altı pāre eyledüñ. Andan soñra Kūh-i Ceberūt’da büyük oğlum Qırnātīs giryeser mağarada ‘amūd ile ⁸ḥared idüp soñra anaları ḡancūbe cāzū kim benüm qadınım idi, anı da helāk eyledüñ. Benüm sende intiqāmum alsam gerekdür.” didi. ⁹Ferāmurz aşlı aşlı ile Sepīdān Nerre’nüñ kim olduḡın ve ne için kendüyi qapduḡın bildi. Kendü kendüsine eyitdi: “Bu ¹⁰la‘īnden şimdi girü ḥalāş yoqdur. bāri ben de intiqāmum alayum.” diyüp döndi eyitdi: “Yā Sepīdān beni neyleseñ gerek?” didi. Sepīdān ¹¹eyitdi: “Deryā-yı Muḥīṭ’e bıraqsam gerek, varup nehenglere ḡidā ol.” diyüp murād eyledi kim Ferāmurz üzerinden deryāya bırağa. Hemān ¹²Ferāmurz eyitdi: “Bāri soñ nefesümde bir eşerüm qalsun.” diyüp miyānından tīḡ āteşin çeküp Nerre’nüñ kellesine bir tīḡ urdı kim ¹³başdan başa iki yüz toqsan arış Gehrāb’ı pāre eyledi. Dīv pāreleri bu dem Ferāmurz’dan ayrılıp başqa deryāya toḡrı ¹⁴gıtdi. Ferāmurz daḥı tiziye tīḡın ḥılāfına soqup baş kıç Deryā-yı Muḥīṭ’e toḡrı inüp gıtdi.

Ammā biz geldik Cābelkā tarafına. ¹⁵Bu taraftan çün kim Ferāmurz ‘işret-gāhda oturup Bilḥūn Nerre’yi şarāba gönderdi ve kendi uyudı. Başına qazā ¹⁶geldi. Ammā Bilḥūn varup şarābı alup dem çeküp Ferāmurz’uñ olduḡı yire geldi. Gördi kim Ferāmurz’uñ yirinde yeller eser, aşlā ¹⁷bir eşer yok. İblāḡ Baḥrī otlayup gezer. Bilḥūn’uñ cān başına şıçrayup eṭrāfı aradı. Aşlā bir nām nişān yoq. Ol aradan ¹⁸sürüp Qırṭās’a gelüp ḥaber virdi. Semenzād Şāh ve Cihān-baḥş ve Evrān ve Erdivān cümlesi ḡama düşdiler. Raḥşlarına ¹⁹süvār olup Bilḥūn Nerre’yi önlerine düşüp ol maḥale geldiler. Oturduḡı yire baqup eṭrāfa baqdılar. Taḥmīn itdiler ya bir ²⁰dīv şerrine uğramış veyā bir cāzū şerrine uğramış. Ḡayrı nesneye çāre bulmadılar. İblāḡ’ı alup orduya geldiler. Feylesūf-ı ²¹ekber aḥvāli bilüp reml eyledi. Gördi gehrāb şerrine uğramış.

Ammā “Selāmetdür ve Ferāmurz’a ‘azīm nef’ī var.” diyüp Semenzād²² Şāh’a ve Cihān-bahş’a eyitdi: “Elem üzere olmañuz bir Gehrāb şerrine uğrayup āhar diyāra gitmiş velākin şoñı selāmetdür ve ‘azīm²³ devlete irse gerekdür. Yakında ħaberi zühür eyler.” didi. Kırtās eyitdi: “İy serbāz-ı cihān sen tırma Deryā-yı Muħīṭ’uñ şimāl²⁴ tarafına Kūh-ı Sepīd-i Mu‘azzam’a toğrı git bulursun.” diyince Kırtās dem çeküp ol cānibe revān oldu. Cihān-bahş pederi² yirine kām oldu. Kırtās “Ne ħaber getirür?” diyü çeşm-i küşede oldılar.

Kırtās ber-hevā öyle gitdi kim anı vāhidde Feylesūf’un [568/b] işāret eyledügi maħale geldi. Rāvī kavlınce Ferāmurz kıç baş dönüp Deryā-yı Muħīṭ’e toğrı inüp giderken bir² rivāyetde Ĥazret-i Ĥızır em tıutup Kūh-ı Sepīd-i Mu‘azzam’a kodi. Ferāmurz’a Kūh-ı Sepīd dirler. “Şimdi Kırtās gelür.” diyüp ‘ālem-i³ ġayba kadem başdı. Bir rivāyetde Kırtās ol maħalde geldi, irişdi kim Ferāmurz Dīv-i Sepīdān’ı bulup kendi daħı⁴ baş kıç aşāğa inmege başladı. Kırtās görünce ġayret idüp sür‘at-ı tām ile irişdi. Ferāmurz’ı kıpup karşıda⁵ Kūh-ı Sepīd yakın idi. Ferāmurz’ı anda kodi. Ferāmurz kendüye gelüp Kırtās’ı görüp eyitdi: “Yā Kırtās ne zamān geldüñ?” didi. Kırtās aħvālī naql eyledi. Ferāmurz Kırtās’a taħşin eyledi. Andan eyitdi: “Yā Kırtās var imdi Kıtub-ı āteş-demi alup⁷ bunda getir.” didi. Kırtās dem çeküp ‘azm-i Cābelkā’ya irdi. Cihān-bahş’a ve Semenzād Şāh’a aħvālī bildürdi ve müjde eyledi⁸ ve “Kıtub’ı istedi.” didi. Feylesūf güldi. Semenzād “İy Dānā niçün gülersüñ?” didi. Feylesūf eyitdi: “Padişāhum, Kırtās’uñ gelse⁹ gerek didüğine gülerüm. Pehlivān-ı ‘ālem bu araya geç gelür, ancak ben aña varup buluşsam.” didi. Cihān-bahş: “Olsun Semenzād¹⁰ olsun. Feylesūf Dānā’dan bu cevābı işidüp hoş imdi hemān sağ olsun yine görüşürüz.” didiler. Kırtās Kıtub-ı¹¹ āteş-demi alup ber-hevā ‘azm-i Cābelkā eyledi. Kırtās gide dursun. Biz gelelüm Ferāmurz aħvālına.

Ferāmurz Kırtās’ı Kıtub’a¹² gönderdi. Kendi deryāya bakıp seyr ü temāşā eylerken dīdelerine ħāb gelüp uyudu. O şād mu‘cize-i ġüy öyle naql¹³ eyler kim meger Ferāmurz’uñ eñ evvel helāk eyledügi Sirtān Nerre’nüñ bir oğlı kalmışdı. Ekvāl Nerre dirlerdi. Dedesi¹⁴ Sepīdān Nerre ile bile olurdu. Racīm ‘aleyhi’l-la‘ne Sepīdān Nerre’nüñ katl olduğın görünce ħatā idüp¹⁵ vardı. Ekvāl Nerre’ye müjde idüp eyitdi: “İy veled-i zinā ne tırursun işte babañ Sirtān’ı öldüren Ferāmurz, yakın¹⁶ yirde yatup uyuyor. Şimdi dedeñ Sepīdān’ı katl eyledi. Var cümlesinüñ intikāmın al.” didi. Ekvāl Nerre bunu¹⁷ işidince yirinden kalkdı. Ferāmurz’uñ olduğı yire gelüp gördi. Ferāmurz

yatup uyur. Bu da ot oqladup ^{18c} aqlın aldı ve avfindan Ferāmurz’ı mukem bende ekdi. Arasına alup mekānına getürdi. “imdi bu ākī peeyi ¹⁹ bōyle öldürsem atlı olduđın bilmez ve neden ötürü atlı olunduđın fark eylesün. Bārī ‘ aqlın başına getürüp ²⁰ ellerin benddür, biraz söyledeyüm. Benüm olduđum bilsün ve neden ötürü öldüđin añlasun.” diyüp tekrār mukem ²¹ Ferāmurz’ı bende eküp andan ‘ aqlın getürdi. Ferāmurz göz açup gördi. Bir mađara içinde arusunda bir Gehrāb oturur. ²² Fıkr “Nicesin iy ākī pee?” didi. “Nicesin iy ākī pee?” diyüp kendüsine eyitdi: “Ne ğarīb temāāya uğradum. Ammā bu dīv kim ola?” didi. Ekvāl Nerre gördi Ferāmurz’uñ ^{23c} aqlı geldi. “Pee” didi. Ferāmurz eyitdi: “Nice olduđum ma‘ lüm, lākin sen kimsin, senüñ-ile ğavđamuz ²⁴ nedür? Görelüm niün bōyle beni bende eküp bu araya getürmisin ve bu ara neredür?” didi. Ekvāl Nerre eyitdi: “İy ākī ²⁵ benüm adıma Ekvāl Nerre dirler. ābian Zābil ahrāsı’nda ađac-ıla ve ‘ amūd-ıla altı pāre eyledüđüñ Sirtān Nerre’nüñ ođlum [569/a] babam öldürdüñ. ‘ Ammim öldürdüñ. Anlaruñ intiāmum senden alsam gerek anca söyle seni ne ‘ azāb ile öldüreyüm.” ² didi. Ferāmurz bildi kim bu la‘ in de ol oyundan imi. Ferāmurz dönüp eyitdi: “Diñle imdi beni yā Ekvāl ite gördüñ ³ babañ gitdi Büyük anañ ve büyük babañ ve cümle amuñ mel‘ üneler gitdiler. imdi cümlesi [...] saña muntazırlardur. ⁴ Lākin sen sen gitme biraz dūnyāda ađ ol bārī gel müselmān ve bende-i sübhān olup baña tābi‘ ol. Seni nāfile yire atlı idüp ⁵ oyuñuz kesilmesün, bārī sen damızlı al.” didi. Ekvāl Nerre Ferāmurz’dan bu cevābı iidince ahaha ile gülüp eyitdi: ⁶ “Bre ākī pee, sen divāneye beñzersin. Anca ba saña söyledüđi cevābı be hey nā-bekār ākī hālā senüñ elin mukem bend ⁷ olup öyle beste iken bōyle sōylersin.” diyüp sōđdi. Ferāmurz eyitdi: “Mel‘ ün ebedī senden ayır gelmez. Eyüsi ⁸ seni de anlaruñ yanına göndermekdür.” diyüp bir kerre iki zānūları üzerine gelüp “yā āzī’l-hācāt” diyüp zor eyledi. ⁹ Getür, getür bend zencīrūñ bādem alvāsı gibi ırup Ekvāl’uñ üzerine yürüdi. Ekvāl’uñ cān başına ıçradı. Yanında ^{10c} amūdlar var idi. Mūntehā ‘ amūdın apup Ferāmurz’a eyitdi: “ākī sen benüm elümden alā olur mısın? Bārī seni ‘ amūd ¹¹ altında urde-ām ideyüm.” diyüp Ferāmurz’uñ kellesine bir ‘ amūd āvāle eyledi. Ferāmurz bir kerre el unup Ekvāl Nerre’nüñ ‘ amūdun ¹² eküp elinden alup kendi ‘ amūd-ıla Ekvāl’a bir ‘ amūd öyle urdı kim Ekvāl Nerre’nüñ başına inüp sīnesine varınca ¹³ urde-ām eyledi. Begni ta ğaltān urbine dūup la‘ in helāk olup cān ber-cehennem eyledi.

Ferāmurz gördi mağara ¹⁴kesme taşdur dīvūñ yatağından ğayrı bir nesne yoğdur. Lākin şöyle bucağda bir қаpu gibi perde var. Ol tarafından berü ¹⁵bir inildi gelür. Ferāmurz ol yire varup bağıdı. Fi'l-ħağıka қаpu idi. Ferāmurz açup içeri girdi, yürüdi. Bir yirde ¹⁶iki kimseyi zencir ile bend idüp bunlar inleyüp oturlar. Ferāmurz bunların yanına gelüp bendin alup bağıdı. Biri ¹⁷doğteri Ğob-rüy ve biri dağı nev cüvān-ı bi-muy. İki de benī Ādem güzeli. Ferāmurz bunlara su'al idüp “Sizler ¹⁸kimlersiz ve bunda sizi kim getürdi?” didi. Hemān ol nev cüvān āh idüp, nuğka gelüp eyitdi: “Sultānum, biz qarındaş¹⁹laruz. Bu kız benim hemşiremdir ve benim adıma Perviz Şāh dirler ve bu Bānū'nuñ adına Gülçehre-i Semen-puş-ı Bānū dirler. Bizler Muğahhir²⁰Şāh nām bir padişāhuñ evladıyuz. Bu kūh-ı Sepid-i Mu'azzam dirler. Bu kūhuñ nişininde olan şahrāda bir қал'a vardur. Ol ²¹ol қал'aya dağı Sepid-i Mu'azzam dirler. Ol Muğahhir Şāh ki bizüm pederümüzdür, ol қал'anuñ padişāhidur. Bir gün bu hemşirem ²²Gülçehre Bānū ile dāmen-i kūhda bir bāğumuz vardur. Anda oturup temāşā eyler iken Ekvāl Nerre nām bir dīv bizi añsuzdan ²³gelüp қаpup bunda getürdi. Bunda gelince hemşirem Gülçehre Bānū'dan ārzū-yı vişāl taleb eyledi. Hemşirem rızā ²⁴virmedi. La'in tutup ikimiz de böyle zencire urup ğabs eyledi. Günde bir kerre gelüp ölmeyecek қadar bize nān ²⁵virdüp hemşireme gel benim-le sine-şāf ol.” diyü teklif ider, hemşirem dağı teslim olmayup sögerdi. Dīv yine [569/b] her gün bu minvāl üzere gelüp böyle teklif eylerdi. Ammā bu gice hemşirem bir rüyā görmüş, “Yarın senüñ ²naşibüñ olan kimse gelüp sizleri ğalāş eyler.” demiş. “Bizler de ³ol efkārda iken sizler de geldüñüz.” diyüp Bu cild ⁴dağı bunda tamām oldı. Ol bir cildde ma'lūm oluna ⁵tağrīran fi sene 1187 min Ramazānū'l-Mübārek, ⁶min yed-i dā'i Seyyid Derviş Mustafa, ⁷Temmet, 8mm.

SÖZLÜK

A

‘**acabā** (A.) Şüphe ve tereddüt bildiren zarf 552b/11, 556a/5, 558b/19

‘**acā’ib** (A) Garip, tuhaf, alışılanın dışında, değişik 554a/10, 556b/8

‘**aceb** (A.) *sf.* Tuhaf, garip 560b/9, 566b/23

‘**acele** (A.) Bir şeyi çabuk yapmaya çalışma telaş ve sabırsızlık göstererek çabuk davranma

‘**acele eyle-** Sabırsızlık göstermek 566a/2

acı Ağrı, sızı

acısı depesine çık- Canı çok acımak 557a/2

acı- Merhamet etmek 561a/18

āciz (A.) Güçsüz, kudretsiz, zayıf (kimse)

‘**āciz ol-** Güçsüz, çaresiz olmak 553b/19

‘**acūze** (A.) Huysuz, yaşlı kadın

‘**acūze-i ‘iffīt** 567b/18

aç- 1. Bir şeyi kapalı durumdan açık duruma getirmek: *Ol bir şandığı açdı.*

Gördi yirmisekiz kat ‘ayyār ālāti, anı yine kapadı. 552a/13, 556b/11, 558a/25

2. Düğümü veya dolaşmış bir şeyi bu durumdan kurtarmak: *Hemān*

koynundan bir yumağ penbe ipligi

çıkartdı ve açup

yetmiş⁶ kat zencir idüp Ferāmurz’uñ

üzerine atdı 554a/5

3. Alanını genişletmek: *Şa’lūk Zeñgī*

şāhibkırān¹⁴ maķāmında taşra çıkdı.

Birbirlerine muķābil gelüp iki cānibden

şaf bağlayup meydān açdılar 561b/14,

4. Yarmak: *ve şāğ omuzundan arķasına*

toğrı bir buçuğ karış kadar ölüme

mu‘ādil

bir zaħm-ı şedīd açdı 562b/20

açdur- Açmak işini başkasına yaptırmak 563b/19

açık *sf.* Açılmış, kapalı olmayan, kapalı karşıtı 556b/5, 558a/16

açıl- Açma işine konu olmak 556b/2, 557a/14, 564b/9

ad İsim 556b/12, 557b/17, 560a/17

ādāb (A.) Kurallar, usuller, kaideler a. 557b/7

âdem (A.) İnsan, kişi 553a/9, 558a/19, 560b/7

âdem-i zâd İnsanoğlu 552a/19

âdem koş- 560b/4

adım Bir ayak atışıyla alınan ve uzunluğu yaklaşık 75 santimetre olan mesafe 556a/10, 558a/15

âferîn (F.) ün. Beğenme, takdir, teşvik gibi duyguları belirtmek için kullanılır 558b/4, 561a/13

âferîn eyle- Takdir etmek 562a/12

→ taḥsîn ü âferîn eyle-

âfitâb (F. *âf-tâb*) Güneş 560b/10, 561b/16, 563b/16

âfitâb-ı ‘âlem-tâb Dünyayı aydınlatan güneş 564b/4

âfitâb-ı ḥâlik 566b/3

âgâh (F.) Bilgili, haberdar

âgâh eyle- Haberdar etmek 561b/11

âgâh ol- Haberdar olmak 555a/1, 561b/19, 564b/11

ağ Beyaz, ak

→ yüzi ağ ol-

ağ- Çıkmak, yükselmek 552a/12, 553a/17

ağaç (I) Sopa, değnek 555a/23

ağaç (II) Meyve verebilen, gövdesi odun veya kereste olmaya elverişli bulunan ve uzun yıllar yaşayabilen bitki 567b/15, 567b/17, 568a/7

ağız Yüzde, avurtlarla iki çene arasında bulunan, ses çıkarmaya, soluk alıp vermeye yarayan ve besinlerin sindirilmeye başlandığı organ: *Câzū bir*

efsūn idüp bir kere havaya çıkup

*ağzından*¹² *ateşler saçdı* 554a/3,

554a/11, 555b/11

2. Kapların veya içi boş şeylerin açık tarafı: *Andan yine*⁹ *sütünü dehliz ağzına*

evvelki gibi yirleşdirdi. 559a/9

→ ödi azğına geleyaz-

ağla- Acı, keder, pişmanlık ya da sevinçten

gözyaşı dökmek 561a/17

âh (F.) ün. Maddi manevi bir acıyı, ağrıyla,

yeis vb. duyguları ifade eder 557a/10

âh it- İç çekmek 552a/7, 554b/2

ahālī (A.) Aralarında aynı yerde bulunmaktan başka hiçbir ortak özellik bulunmayan kişilerden oluşan topluluk, halk 561b/7

āḥar (A.) Başka 568a/22

ahd (F.) Söz 556b/25

āhen (F.) Demir 560a/25, 560b/1, 564b/19,

→ ḳal^c a-1 āhen-rubā , ḳal^c a-1 mīḳnaṭış-1 āhen-rubā, pīr-i āhen-i İskender

āḥir (A.) Son, sonraki 566a/7, 567b/15

aḥşam Akşam 553b/16, 565b/5, 565b/25

aḥterān (A.) Yıldızlar
→ deryā-yı aḥterān

āhū (F.) Ceylan 567b/5, 567b/6, 567b/7

aḥvāl (A.) Haller, durumlar 552b/14, 555a/18, 556a/14

aḥ- Sıvı bir maddenin bulunduğu yerden
aşağıya doğru gitmesi. 559b/20

‘**aḥab** (A.) Arka, art
→ der-‘aḥab

‘**ākıbet** (A.) Sonunda, nihayet 552a/21, 560a/9, 567b/16

‘**akl** (A.) Düşünme, anlama, kavrama, ve davranışlarını ayarlama melekesi 562b/21

‘**aklı başına gel-** Ayılmak, kendine gelmek 563b/13, 564a/17, 567b/25

‘**aklı başından git-** Kendinden geçmek 555b/6, 565a/17

‘**aklı gel-** Kendine gelmek 568b/23

‘**aklı git-** Çok korkmak, bir şey düşünemez olmak 562b/2

‘**aklın al-** 567b/24, 568b/18

‘**aklın başına getir-** Kendine gelmek 568b/19

‘**aklın cem‘ it-** Kendine gelmek 568a/3

‘**aklın getir-** Kendine gelmek 568b/21

*‘**aklınca** Sandığına göre, düşünüşüne göre, umduğuna göre, akli sıra 557a/6

al- 1. Bir şeyi elle veya başka bir araçla tutarak bulunduğu yerden ayırmak, kaldırmak: *Ferāmurz ism-i a ‘zam oḥuyup çeküp¹¹ gürzi elinden aldı* 554a/11, 554b/18, 555a/12

2. (-i, -den) Bir şeyi veya kimseyi bulunduğu yerden ayırmak: *Cihān-baḥş bu aradan gitmez nā-ümīd olup varayum¹⁰ efendüm Ferāmurz’u alup bunda getüreyüm* 552b/10, 558a/4,

3. Birlikte götürmek: “*İy şehzāde-i cihān, pederüñ Ferāmurz tarafından geldüm, seni alup kaçayum*” didi. 552b/7, 553a/13, 553b/10

4. Gidermek, yok etmek: *Eger eliyle güllenün bir miḳdār kuvvet-i zarbın almamış olaydı¹¹ Ferāmurz’uñ sīnesin ḥurd eylerdi* 557a/10,

5. Erkek, kadınla evlenmek: ²⁰*Cābelkâ’ya gelüp şartların bozup Ḥurşide Bānū’yı almış idi.* 560a/20

6. Kazanmak, elde etmek: *Şa'lūk Zengī*

üzerine uğrayup Şa'lūk Zengī öldürüp

cümle mālın almışdı 560a/22, 560b/13

7. Ele geçirmek, fethetmek: *Evren*

Āhen bizleri işitmişdür, bilür, kırkar

şoñra üzerime gelüp ⁷belki kal'amı

elimden alur dīv virmek idemez" didi

560b/7

→ 'aqlın al-, cān al-, elinden al-,
haber al-, hūn bahāsın al-, intiķām al-,
'izn al- öñin al-, selām al-, vehm al-,
yedegine al-

alaca Birkaç rengin karışımından oluşan
renk, ala 563a/22

'**alāmet** (A.) İşaret, iz, nişan. 555a/16

'**alāmet-i hayr** Hayır alameti

552a/2

ālāt (A.) Aletler, malzemeler 557b/16,

557b/20, 558a/25

ālāt-ı bār-gāh 557b/21

ālāt-ı şahib-kırānī Sahip-kıranlık

eşyaları 557b/15, 558a/25

alay (F. *ālāy*) Orduda düzene girmiş

askeri

birlik 564b/8, 565b/23

'**alem** (A.) Bayrak , 565b/21, 566a/15

'**ālem** (A.) Dünya 552a/10, 552a/3,

561b/12

'**ālem-i gayb** 568b/2

'**ālem-tāb**

→ āfitāb-ı 'ālem-tāb, āfitāb-ı

'ālem-tāb-ı sivā, müverrihān-ı 'ālem,

pehlivān-ı ālem, şahib-kırān- 'ālem,

server-i 'ālem, şah-ı 'ālem, ne 'ālemde

alın Yüzün, kaşlarla saçlar arasındaki

bölümü 558a/18, 559a/24

alış- 1. Bağlanmak, ısınmak *Hele*

Ferāmurz İblāğ'dan inüp Bilhūn'a

teslim eyledi ğayri İblāğ, Bilhūn

Nerre'ye alışup ²⁴rām oldı 559b/23

2. Yadırgamaz duruma gelmek:

...ammā baķaraķ gözleri alışup hay

nābikār geħrāb sen nereden zühūr

eylediñ diyüp döndi 563a/25

'**ālī** (A.) Yüce, yüksek

→ kaşr-ı 'ālī

Allah (A.) Allah 554b/4, 566b/3

Allah bilür 567b/3

→ ğazret-i Allah 558a/2

allaķ bullaķ Karmakarışık

allaķ bullaķ eyle- 563a/3

allaķ bullaķ it- 566a/18

alt 1. Bir şeyin yere bakan yanı, zir, üst

karşıtı: *Ferāmurz oķıdı: "Alt eşigine*

basasın kapu açılır" dimiş 557a/14,

559a/16

2. Oturulurken uyluk kemiklerinin yere

gelen bölümü: *Lākin altında*

Ḳahramān'un bindügi İblāg Şeşpāy-ı

Baḫrī'yi görüp ta'accüb idüp 559b/19,

553b/25, 561b/24

→ օoltuḳ altı

altı Altı sayısı. 556a/8, 559a/24

altı pare eyle- Altı parça etmek
567b/17, 568a/7, 568b/25

altı biñ altı yüz altmış altı Altı bin altı yz
altmış altı 557b/13, 564a/20

altun Altın 552b/2, 555b/14, 558a/7,
564b/24

ālūde (F.) Bulaşmış, karışmış. 552b/13

āmāde (F.) Hazır

āmāde ol- Hazır olmak 561a/21

amān (A.) Rica, yalvarma, bağışlanma
isteḡi 556b/12

amān di- Bağışlanmayı dilemek
564a/9

āmennā (A.) Öyledir, doḡru, diyecek
yok, inandık” anlamlarında bir
onaylama sözü 567b/3

‘**āmil** (A.) İşleyen, yapan

‘**āmil ol-** Yapmak 560b/14

āmīn (A.) Öyle olsun, Allah kabul etsin”
anlamlarında, duaların arasında ve
sonunda kullanılan bir söz 552b/24,
555b/13

‘**amm** (A.) Amca

ammā (A.) Ama 552a/15, 553a/15,
554b/24

‘**amūd** (A.) Savaş aleti olarak kullanılan
uzun, kalın direk 556b/15, 567b/15,

aña Ona 553b/2, 553b/6, 568b/9

aña göre Ona göre 559a/1,

567a/15

ana Anne 554a/16, 568a/8

→ büyük ana

ancaḳ baḡ. Ama, fakat 553a/21,
554b/20, 555b/19

anda Orada a. 553b/7, 555b/20,
567b/18, 568a/1, 568b/5, 569a/22

andan Ondan 552b/7, 553a/24, 555a/13

andan sonra Ondan sonra 568a/7

anı *zm.* Onu 552a/11, 553a/15, 554a/14

‘**anḳā** (A.) Masallarda adı geçen ve
gerçekte var olmayan büyük bir kuş,
Simurg, Zümrüdüanka

→ simurg-ı ‘anḳā

añla- Bir şeyin ne olduğunu akıl yoluyla
kavramak 559b/5, 568b/20

anlar Onlar 552a/24, 555b/20, 563a/16

añsuz/ añsuzın Birdenbire, ansızın
553a/18, 563a/20, 567b/15

anuñ Onun 553b/9, 555a/4, 556a/2

anuñ-çün Onun için 559b/8

‘**ār** (A.) Utanma

‘**ār it-** Utanmak 554b/10,
562a/22, 566a/19

ara 1. Yer, mekan: *Ammā Ḳirtās-ı*

merdüm ser ol aradan dem çeküp ol

gün nişf-ı nehāra dek... 552a/15, 552b/9

2 İki şey arasında bulunan yer:

Yuġarudan aŖaġa inüp bedestān öninde

Ŗaġġāf Emir'ün dükkānıyla Ŗaġġāf

İsmail'ün aralarına düŖdi 554a/24,

557b/24

3. İki olguyu, iki olayı birbirinden

ayıran zaman farkı: *Ba'dehū Ferāmurz*

ġāline göre cümlesine ikrām eyledi.

²⁵*İŖte bunuñ arası on gün geġdi*

555b/18, 564a/25, 568b/24

ara- Birini veya bir Ŗeyi bulmaya

ġalıŖmak 556b/8, 558b/6, 568a/17

‘**Arab** (A.) Orta Doġu ile Kuzey

Afrika'nın büyük bir bölümünde

yaŖayan halk ve bu halkın soyundan

olan kimse 556b/25, 557a/1, 557a/3

araba 564b/12, 564b/9

ārām (F.) Durma, dinlenme

ārām eyle- Dinlenmek 559a/17

→ ceng-i ārām, ġabl-ı ārām

ārāste (F.) BezenmiŖ, süslenmiŖ

ārāste it- Bezemek, süslemekl

558b/1

arıŖ ArŖın 557b/24, 563a/21, 567b/24

arġa Bir Ŗeyin temel tutulan yüzünün

tam ters yanı, ön karŖıtı 560a/15,

562a/17, 562b/20

arslan Arslan 555a/23, 558a/16,

563a/22,

arŖın YaklaŖık 68 santimetreye eŖit olan

uzunluk ölçüsü 556b/7

art Arka, geri 555a/11, 557a/15,

567b/15

***ardınca** Hemen arkasından, hemen

ardından, arkası sıra, ardı sıra, peŖinden,

peŖi sıra, takiben 560a/15, 562a/23

art- Ğoġalmak 554b/7

‘**arz** (A.) Sunma, gösterme, ortaya

koyma 557a/19, 557b/24

‘**arz eyle-**Sunmak, göstermek

560b/8, 567a/18, 567a/25

‘**arz-ı mehābet eyle-** 564b/18

ārzū (F.) Heves, istek 562a/4

ārzū-yı visāl Kavuşma isteġi

569a/23

āsān (F.) Kolay 567a/6

āŖār (A.) İzler, alaġmetler

āŖār-ı siġr Büyünün izleri

554a/3

āsāyiŖ (F.) Rahatlık, huzur; dinlenme

āsāyiŖ eyle- Dinlenmek 565b/14

aŖl (A.) Bir Ŗeyin kendisi 559b/8

āŖī (A.) BaŖkaldırıcı

āŖī ol- BaŖkaldırmak 560a/9

‘**asker** (A.) Asker 554b/3, 557a/23,

560b/15

‘**asker-i Nevrüz** Nevruz'un

ordusu 552b/20

aŖl (A.) 1. Gerçeklik, esas, hakikat: *Ŗāh*

da 'aceb aŖlı ne ola gelsün görelüm

diyüp izin virdi. 560b/9, 563a/16,
565b/19

2. . Soy, nesep: ²¹Adına Havāce

Bahtiyār Hāverī dirlerdi. Aşlı

Hāverizmīnden idi 560a/21,

aşlā (A.) Hiçbir zaman 552b/8, 554b/12,
555b/11

aşağa Aşağı, aşağıya 554a/24, 568b/4
→ baş aşağı

aşır- Yüksek veya geçilmesi güç bir yerin üstünden diğer yanına geçirmek
562a/24, 562a/8, 565a/7

āşikār/ āşikāre (F.) Belli, açık,
meydanda 552b/4

āşikār it- Belli etmek 552b/6

‘**aşq** (A.) Aşk

‘**aşq eyle-** Aniden şiddetle vurmak 565b/24

‘**aşq** it- Aniden şiddetle vurmak
561b/25, 564b/16, 565b/7

at At 559b/25, 560a/1, 561a/15

at- 1. Bir cismi bir yöne doğru fırlatmak: . *Degirmi¹⁷ idüp ortasın deldi.*

Bir efsün idüp havaya atdı 554a/17,
554a/6, 557a/5

2. Kurşun, gülle, ok vb. şeyleri hedefe fırlatmak *Ol tīr u kemāne urup bir kere*
kal’aya doğru bir oq attı. 553b/15

3. Bir şeyi yere doğru bırakmak:
... daқиyyetle baқdı, alnunda yazu gördi:
“Kendiñ ejderiñ ağızına atasın” dimiş

558a/18, 558a/19

ata Baba 552b/23

āteş (F.) Ateş 554a/14, 555a/23,
557b/19
→ deryā-yı āteş, murg-ı semender-i
āteş bal, tīg-ı āteş-rengin

atıl-Fıskırmak 563b/4

atıvir- Atıvermek 554a/11, 554a/2,
564b/13

atla- 1. Ayaklarımı yerde keserek sıçramak, fırlamak: *Ammā Ferāmurz bu*
raḥşı gördügi gibi vaşf eyledükleri üzere
bu kahramān kātiliñ⁴ iblāğına beñzer,
hemān yirinden atlayup bir na’ra urdı
559b/4,

atlu Atı olan, ata sahip binici 554b/16

āvāz (F.) Ses, seda 561b/18

‘**avrat** (A.) Kadın, zevce, avrat 552b/16,
555b/12, 561b/2

ayağ/ ayak Ayak 552b/2, 553a/3,
555b/15

ayağa kalk- Ayağa kalkmak
559b/22ile

ayağa tur- Ayağa kalkmak
566b/17

ayağ üzere 559a/4

a’yān (A.) İleri gelenler

a‘yān-ı vilāyet Şehrin ileri gelenleri 553a/3

ayır- Uzaklaştırmak, ayırmak 554a/4, 562b/14, 562b/3

ayırd Ayrılma

ayırd ol- Ayrılmak 566a/3

ayırd olun- Ayrılmak 565b/7

āyīne (F.) Bir şeyin pürüzsüz parlak tarafı 557b/24, 562a/17, 565b/2

āyīne-i siper Kalkanın dış yüzü 562a/10, 562b/1

āyīne-i siper eyle- 565a/8

āyīne-i siperi pūs eyle- 565a/14

āyīne-i kudret 557b/25

ayrıl- (Bir yerden bir kimseden) uzaklaşmak 552b/8, 568a/13

ayrış- Birbirinden ayrılmak 562a/16, 562a/23, 562b/18, 562b/9

‘ayş (A.) Eğlence

‘ayş u nūş bünyād ur- Yeme içme 564a/3, 567a/20

‘ayyār (A.) Zeki, kurnaz 557b/22, 558a/25, 566b/24,

‘ayyār başı 566b/14

az Belli bir ölçünün altında olmak 553a/, 553a/8, 559a/1,

a‘zam (A.) (Daha, pek, en) büyük 553b/4, 568a/2, 569a/1

a‘zam (A.) Büyük, çok büyük
→ ism-i a‘zam

‘azīm (A.) Büyük, ulu, iri 554a/3, 556a/19, 556b/1

‘azīmet (A.) Gitme, gidiş, yola çıkmak

‘azīmet it- Gitmeye niyet etmek 567a/17

‘azm (A.) Gitme gidiş

‘azm Cabelkā eyle- Cabelka’ya gitmek 558b/18, 560a/14, 563b/11

‘azm Cabelkā Cabeka’ya gidiş 568b/7

‘azm-i Ferāmurz eyle- Feramurz’a gitmek 567a/14

‘azm-i Īrān eyle- İran’a gitmek 552b/15

‘azm-i leşker-i Minber şāh eyle- Minber Şahın ordusuna gitmek 566b/21

B

baba Baba 552a/19, 553a/14, 560a/7
→ büyük baba 569a/3
bāde (F.) Şarap, içki 567b/10, 567b/11, 567b/12
ba' de (A.) zf. Sonra
→ ba' de't-ta' am
ba' dehū (A.) Ondan sonra 553b/12, 554b/24, 555b/19
bādem (F.bādām) badem ağacının yaşı veya kuru yenilen yemişi.
bādem halvāsı 569a/9
bāğ (F.) Meyve bahçesi, bağ 552a/8, , 558a/9, 560a/19
bāğ-ı laṭīf Güzel bağ 558a/9
→ cezīre-i bāğ-ı gülistān, cezīre-i gülistān-ı bāğ-ı ĩrem
bağ *mec.* İlgı, ilişki, rabita 569a/22
bāğbān (F.) Bahçıvan 560a/19
bağır Göğüs, bağır
bağırına baş- Kucaklamak, bağırına basmak 553a/4, 555b/17, 559a/5
bağır- Yüksek ve gür ses çıkarmak 554b/1
bağışla- Bir mal veya hakkı karşılık beklemeden birine vermek, teberru etmek 566b/16
bağla- Bir şeyi bir yere veya bir şeye tutturmak . 560b/18, 560b/19, 561b/17

bağlan- Bağlama işine konu olmak 564b/8, 566a/14
bahā (F.) Değer, fiyat, eder.
→ ḥūn bahāsı, ḥūn bahāsın al-
baḥr (A.) Deniz
→ sāhil-i baḥr
baḥş (F.) Bağış, ihsan 565a/21, 565a/24, 566a/11
baḥş eyle- Bağışlamak, ihsan etmek 555b/4
baḥt (F.) Talih 559a/25
bā' is (A.) Sebep olan 564b/19, 566b/17
bağ- 1. Bakışı bir şey üzerine çevirmek:
Ḳırtas bir hoş bağıdı, güyā Ferāmurz'a benzer sīmāda, bi 'aynihī Ferāmurz'dur 552b/3, 554b/20, 556b/7
2. Aramak: *Şemāme cāzū sağ ve şola baḳup ḥalīfelerinden Ḥalīkeş cāzūya emir eyledi* 553b/24
3. Anlamak, farkına varmak: *Kuṭb'un pāyları zemīne gömüldü, ḡafil olma diyince Ferāmurz bağıdı karış karış gömülüp gider* 554a/21

4. İncelemek: *Ferāmurz dağiyyetle*
bağdı, alnunda yazu gördi 558a/18
bakıl- Bakma işine konu olmak veya
bakma işi yapılmak 564b/18
bakır Bakır 559b/1
bağış Bakma işi 565a/5
bākī (A.) Bir şeyden artan (miktar)
566b/4
bal yemez topu 555a/15
bālā (F.) Yüce
→ kubbe-i bālā 556a/4
bal mumu Arıların peteklerini yapmak
için karın halkaları arasından
salgıladıkları yumuşak ve sarımsı
madde 554a/16, 554a/17
baña Ben zamirinin yönelme hali
553a/15, 553b/25, 553b/4
bānū (F.) Kadın, hanım 569a/19
bār (F.) Yük 561b/1
***bār-gāh** (F.) Huzur, yüksek divan,
saltanat
çadırı 563b/22, 564a/1, 564a/13
bār-gāh eyle- 563b/20
→ ālāt-ı bār-gāh
barış- İki taraf, aralarındaki dargınlığı
kaldırmak, uzlaşmak, anlaşmak 566b/18
bārī (F.) Hiç olmazsa, öyleyse, hiç
değilse 552b/4, 562b/14, 564b
baş- Vücudun ağırlığını verecek bir
biçimde ayak tabanını bir yere veya bir
şeyin üzerine koymak: *Ferāmurz oğıdı:*

“Alt eşigine basasın kapu açılır” dimiş.
557a/1, 557a/14, 562a/8
2. Altetmek, yenmek: *Yā Ferāmurz sen*
hamle eylesen olmaz mı kim belki
*başşup ya öldürürsem*⁴*şoñra arada*
hamle idemeyesin o hasret ile gidesin”
didi
565a/3
→ bağına baş-, kadem baş-
başiret (A.) Önden görüş, sezış
başiret üzre ol- 563b/9
baş 1. Baş, kafa: *Ferāmurz Şehmād’a*
bir tığ öyle urdı kim baş ile bir kol
havaya perrān olup ol kadar havaya
gitdi 554a/24
2. Bir şeyin en uç noktası: . *Evrān*
gürziñ zabt idüp meydān başına vardı
565a/23
3. Başkan, reis: *Ferāmurz’uñ*¹⁴*bu*
seyāhatde sekiz serkaplānı ve otuziki
serhalkası ve sekiz ‘ayyār başısı olsa
gerekdür 566b/14
baş aşağı 555b/5
başdan başa

baş göster- (Güneş vb.)
görünmeye başlamak 564b/4
baş kıo- 558b/14
baş kıurtar- 565a/12
başuñdan şav- 560b/14
→ ‘aklı başına gel-, ‘aklı başından
git-, bir başdan bir başa, cān başına
sıçra-, başına kaçā gel-, kademine baş
kıo-, ,
başka Değişik, farklı, özge 568a/13
başla- Bir işe girişmek, harekete geçmek
554a/13, 554a/18, 554a/20
başlı Başlı olan 556b/8
bat- (-e) Saplanmak 554a/20
batman 7,692 kilogram olan ağırlık ölçü
birimi 552a/1, 554b/20, 563a/23
bayıl- Kendinden geçmek 564a/16
ba’ zı (A.) Bir takım, kimi 552a/25,
560a/9, 564a/8
bāzırgānbaşı/ bezırganbaşı Padişahın
kullanacağı çuha, bez, tülbent vb.
eşyaları sağlamak ve bunları korumakla
görevli kimse 560a/20, 560b/12,
564b/21
be (F.) İle,’li 569a/6
→ tamar-be tamar
bedestān (F. *bezistān*) Kumaş, mücevher
vb. değerli eşyaların alınıp satıldığı
kapalı çarşı 554a/24
beg Bey 566b/23
beğen- Hoşlanmak, beğenmek 559a/20,
562a/18
begni Beyin 569a/13
bekle- Beklemek 553b/17, 558b/3

belā (A.) Sıkıntı, musibet
belāsın bul- 554b/13
→ biñ belā
→ şehir-i Belğ
belī (F.) Evet, elbette 553a/22, 567a/8
belinle- Korku ile birden sıçramak,
irkilmek 563a/21
belki (A. *Bel+ F. Ki*) Belki, herhalde
555b/16, 560b/7, 561a/13
bellü Belli, açık, aşıkâr
bellü ol- Belli olmak 566a/7
ben Teklik birinci şahıs zamiri
552a/11, 553a/21, 553a/23
bend (F.) Bağ. 566b/11, 568b/20,
569a/16 **bend eyle-** Bağlamak,
esir etmek 560a/24, 560b/13, 561b/16
bend-i sihr 553a/6
bend itdir- Esir ettirmek 563a/7
bend it- Bağlamak esir etmek
558b/1, 560b/24, 561b/1
bende (F.) Kul, köle
bende çek- Bağlamak, esir etmek
560b/23, 560b/25
bende-i subhān ol- 569a/4
bende it- Köle etmek 564a/
bende ol- Köle olmak 566b/6
benī Ādem (A.) İnsanoğlu 552a/23,
552a/24, 553a/12
beñize- Benzemek, iki kişi veya nesne
arasında birbirini andıracak kadar ortak
nitelikler bulunmak, andırmak , 559b/4,
559b/8, 563a/22
ber (F.) Üzerinde
→ can ber-cehennem eyle

***ber-hevā** Havaya çıkan 552b/10,
552b/15, 553a
→ Kāf-ber-Kāf
berāber (F.) Birlikte, bir arada 562b/1,
564a/12, 565a/13
berāber ol- Eşit olmak, aynı
seviyede olmak 565b/2
berāber vir- Karşı vermek
557a/1, 562a/10, 562a/16
berg (F.) Yaprak
berg-i ḥazān Sonbahar yaprağı
553a/20
berk (A.) Şimşek
berk-i ḥāṭif Göz kamaştırıcı
şimşek 553a/18
beri/ berü Bu taraf b. 552b/11,
553b/22 556a/23
berüde 563b/12, 563b/17
berüden 564a/19
→ öteden berü
berrān (F.) Kesen kesici
→ tığ-ı Berrān, tığ-ı berrān geçür-
besbellü Çok açık, apaçık 563b/24
beste (F.) Bağlanmış, bağlı 569a/7
beş Beş
beş beter 562a/20
beş biñ Beş bin 558b/11
beşinci Beş sayısının sıra sıfatı, sırada
dördüncüden sonra gelen 557a/13
beter Daha kötü, daha fena
→ beş beter
bevṵāb (A.) Kapıcı 557a/24
beyan (A.) Açıklama, bildirme

beyān it- Anlatmak, açıklamak
563b/6, 564b/20
→ naql u beyān eyle-
beyāz Beyaz 568a/2
bezirḥāne 562a/7
bezm (F.) Meclis 565b/9, 566a/24
bıraḳ- Elde bulunan bir şeyi tutmaz
olmak 555b/11, 557a/12
→ dilinden bıraqma-
bıraḳdur- Bırakmasını sağlamak,
bırakmasına yol açmak 560a/3
bī (F.) Olumsuzluk eki 569a/17
bī-cān Cansız 557b/6
***bī-hūş** Kendinden geçme
bī-hūş ol- Kendinden geçmek
562b/22
bī-kār İşsiz 559a/19, 559a/22
bī-pervā Pervasız 562a/22
bī-hūr ol- 563b/4
bil Bel, sırt 556b/18
bil- 1. Bir şeyi anlamış veya öğrenmiş
bulunmak: *İy melike-yi sāḥirān, bil ve*
āgāh ol kim Ferāmurz sihir murlarun
yaḳup ḥalāş buldı” didiler 555a/1,
556a/5, 556b/13
2. Tanımak: *cezīre-i gülistān-ı bāḡ-ı*
İrem’e geldi. Kal’a-yı Āhen-rubā’ya
uḡrāyup gözden nihān zīrā Şemāme’yi
²²*bilurdi 552a/22, 553a/24*

3. Anlamak, idraketmek: *Ḳırtās bildi*
kim meşhūrdur, kendiñ bilmez gördi
552b/9, 553a/14, 554a/3
bildüğünden kalma- 553a/24,
553b/8
→ kendin bil-, kim bilür, Allah
bilür
bilād (A.) Beldeler, yerleşim yerleri
bilād u maḥrūse Beldeler ve
şehirler 557a/21
bildir-/ bildür- Bildirmek 552b/14,
555a/18, 555b/14
bile Birlikte, beraber 555a/22, 555a/6,
559a/25
billür (A.) Kristal 555a/7
billürin (A.) Kristaller
→ cām-ı billürin
bilmezlik Bilememe durumu, cehalet
560b/20
biñ Bin 552a/22, 554a/23, 557a/16
biñ belā 566a/4
bin- Binmek 556b/11, 559a/17, 559b/19
→ şikāra bin- 567b/5
bir 1. Bir: *Evrān bundan ol ḳadar şıḳıldı*
kim “Olmaz hay nābikār baña bir iş
itdiñ” diyüp²¹ bir yol tarfilinden gürz-i
ḳırānıñ çeküp eline aldı ve oniki
baḫşından ḳoparup al imdi benden bu

yādigāri diyüp²² erişdi Ferāmurz’a bir
gürz urdı 565a/22, 565b/3
2. (Herhangi) bir: *Erdivān Ferāmurz’ı*
görüüp bir cānibe yan vırmege ‘ār²⁰ idüp
elinde tiğ-ı berrān Ferāmurz’a bir tiğ
ḫavāle eyledi 555a/14, 555a/17,
566a/19
bir başdan bir başa 554b/21
bir bir Bir bir, tek tek, birer birer
558b/24
bir daḫı Bir daha 555a/21
biri zm. Bir tanesi 560b/2,
564b/13, 564b/14
bir iki Çok az sayıda, birkaç
Ḳoca: “Olmaz sulṭānum
döndermedükce idemem tā çarḫuñ bir
iki dendānı ḳırılmadıḳca” didi 556a/22,
557a/12, 558a/15
bir kere Bir defa 552a/10,
553a/16, 554a/11
bir türlü 554a/7
bir uğurdan 554b/5var
bir vaḳt Bir zaman 555a/2
→ ol bir, her bir
bir buçuk Bir buçuk 562b/20
birāder (F.) Erkek kardeş 560a/8,
562b/22, 566b/21
biraz Bir parça, azıcık 554b/12,
556a/21, 558b/9

birazdan Az sonra 552b/5,
553b/16
birbiri Birbiri 557b/15, 561b/14,
562a/23
birden 1. Ansızın 566a/17
birer Birin üleştirme sıfatı, birer
553a/19, 553b/11, 558a/16
biri Biri, birisi 552a/18, 553b/1, 553b/5
→ her biri
birkaç *sf.* Birkaç, az sayıda, çok
olmayan 553b/18, 555a/7, 556a/6
bismillah (A.) Besmele 556a/15
bit- Sona ermek 555b/2
biz Çoğul birinci şahıs zamiri 552a/4,
553b/6, 555b/22
bi'z-zārūre Mecburen 562a/22
boğaz Boğaz
boğazı ele vir- 555b/2, 566a/23
boğum Boğulmuş, sıkılmış yer .
557b/17, 557b/18
boy Boy 557b/4, 557b/7, 559b/2,
566a/14
boz- Bozguna uğratmak 560a/20,
560a/7
bozul- *mec.* Bir şeye kızmak, içermek
565b/18
böyle Böyle, bu şekilde 552b/8, 553b/14,
555b/12
bre Ey, hey, anlamında kullanılan bir
seslenme sözü 552b/14, 554a/9, 555a/16
bu 1. *sf.* Yerde, zamanda veya söz
zincirinde en yakın olanı gösteren bir

söz: ⁴*Hāy mel'üne, şehzādeyi şayd iden*
gördüñ mi bu la'ine imiş diyüp fikr
eyledi 552b/4, 552b/9, 553a/11
2. *zm* En yakında bulunan bir varlığı
veya biraz önce anılan bir şeyi işaret
yolu ile belirtmek için kullanılan bir
söz: *Ferāmurz'a benzer sīmāda, bi*
'aynihi Ferāmurz'dur. Kırtas hiss eyledi
kim Cihān-baḥş budur 552b/3, 565b/19,
565a/20
bu kadar Bu kadar 559a/6,
562a/19, 563a/9, 566b/18
bu kere Bu defa 554a/14,
555a/25, 562a/24
bu minvāl üzere 569b/1
bucağ Köşe 569a/14
bugün Bugün 566a/1, 566a/2, 566a/6
bukağı Kaçmaması için hayvanların
ayağına takılan zincir, demir köstek
552b/2, 555b/15, 555b/16
bul- 1. Arayarak veya aramaksızın bir
şeyi ele geçirmek: ¹⁶*ve derya-yı muhīt-i*
cezirelerin geşt idüp, cüst u cū idüp
bulımadı zīrā müverriḥān-ı 'ālem öyle
naql u beyān eyledi 552a/16, 552b/12
2. Bir yere, bir noktaya erişmek,
ulaşmak: *Ol zaman neçe istersen*
kal'aya yol ¹²*bulasın* 555a/12

3. Bir şeyi elde etmek: . *Ferāmurz*

Şemāme'nūn sarayın zapt idüp

¹⁹*melū'nede ol kadar altun ve cevāhir*

eşya buldılar kim ancak...555b/19

4. Rastlamak: . *Ba'dehū zindanu bulup*

esirleri çıkardı. ²⁰*her türlü maḥlūḳāt*

anda mevcut. Anları ḥalāş idüp bir

hücreye geldi. Bu hücrede üç kimse

buldı. 555b/20

5. Bir noktaya erişmek, ulaşmak:

Bilḥūn'a eyitdi: "İşte bāde ḳalmadı,

keyfimiz kemālūn bulmadı, gönümüz

bāde ister 567b/10

→ belāsın bul-, çāre bul-, fenā bul-,

fırşat bul-, ḥalāş bul-, hoş bulduk, necāt

bul-, şihḥat bul-, tesellī bul-,

bulabil- Bulma imkânı veya olasılığı

bulunmak 552b/11

bullak Karışık

→ allak bullak eyle-, allak bullak it-

bulun- Bulma işine konu olmak 559b/22

→ ḡāfil bulun-

buluş- Bir araya gelmek 563a/14,

564a/16, 568b/9

bulut Herhangi bir şeyden oluşan yoğun

yığın 563a/10

buña Buna 559a/23

bunda Burada 552b/10, 553b/14, ,
555b/15

bundan Bundan 557b/22, 559a/9,
561a/10

bundan şöıra Bundan sonra
557b/15

bunlar Bu zamirinin çokluk biçimi
552a/14, 552b/19, 553a/18

bur- Çevirmek 556b/1, 559b/13

burc (A.) Kale duvarlarından daha
yüksek, yuvarlak, dört köşe veya çok
köşeli kale çıkıntısı 561b/1

burun Alınla üst dudak arasında
bulunan, çıkıntılı, iki delikli koklama ve
solunum organı 563b/14

būs (F.) Öpme

būs it- Öpmek 558b/21, 558b/22
→ dest būs eyle-

buyur- 1. Bir şeyin yapılmasını veya
yapılmamasını kesin olarak söylemek,
emretmek: *Yanında dānālar eyitdiler:*

"Pādişāhum buyur²³ çeng-i ārām

çalınsun yoḥşa boḡazı ele virdik

566a/22

2. (Saygı gösterilen kimse) Söylemek,
demek: *hemān itā'at eylemekden ḡayrı*

bir nesne yoḡdur, buyur gidelüm"

didükde Erdivān¹¹ daḡı söyledi ,

567a/10

bükil-/ bükül- Eğilmek 562b/2, ,
565a/14, 565b/1

bülend (*F.*) Yüksek, yüce 561b/18

bünyād (*F.*) Asıl, esas, temel

bünyād it- 556a/7

→ ‘ayş u nüş bünyād ur-

büri- Örtmek, setretmek, sarmak

562a/18, 565b/3

bütün *sf.* Bütün 552a/14, 552a/20,

553a/3

büyü- Büyümek, yetişmek 554a/17,

554b/4, 560a/9

büyük Boyutları, benzerlerinden daha

fazla olan küçük karşıtı 556b/5, 568a/7

büyük ana Nine 569a/3

büyük baba Dede 569a/3

C

Cābelkālū Cabelka'dan olan 564b/2
cāh (F.) Yer 560a/7, 560a/10,
cām (F.) Kadeh 556b/20, 556b/4,
557a/18

cām-ı billürin Kristal kadeh
557a/17

cām-ı cemşid Cemşid'in kadehi
558a/3

→ sohbet-i cam-ı ḥāb

cāme (F.) Elbise, çamaşır 554b/16

cān (F.) Can

cān al- Öldürmek 562a/9

cān başına sıçra- Aşırı şekilde
sinirlenmek 555a/2, 568a/17, 569a/9

cān ber-cehennem eyle-
Öldürmek 554b/1, 569a/13

cān ḥavli 562b/17, 563b/3

cān vir- Ölmek 554a/23

→ bī-cān

cānavār (F. *cānāver*) Masallarda sözü
geçen yabancı, yırtıcı hayvan 559b/1,
559b/2, 559b/5

cānavār-ı İblāg (Ö.i.) 559b/6

cānib (A.) Taraf, yön, cihet c. 552a/4,
555a/14, 556a/5, 556b/21

→ ez-īn cānib

cāsūs (A.) Casus 561b/10, 563b/24,
564a/3

cayır cayır *zf.* Şiddetli, çabuk ve etkili
bir biçimde (yanmak, yırtılmak vb.):
555a/14, 564b/13

cāzū (A.) Cadı, büyücü 552a/9, 553a/11,
553a/22

cazuluk Cadılık 553b/2

ced (A. *cedd*) Dede, büyük baba, ata
557b/14

cehennem (A.) Cehennem

cehennemde zehir zıkkım iç-
562a/5

→ cān ber-cehennem eyle-

celāsīn 564b/22

cem^ç Toplama bir araya getirme

aklın cem^ç eyle- Toplamak,
toparlamak 568a/4

cem^ç it- Toplamak

kendin cem^ç eyle- Kendini
toplamak, toparlamak

cem^ç ol- Toplanmak, bir araya
gelmek 566a/25, 566b/22

→ aklın cem^ç eyle-

ceng (F.) Savaş, harp, muharebe; kavga
555a/23, 561b/1, 561b/4

cenge dur- Savaşmak 563a/2

ceng eyle- Savaşmak 563a/12,
564a/10, 565a/11

ceng-i ḥarbī Savaş davulu
564b/5

- ceng-i ārām** 566a/23
- ceng it-** Savaşmak 563b/18, 563b/24
- ceng ol-** Savaş olmak 563b/18
- cennet** (A.) öldükten sonra sonsuz bir mutluluğa kavuşacakları yer, uçmak
- cennet misāl** 52b/8
- cerrāh** (A.) Doktor, hekim 563a/2, 563b/13
- cesāret** (A.) Cesaret, yüreklilik 561a/10
- cevāb** (A.) Cevap 552a/10, 553b/8, 555b/10
- cevāb gönder-** Cevaplamak 553b/4
- cevāb it-** Cevaplamak 553a/21, 566b/6
- cevāb vir-** Cevap vermek 553b/8, 565b/18, 565b/19
- cevāhir** (A.) Elmas, yakut vb. değerli taşlar, mücevher 555b/19, 558a/7
- cevlān** (A.) Gezinme, dolaşma 564b/10, 564b/14
- cevlān it-** Gezmek 561b/17, 561b/25
- cevher** (A.) Bir şeyin özü, maya, gevher 554b/20
- cezb** (A.) Çekme
- cezb it-** Çekmek 553a/10
- cezīre** (A.) Ada 557a/20
- cezīre-i gülīstān-ı bāğ-ı İrem** 552a/21, 553a/7
- deryā-yı muhīṭ-i cezīre)
- ciger** (F.) Ciğer, bağır
- ciger-kūşe 552b/16, 552b/23, 553a/6
- cihān** (F.) Dünya 552a/14, 553b/19, 559b/22
- cihān-peymā** 564b/17
- cihān-nümā** 556b/20
- raḡş-ı cihān-peyma, serbāz-ı cihān, şeh-zāde-i cihāñ
- cild** (A.) Kitap, defter, dergi vb. ne geçirilen deri, bez veya kâğıtla kaplı kapak 569b/3, 569b/4
- cinnī** (A.) Cin 552a/18, 556a/19, 556a/20
- cinniyyān** 552a/17
- cinniyye** 552a/19
- civān** (F.) Genç
- nev-civān, nev-civān-ı bī-mūy
- cū** (F.) Arama, araştırma
- cüst ü cū eyle- , cüst ü cū it
- cūş** (F.) Coşma
- cūş u hurūş it-** Coşmak 565b/21
- cümle** (A.) Bütün, hepsi, herkes 552b/24, 553b/23, 554b/22
- cümlesi** Hepsi, tamamı 555b/8, 556a/3, 557a/25
- cüret** (A.) Yüreklilik, ataklık, cesaret
- cüret it-** Cesaret etmek 552b/1
- cürm** (A.) Suç, günah 557b/17, 566b/19, 566b/19
- cüşse** (A.) Gövde, beden 559a/23
- cüst** (F.) Arama, araştırma
- cüstü cū eyle-** Aramak, araştırmak 552a/20

cüst ü cū it-Aramak, arařtırmak

552a/16

Ç

çadır Çadır 563a/5, 563b/12, 563b/23, 565b/14

çağır- Seslenmek, yanına çağırmak 558b/3

çağırt- Çağırtmak 561b/10

çal- (Bir müzik aleti) çalmak 560a/10, 561b/12

çaldur- (Bir müzik aleti) çaldırmak 566a/23

çalın- Çalma işine konu olmak 561b/18, 564b/11, 565b/21

çāre (F.) Çare, tedbir, derman 556a/24

çāre bul- Derman bulmak 568a/20

çarḥ (F.) Gökyüzü 556a/19, 558b/13, 559a/8

çarḥ-ı semā 555b/4

çarḥ ur- 555a/15

çar Dört

çar-köşe Dört köşe 556b/3, 556b/4, 557a/16

çatla- (Gürültü) Patlamak, kopmak 555a/15

çehrelü Çehresi olan 561a/4, 562a/6

çek- Çekmek 556b/9, 560b/1, 560b/15

→ bende çek-, dem çek-, elem çek-, perde çek-, süheyl çek-

çekil- Çekme işi yapılmak 559b/11, 559b/5

çenberlü Çenberli, çenber şeklinde olan 557b/21, 564b/7

çendān (F.) O kadar 561a/10

çeşm (F.) Göz

çeşm ü gūşda ol- Görerek ve duyarak kontrol etmek 568a/25

çeşme (F.) Çeşme 559b/15

çevir- Yönünü değiştirmek, çevirmek 556a/19, 556a/21

yüz çevir- Yönünü değiştirmek 552a/23, 567a/8

çevrik 564b/13

çık- İçeriden dışarıya varmak, gitmek ç. 552a/12, 553a/15, 554b/9

→ acısı depesine çık-, tahta çık-

çıkār- Birinin veya bir şeyin çıkmasını sağlamak, çıkmasına sebep olmak 554a/2, 555a/8, 555b/12

çınla- Yankı vermek 559b/1

çırāg (F.) Çırak 566b/18

çift (F. *cūft*) Birbirini tamamlayan iki tekten oluşan (nesneler) 557b/20, 564b/7

çimen Kendiliğinden yetişmiş çim 559a/22

çīnī Duvarları kaplayıp süslemek için kullanılan, bir yüzü sırlı ve genellikle çiçek resimleriyle bezeli, pişmiş, balçık levha, fayans 562a/10, 566a/14

çiz- Çizmek 553b/17

çoğal- Azken çok olmak, çok duruma gelmekç. 554b/10

çok 1.*sf.* 1. Sayı, nicelik, değer, güç, derece vb. bakımından büyük ve aşırı olan, az karşıtı: *Andan cāzūlaruñ*

hāneleruñ gezüp çok esir³buldılar

556a/2, 560b/3, 565b/17

2. *zf.* Aşırı bir biçimde: *Ammā*

Ferāmurz'un hōd hāli ma'lūm bādeyi

çok içer⁸idi 567b/7

çokdan Çok eskiden yapılmış 552a/4, 553b/12

çök- Yere çömelmek 553b/14

çubuk 554a/11

çün (*F.*) İçin ... -dığında, ...-dığı zaman 555a/9, 557b/8, 562b/13

çünkim (*F.*) Çünkü, ...-dığında, ...-dığı zaman 552a/11, 553b/23, 561b/11

D

da /de Artık, ayrıca, hem de, bile vb.
anlamıyla belirtme ve kuvvetlendirme
yükü alır 552a/17, 553b/9, 555b/22

ağ Dağ 554a/17, 554b/8

dağıl- Ayrılmak 557a/23

dahı Dahi, de 552a/19, 554a/7, 554b/24

dāhīl (A.) İç, içinde, dahil

dāhīl ol- Katılmak, girmek, dahil
olmak 553a/, 564a/13

dahme (F.) Mezar 555b/2, 556a/24,
556b/8

dahme-i İskender-i kübrā Büyük
İskender'in mezar 564a/19, 564b/6

dahme-i İskender İskender'in
mezarı 556a/3

dā'ī (A.) Dua eden

→ yed-i dā'ī 569b/6

dā'ire (A.) Çevre, etraf; yer, bölge
553b/17, 556b/4, 562b/21

daḳīqa (A.) Dakika 557a/12

dal *hlk.* Arka, sırt 563b/4

dal ḥançer 556b/11

dāmād (F.) Evlenmekte olan bir erkeğe,
evlenme töreni sırasında verilen ad,
güveyi 552b/14, 558b/19, 561a/11

dāmen (F.) Etek; (dağ için) yamaç, aşağı
taraf

dāmen-i kūh Dağ eteği 569a/22

dāmen-i siper 565a/15

damızlık Damızlık 569a/5

dānā (F.) Bilen, bilgin, alim 552a/6,
555a/4, 558b/24

dāne (F.) Tane 564b/14

ḍarb (A.) Vurma, vuruş 558a/14,
562a/10, 566a/12

ḍarb-ı gürz Gürz vuruşu, darbesi
562a/17

ḍarb ur- 555a/20, 562a/16,
565a/25

→ kuvvet-i ḍarb

darıl- Kızmak, sinirlenmek 557b/6

dāsītān/ dāstān (F.) Destan 559b/9,
560a/16

da'vā (A.) İddia, dava 560b/21

da'vet (A.) Çağrı, davet

da'vet eyle- Çağirtmak, davet
etmek 561b/15, 565b/23, 566a/1

dayan- Bir yere yaslanmak, kendini
dayamak 553b/17, 557a/12

de- Söylemek, demek 552a/4

dede Dede 564a/14, 568b/13, 568b/16

def (A.) Ortadan kaldırma, giderilme

def it- Defetmek 552a/25

def ol- Ortadan kaldırılmak
554b/18

def a (A.) Kere, kez 567b/16

degirmi Yuvarlak 554a/16

degül Değil 552a/24, 553a/22, 553b/14

dehān (F.) Ağız 552a/1

dehliz (*F.*) Üstü kapalı, dar ve uzun geçit -, 556a/16, 558b/12, 559a/9

dehşet (*A.*) Dehşet, korku

dehşet gel- Korkmak 557b/4

dek Kadar, değin 552a/15, 554b/10, 556b/16

del- Bir şeyin içine delik açmak 554a/17

delik Dar, küçük açıklık 554a/18

dellâl (*A.*) Herhangi bir şeyi, olayı veya bir şeyin satılacağını halka duyurmak için çarşıda, pazarda yüksek sesle bağırarak kimse, çağırmaç 561a/21, 561b/10

dem (*F.*) An, vakit, zaman 553a/25, 559a/3, 562a/18

dem çek- Nefes almak, nefes çekmek 552a/15, 552b/10, 558b/18
→ bu dem, ol dem

demür Demir 553a/10

dendân (*F.*) Diş 554b/4, 556a/23

depe İnsan ve hayvanların başının ucu en üstü

→ acısı depesine çık-

depere Depesine 562b/14

der (*F.*)'de içinde; kimi kalıplaşmış şekillerin başında bulunur

***der-‘aḳab** Peşinden, arkasından 564b/10

***der-bend** (*F.*) Boğaz, dar geçit 560a/3
derbend

deryâ (*F.*) Deniz 557b/17, 559a/17, 559b/14,

deryâ-yı aḳterân Yıldızlar deryası 565b/21

deryâ-yı âteş Ateş deryası 556b/22, 557a/20

deryâ-yı ‘aynillah 558a/2

deryâ-yı muhîṭ 557a/20, 557a/20, 559a/13

deryâ-yı muhîṭ-i cezîre 552a/16

dest (*F.*) El

dest būs eyle- Elini öpmek 566b/15

dest-i mâlik 555a/8

dest-i. muḳterik 557a/20

→ keff-i dest

deste (*F.*) Kabza, sap

***deste-ḳûb** 562a/14

deşt (*F.*) Çöl

deşt-i ḳamerḳât 556b/22

deşt-i muḳterikât 557a/20

dev (*F. dîv*) Korkunç, çok iri ve olağanüstü güçlü masal yaratığı 555b/21, 556a/13, 557b/10

devir- Ayakta veya dik duran bir şeyi düşürmek, yatay duruma getirmek 565a/13

devlet (*A.*) Devlet 561b/17, 568a/23

devletlü Şehzadelere ve rütbesi yüksek kişilere verilen unvan 552b/23, 554a/20, 556b/19

devr (*A.*) Döndürme, dolaştırma 558a/24

devr eyle- Döndürmek 555a/15, 556a/19, 558a/10

devr itdür- Döndürmek 562a/15

devr it- Dolaşmak 552a/10,
552a/14, 552a/17
devvār (A.) Çok dönen
→ kaşr-ı devvār
di- Demek, söylemek d. 552a/12,
553a/12, 554a/10
→ aman di- 564a/9
dīde (F.) Göz 553b/5, 568b/12
dik- Ayakta durdurmak 556a/5, 558a/11
dil Konuşmaya yardımcı olan tat alma
aracı
dilinden bırakma- 554a/7
→ rüy-ı dil göster-
dilirāne Yiğitce 561b/25
dil-āver (F.) sf. Kahraman, yiğit
555b/14, 560b/1, 561a/11
dile- İstemek 552a/16, 553b/3, 556a/7
dilek Bir kimsenin dilediği şey, istek,
talep, temenni, rica, murat
dilek yiri 566b/17
dīn (A.) Din
→ haq dīn, telkīn-i dīn
dindir/ dindūr- Durdurmak 561b/18
564b/11
dīñle- Dinlemek 564a/4, 565b/10,
567a/16
dinlen- Dinlenmek, istirahat 554b/12,
554b/12, 554b/9
dir- Toparlamak, kendine gelmek
555a/6
→ kendin dir- 562b/8
ditre- Titremek 559b/12
diret- Titretmek 554a/1
diril- Güçlenip canlanmak 560b/20

diş Çark, testere, tarak vb. çentikli
şeylerdeki çıkıntılarının her biri 559a/8
dīv (F.) Dev, şeytan, cin, canavar
553a/13, 556b/11, 558b/11
dīv-i Sepīdān 568b/3
dīv ü peri 552a/23
divān (F.) Büyük meclis 552b/1, 557b/1,
557b/9
divāndan taşra it- Divandan
dışarı çıkarmak 561a/7
divān eyle- Divan toplamak
565b/15
divān-ı İskender İskender'in
divanı 556b/23, 557a/24
divān-ı İskender-i kübrā Büyük
İskender'in divanı 566a/25
divān-ı Minber Şāh Minber
Şahın divanı 561a/15
divān-ı Semenzād Şāh Semenzad
Şahın divanı 563b/18
divān-ı Semenzād Semenzad'ın
divanı 552b/12i-
divān Semenzād Şāh Semenzad
Şahın divanı 560b/8
→ erbāb-ı divān
***divān-hāne** 556b/6
divān-hāne-i İskender 556b/5
divāne (F.) Deli, divane . 569a/6
dīvār (F.) Duvar 553a/10, 557a/17
diyār (F.) Memleket, ülke 556a/12,
568a/22
diz Diz 553b/14, 563a/23

doğru/ doğru 1. e. Karşı yönünce: *Dīv pāreleri bu dem Ferāmurz’dan ayrılıp başka deryāya doğru*¹⁴ *gitdi*. 568a/13, 568a/14

2. zf. Yanlıışsız, eksiksiz bir biçimde “*İy sāhireler, şakın havf eylemeñ, ben sizi öldürmem, ancak doğru*²² *söyleñ...553a/21*

doğrult- (Eğri bir şeyi) doğru hale getirmek 555b/7

doğsan doğuz Doksan dokuz 557b/17

dolan- Bir şeyin çeversinde dönmek, gezmek 567b/16

dög- Çarpmak, vurmak 555a/19, 563a/18, 563a/20

dögdüsi 563b/3, 563b/4

dök-- Atmak, bırakmak 555a/25, 563a/6

→ ecel terleri dökmek

dökül-Dökme işi yapılmak veya dökme işine konu olmak 554a/12

dön- Dönmek . 552a/3, 560b/18, 562a/21

döne döne 555a/20

→ gözi dön-

dönder-/ döndür Döndürmek, çevirmek 556a/21, 563a/6, 566a/19

dördünci Dört sayısının sıra sıfatı, sırada üçüncüden sonra gelen 557a/8, 560a/13, 561a/22

dört Dört sayısı 552a/19, 556a/5, 556b/21

du‘ā (A.) Dua 552b/23, 555a/12, 558a/7

du‘ā eyle- Dua etmek 552b/23, 552b/24, 559a/6

du‘ā it- Dua etmek 552a/4, 555a/13, 558a/20

du‘ā-yı hayr Hayır duası 556a/14

du‘ā-yı hıızr 552a/25, 554b/21

dudağ Ağzın, dişleri örten ve dışarıya doğru az veya çok kıvrılan üst ve alt kenarlarından her biri 554a/1

duğter (F.) Kız, kız evladı

duğter-i hüb-rüy 569a/17

dur- Hareketsiz durumda olmak, 553a/15, 555b/2, 556a/21

→ cenge dur-, emānet dur-, selāma dur-

durma Durmak işi 556a/19

düş (F.) Sırt, omuz

düş ol- Yenilmek 560a/6

duđhān (F.) Duman 556a/11, 556a/17, 556a/8

dükkān (A.) küçük zanaat sahiplerinin çalıştıkları yer 554a/24

dünyā (A.) Bütün yeryüzü, dünya, cihan 552a/24, 555b/12, 560a/2

dünyā gözi 564a/17

dürüst (F.) Sözünde ve davranışlarında doğruluktan ayrılmayan, doğru (kimse) 562a/8

düş- Düşmek . 554a/24, 554b/3, 555b/6

→ ğama düş-, havfa düş-, öñine düş-

düşmān (*F.*) Düşman 556a/12,
557b/16, 561b/2

düvāl (*F.*) Kayış 566a/15, 566a/20,
566a/7

düvāl tutuş- Güreşmek 566a/7

düz Yatay durumda olan, eğik ve dik olmayan 556a/4

E

ebedi (A.) Sonsuz, ölümsüz, bengi
569a/7

ecel (A.) Ecel 566a/2

ecel terleri dök- Çok korkup,
bunalmak 555a/3, 562b/9

eceli gel- Ölümü veya yok
olması kaçınılmaz duruma gelmek
567b/21

ecinni (A.) Cin 552a/19

ecnas (A.) Türler 563b/8

ecnās-ı muhtelif Çeşitli türler
557b/12

efendi (Yun.) İşveren, bey 554b/23,
558b/22, 558b/24,

efendüm 552a/5, 552b/10

efkār (A.) Düşünceler, fikirler 569b/3

efsün (F.) Sihir, büyü 554a/8

efsün eyle- Büyü yapmak
554a/20

efsün it- Büyü yapmak 554a/11,
554a/17, 554b/2

efsün oku- Büyü yapmak 554a/2

eger (F.) Şart anlamını güçlendirmek
için şartlı cümlelerin başına getirilen
kelime, şayet 553b/3, 554a/13, 556a/13

eger Binik hayvanlarının sırtına
konulan, oturmaya yarayan nesne
554a/13

eglen- Bir yerde durmak, beklemek,
vakit

geçirmek 553a/5, 560a/12, 561a/8

egil- Bir işi yapmak için belini eğmek
554a/13

ejder/ ejderhā (F.) Ejderha 554a/3,
555a/23

558a/18

ekber (A.) Daha, pek, en büyük

→ feylesüf-ı ekber

el 1. Kolun bilekten parmak uçlarına
kadar olan, tutmaya ve iş yapmaya
yarayan bölümü: . *Süzān-cāzū nām bir*

cāzū girüp elinde bir acayip gürz

Feramurz'a urdı. 554a/10, 555b/17,
556a/2

2. Sahiplik, mülkiyet :⁹Feylesüf dānā

reml idüp cāzū şerrine uğramış, halāş
pederi elinde imiş 552a/9, 567a/6

el bağla- 566b/17

ele getir- 553a/15

elinöp- 552b/22, 552b/25,
559a/5, 564a/14

elinden al- 560b/7, 567a/11

elinden gel- Yapabilmek
560b/20, 561a/2

elinden halāş ol- Kurtulmak
569a/10

el şun- Yakalamak veya tutmak için el uzatmak 555b/7, 556b/9
→ boğazı ele vir-

elbetde (A.) Mutlaka, kesin olarak, elbette 552a/11, 552b/18, 565b/19

elçi Elçi 553b/7

elçiye zevāl olmaz 561a/3

elem (A.) Keder, üzüntü 561a/15

elem çek- Kederlenmek, acı çekmek 563a/18, 564a/8, 565b/19

elem üzere ol- Acı çekmek 567a/12, 568a/22

el-ḥamdüli'llah (A.) “Allah'a şükür” anlamında kullanılan bir söz 552b/16, 559a/5, 567a/8

elmās (A.) Mücevher olarak kullanılan, saydam, değerli taş 557b/16

emānet (A.) Birine geçici olarak bırakılan ve teslim alınan kişice korunması gereken eşya, kimse vb., inam, vedia 558a/13
→ ḥudāya emānet eyle-

emr (A.) Emir, buyruk 558b/11

emr eyle- Buyurmak, emretmek 559a/11, 561b/9, 564a/25

emr-i muḳarrer 552b/19

eñ zf. Başına geldiği sıfatların üstün derecede olduğunu gösteren kelime 563a/23, 568b/13

ender (F.)de içinde
→ ḥam-ender-ḥam ol-

eñse Ense 553a/18, 558a/17, 561a/6,

er Asker, nefer 557b/21, 561b/13

er- Vasil olmak, yetişmek, erişmek 553a/8, 554a/14

erbāb (A.) Sahipler, malikler

erbāb-ı divān Devletin ileri gelenleri 552a/13, 561a/17, 564a/22,

eriş- Bir yere ulaşmak, varmak 554a/23, 555b/7, 565a/22

erkān (A.) ileri gelenler

erkān-ı salṭanāt Devletin ileri gelenleri 553a/3

erkek Erkek 555b/12

ervāḥ (A.) Ruhlar
→ erācil-i ervāḥ

es- Hava bir yönden bir yöne akmak, rüzgār olmak
→ yirinde yeller es-

esbāb (A. *esvāb*) Giysi 564b/17

esfel (A.) Aşağı (taraf) 569a/3

eşer (A.) İz, belirti 568a/12, 568a/17

esir (A.) Tutsak, esir 555b/19, 556a/2, 566b/2

esmā (A.) İsimler 552a/24
→ ‘ilm-i esmā

eşnā (A.) Ara, aralık, sıra, an

eşnā-yı şoḥbet Konuşma sırası 567a/21
→ bu eşnāda

estağfirullah (A.) İncelik ve alçak gönüllülük göstermek üzere teşekkür edilen veya övülen bir kimsenin söylediği bir söz.

estağfirullah tövbe 566b/8

eş Eş, benzer 553b/24

eşik Kapı boşluğunun alt yanında bulunan alçak basamak . 556a/17, 557a/14, 557a/14

eşyā (A.) Eşya. 555b/19, 558a/9, 559a/10, 559a/10

etrāf (A.) Civar, yöre, taraf 553a/17, 556b/4, 557b/17

evlād (A.) Evlat 569a/20

evvel (A.) Önce 553a/6, 556a/10, 556b/22

evvelā (A.) Öncelikle. 557b/10, 558b/1, 564b/19

evvelki Önce olan, önceki 558b/17, 559a/9

evzāʿ (A.) Durumlar, haller 561a/9

eyā (F.) 552b/20, 564b/9

eyit- Söylemek, demek. 552a/3, 553a/15, 554a/20

eyle Öyle 566a/8, 566b/6

eyle- Yapmak, etmek. 554a/7, 556a/11, 557a/7

→ ʿacele eyle-, āferīn eyle-, āgāh eyle-, allāk bullāk eyle-, altı pāre eyle-ārām eyle-, ʿarz eyle-, ʿarz-ı mehābet eyle-āsāyiş eyle-ʿaşk eyle-, āyīne-i siper eyle-, ʿazm-i Cabelkā eyle- ʿazm-i Ferāmürz eyle-, ʿazm-i Īrān eyle-, baḥş eyle-, bārigāh eyle-, bend eyle-, beyān eyle-

binā eyle-, cān ber-cehennem eyle-, cüst ü cū eyle-, daʿvet eyle-, dest būs eyle-, devr eyle-, divān eyle-, duʿā eyle-, efsūn eyle-, emr eyle-, -farq eyle-, ferāgāt eyle-, -fermān eyle-, fetḥ eyle-

fikr eyle-, göç eyle-, gālebe eyle-, gāltān eyle-, gāşb eyle-, gāyret eyle-, ḥabs eyle-, ḥāk ile yeksān eyle-, ḥalāş eyle-, ḥamle eyle-, ḥareket eyle-, ḥatā eyle-, ḥatm eyle-, ḥavāle eyle-, ḥayf eyle- ḥaz eyle-, helāk eyle-, himmet eyle-, ḥis eyle-, ḥudāya emānet eyle-, ḥurd eyle-, hücūm eyle-, ḥükm eyle-, iḥrāk-ı bi'n-nār eyle-, iḥtirāz eyle-, iki pāre eyle-, ikişer pāre eyle-, ikrām eyle-, iḳtiżā eyle-, iltifāt eyle-, iptāl eyle-, istimāʿ eyle-, işāret eyle-, işin tamām eyle-, ʿişret eyle-, itaʿāt eyle-, ittiāz eyle-, ḳabūl eyle-, kār eyle-, ḳarār eyle-, kārın tamām eyle-, ḳaşd eyle-, ḳatl eyle-, kebāb eyle-, kendin cemʿ eyle-, ḳırāʿ at eyle-, ḳıyāş eyle-, kül eyle-, luḫf eyle-, maʿmūr eyle-, medḥ eyle-, menʿ eyle-, meyl eyle-, muḥālefet eyle-, murād eyle-, mücādele eyle-, müjde eyle-, müşāvere eyle-, naql eyle-, naql u beyān eyle-, naşīhat eyle-, naẓar eyle-, nuḫḳ eyle-, pāk eyle-, pāyimāl eyle-, perişān eyle-, reml eyle-, reşk eyle-, ricā eyle-,şabr eyle-, sākīlik eyle-.-şayd ve şikār eyle-, secde-i şükr eyle-, ser-ḥalkā eyle-, ser-ḳaplan eyle-, seyr eyle-, seyr ü temāşā eyle-, siḥr eyle-, sipāriş eyle-, suʿāl eyle-, şikār eyle-, şikāyet eyle-, şikest eyle-, şükr eyle-, taʿaccub eyle-, taḥsīn eyle-, taḥsīn ü āferīn eyle-, talan eyle-, ḫaleb eyle-, taʿlīm eyle-, taʿyīn eyle-, taʿzīm eyle-, teklīf eyle-, temāşā eyle-, temennā eyle-, tenbīh eyle-

teneffüs eyle-, teşîr eyle-, teslim eyle-,
tevbe eyle-, tezyîn eyle-, ‘üryân eyle-,
vaşf eyle-vaşfin eyle-, vefât eyle-, yâd
eyle- zabt eyle-, zerķ eyle-, ziyâfet
eyle-, ziyâret eyle-, zühür eyle-, zür
eyle-

eyü İyi 552a/5, 561a/12, 563b/16

eyyâm (A.) Günler 555a/7

ez (F.) –den, -dan anlamına gelen ön ek
552b/19

ez-în cânib Diğer taraftan
558b/18

F

fā'ide (A.) Fayda, yarar

→ son pişmānlık fā'ide virmez

fānūs (A.) Yarım küre biçiminde cam kap 556b/4

fark (A.) Fark

fark eyle- Fark etmek 568b/19

felek (A.) Baht, talih, kader 557b/2

→ kûbbe-i felek

fenā (A.) İyi nitelikte olmayan, kötü

fenā vir- Zarar vermek 566a/18

ferāġat (A.) Hakkindan kendi isteġiyle vazgeçme

ferāġat eyle- Vazgeçmek

560b/21

ferd (A.) Fert 552a/23

fermān (F.) Emir, buyruk

fermān eyle- Emretmek,

buyurmak 559a/14, 560b/3, 563b/,

fermān it- Emretmek, buyurmak

558b/14

feryād (F.) Baġrıřma, haykırma

feryād it- Baġrıřmak, haykırmak

561a/16

feřād (A.) Karışıklık, kargaşalık, ara bozuculuk 563a/24

feth (A.) Açma, açılma 559a/9

feth eyle- Fethetmek, ele

geçirmek 556a/7, 558b/25

feth it- Fethetmek, ele geçirmek

558b/23, 558b/9

fevvāre (A.) Fıskıye 562b/17

fırila- Aniden, sūratle elden çıkmak, fırlamak 563b/2, 566a/13

fırşat (A. *fırşat*) En uygun zaman, uygun durum veya şart

fırşat bul- İmkan bulmak 552b/6, 553b/18

fırşat gözle- 567b/19

fi (A.) Harf-i cer, ...içinde

***fi'l-ħakīka** (A.) Gerçekten, doġrusu 569a/15

***fi'l-ħāl** (A.) Hemen, derhal 555b/1, 564a/19, 566a/18

fi'1 (A.) İş, davranış 555a/11

fıkr (A.) Düşünce, fikir 568b/22

fıkr eyle- Düşünmek 552b/4,

556b/6, 562a/3

fıkr it- Düşünmek 566b/5,

568a/1

fıl (A.) Fil 556b/7, 559a/23

fırār (A.) Kaçma, kaçış

fırār it- Kaçmak 555b/3, 555a/17

fırāz (F.) Yüksek, yukarı 556b/3, 557b/11

G

ġāfil (A.) Gaflete düşmüş, habersiz kimse 553b/6, 565a/12, 566a/3

ġāfil bulun- Gafil olmak 565b/17

ġāfil ol- Gafil olmak 554a/21,

566a/11

-ġāh (F.) Yer bildiren edat

→ ‘işret-ġāh, şikār-ġāh

ġāh Ara sıra, bazen 553a/, 559b/7, 559b/7, 567b/14

ġāh ġāh Bazen, zaman zaman 554b/12, 555a/24

gak Karganın çıkardığı ses

gak gak 552b/2

galebe Kalabalık, çokluk 566a/9

galebe eyle- Üstün gelmek,

baskın çıkmak 566b/10

ġālib (A.) Üstün, galip 566a/7, 566b/8

ġālib gel- Yenmek 560a/4

ġālibā (A.) Görünüşe göre, herhalde 555a/3, 566a/2

ġaltān (F.) Yuvarlanan, yerde yuvarlanan

ġaltān eyle- Yerde yuvarlamak

562b/19

ġam (A.) Dert, keder

ġama düş- Kederlenmek

555a/20, 568a/18

ġarīb (A.) Garip, tuhaf 568b/22

ġarīm (A.) Hasım, rakip

ġarīm ol- Düşman olmak

552b/10

ġaşb (A.) Bir malı sahibinin izni ve haberi olmadan zorla alma

ġaşb eyle- Zorla almak 564b/21

ġavġā (F.) Kavga, dövüş, vuruşma 560b/14, 568b/23

ġayb (A.) Gizli olan, göze görünmeyen şey, kayıp

ġayb ol- Kaybolmak 554b/19,

555a/19, 557a/6

→ ‘ālem-i ġayb

ġāye (F.) Amaç . 561b/24

ġayret (A.) Çalışma, çabalama, cesaret 557a/11, 561b/16, 562a/18

ġayret eyle- Çabalamak 565a/15

ġayret it- Çalışmak, çabalamak

557a/4, 562a/11, 568b/4

ġayret vir- Cesaret virmek

562a/20

ġayrı Bundan sonra, artık 561a/20, 562a/19, 569a/14

ġazab (A.) Hiddet, öfke 561a/8, 563a/3

ġazaba gel- Öfkelenmek,

sinirlenmek 561a/21, 562a/14, 562a/5

ġazabından siyāh iken mor ol-

561a/1

geç *zf.* Kararlaştırılan, beklenen veya alışılan zamandan sonra, erken karşıtı 568b/9

geç- 1. Bir yerden başka bir yere gitmek:

*Ferāmurz*²⁵ *kapudan içeri basınca*

cümlesi görerek ayağa kalkup selāma

durdılar. Ferāmurz geçüp içeri girdi,

gördi. 557a/25

2. Kalmak, devrolmak : *Ol āyīne aşlında*

āyīne-yi kudretten kesilüp kırkiki

Süleymān'a geçmiş 558a/1, 558a/4

3. Bırakmak, vazgeçmek: *çünkim bizi*

bu kadar çirāğ eylediñiz pādişāhumuz

*Minber şāh ile de barışup*¹⁹ *cürmünden*

geç yanıñızda hoş hāl olsun” didi

566b/19

4. (Zaman) geçip gitmek: *Ba‘dehū*

Ferāmurz hālīne göre cümlesine ikrām

*eyledi.*²⁵ *İşte bunuñ arası on gün geçdi*

564a/25, 567b/4

→ *haṭā geç-, maḳbūle geç-, ölen*

ölmüş geçen geçmiş

geçür- Geçirmek 558a/13, 558a/15

→ *tīg-ı berrāndan geçür- 563b/17*

gehrāb 553b/6, 556b/10, 558b/12

gel- 1. Ulaşmak, varmak: *İşte dānā,*

Cābelkā tarafına bir kimse gönder

dirken sen geldüñ 552a/6, 552b/14,

553a/23

2. Gitmek: *Dīvān-ı Semenzād şāha*

gelüp, geçüp yirinde qarār eyledi

563b/18

3. Uygun düşmek: *Başında on dört*

kenkereli tāc, sağ ve şol vezir ve ḫakīm

²ṭabīb ve müneccim sandalyeler

üzerinde pehlivānlar, her biri felege

gelen Simurğa 557b/2

4. Ele almak, üzerinde durmak: *Kırṭās*

gide dursun biz geledüm Ferāmurz

aḫvāline 568b/11

5. (Sıra) gelmek.: *Ḥayrān oldı nöbet*

Ferāmurz'a geldi 565a/24, 566a/5

→ *‘aḳlı başına gel-, ‘aḳlı gel-,*

başına қаза gel-, dehşet gel-, eceli gel-,

elinden gel-, gücüne gel-, gālib gel-,

ğazaba gel-, ḫāb gel-, ḫaḳḳından gel-,

ḫayr gel-, ḫayret gel-, hoş geldüñ, imāna

gel-, islāma gel-, қаzā gel-, kendüsine

gel-,

keyfī gel-, lāzım gel-, nuṭқа gel-, rāst

gel-, şafā gel-, yüregi yirine gel-,

ziyārete gel-,

***geleyaz-** Gelecek gibi olmak

→ *ödi ağızına geleyaz- 568a/3*

geliş Gelme işi 558b/8, 562a/25, 565a/13
gelme Gelme işi 552a/2, 552b/18, 552b/19
gerçek Yalan olmayan, doğru olan şey, hakikat 567a/8
gerek 1. Gerekli, lazım: Başından geçüp Ferāmurz'u hâta eylese gerek idi 554a/6, 557a/3, 560b/13
2. İhtimal bildirir: İskender-i Kübrâ Serâ perdesinde olşa gerekdür 565b/10
gerek- Uygun düşmek 555a/4, 560a/13, 564b/20
gergedân Gergedan 559a/24
germ (F.) Sıcak *mec.* Sersem, sarhoş 565b/11
gerü Geri 559b/11, 563a/1, 565b/10
geşt (F.) Gezme, dolaşma
geşt ü güzâr eyle- Gezmek, dolaşmak 560a/12
geşt it- Gezmek, dolaşmak 552a/16
getir-/ getir- Getirmek, gelmesini sağlamak 552b/13, 553b/12, 555b/15
→ 'aqlın başına getir-, 'aqlın getir-, haber getir- hatıra getir-, imân getir-**getürebil-** Getirebilmek 561b/16
getürt- Getirme işini yaptırmak 565a/23
geviş Bazı hayvanların yutmuş olduğu yiyeceği ağzına getirip yeniden çiğnemesi 559b/1

gez- Dolaşmak, gezmek 552a/20, 556a/2, 559a/21
gezdür- Dolaştırmak, gezdirmek 554b/23, 559b/16
gezin- Gezinmek, dolaşmak g. 563b/20
ğidâ (A.) Besin, gıda 559a/21
gibi Gibi 552a/24, 553a/18, 554b/1
gibi
→ olduğu gibi
gice Gece 553b/4, 561b/11, 565b/7
gider- Ortadan kaldırmak, yok etmek 556a/6
gir- 1. Dışarıdan içeriye geçmek: *his ile bildi kim bu oğlanuñ babasıdur. Ammâ hâceti olmadı kal'aya giremez* 553a/14, 553b/17, 554b/19
2. Kavgaya tutuşmak: . *Minber şâh zaḥmın şardırup⁵çadırında yaturdılar. İki 'asker birbirlerine girüp 'azîm ḥarb ve kıtâl eylediler.* 563a/5
3. Başlamak: *Bir tarafı kopup câzû murd oldu. Şemâme bu ḥali görüp "bre! bir üstad câzû¹⁰ girsün" didi. Sûzân-câzû nâm bir câzû girüp elinde bir acayıp gürz Feramurz'a urdı.* 554a/10,
4. Yaklaşmak : *Bir gün Câbelkâ'ya gelüp divân-ı Semenzâd şâha irüp*

kendiñ ‘arz eyledi. *Bevvābān, şāh’a*
girüp haber⁹ virdiler 560b/8, 561a/15

5. Kabul etmek: *Evrān “Belī pādīşāhum*
el-ḥamdülillāh te‘ālā imān ve İslāmi
ḳabūl idüp⁹ ḥaḳ dīne girüp iki cihānda
rāḥat olduḳ 567a/9

girān (F.) Ağır
→ gürz-i girān

giriş- Bir işi ele almak 555b/1

girü Yine, tekrar, bir daha, sonra
564a/11

git- 1. Bir yere doğru yönelmek *Lākin*
Ḳırtās, pederi Ferāmurz’ı getürmege
gitdi, gelüp cāzū ḥapsinden ḥalāş
eylemek içün didiler 552b/17, 552b/20

2. Zaman geçmek, vakit geçmek
Aradan on yedişer ḥamle ḥatā geçdi
ammā Erdivān gördi Şa’lūk’uñ gitdükce
¹¹ziyāde olmağa başladı 562b/10

3. Götürülmek, gönderilmek: *Ḳırtās*
“n’ola” diyüp hemān dem çeküp ber-
hevā a’zm-i İrān eyledi. Cihān-baḥş’uñ
vālidesi¹⁶ Ḥurşide Bānū’ya ḥaber gitdi
552b/16

4. Ölmek: *Ḳırtās “n’ola” diyüp bunları*
alup bir tenhā¹¹ yire götürüp birer teber
ile işin tamam eyledi. Ve Ferāmurz’uñ
yanına geldi. Ferāmurz eyitdi: “Cāzūlar
gitdi mi” didi. 553b/11

5. Belli bir amaçla bir yere devam
etmek veya bir işle uğraşmak: *Cihān-*
baḥş Şa’lūk ile şikāra gitmiş idi 552a/8

6. Uçmak, yükselmek : *Ḳuṭb’uñ ḥod ḥali*
ma’lum gāh zeminde süra’t-i tām ile
giderler² gāh ber-hevā giderlerdi 553a/3

7. Etkisi geçmek: *Ve ḳal’anuñ ortasında*
bir daḥme binā²⁵ etdirdüp içine çok zī-
ḳiyet şeyler ḳodi. Zulumāt gidüp
geldükde bunda vefāt eyledi 555b/25

giy- Giymek 554b/17, 558b/2, 558b/3,
giyāh (F.) Bitki, ot 567b/7

giyāhlan- Otlanmak 559a/21, 559a/25

giyür- Giydirmek 566b/13

göç Sefer 561a/22

göç eyle- Göçmek 560a/13

gögüs Göğüs 556b/10, 556b/11,
556b/18

gök Gökyüzü, gök 555a/14, 555a/16,
555b/4

gömül- Batmak, gömülmek 554a/21, 554a/21
gönder- Bir yere doğru yola çıkarmak, yollamak, ulaşmasını, gitmesini sağlamak, irsal etmek 552b/6, 553b/24, 560a/23
→ cevāb gönder-
gönül Gönül 554b/16, 562a/4, 567b/10
gönüllü Cesur
→ Pars gönüllü
gör- 1. Göz yardımıyla bir şeyin varlığını algılamak, seçmek: ⁵*Cābelkā tarafına bir kimse gönder didükde, ben de ol maḥāle efendüm Ferāmurz'ı ziyārete gelmişdüm, beni görünce eyü vaktında geldün...552a/5, 552b/1, 553a/11*
2. Anlamak, kavramak, sezmek: *Ḳırtās'a ašla iltifāt⁹ eylemedi. Ḳırtās bildi kim meshūrdur, kendiñ bilmez gördi* 552b/9, 553a/16
3. Bir şey hakkında bir yargıya varmak, değerlendirmek: *Devletlüm sermāyesi şāhibḳırānum bu gün Evrān-ı Āhen der yede ruḥṣat virdiñ nice nice gördün" didi.* 565b/12, 566b/1

→ rüyā gör- tedārik gör-, zarar gör-, ziyān gör-, lāyık gör-, aña göre, göz göre
görin-/ görün- Görülür duruma gelmek, görülür olmak, gözükmek 556a/4, 557b/15, 558a/4
göriş-/ görüş Karşılıklı birbirini görmek, sohbet 553a/7, 564a/15, 565b/7
göster- Göstermek 555b/8, 565b/18, 566b/12
→ baş göster-, mahmüz göster-rüy-ı dil göster-
götür- Taşımak, ulaştırmak veya koymak 553a/19, 553b/11, 553b/8, 558a/1, 567a/9
→ ele götür-
gövde Baş, kol ve bacaklar dışında kalan bölüm 563a/22
göz Göz 552b/1, 555b/17, 556a/4
göz göre Bilerek 564b/24
gözi dön- Çok öfkelenmek 561a/1
gözi yollarda 552b/21
gözine kesdür- 560b/22
gözlerinden öp- 564a/15, 566b/15
gözüm nuri 559a/6, 564a/17
göz yum- 552a/23
→ dünyā gözi
gözet- Gözetlemek 556a/12, 558a/12, 558a/13
gözle- Bir şeyin olmasını veya bir kimsenin gelmesini beklemek, intizar etmek

→ fırsat gözle-
gubār (F.) Toz 555a/7, 556a/6

güç Güçlük, zorluk
gücüne gel- 557b/6

güç Kuvvet 567b/24, 567b/25

güher-âb Bir çeşit cin veya şeytan topluluğu 553a/12

gül (F.) Gül
gül-âb Gül suyu 564a/17

gülistân (F.) Gül bahçe
→ cezîre-i gülistân-ı bağ-ı İrem

gül- Gülmek 552b/3, 555a/20, 561a/18

gülle Gülle 557a/1, 557a/10, 558b/3

gün 1. Dünyanın kendi ekseni etrafında bir kez dönmesiyle geçen yirmi dört saat:
Ammâ Kırtās-ı merdüm ser ol aradan dem çeküp ol gün nişf-ı nehâra dek bütün kâf vādilerin... 552a/15, 552b/20, 554b/11

2. Belirsiz bir zaman: *Tīmūr Tendhū nāmeyi alup yirmi nefer âdem ile ‘âzm-i Cābelkā⁸ eyledi. Bir gün Cābelkā’ya gelüp dīvân-ı Semenzād şāha irüp kendiñ ‘arz eyledi.* 560b/8, 569a/21

3. Güneş: *Ferāmurz urdı Evrân biñ belā ile men⁵ eyledi. Bu minvāl üzere tā gün*

ķubbe-i feleke gelince çenk eylediler 556a/5

gürle- Bağırarak, haykırmak 555b/4

gürüldi Gürültü 556b/7

gürz (F.) Büyük topuz, gürz 554a/11, 555a/19, 562a/15

gürz-i girān Ağır gürz, topuz 562a/14, 562b/6

gürz-i İskender-i kübā Büyük İskender’in gürzü 565a/24, 566a/11

gürz ur- Topuz, gürz vurmak 562a/23, 565a/22

→ darb-ı gürz

güyā (F. *güyā*) Sözde, sanki 552b/3, 555a/14, 556b/4

güzār (F.) Geçme, geçiş
→ geşt ü güzār it-

güzel Göze ve kulağa hoş gelen, hayranlık uyandıran, **çirkin** karşıtı 560b/19, 566b/2, 569a/17

güzide (F.) Seçkin, seçilmiş 552a/24, 557b/12

H

ha ün. Ha, haydi, işte 556a/19, 556a/19, 561b/7

hāb (F.) Uyku 567b/12

hāba var- Uyumak 567b/13

hāb gel- Uykusu gelmek

568b/12

→ şöhbet-i cām-ı hāb

haber (A.) Son ve yeni havadis, bilgi, haber

552b/13, 553a/23, 558b/9

haber al- Haberi olmak,

haberdar olmak 552a/10, 553a/16,

560a/19

haber getir-Bilgi

ulaştırmak 552a/7, 555a/5, 567a/16

haber git- Bilgi gitmek 552b/16

haber it- Haber vermek 563a/19

haber vir- Haber vermek, haber

göndermek 553a/25, 558b/25, 560b/8,

→ ne haber

***haber-dār** Bilgili

haber-dār ol- Bilgi sahibi olmak

553b/23, 562b/4, 564b/21

habs (A.) Hapis, hapisane

habs eyle- Hapsetmek 569a/24

habs ol- Hapsolmek 552b/17

hāce (F.) Hoca 559a/5

hācet (A.) İhtiyaç, gerek 566a/10

hācet ol- İhtiyaç olmak 553a/14

had (A. hadd) (İnsan için) yetki,değer,

had

hadd-i zātında Aslında, gerçekte 559b/6
→ ne haddine

hāk (F.) Toprak 554a/13

hāk ile yeksān eyle- 563b/10

hāk (I) (A. *hāk*) Bir emek karşılığı hak edilen şey

hāk dīn İslam dini 567a/9

hāk itmek 562b/14

hākından gel-553b/9, 560a/23,

560b/15

hāk (II) (A.) Tanrı

hāk ta'ālā 555b/12

hākī Topraktan olan 553b/25, 568a/4, 568a/6

hākīka (A.) Gerçek

→ fi'l-hākīka

hākīm (A.) Bilge 557b/1, 559a/3

hāl (A.) Bir şeyin içinde bulunduğu

şartların veya taşıdığı niteliklerin

bütünü, durum, vaziyet 552a/13,

553b/16, 554a/9

hāli neçe ol- 564a/8

→ fi'l-hāl, hōd-hāli, hoş hāl ol-

hālā (A.) Şimdiye kadar, o zamana

kadar, hālen, henüz 560a/24, 560b/12,

566b/2

hālāş (A.) Kurtulma, kurtuluş 552a/9,

568a/10

hālāş bul- Kurtulmak 554b/25,

555a/1, 562a/15

ḥalāş eyle- Kurtarmak 552b/15,
554b/19, 556a/3

ḥalāş idebil- Kurtarabilmek
558b/19

ḥalāş it- Kurtarmak 552b/23,
553a/25, 555b/20

ḥalāş ol- Kurtulmak 552a/2,
554b/14, 556b/16

→ elinden ḥalāş ol-

ḥalīfe (A.) Birinin yerine geçen kimse
553b/18, 553b/18, 553b/24

ḥālīk (A.) Tanrı 567b/3

→ āftāb-ı ḥālīk

ḥalka (A.) Çember, halka 556b/1,
558a/12, 562b/3

→ ser-ḥalka, ser-ḥalka eylemek

ḥalvā (A.) Şeker, yağ, un veya irmikle
yapılan tatlı

→ bādem ḥalvāsı

ḥam-ender-ḥam Bükülmüş, eğri 565b/1

ḥam-ender-ḥam eyle- Bükmek
569a/13

→ hurd-ḥam it-

ḥamle (A.) Saldırma, hücum 562a/13,
562a/23, 565a/6

ḥamle it- Saldırmak, hücum
etmek 558a/16

ḥamle eyle- Saldırmak, hücum
etmek 562a/1, 562a/4, 563b/1

ḥançer Hançer 556a/16, 556b/11

ḥançer-i sertīze 554b/5

ḥāne (F.) Ev 556a/2, 556a/3, 558b/21

→ tāc-ḥāne

hani Karşısındaki daha önceden bildiği
bir şey kendisine hatırlatılmak

istenildiğinde kullanılan bir söz 556b/8

ḥarāb (A.) Harap, yıkık

ḥarāb it- Yıkılmak 552a/24

ḥarām (A.) Dinen yasaklanmış şey,
haram 553a/6

ḥarāmī Hırsız, haydut, eşkıya 560b/12,
562a/2

ḥarb (A.) Savaş 557b/21

ḥarb eyle- Savaşmak 563a/5

* **ḥarbī** (A.) Savaşa ait, savaşla ilgili
561b/18, 564b/6, 565b/21

→ ceng-i ḥarbī, kūs-ı ḥarbī

ḥareket (A.) Davranış, hareket

ḥareketden ḳal- Davranamak
555a/17

ḥareket eyle- Hareket etmek,
davranmak 565b/21

ḥareket it- Hareket etmek,
davranmak 561b/3, 565a/1

ḥarem (A.) Sarayda kadınların
bulunduğu
yer 553a/4

harman (F. *hirmen*) Biçildikten sonra
tahıl demetlerinin üzerinden düven
geçirilerek tanelerin başaklarından
ayrılması işi 557b/17

ḥāş (A. *ḥāşş*) İyi, güzel

→ ḥücre-i ḥāş

ḥasārāt (A.) Zararlar, ziyanlar

ḥasārāt ol- 561a/12

ḥāşıl (A.) Meydana gelen, çıkan; sonuç
552a/22, 559a/19

hāşılı-ı kelām Netice itibariyle,
sonuçta 565b/25
hāşıl ol- Kazanmak, elde etmek
560a/8
***hāşılı** Sözü'nün kıyası, kısacası 557a/13,
561a/22, 559b/10
hāşm (A.) Düşman 562a/13, 563a/20,
564a/9
hāşret (A.) Özlem 565a/4
hāşinlen- Öfkelenmek . 559b/11
hāt (A. hāt) Yazı 557a/14
→ şan^c at-ı levh-i hāt
hātā (A. hātā³) İsbet 562b/11,
565a/18, 565a/23
hātā eyle- Yanılmak 557a/13
hātā geç- Zarar gelmek 562b/10
hātā it- Yanılmak) 568b/14
hātem (A.) Mühür, üstü mühürlü yüzük
552a/18
hātır (A.) Düşünme, akılda tutma,
hafıza, zihin, akıl, yâd 563b/5, 565b/11
hātıra getir- Hatırlamak 562a/3
hātıf (A.) Kapıp götüren, göz
kamaştırır
→ berķ-ı hātıf
hātım (A.) Sona erdirme, bitirme
hātım eyle- Sona erdirmek,
bitirmek 560b/16
hātā (A.) Dahi, bile, hem de, üstelik de,
bunlardan başka 560a/175
hava (A.) Gök, hava . 552a/12,
553a/17, 554a/11
→ ber-havā

havāle (A.) Atma, fırlatma
havāle eyle- (Kılıç) fırlatmak,
atmak 556b/9, 562a/9, 565a/13, 565a/7
havāle it- (Savaş aleti) fırlatmak
555a/24
havf (A.) Korku, korkma 552a/22,
553a/24, 568a/3
havfa düş- Korkuya kapılmak
554a/7, 555a/5, 561a/12
havf eyle- Korkmak 553a/21
havf it- Korkmak 554a/19
→ ölüm havfi
havl (A.) Korku
→ cān havli
hāy Eyvah; hay, hey. 552b/4, 556b/13,
561a/3
hayır (A.) Hayır, yok, olmaz 552b/8,
563b/16, 566b/10
haykur- Yüksek sesle bağırarak 556b/8
haylī (F.) Oldukça, çok 562a/12
hayme (A.) Çadır, otağ 566b/16
hayr (A.) İyilik, güzellik, hayır
hayr du' ā 557b/22
→ alāmet-i hayr, du' ā-yı hayr
hayrān (A.) Şaşmış, şaşakalmış
hayrān ol- Şaşırmak 556a/25,
560a/11, 565a/24
hayret (A.) Şaşma, şaşıрма, hayret
hayret gel- Şaşırmak 567a/1
haz (A.) Hoşa gidecek taraf, zevk
haz eyle- Hoşlanmak, mutluluk
duymak 567a/3
haz it- Hoşlanmak, mutluluk
duymak 561a/10, 567b/1

ḥazān (F.) Sonbahar

→ berg-i ḥazān

ḥāzır (A.) Huzurda, meydanda, göz önünde

olan, bizzat bulunan 564b/4

ḥāzır it- Hazır bulundurmak
559a/11, 567a/14

ḥāzır ol- Hazır olmak 552b/24,
561a/21, 561b/5

ḥāzır lan- Hazır dururma gelmek 563b/

ḥazıne (A.) Hazine 556a/13, 564a/21,
567a/12

ḥazret (A.) Yüce kabul edilen
kimselerin adlarının başına saygı, övme,
yüceltme amacıyla getirilen unvan

→ ḥazret Hızır, ḥazret-i Allah,
ḥazret-i İdris, ḥazret-i Süleymān 568b/2

hedaye (A. *hediyye*) Armağan 567a/14,
567a/18

heftcū 557b/14

helāk (A.) Ölme, ölüm, yok olma

helāk eyle- Öldürmek 553b/4,
563b/5, 568a/4

helāk it- Öldürmek) 558b/23,
568a/2

helāk ol- Ölmek 554b/1,
555b/13, 555b/22569a/13

hele Madem, madem ki 552b/19,
557a/12, 557b/6

hem (F.) Hem 556a/21, 558b/17,
562a/3

hemān (F.) Hemen, derhal 552b/10,
553a/10, 554a/13

hemşire (F.) Kız kardeş, bacı 569a/19,
569a/21, 569a/23

her (F.) Her, her bir 557a/2, 557b/18,
559b/15, 560a/12, 561b/7, 567a/12,
569b/1

her bir 554b/11

her biri 554b/4, 555b/21, 557b/2,
563a/7

her türlü 555b/20

herkes (F. *her-kes*) Herkes 556a/3,
565b/14, 567a/22

hey ün. Hey 561a/17, 569a/6

heybet (A.) Gösteriş, heybet 555b/5,
557b/4, 563a/24

hey'et (A.) Kurul 567b/14

ḥıdmet (A.) Hizmet

ḥıdmet eyle- Hizmet etmek
560a/6

hışm (A.) Öfke, kızgınlık 566a/16

Ḥızır (A.) İçenlere ölmezlik verenab-ı
hayatı içmiş ve kul sıkıldığı zaman
imdadına yetişmekle meşhur olan
peygamber

→ ḥazret-i Ḥızır, du' ā-yı Ḥızır

hiç (F.) Olumsuz yargılı cümlelerde
fiilin anlamını pekiştiren bir söz::

Dudağların diredüp Ferāmurz'a

muḳābil oldı. Ve hiç² nuḳ eylemedi

554a/1

2. Soru cümlelerinde belirsiz bir zamanı

anlatan bir söz: *bre nābikār ḥarāmī sen*

bizim Ḥavāce Baḫtiyār'ı niçün

³öldürdün hiç bu günleri hâtra
getürmez miydün” didi 562a/3, 564b/24

hiçbir Bir addan önce getirilerek o adın bildirdiği varlıktan bir tanesinin bile olmadığını anlatan bir söz 566a/9

hidāyet (A.) Doğru yol, hak olan Müslümanlık yolu 566b/5

hikmet (A.) Allah’ın insanlarca anlaşılmayan sırrı 552a/11

hikmet-i Hüdā Allah’ın hikmeti 567b/19

→ verā-yı perde-i hikmet

hil’at (A.) Padişah tarafından ödüllendirmek için verilen kaftan, teşrifat kaftanı 566b/12, 566b/12, 566b/13

himmet (A.) Bir kimseye yapılan manevi yardım, iyilik, himmet 561b/23

himmet eyle- İyilik etmek 564b/15

himmet it- İyilik etmek 552a/11

hind (F.) Hint 560a/18, 567b/17

→ huşeng-i hind

his (A. *hiss*) Duyuma kuvveti, duygu 553a/14

his eyle- Hissetmek 552b/3

hisāb (A.) Hesap 554b/4

hod (F.) Kendi 553a/

hod hāli Kendi hali 567b/7

Horāsān Horasan 563b/24

hoş (F.) Güzel, hoş, iyi 552b/3, 557a/2, 558a/21

hoş bulduk 563a/15, 567a/5

hoş geldün Karşılama sözü 552a/3, 563a/15

hoş hāl ol- 566b/19

→ **bī-hoş ol-**

hoşça Hoş bir şekilde 556a/12, 561a/7

hüb (F.) Güzel

→ duhter-i hüb rüy

Huda (F.) Allah 559b/5

Huda-perest ol- Müslüman olmak 567a/1

Hudaya emānet eyle- Allaha emane etmek 561b/23

→ hikmet-i Huda

hulāşa (A.) Sözün kısası, özü, özeti

hulāşa-i kelām Sözün kısası, özü 552a/20, 554b/14, 561b/8

hün (F.) Kan

hün bahāsı 564b/22

hün bahāsın al- 560b/5

→ pür-hün

hurd (F.) Küçük, ufak

hurd eyle- Parçalamak 557a/11

hurde-hām eyle- Parçalamak 569a/13

hurde-hām it- Parçalamak 569a/11

hurūş (F.) Coşma, çağılı, gürültü

→ cūş u hurūş it-

huşeng

huşeng-i hind 560a/3

hücre (A.) Küçük oda 555b/20, 555b/20

hücre-i hāş Has oda 552b/5

hücüm (A.) Saldırı, saldırma, hücum

hücüm eyle- Saldırmak 554a/3,
554b/5, 564a/7

hüküm (A.) Hüküm, emir 556a/2

hüküm eyle- Hükmetmek,
yönetmek 561b/7

hüner (F.) Pehlivanlıkta ustalık, marifet
562a/1, 565a/12, 565a/12

I

ıraq Uzak 554a/20, 559b/18

ırz (A.) Bir kimsenin, başkaları tarafından dokunulmaması ve saygı gösterilmesi gereken iffeti 562b/11

ıslāh (A.) Düzeltme, iyileştirme

ıslāh ol- Düzelmek 555b/11

İ

i- İdi, imiş, ise, iken gibi gibi fiil
şekillerinde kullanılan yardımcı fiil,
cevher fiili 552a/11, 554a/6, 555a/6
→ ne idügi
İbn (A.) Oğlu 558b/4
ibn-i mel'üne Melune oğlu
554a/16
ibtāl (A.) Yararlıktan, kullanıştan
kaldırma, silme, bozma
ibtāl it- Ortadan kaldırmak
554a/8, 555a/24
ibtāl-i sihr it- Büyüyü bozmak
552a/25
ibtidā' (A.) Önceleri, en önce, ilk önce
560a/7
İcād (A.) Buluş
İcād it- Buluş yapmak 558a/22
iç İç i. 553b/17, 554b/4, 555a/21
iç- Bir sıvıyı ağza alıp yutmak 565b/11,
567b/7, 567b/8
→ cehennemde zehir zıkkum iç-
içerü/ içeri İçeri, içeriye 554b/19,
555a/12, 558b/21
içil- İçme işi yapılmak 564a/24
içre İçinde, arasında, içine, ... vaktinde,
-de 552a/14, 552a/17, 558b/15,
561a/22,
içün İçin 552b/17, 555a/12, 557b/12
→ ne için

İdrīs (A.) Kur'an-ı Kerim'de adı geçen,
ilk kez giysi dikip giydiği için terzilerin,
ilk kez kalem kullandığı için yazarların
piri sayılan İdris Peygamberin adı.
→ hâzret-i İdris
ihrāk (A.) Yakma
ihrāk bi'n-nār eyle- Diri diri
yakmak 555a/4, 555b/8
ihrāk bi'n-nār ol- Diri diri
yakılmak 554b/22
ihtirāz (A.) Çekinme, kaçınma, sakınma
ihtirāz eyle- Sakınmak 552a/24,
555a/3
ihtiyāc (A.) Gereksinim 566b/20
ihtiyār (A.) Yaşlı, kocamış olan, pir
(kimse), **genç** karşıtı 556a/20, 556a/21
ihtiyāten (A.) Her duruma, her ihtimale
karşı, ilerisini düşünerek 555b/16
iḳdām (A.) Gayretle çalışma
iḳdām-ı tām 562a/22
iki İki 552b/18, 553a/17, 557b/22
iki pāre eyle- İkiye ayırmak
554a/14, 554a/19, 564b/14
→ bir iki
iki yüz İki yüz 567a/14
iki yüz biñ İki yüz bin 567a/20
ikiyüz toḳsan İki yüz doksan 567b/24,
568a/13, 568a/2
ikinci İkinci 557a/3, 557b/12
ikişer İkkinin üleştirme sayı sıfatı 554b/4

ikişer pāre eyle- 560b/1
ikrām (A.) Ağırılama, hürmet, saygı
ikrām eyle- Ağırılmak, saygı göstermek 564a/24
iktidār (A.) Bir işi yapabilme gücü, erk, kudret 561b/4, 563b/19
iktizā (A. *iktizā* ?) İhtiyaç, gerekme i
iktizā eyle- Gerekmek, ihtiyaç olmak 561b/1, 562a/19, 563b/18
ile Birlikte, beraber 552a/24, 553a, 554a/19
ilerü İleri 553a/, 557b/7, 558a/17
ilet- Götürmek, yerine ulaştırmak 563a/1, 567b/18
illā (A.) Sadece, fakat, ancak 561b/19, 567b/3
ilm (A.) Bilme, biliş, bilim, ilim 562b/12
ilm-i esmā 558a/1
iltifāt (A.) İtibar etme, gönül alma
iltifāt eyle- Gönlünü almak 552b/8
iltifāt it- Gönlünü almak 557b/5
īmān (A.) İnanma, ananç 567a/8
īmāna gel- İnanmak, Müslüman olmak 553b/2, 555b/9, 566b/12
īmāna getir- Müslüman yapmak 556b/14, 566b/4
imdi Artık, şimdi 553b/23, 557a/2, 558b/24
imtiḥān (A.) Deneme, sinama, tecrübe, imtihan
imtiḥān ol- Yarışmak 561a/2, 567a/22

in (F.) Bu
→ ez-**in** cānib
in- İnme 553a/8, 554a/24, 554b/3
inād (A.) Ayak direme, karşı gelme
inād eyle- Karşı gelmek, dediğinden vazgeçmeme 553b/3
ince Kendi cinsinden olanlara göre, dar ve kalınlığı az olan, kalın karşıtı 563a/10
incecik Çok ince 556a/17
indir-/indür- İnmesini sağlamak 555b/8, 560a/10, 564a/13
inhizām (A.) Hezimete uğrama, bozulma, yenilme. 562a/19
inhizām ol- Yenilmek 563a/7
inildi İnilti, İnleme sırasında çıkan sesin adı 569a/15
iñle- İnlemek 569a/16
insān (A.) İnsan 563a/22
inşā (A. *inşā* ?) Kaleme alma, yazıya dökme
inşā it- Yazmak 560b/4
inşā 'allāh (A.) Allah dilerse, Allah izin verirse anlamında söz 552a/11, 552a/2, 553a/6
intikām (A.) Öç, intikam 563b/17, 564b/1, 568a/6
intikām al- Öç almak 565a/3, 567b/22, 568a/10
ip İplik 554a/2, 554a/4, 554a/4
iplik Pamuk, keten, yün, ipek, naylon vb. dokuma maddelerinin uzun, ince liflerinden her biri 554a/7

ir- Ermek, erişmek, dokunmak, isabet etmek . 552a/22, 556a/17, 557a/13
→ murādına ir-, zarar ir-
Īrānī İranlı 567a/6
İrem Cennet kadar güzel yer
→ cezāre-i gülistān-ı bāğ-ı İrem
iriş- Erişmek 556a/4, 558b/20, 559a/
irişdir- Ulaştırmak, eriştirme 557a/9
irtikāb (A.) (Kötü bir iş) yapma, işleme
irtikāb it- (Kötü bir iş) yapmak, işlemek 556b/13
İslām (A.) Hz. Muhammed'in Allah tarafından tebliğine memur olduğu din 567a/8
İslāma gel- Müslüman olmak 565b/13, 567a/20
ism (A.) İsim, ad 552b/1, 559a/23, 559b/8
ism-i a'zām Ayete'l-Kürsi 552a/25, 554a/13, 554a/18
iste- Dilemek, istemek 553b/7, 555a/10, 555a/11
istiğfār (A.) Tövbe etme.
istiğfār it- Tövbe etmek 555b/9
istiḥāre (A.) Girişilecek bir işin hayırlı olup olmadığını rüyadan anlamak için abdest alıp dua okuyarak uyuma 552a/18
istimā' (A.) İştirme
istimā' eyle- İştirmek 556b/12
iş Bir sonuç elde etmek, herhangi bir şey ortaya koymak için güç harcayarak

yapılan etkinlik, çalışma: 555b/2, 557b/22, 559a/9
işi tamām ol- 563b/15
işin tamām eyle- 553b/11
işāret (A.) Belirti, gösterge, alamet
işāret eyle- İşaret etmek 566b/11, 566b/21, 568b/1
işāret it- İşaret etmek 555b/1, 566a/18
işit- Duymak 552a/10, 553a/14, 555a/2
‘işret (A.) Zevk ü safa, içki meclisi 559b/25, 565b/16, 566b/16
‘işret eyle- Yiyip içmek 566b/16
‘işret-gāh İşret yeri 567b/22, 567b/6, 568a/15
‘işret it- Yiyip içmek 565b/14, 567b/6
işte Bir şey gösterilirken veya bir şeye işaret edilirken söylenen bir söz, aha, ahacık 552a/9, 553b/1, 553b/6
iṣtihā (A. iṣtihā') Meyil, istek
iṣtihā-yı ṣehvāniyye Cinsel isek 555a/5
it- Yapmak, etmek, işlemek 554a/6, 555b/10, 560b/7
→ āh it-, ‘aḳın cem’ it-, allāḳ
bullāḳ it-, ‘ār it-, ārāste it-, āşikār it-, aṣḳ it-, ‘azīmet it-, bend it-, bende it-, binā it-, buḥte it- būs it-, bünyād it- cem’ it-, ceng it-, cevelān it- cezb it-, cūş-ı ḥurūş it-, cūr’et it-, cüst ü cū it-, def’ it-, degirmi it-, devr it-, divāndan ṭaşra it-, du‘ā it-, efsūn it-, fermān+ it-, feryād it-

, feth it-fikr it-firār it-, geŧt ü güzār it-,
geŧt it-, ğayret it-, ğaber it-, ğağğ it-,
ğalāŧ it-, ğamle it-, ğarāb it-, ğareket it-,
ğatā it-, ğavāle it-, ğavf it-, ğaz it-
, ğāzır it-, helāk it-, himmet it-, ğurde-
ğām it-, ibtāl-i siĥr it-, ĩcād it-, iltifāt it-,
istiğfār it- iŧāret it-, ‘iŧret it-, ğabūl
it-, ğarār it-, ğaŧd it-, ğatlı it-, kebāb it-,
ğıyās it-, medĥ it-, men‘ it-, merĥabā it-,
mu‘anağā it-, muĥālefet+ it-, murād it-,
musahĥar it-, müdāvetmet it-, müjde it-,
mürūr it-, müzeyyen it-, nağlı it-, naŧb it-
, nidā it-‘özr it-, peydā it-, piŧmān it-,
pūs it-, reml it-reng it- ŧabr it-, ŧayd it-,
seyr it-, sipāriŧ it-, ŧohbet it-, su‘āl it-,
ta‘accüb it-, tābi‘ it-, taĥsīn it-, taĥsīm
it-, ta‘līm it-, ta‘yīn it-, tāze-kārlığ it-,
tebdīl-i ŧūret it-, tebdīl it-, temāŧā it-,
temennā it-, teslīm it-, teŧĥiŧ it-, ‘uryān
it-, vaz‘ it-, vedā it-, yād it-, yoğdan var
it-, zabt it-, zebānkārılı it-,
zebūn it-, zerğ it-, zevğ it-, ziyāfet it-,
ziyāret it-, zuhūr it-, zūr it-

***ide-bil-**Etme imkânı veya olasılığı

bulunmak

→ ğalaāŧ idebil-, ŧayd idebil-

iħā‘ at (A.) Söz dinleme, boyun eğme,

buyruğa uyma

iħā‘ at eyle- Boyun eğmek

567a/10

itdir-/itdür- Yaptırmak, ettirmek

→ bend itdir-, devr itdür-nidā itdir-

ittihāz (A.) Kabul etme

ittihāz eyle- Kabul etmek

566b/3

iy ün. Ey, hey. 552a/3, 553a/11, 555a/1

iyü İyi 562a/6, 569a/7

izn (A.) İzin, müsaade, ruhsat

izn al- İzin almak 554a/16

izn vir- İzin vermek 560b/9

K

ķabūl (A.) Razı olma, kabul

ķabūl eyle- Kabul etmek

564b/17

ķabūl it- Kabul etmek 566b/6,

567a/8

ķabza (A.) Silah, kılıç vb. şeylerde

tutulacak yer, tutak, sap 554a/13,

554b/20

ķabzalu Kabzası olan 554b/17

ķaç- Kaçmak 552b/7, 553a/13, 555b/2

ķaçan Ne zaman ki, ...'dığı

zaman 555a/3, 556b/15, 557b/16,

558a/11

ķaçır-/ ķaçur- Kaçırarak 562b/7,

565b/1, 566a/13

ķad (A. **ķadd**) Boy 563a/21, 567b/24,

567b/24

ķadar Ölçüsünde, derecesinde,

miktarında 554a/17, 555a/22, 556a/10

→ bu ķadar, ne ķadar, ol ķadar, şol

ķadar, şu ķadar

ķadem (A.) Ayak 557a/3, 568b/3

ķademine baş ko- 558b/10,

558b/4

ķademe (A.) Aşama, basamak, derece

557a/13, 557a/7, 557a/8

ķadın Erişkin dişi insan, hatun, hatun

kişi, zen, erkek veya adam karşıtı

568a/8

ķādir (A.) Gücü yeten, yapabilen 567b/8

ķādir ol- Gücü yetmek,

yapabilmek 553a/19, 560b/23

ķadlū Boylu 568a/2

ķafā (A.) Baş, kafa 560b/24, 567a/16

ķafādār Görüş ve anlayışları birbirine

uyan kimselerden her biri, kafadaş, kafa

dengi

ķafadar ol- Aynı görüşte olmak

554b/8

ķafāsınca Ardınca 559a/12, 559a/13

ķaftan Çoğu ipekten yapılan, bir çeşit

uzun, süslü üst giysisi 563a/23

ķāğid Kağıt

ķāğidhāne 562a/6

ķāhire (A.) Kahreden, mahveden

→ ķuvvet-i ķāhire

ķahķaha (A.) Kahkaha 569a/5

ķahr (A.) Helak etme, batırma, ezme

***ķahren** Kahrederek 564a/

ķā'ide (A.) Usul, yol

ķā'ide-i şāhib-ķırānī 566a/3

ķāim (A.) Başka bir şeyin yerine geçen

ķāim ol- Yerine geçmek

568a/25

ķā' ināt (A.) Evren 556b/22, 566b/3,

567b/3

ķāķivir- Vuruvermek 556b/1

kal- 1. Olduğu yeri ve durumu korumak, sürdürmek: *Bunlar taşra kalup du'āya*

meşgūl oldılar 5552a/15, 56a/15, 553b/7

2. Oyalanmak, vakit geçirmek:

¹⁵Şemāme cāzūnuñ sarāy meydānunda

tağlar gibi yıgdılar. Ferāmurz üç gün

dağme içre kalup dīvler malı taşra

¹⁶çıkdılar 558b/15, 567b/11

3. İşlemez duruma gelmek: *Mıknatıs*

meşiyetin ardına gidip fii'lden kalur. Ol

zaman neçe istersen kal'aya yol

¹²*bulasın* 555a/11, 562b/11

4. Yetinmek: *Tazi'ye elinden gülleyi*

ırağup bu gülleyi tutasiya kalmadı. Elin

irişdiremeyüp gülle Ferāmurz'uñ

elinden kaydı. 557a/9

5. Zaman, uzaklık veya nicelik belirtilen

miktarda bulunmak: *Ba'dehū bāde*

tükendi. ¹⁰*Ammā Ferāmurz'uñ gönli*

dağı bāde istedi. Bilhūn'a eyitdi: "İşte

bāde kalmadı 567b/10

6. Kök veya gövdeleri sonuna -a (-e), -
ip (-ip) zarf-fiil eki almış fiillere gelerek

süreklilik bildiren birleşik fiiller

oluşturur: *Şehmād'a erişüp öyle bir*

şedid na'ra urdı kim na'ra şiddetinden

biñ kadar cān cāzū virdi. ²⁴*Ve Şehmād*

cāzū şaşup kaldı 554a/24, 555a/17

→ bildüğinden kalma-, hareketten

kal-, ta' kati kalma-

kal' a (A.) Kale 553a/11, 554b/24,
555a/15

kal' a-1 āhen-rubā 553b/15,

555a/14

kal' a-1 kurbü's-şems 560b/11

kal' a-1 mıknatıs-ı āhen-rubā

555a/9

kal' a-1 rubā 552a/21, 555a/10,

559a/2

kal' a-1 müstahkem

Güçlendirilmiş kale 553a/9

kal' a-1 Cābelkā 561b/12,

561b/6, 563a/12

kalan Artan, mütebaki 559a/10

kaldır-/ kaldur- Kaldırmak 552b/24,

557a/24, 558a/20

kaldırt- Kaldırma işini yaptırmak

556a/13

kaldurabil- Kaldırma imkânı veya

olasılığı bulunmak 566a/8

kalın Cisimlerde uzunluk ve genişlik
dışında üçüncü boyutu çok olan (cisim),

ince karşıtı 560a/25

kalķ- . Gitmek üzere yerinden ayrılmak

555a/25, 556b/18, 559b/22

kāmīl (A.) Yetkin, erişkin, eksiksiz,

ağırbaşlı, mükemmel 552b/25,

kan Kan 557b/17, 562b/17, 563b/14,
563b/4

kanatlu Kanatlı 556b/24
kanda Nerede, nereye 552b/8, 553a/7,
561a/8

kandan Nereden 559b/20

kandil (A.) İçinde sıvı bir yağ ve fitil
bulunan kaptan oluşmuş aydınlatma
aracı 559a/14

kamı Hani, nerede 561a/16

kap- 1 Yakalamak: *Heman Kırtās berķ-*

i hātif gibi ańsızın bunlaruń

eńselerinden pençe urup bunları kapdı.

553a/18, 553b/13, 560a/18

2. Tutmak: *Minber⁴şāh tarafından*

yüzbiń asker yürüyüp Erdivān'ı

mevdāndan kapdılar. 'Alem sāyesine

getürdiler 563a/4

3. Birdenbire çekip almak: . *Evrān-ı*

Āhen bir nīze ve bir gürz⁴yedi kim

müddet-i umrunda kimseden

görmemişdi. Ol ğayretle gürzin kapup

Ferāmurz'a bir zarb urdı 565b/4

kapup şalı-vir- Biraz tutup beklettikten
sonra bırakmak, kapıp koyuvermek
559b/14

kapa- Bir açıklığı örtmek için bir şeyi,
açık yerin üzerine getirmek 558a/25

kapalı Kapanmış olan, açılmamış, açık
karşıtı 557a/14

kaplan- Kapalı duruma gelmek 561b/2,
561b/5

kaplan Kaplan *mec.* Savaşçı 563a/22

→ ser-kaplan, ser-kaplan eyle-

kaplanlık Savaşçılık

→ ser-kaplanlık

kapu Kapı . 554b/19, 555a/18, 556a/17

kār (F.) İş 553a/16

kār eyle- Tesir etmek 557b/16,
557b/19, 567b/23

kārın tamām eyle- İşini bitirmek
562b/24

→ bī-kār

kāra En koyu renk, siyah, ak, beyaz
karşıtı 552a/12, 559a/23, 559a/25

karannu Karanlık

karannu ol- Akşam olmak
556a/16

karār (A.) Bir iş veya sorun hakkında
düşünülerek verilen kesin yargı

karār eyle- 558b/16, 561a/9,
563b/18

karār it- 559a/16, 564a/24

kāre ?

→ kuvvet-i kāre

karı Bir erkeğin evlenmiş olduğu kadın,
eş, refika, zevce 567b/21

karınca Zar kanatlılardan, toplu olarak
yaşayan, yuvaları toprağın altında olan
ve birçok türü bulunan böceklerin genel
adı 554b/8, 555a/3, 555a/4

karındaş Kardeş 560b/2, 561a/23,
562a/19

karındaş ol- Kardeş olmak
565b/13

→ yār u karındaş ol-

karış Parmaklar birbirinden uzak
duracak biçimde gergin duran elde,
başparmak ile serçe parmağın uçları
arasındaki açıklık 562b/16, 562b/20

karış karış 554a/21

karşı/ karşı Bir şeyin, bir yerin, bir
kimsenin, esas tutulan yüzünün ilerisi
553a/3, 558b/7, 567a/17, 568b/21

karşula- Dışarıdan gelen bir kimseye
karşılıyıcı olarak çıkmak, istikbal
etmek 564a/14

kas- Kasları gergin duruma getirmek
559b/1

kaşāvet (A.) Üzüntü, tasa, kaygı, sıkıntı
561b/7

kaşd (A.) Öldürme, yaralama veya zarar
vermek isteme, kötü niyet 562a/9

kaşd eyle- Öldürmeye çalışmak
559b/11

kaşd it- Öldürmeye çalışmak
558b/20, 558b/6

kaşr (A.) Köşk 556b/21, 558a/10,
558a/21

kaşr-ı ‘ālī Büyük köşk 558a/10

kaşr-ı devvār Dönen köşk
558a/12, 558a/13, 558a/15

kaşr-ı hūd 560a/7

kaşr-ı mu‘ allā Yüce köşk
557a/16, 558a/24

kaş Gözlerin üzerinde kemerli birer
çizgi oluşturan kısa kıllar 559b/13,
565a/19

kat 1. (Bina ve yapılar için) Kat: . Üç

*kat bir kal‘a-yı müstaḥkem ve taşra katı
miḫnaṭis-ı āhen-rubādan yapılmış, bir
ādemūn üzerinde...* 553a/9, 555a/9,

2. (Sayı sıfatları ile) Tabaka: *Hemān*

*koynundan bir yumaḫ penbe ipliḡi
çıḫardı ve aḫup yetmiş⁶ kat zencīr idüp
Ferāmurz‘uñ üzerine atdı* 554a/6

3 Huzur: *Şıfat-nāme be--nām āftāb-ı*

¹¹*‘ālemtāb benüm katımdan kim kal‘ayı*

Ḳurbi‘ş-Şems şāhı Minber şāh 560b/11

4. Takım: *Ferāmurz şanduḡn birin açdı*

kendüye müte‘lлік yetmişiki²⁵ pāre çeng

ālāt-ı şāhibḫırānı. Ol bir şanduḡı açdı,

gördi yirmisekiz kat ‘ayyār

ālātı... 558a/25

kat- Eklemek 562b/3

→ öñine kat-

kaṭ‘a ? 561b/16

katı Sert, yumuşak karşıtı 557b/12,
557b/12

kaṭ‘ī (A.) Kesin 561b/25, 567a/6

katl (A.) Öldürme

kaṭl eyle- Öldürmek 568b/16

kaṭl it- Öldürmek 560a/8,
561b/20569a/4

kaṭl ol- Öldürülmek 568b/14,
568b/19

kaṭl olun- Öldürülmek 568b/19

kaṭrān (A.) Sıvı yağ kıvamında, kara renkte, ağır, is kokulu, suda erimeyen bir madde

kaṭrān tulūmı 560b/22

kaṭl (A.) Söz

→ rāvī kaṭlince

kaṭra- Elle sıkıca tutmak 555b/7,
558a/12, 558a/14

kaṭ- Bir yüzey üzerinden hareket etmek
557a/9, 561a/20, 562a/17

kaṭd (A.) İstek

kaṭd eyle- İstemek 560b/13

kaṭdur- Kaydırmak 561b/16, 565a/15

kaṭıdlu 553a/5

kaṭā (A.) Kaza 563b/16

→ başına kaṭā gel-

kaṭarā (A.) Kaza sonucu, yanlışlıkla, bilmeden, kazaen, ezkaza 561a/20

kaṭıkat- 553a/15

kaṭāzī'l-ḥacāt 569a/8

kebāb (A.) Kebap 565b/7, 567b/8,
567b/9

kebāb eyle- Kebap etmek
567b/7

kebāb it- Kebap etmek 567b/6

kef (A. *keff*) El ayası, avuç

kef-i dest Avuç içi 557a/1

keḥḥāl (A.) Göz hekimi 557b/4

kelām (A.) Söz

→ ḥāşıl-ı kelām, ḥülāşa-i kelām

kelime (A.) Kelime

kelime-i şehādet 567a/7

kelle (F.) Baş, kafa 555b/11, 556b/25,
562b/19

kemāl (A.) Büyüklük, olgunluk
560b/23

kemālün bul- 567b/10

→ ğam-ı kemāl

kemān (F.) Yay

→ tır ü kemān

kemend (F.) Kement 560a/5

kemer (A.) Kemer 559b/2, 559b/2,
566a/7

kemerlendir- 554a/3

kenār (F.) Bir şeyin, bir yerin bitiş kısmı veya yakını, kıyı, yaka 559a/14,
559a/17, 559a/23

kendi/ kendü Kendi, kendisi 552b/6,
553b/3, 562b/12

kendin bil- 552b/9

kendin cem eyle- 557a/12

kendin dir- 562b/8

kendi başına 560b/19

kendi kendüne 557a/5

kendin unut- 557b/5

kendine gel- 555b/13, 557b/6,
568b/5

kerem (A.) Cömertlik, lütuf 561b/25

kerre (A.) Defa, kez, kere. 554b/16,
556b/1, 557b/21

→ bu kere, bir kere

kes- Bir şeyi keskin bir şeyle bulunduğu yerden ayırmak 556b/11, 561a/3, 562a/6

kesdür- Akıl yolu ile gerçeğe yakın bir yargıya varmak, tahmin etmek

→ gözine kesdir-, rāhın kesdir-

kesil- Sona ermek 556a/11, 556a/8, 569a/5

kesme Kesmek işi 556a/18, 569a/14

keşide (F.) Çekiliş, çekmiş

keşide kıl- Çekmek 566a/6

kevn (A.) Varlık, vücut

→ gayr-ı kevn

keyf (A.) Sağlık, afiyet, keyif 559b/25, 567b/10

keyif (A.*keyf*) Vücut esenliği, sağlık

kiç Kuyruk sokumu bölgesi, kaba et, kaba but, popo, makat 568a/14, 568b/1, 568b/4

kıl- Yapmak, etmek anlamlarında yardımcı

eylem olarak kullanılır

→ keşide kıl- rāst kıl-, tapu kıl-

kılıç Kılıç 554a/14, 557b/16, 562b/15

kılıç ur- Kılıçlamak 555b/11

kır- 1. Sert şeyleri vurarak veya ezerek parçalamak: ¹⁵"beni bunda kim getirdi ve

bu bukağıyı benüm ayağıma kim urdı?"

diyüp, çeküp kırdı. 555b/16, 556a/23

2.Öldürmek: *Ferāmurz yirden yukaru*

kalğmağa 'ār idüp ol gice şabāha dek

bunları kırdılar. . 554b/10, 554b/11, 555a/25

kirā'at (A.) Okuma

kirā'at eyle- Okumak 557b/9, 560b/10

kırıl- Kırma işine konu olmak, bir veya birçok parçaya ayrılmak 554b/7,

554b/8, **kırk** Kırk 558a/7, 562b/25, 562b/25

kırk iki Kırk iki 557b/25

kırk sekiz Kırk sekiz 557b/20, 564b/7

kırmızı Al, kızıl renk 556b/7

kıtāl (A.) Birbirini öldürme

kıtāl eyle- Birbirini öldürmek 563a/5

kiy- *mec.* Acımayarak büyük bir

kötülük etmek, zulmetmek: *Aman yā*

Ferāmurz baña kıyma ben saña gerek

oluram" didi 556b/12, 564a/10

kiyāfet (A.) Giysi 558b/4

kiyās (A.) Karşılaştırma, kıyas

kiyās eyle-1. Karşılaştırmak 557a/4, 558a/15, 559b/8

kiyās it- Karşılaştırmak 566a/12

kiyās ol- Karşılaştırmak 557b/20

kiymet (A.) Değer, kıymet

→ zī- kıymet

kızıl Kırmızı, kızıl 556a/11, 556a/17, 557b/23

ki (F.) bağ. Ki 552a/14, 555a/9, 556b/17

kilit (*F. kilid*) Anahtar, düğme gibi takılıp çıkarılabilen bir parça yardımıyla çalışan kapatma aleti 556b/4

kim bağ. Ki 552a/16, 553a/19, 553b/23

→ tā kim

kim *zam.* Hangi kişi?" anlamında cümlede, özne, tümleç, nesne, yüklem görevinde kullanılan bir söz 555b/21, 558b/7, 568a/4, **kim bilür** 560b/18

kimi Kimi 553a/3, 561a/18, 561a/18

kimisin Kimisi 555a/25, 555a/25

kimse *zam.* Herhangi bir kişi, kim olduğu bilinmeyen kişi 552a/5, 552b/10, 555b/20

kimsene kimse 567b/8

kir Herhangi bir şeyin veya vücudun üzerinde oluşan, biriken pislik 556a/8

ko-/ koy 1. Bir şeyi bir yere bırakmak, belli bir yere yerleştirmek: *Ferāmurz*

pāyenūn birine sağ ayağın kodı, anı

gördi. 556b/25, 559a/8, 562b/22

2. Bırakmak: *İy Ferāmurz*⁹*kaçan bu*

daħmeye yol bulup gelesin, dīvānum

seyr idüp ve bu levhi kırāat eylesin,

bilesin kim bu daħmeyi senūnçün binā

¹⁰*idüp vāfir yādigārlar kodım* 557b/10.

3. İsim vermek: *Zirā Ferāmurz*

simyāda 'aynı ile qahramāna beñzerdi.

Anuñçün ismin Nirem-i Küçük kodılar

559b/9

4. Yerine geçmek: *İy server ben seni*

*siyāha*²⁴*tebdil idüp bir şürete koyayum*

ki kimse teşhîş idemesün ve bir münāsib

*isim ta'yin idüp...*567a/24

→ baş ko-, qademine baş ko-, laqab ko-, müvekkil ko

koça Bir kadının evlenmiş olduğu erkek, eş 556a/24, 558b/12, 566a/14

koçaya var- Evlenmek 553b/3

koç- Kucaklamak, sarılmak, bağrına basmak 564a/18

koqla- Kokusunu duymak için bir şeyi burnuna yaklaştırmak veya bir yerin havasını içine çekmek 559b/11

koqlat- Koklama işini yaptırmak 567b/24, 568b/17

kol İnsan vücudunda omuz başından parmak uçlarına kadar uzanan bölüm 562b/6, 564b/11, 565a/14

kolı kop- 558a/14

koltuq altı Kolun omuzla birleştiği yerin altındaki çukurluk 562b/3, 565a/

kon- Bir yere inip oturmak, konaklamak 559b/17, 560a/4, 561a/24

konul- Koyma veya konma işi yapılmak
556b/16

kop- Herhangi bir yerinden ikiye
ayrılmak 554a/9, 554b/18, 557a/4
→ kolu kop- tırağa kop-

kopar- Yerinden çekip alıp sökmek
553a/19, 555a/11, 556a/10

korq- Korku duymak, ürkmek, dehşete
kapılmak 555a/16, 560b/6, 561a/12
korqarum 561a/10, 567a/11

koş- Adım atışlarını artırarak ileri doğru
hızla gitmek 558b/12

kov- Gitmesini söylemek, savmak,
defetmek 562b/24

koynun Göğüsle giysi arası 554a/5,
554b/2

köşe Birbirini kesen iki çizginin, iki
düzlemin oluşturduğu açı, zaviye
557b/24, 558a/12, 559b/13

kubbe (A.) Kubbe 556a/2, 557b/11,
560a/6

kubbe-i felek 566a/5

kubbe-i muṭallā 557a/17

kubbe-i bālā Yüce kubbe 556a/4

küdrēt (A.)Kuvvet, güç

→ āyīne-i küdrēt

kufül ? 556a/9

kūh (F.) Dağ 569a/20,

kūh-ı Ceberūt Ceberut Dağı
560a/18, 567b/18, 568a/7

kūh-ı kâf Kaf Dağı 560a/2,
563b/10

kūh-ı Sepīd Sepid Dağı 568b/2,
568b/5

kūh-ı Sepīd-i mu' azzam

568a/24, 568b/2

→ dāmen-i kūh

kul (Nezaket ifadesi olarak) kul, köle
555b/12, 560b/19

kul ol- Hizmetine girmek, kul
olmak 566b/6

kulaç Gerilerek açılmış iki kolun
parmak uçları arasındaki uzaklık
554a/22

kulağ Başın her iki yanında bulunan
işitme organı 553a/19, 561a/15,
561a/16,

kulağlı Kulağa benzer çıkıntısı olan
564b/24

kule (A.kulle) Kule 556b/21, 557a/18

kumaş Pamuk, yün, ipek vb.nden
makinede dokunmuş her türlü dokuma
555b/14

kumān ?

kumān eyle- 566a/16

kur- Hazırlamak, düzenlemek 559a/15,
563b/, 563b/23

→ meclis kur-

kurıl- Kurulmak 557b/11

kurtar- tehlikeden veya zor durumdan
uzaklaştırmak 555b/12

→ baş kurtar-

kurtul- Tehlikeli veya kötü bir durumu
atlatmak 567a/6

kūs (F.) Savaşlarda, alaylarda at, deve
veya araba üzerinde taşınan ve işaret
vermek için kullanılan büyük davul, kös
561b/12

kūs-ı harbī Savaş davulu

564b/11, 564b/7

kūşe (F.) Köşe, bucağ

→ ciger kūşe, çeşm-i kūşe-i ol-

kuvvat (A.) Güç, kuvvet 552a/24,

554b/12, 558a/1

kuvvat-i darb Darp kuvveti

557a/10

kuvvat-i kāhire Kahreden kuvvet

560b/17

kuvvat-i kāre 560b/1

kūbrā (A.) En büyük, çok büyük olan.

565a/24

kūbrā (A.) Büyük

→ dahme-i İskender-i Kūbrā,

divān-ı İskender-i Kūbrā, gürz-i

İskender-i Kūbrā, İskender-i Kūbrā,

serā-perde-i İskender-i kūbrā, taht-ı

İskender-i kūbrā

küçük 1. Boyutları, benzerlerinininkinden

daha ufak olan, mikro, büyük karşıtı:

Bir küçük kapu gördi, açup içeri girdi,

bir bāğ-ı laḫife çıkdı. 558a/9

2. sf. Yaşı daha az olan: ... *baban*

Rustem'ün helāk eylediği div Sepīd'ün

⁵küçük kardeşiyam" didi. 568a/5,

568a/6

küfür Sövmek, sövmek için söylenen söz,

sövgü 555b/12

kül Yanan şeylerden artakalan toz

madde:

kül eyle- Yok etmek 554b/25

kül ol- Yok olmak 554b/22var-

küt Tahta vb. maddelere vurulduğunda

çıkan sesleri anlatır

küt-a-küt 565b/5

kütür kütür Kütür sesi çıkararak 564b/5

L

lā (A.) Olumsuzluk edatı 563b/12

lā-ya' kııl dalgın, 563b/12

lāceverdi (F.) Mavi renk 556a/4

la'ın (A.) Lanetlenmiş, lanetli,

istenilmeyen . 556b/13, 568a/10,

569a/13,

la'ine (A.) Lanetlenmiş, lanetli,

istenilmeyen (kadın) 552b/2, 553a/12,

561a/14

laḳab (A.) Bir kimseye, bir aileye kendi
adından ayrı olarak sonradan takılan

laḳab ḳo- Lakap takmak 559b/9

lākin (A.) Ama, fakat 552b/17,

553a/25, 556b/5

lāla (F.) Dadı . 552b/25

la'net (A.) *sf.* Kötü, berbat, çok kötü

556b/13

laṭif (A.) Hoş, güzel . 559a/19, 567b/5

→ bāğ-ı laṭif

lāyık (A.) Yakışan, yaraşan 553b/14,

565b/13

lāyık gör- Yakıştırmak 558a/2

lāzım (A.) Gerek, gerekli

lāzım gel- Gerekli olmak

554b/8

lerzān (A.) Titrek

lerzān ol- Titremek 553a/20

leşker (F.) Asker, ordu 564b/1, 564b/1,

565b/21

leşker-i Cābelḳā Cabelka'nın

ordusu

→ 'azm-i leşker-Miber Şāh eyle-,

levḥ (A.) Üzerinde yazı yazılabilecek
yüzey 557b/7, 557b/9

levḥ-i zerīn 557b/4

→ şan'at-ı levḥ-i ḥat

levḥa (A.) Bir yere asılmak için

yazılmış yazı, safiha 557b/7

levn (A.) Renk, boya; sıfat

levni müteḡayyar ol- 560b/16

levz (A.) Badem 561a/3

libās (A.) Elbise 566a/24, 566a/25

licām (F.) Atın ağzına vurulan dizgin .

559a/20, 562a/20, 566a/5

liyāḳat (A.) Bir kimsenin, kendisine iş

verilmeye uygunluk, yaraşırılık durumu,

değim 563b/13

luṭf (A.) İyilik, lütuf 554b/23

luṭf eyle- İyilik etmek 552a/9

M

mabaş 565a/12

ma' būd (A.) Allah 555a/13, 556a/10,
566b/3

mādām (A.) Madem 561b/4

mağara (A.) Barınak olarak
kullanılabilen yer kovuğu, in. 558a/17,
568a/7, 569a/13

mağlūb (A.) Yenilmiş, yenilen 566a/7

Mağrib (A.) Batı tarafında olan ülkeler,
Afrika'nın Mısır ötesindeki kuzey kısmı
553b/13

maḥal (A. *maḥall*) Yer, yöre 552a/2,
562b/9, 565b/11

maḥalle (A.) şehrin bir kasabanın,
büyükçe bir köyün bölündüğü
parçalardan her biri 553a/11

mahāret (A.) İş görmede beceri, ustalık
564b/19

māhir (A.) Maharetli, hünerli, elinden iş
gelir 562b/12

maḥiyye (A.) Ramazan gecelerinde,
camilerde iki minare arasına gerilen
ipler üzerine kandil iel yazılan yazı veya
yapılan resim

maḥiyye kandili 559a/14

maḥlūḳāt (A.) Yaratıklar 555b/20

mahmūz (A. *miḥmāz*) Mahmuz

mahmūz göster- Mahmuz
vurmak 554a/22, 59b/15

maḥrūse (A.) Şehirler

→ bilād u maḥrūse

ma' hūd (A.) Sözleşmiş, anlaşmış
555a/22

maḥv (A.) Yok etme, ortadan kaldırma
maḥv ol- Yok olmak 554a/14

maḳām (A.) Mevki, yüce mevki
557b/3, 561b/14

maḳbūl (A.) Kabul gören, beğenilen
maḳbūle geç- 567a/18

māl (A.) Varlık, servet 558b/15,
560a/22, 560b/13

mālik (A.) Sahip 552a/25, 565b/17
mālik ol- Sahip olmak 558b/2,
562a/19

→ dest-i mālik

ma' lūm (A.) Bilinen, belirli 553a/
554b/20, 567b/7

ma' lūm olun- Bilinmek 569b/4

ma' mūr (A.) Bayındır

ma' mūr eyle- Bayındır hale
getirmek 555b/24

ma' nā (A.) Anlam 557a/2

manşib (A.) Makam, mevki 561b/7

meclis (A.) Bir konuyu konuşmak veya
görüşmek için bir araya gelmiş kimseler
topluluğu 553b/12, 553b/14, 558a/5

meclis ḳur- 559b/24

meded (A.) Yardım, çare 552b/14

medfün (A.) Gömülmüş olan, gömülü
556a/1

medḥ (A.) Övgü

medḥ eyle- Övmek 565b/19

medḥ it- Övmek 565b/13

meger (F.) Meğer, oysa 552a/11,
553a/12, 557a/15

mehābet (A.) Heybet 562a/2, 564b/17

→ † arz-ı mehābet eyle-

mekān (A.) Yer, bölge 567b/20,
567b/25, 568b/18

melāmet (A.) Ayıplama, kınama
564b/23

melik (A.) Padişah, hükümdar, hakan
558a/2

melike (A.) Kadın hükümdar 555b/10

melike-i sāhirān Sihirbazların

hükümdarı 553a/11, 553b/5, 555a/1,

mel' ün (A.) Lanetlenmiş 554a/16,
555a/5, 561a/10

mel' üne (A.) Lanetlenmiş, melun
552b/1, 555b/11, 558b/20

→ ibn-i mel' üne

memleket (A.) Ülke 566b/19, 567a/10,
567a/11

men^c (A.) Engelleme, önleme,
yasaklama

men^c eyle Engellemek, önlemek
557a/3, 562a/23, 566a/4

men^c it- Engellemek, önlemek
562b/9, 565a/12, 565b/4

menḥūs (A.) Uğursuz 553a/20

menşüreyn (A.) Fermanlar 567a/19

menzil (A.) Yolculukta dinlenmek
amacıyla durulan yer, konak 553b/12

merd (F.) Yiğit, mert

merd-i meydān 562a/12

***merd-āne** (F.) *zf.* Yiğitçe, mertçe
561b/24

merdüm (F.) İnsan, adam

→ kırtās-ı merdüm-ser

merḥāba (A.) *ün.* Merhaba 556a/20

merḥāba it- Merhaba demek,
selam vermek 564b/16

merḳad (A.) Mezar, kabir 558a/11,
558a/13

merkez (A.) Orta nokta, merkez 564b/6,
565b/22

mertebe Miktar, derece 563a/17,
565a/22

meşḥūr (A.) büyüye uğramış 552b/9

mesken (A.) Konut 568a/1

meskūn (A.) Yurt edinilmiş (yer)
557a/21

meskūn-i deryā-yı muḥīṭ
556b/22

meşḡül (A.) Bir işle uğraşan, iş
görmekte olan

meşḡül ol- Uğraşmak 552a/12,
556a/15

meşḥūr (A.) *sf.* Meşhur 552a/24

meḥīn (A.) Sağlam yapılı, metin
559a/12, 561a/11, 565b/19

mevclen- Dalgalanmak 559a/22

mevcūd (A.) Var olan, bulunan 555b/20

mevcudād (A.) Var olan şeyler, varlıklar 567b/3
mey (F.) Şarap 567a/1
meyān (F.*miyān*) Ara, orta 558b/1, 562a/20, 562b/13
meydān (A.) Yarışma, eğlence veya karşılaşma yeri, meydan 553b/23, 554a/1, 554a/16,
→ merd-i meydān, ser-meydān
meydandarlık 564b/19
meyl (F.) Yönelme, teveccüh
 meyl eyle- Yönelmek 562b/2
mezīd (A.) Artma, çoğalma 566b/20
mı/ mi Soru eki 553a/23, 556b/6, 561a/4,
mīhlan- Çivilenmek 553b/16
mıknāṭīs (A.) Demiri ve daha başka bazı metalleri çeken demir oksit 554b/19, 555a/11, 555a/19
 mıknāṭīs-ı āhen-rubā 553a/9
→ kal' a-ı mıknāṭīs-ı āhen-rubā, seng-i mıknāṭīs
miğfer (A.) Savaşçıların başlarına giydikleri demir başlık, tolga 564b/24
miqdār (A.) Miktar 557a/10, 562b/16,
→ bir miqdār
mīl 556b/21, 556b/23
mināre (A.) Minare 56b/3
minvāl (A.) Şekil, tarz 552b/13, 566a/5
mişāl (A.) Eş, benzer, gibi 553a/17, 558a/17, 561a/5
→ cennet mişāl
miyān (F.) Kemer yeri, bel 554a/4, 568a/12

mor Mor 561a/1
mu' ādil (A.) Eşit, denk, eş değer 552a/19, 562b/20
mu' allā (A.) Yüksek, yüce
→ kaşr-ı mu' allā
mu' allak (A.) Asılmış, asılı 553b/21
mu' āmele (A.) Tavır, davranış 561b/3
mu' ānağa (A.) Birbirinin boynuna sarılma,
kucaklaşma
 mu' ānağa it- Sarılmak 553a/4
mu' ayyen (A.) Belirli 567a/12
mu' azzam (A.) Kocaman, koca
→ kūh-ı sepīd-i mu' azzam
mu' cize (A.) İnsan aklının alamayacağı olay 568b/12
mufaşşal (A.) Ayrıntılı olarak 560b/4
muḥālefet (A.) Uygunsuzluk, aykırılık
 muḥālefet eyle- Karşı gelmek, itiraz etmek 553b/3, 560b/14
 muḥālefet it- Karşı gelmek, itiraz etmek 560b/6
muḥālif (A.) Aykırı 559a/19
muḥīṭ (A.) Çevre, yöre, etraf
→ deryā-yı muḥīṭ, deryā-yı muḥīṭ-i cezīre, meskūn-ı deryā-yı muḥīṭ,
muḥkem (A.) Sağlam, sağlamlaştırılmış 568b/18, 568b/20, 569a/6
muḥtelif (A.) Çeşit çeşit
→ ecnās-ı muḥtelif
muḥābil (A.) Bir şeyin karşısında bulunan 561b/14

muḳābil ol- Karşısına çıkmak,
karşı karşıya gelmek 554a/1, 564b/8,
565b/22
muḳaddem (A.) Önce, önceden
553a/12, 553a/24, 558b/7
muḳarrer (A.) Kararlaştırmış,
kararlaştırılmış
→ emr-i muḳarrer
muntazır (A.) Bekleyen, yol gözleyen
558b/24, 569a/3
muntazır ol- Beklemek
552a/15, 552b/19, 561b/11
mūr (F.) Karınca 554b/14, 554b/18,
554b/2
murād (A.) Dilek, istek, maksat, meram
558b/25, 560a/25, 565a/11
murād eyle- İstemek 55b/3,
559b/14, 560a/23
murādına ir- İsteğine ulaşmak
567a/25
murād it- İstemek, dilemek
564a/10
murğ (F.) Kuş
murğ-ı Semender-i âteş-bal
558b/2
muşāḥabet (A.) Sohbet etme 567a/16
musahḥar (A.) sihir, büyü
musahḥar it- Sihir etmek
563b/10
muşt (F.) mec. Yumruk
muşt-ı pehlivān Pehlivan
yumruğu 559b/12
muşt ur- Yumruk vurmak
556a/22

muttaşıl (A.) zf. Devamlı olarak,
aralıksız
557a/20, 560a/16
muttaşıl ol- Devamlı olmak
554a/12
mūy (F.) Kıl 559b/15
mūy-ı semender 557b/19
→ nev-civān-ı bī-mūy
mübārek (A.) Uğurlu, kutlu
→ ramazānū'l mübārek
mübāriz (A.) Açık 562a/12
mücādele (A.) İki taraf arasında yapılan
zorlu çalışma, savaş
mücādele eyle- Savaşmak
566b/10, 566b/9
mücellā (A.) Parlatılmış 557a/17
müdāvemmet (A.) Ara vermeden yapma
müdāvemmet it- Devam etmek
552a/22
müddet (A.) Süre
müddet-i 'ömr Ömrün süresi
565b/4
müheyyā (A.) Hazır, amade
müheyyā ol- Hazır olmak
564b/4
müjde (F.) Muştı 552b/12, 558b/22
müjde eyle- Muştulamak
558b/17, 560a/13, 563b/19,
müjde it- Muştulamak 559a/3,
568b/15
mülük (A.) Padişah
mülük-i İrān İran padişahları
557b/22
mülükī (A.) Padişaha yaraşır 553b/14

münādi (A.) Bir şeyi haber veren, tellal
561a/22, 561b/5

münakkaş (A.) Nakışlı, süslü 563a/23

münāsib (A.) Uygun, yerinde 567a/24,
567b/1

müneccim (A.) Yıldız falcısı 557b/2

münharif (A.) Doğru gitmeyen bir yöne
sapmış 562b/15

müntehā (A.) *mec.* Çok iri, uzun
569a/10

mürd (F.) Ölü

mürd ol- Ölmek 554a/9

mürür (A.) Geçme geçip gitme

mürür it- Geçip gitmek 555a/7

müselmān (F.) Müslüman 556b/14

müselmān ol- 566b/25, 569a/4

müstaḥkem (A.) Belirtilmiş, tahkim
edilmiş, sağlamlaştırılmış.

→ kal' a-i müstaḥkem

müşāvere (A.) Danışma, görüşme

müşāvere eyle- Görüşmek, fikir

alış verişinde bulunmak 552b/11

müşebbaḳ 556a/17,

müşebbek Ağ gibi örülmüş 557b/15

müşkil (A.) Çetin, güç

müşkil ol- Zorlaşmak, zor olmak

561a/13

müteḡayyir (A.) Başka bir şekle girmek

→ levni müteḡayyir ol-

müte' allıḳ (A.) ...ile ilgili,'ye ait

558a/24

müterakḳıḳ (A.) Bekleyen, gözleyen

müterakḳıḳ ol- Gözetlemek

556a/12

müvekkil (A.) Birini kendine vekil
olarak seçen erkek 556b/14

müvekkil ḳo- Vekil bırakmak
556a/24

müverriḡān (A.) Tarih yazan kimseler,
tarihçiler

müverriḡān-ı 'ālem 552a/16

müzeyyen Süslenmiş, bezenmiş.

müzeyyen it- Süslemek 564b/5

N

nā (F.) Önüne geldiği sözcüklere olumsuzluk anlamı veren takı

nā-būd ol- 552a/13, 554b/3

nā-peydā ol- 552a/13

nā-ümīd ol- 552b/9

***nā-bekār** İşe yaramaz, hayırsız
553b/14, 553b/25, 556b/8

nāfile (A.) Boşuna, boş yere

nāfile yire Boşuna 569a/4

nā (F.) Olumsuzluk eki

***nā-gāh** Ansızın birden bire. 552b/12,
554b/16, 555a/18

naql (A.) Anlatılan şey, hikaye, söz

naql eyle- Anlatmak, nakletmek
552b/13, 558b/24, 559b/21

naql it- Anlatmak, nakletmek
564a/18

naql ü beyān eyle- Anlatmak ve açıklamak 552a/16

nām (F.) Ad, isim. 553b/13, 554a/10,
557b/16

nāme (F.) Mektup, ferman. 560b/10,
560b/10, 560b/13

nān (F.) Ekmek 569a/24

nār (A.) Ateş 554b/22, 562b/21

→ **ihrāk-ı bi'n-nār eyle-**

na'ra (A.) Haykırış, bağırma; nara
554a/23, 555b/4, 555b/4

na'ra ur- Haykırmak 553b/23,
554a/23, 554a/8

naşb (A.) Bir göreve tayin etme

naşb eyle- Tayin etmek 556a/1

naşıl Bir işin ne biçimde, hangi yolla olduğunu belirtmek için kullanılan bir söz 561a/17, 561a/18, 567a/7

naşīb (A.) Kısmet, pay 569b/2

naşīhat (A.) Öğüt, nasihat

naşīhat eyle- Öğüt vermek
566b/5

nazar (A.) Bakma, bakış 564b/16

nazar eyle- Bakmak 553a/17,
553a/9, 557a/18

nazar sal- Bakmak 556a/5

nazīr (A.) Benzer, eş, örnek 564b/17

ne 1. Hangi şey: *Şemāme'nüñ gözinden*

nihān dīvānına girdi. Ne gördi, mel'üne

Şemāme² cāzū bir taht-ı zerrīn üzerinde

oturmuş... 552b/

2. Hangi: *Nevrüz ile Kāvus-ı Kāmran*

oturup, Nevrüz günleri de otuza

varmışdı. Kırtās gitdi. "Eyā ne haberle

gelür...

3. Nasıl: *Ferāmurz şād olup tāziyāneyi*

²⁰*eline aldı. Kabzasına bağıdı. Ne cevher*

idügi ma‘lüm degül idi 553b/8, 554b/20

4. Niçin: *Ferāmurz eyitdi: “Yā Evrān ne*

turursın hamle eyle” didi 565a/10

ne ‘ālemde Nasıl, ne yapıyor,
nerelerde 553a/23

ne idügi Ne olduğu 558b/25

nedür Nedir 555a/18, 561b/25,
563b/25

ne haber 552a/3, 552b/21,
558b/22

ne haddine 561a/2

ne için Niçin 564a/, 568a/9

ne kadar 560b/17

ne var ne yok 552a/6, 552a/7

ne zamān 556a/23, 560b/18

nebire 552b/11, 560a/24, 561a/11

necāt (A.) Kurtuluş

necāt bul- Kurtulmak 567a/6

necef

necef fānūs 556b/4

neden Neden 552b/23, 556b/13,
568b/19

nef (A.) Fayda, yarar 568a/21

nefer (A.) Asker 552a/17, 560b/4,
560b/7

nefes (A.) Soluk 566a/14, 568a/12

nefs (A.) Öz varlık, kişilik 559a/21

nehār (A.) Gündüz

→ **nıf-ı nehār**

nehenk (F.) Timsah 568a/11

nerdübān (F.) Bir yere çıkmaya veya bir
yerden inmeye yarayan basamaklar
dizisi, merdiven 556b/24, 556b/3,
557a/16, 557a/23

nere Hangi yer 568a/12, 568b/24

nereden Nerede n. 563a/25

nerm (F.) Yumuşama, yumuşak

nerm ol- Yumuşamak 565b/11

nerre (F.) Erkek 552a/23, 558b/3,
567b/25

nerregān

→ **serbāz-ı nerregān**

nesl (A.) Soy, nesil, sülale

nesl-i Kahramān Kahraman'ın
soyundan 555a/10

nesne Nesne 566b/20, 567a/10, 568a/20

nev (A.) Yeni

nev civān Genç, taze 552b/2,
569a/18

nev civān bī-mūy 569a/17

neyle- Ne yapmak 568a/10

nıf (A.) Yarım, yarı

nıf-ı nehār Gün ortası 552a/15

niçe Nasıl 555a/12, 556a/5, 556b/8,
555a/11, 559b/25, 561a/25

→ **hāli niçe ol-**

niçe it- Nasıl etmek 557a/8

niçe ol- Nasıl olmak 563b/15

niçesün Nasılsın 563b/14

niçün Niçin, neden 562a/2, 566a/8,
566b/10

nidā (A.) Seslenme, hitap 564b/1,
564b/2

nidā itdür- Seslendirmek
561b/9, 564b/2
nidā it- Seslenmek, hitap etmek
561a/22
nihān (F.) gizli 552a/21, 552b/1,
567a/16
nihāyet (A.) Sonunda, nihayet 557a/19,
561b/3
nikāh (A.) Nikah 564a/9
nīm (F.) Yarı, yarım 553a/5, 555b/16
nişān (F.) İşaret, iz, belirti, alamet
568a/17
nişān vir- Hedeflemek, nişan
almak 562a/7, 565a/6
nişīm 569a/20
niyāz (A.) İstek 554b/16, 563a/10
niye Niçin, neden 557a/6
nīze (A.) Mızrak 557b/17, 562a/10,
562a/10
nīze-i yalman 565a/15
n'ola Ne olur? Ne çıkar? Şaşılır mı .
552b/15, 553a/17, 553b/25
nöbet (A.nevbet) Sıra 562a/24,
562b/12, 565a/10, 566a/5
nuķūş (A.) Resimler
nuķūş-ı zībā Güzel resimler
557a/17
nūr (A.) Işık 553b/19
nūr-ı Yezdān Allah'ın ışığı
564b/5
→ gözüm nūrı
nūş (F.) İçki, işret
→ 'ayş u nūşa bünyad ur- 564a/3,
567a/21

nuķ (A.) Konuşma
nuķa gel- Konuşmak 569a/18
nuķ eyle- Konuşmak 554a/2

O

o İşaret sıfatı 553b/12, 560b/12, 563a/3
oğlan Genç erkek 553a/14, 553a/24, 553a/25
oğul Erkek çocuk, oğul, evlat 552a/3, 553b/1, 554b/
oğ atılan, ucunda sivri bir demir bulunan ince ve kısa tahta çubuk . 553b/15, 553b/15
okı/- oku- Okumak 554b/21, 555a/2, 557a/14
→ efsün oku-
ol O 552a/15, 554a/19, 555a/12
ol arada 555b/13, 555b/18, 560a/18
ol aradan 552b/10, 558a/8, 558b/13,
ol araya 567b/6
ol bir Öbür, diğer 569b/4
ol dem O zaman 558b/16, 558b/20, 559a/7
ol kadar O kadar 554a/24, 554b/4, 555b/19, 559b/15
ol zamān O zaman 555a/11, 556b/16, 560b/20
ol- 1. Meydana gelmek, vuku bulmak: *Eğer kırılan çarıncağın küşteleri*

kalmağ lazım gelse dağlar⁹ gibi tepeler olurdu 554b/9
2. Gerçekleşmek: *Semenzād'a girüp zemīnī öpdi ve "müjde pādīšāhum, şehzādeyi buldım, ammā¹³ olmadı, getüremedüm* 552b/13, 553b/18
3. Bulunmak: *...taşra katı mīknaṭis-ı āhen-rubādan yapılmış, bir ādemūn üzerinde bir¹⁰ demür aleti olsa yakın varduğda cezb idüp...* 553a/10
4.(Zaman bildiren bir isimle) kullanıldığında vaktin geldiğini bildirir *Birazdan aḥşām¹⁷ oldu. Ferāmurz daire çizüp içine girüp yatdı. Kırtās teberine dayanup şabah olunca bekledi.* 553b/17, 553b/19
5. Bir durumdan başka bir duruma geçmek: *Ferāmurz ism-i a'zamı⁷ dilinden birağmayup ol zencīre öyle urdı kim ol yumak ipliği oldu.* 554a/7, 554b/4

6. Ek fiilin geniş zamanı olan -dır (-dir) anlamında kullanılan bir söz: *Senüñ nesl-i kahramāndan Ferāmurz ibni Rüstem olasin* 554b/1, 555a/10

olsun...olsun Cümlede aynı değerdeki iki kelime arasında bağlama vazifesi görür: *Semenzād olsun ve erbāb-ı dīvān olsun*

olduğu gibi Nasıl ise, aynen 552b/22
→ ‘āciz ol-, āgāh ol-, āmāde ol-, ‘āmil ol-, asi ol-, ‘aşq ol-, ayırd ol-, başiret üzre ol-, bellü ol-, bende-i sübhān ol-, bende ol-, berāber ol-, bī-hüş ol-, cām ol-, cem‘ ol-, ceng ol-, çeşm ü güşda ol-, dāhıl ol-, def‘ ol-, dūş ol-, eceli elinden ol-, elçiye zevāl olmaz, elem üzere ol-, elinden hālāş ol-ğada ol-gerek ol-, ġāfil ol-, ġarīm ol-, ġayb ol-, ġāyib ol-, hāber-dār ol-, hācet ol-, hālāş ol-, hāli neçe ol-, hāps ol-, hāşıl ol-, hayrān ol-, hāzır ol helāk ol-, hoş hāl ol-, Hūdā-perest ol-, işlāh ol-, ihhrāk-ı bi’n-nār ol-, imtiḥān ol-, inhizām ol-, işi tamā ol-, kādır ol-, kafadar ol-, kāim ol- karındaş ol-, kaṭl ol-, kıyās ol-, kul ol-, kül ol-, lertzān ol-levni müteğayyir ol-, maḥv ol-, maḥya ol-, mālīk ol-, meşğül ol-, muḳābil ol-, munṭazır ol-, murd ol-, muttaşıl ol-müheyyā ol-, Müslümān ol-, müşkil ol-müterakḳıb ol-, nā-būd ol-,

nā-peydā ol-nā-ümīd ol-, nerm ol-, nice ol-, oturaq ol-, pādīşāh ol-, perrā ol-, peydā+ ol-pür ol-, raḫat ol-, rām ol-, rehber ol-, revān ol-revāne ol-, -rüşen ol-, sākıṭ ol-, sākīn ol-, salqım saçaq ol-, sebeb ol-, sedd-i rāh ol-ser-nümā ol-, sersām ol- sīne şāf ol-süvār ol-, şad ol-, tābi‘ ol-, tamām ol-, telef ol-, teslīm ol-, yar ve karındaş ol-, yüzi aq ol- zāhir ol-, zāyi‘ ol-, zīr ü zeber ol-, ziyāde ol-

***ola-düş-** Gerçekleşecek gibi olmak
→ zāhir ola-düş-

olun- Olunmak

→ ayırd olun-, kaṭl olun-, ma‘ lüm olun-, vaż‘ olun-

omuz Omuz o. 562b/20

on On 554a/1, 564a/25

on biñ On bin 553b/20

on birinci On birinci 566a/11

on dört On dört 557b/1

on iki On iki 565a/21

on iki biñ On iki bin 552a/1, 554b/6

on sekiz On sekiz 554b/20, 557b/23

on yedişer On yedişer 562b/10

ora O yer, ora 556a/14, 557a/13, 562a/3

orada 560a/5

oradan 563a/18

orası 561a/19

ordu Ordu 566b/24, 568a/20

orta Bir şeyin kenarlarından merkeze doğru yaklaşık olarak aynı uzaklıkta olan yer 554a/18, 555b/24, 556a/19

ot İlaç 567b/23, 568b/17

otla- . Hayvan, dolaşarak yerdeki ot,
çimen, yaprak vb.ni yemek, yayılmak
568a/17

otur- Oturmak 552b/2, 553b/2, 555a/22

oturağ Durma, konaklama, mola;
ordunun
konaklaması

oturağ ol- Konaklamak 559a/17

otuz Otuz 552b/20

otuz iki Otuz iki 566b/14

oyna- (-le) Bir şeyi sürekli evirip
çevirmek veya sürekli olarak ona
dokunmak 562b/14

→ yüregi oyna-

Ö

öd Safra

ödi azğına geleyaz- Çok korkmak 568a/3

öksürdük Öksürük 563b/14

öküz Çift sürmekte, kağını çekmekte kullanılan, etinden yararlanılan, iğdiş edilmiş erkek sığır 554b/1

öl- Ölmek 555b/19, 560b/20, 562a/4,

ölen ölmüş geçen geçmiş 560b/20

öldür- Öldürmek 553a/21, 553b/25, 560a/22

ölüm Ölüm 562b/20

ölüm havfi Ölüm korkusu 555a/6

‘ömr (A.) Ömür 566b/20, 565b/4

→ müddet-i ‘ömr

ön : 1. Bir şeyin esas tutulan yüzü, arka karşıtı: *Ferāmurz Şehmād’a bir tiğ öyle*

urdu kim baş ile bir kol havaya perrān

olup ol kadar havaya gitdi. Yuğarudan

aşağa inüp bedestān öninde Şaḥḥāf

Emir’ün dükkāniyla Şaḥḥāf İsmail’ün

aralarına düşdi 554a/24, 556a/3

2. Huzur, kat, nezd: *On iki biñ batmān*

teber urun dehān zāhir ola-düşdi,

Semenzād şāh öninde tapu kıldı.

552a/1, 552b/23, 554b/17

3. Bir kimsenin ilerisi: *Bir daḥı urunca*

kapu iç yüze yıkıldı. Ferāmurz kapudan

içerüye girüp önine gelen cāzūları

kırmağa başladı 555a/21

4. Civar, yöre: *Ez-în-cānib İnan’da şehri*

*i Belḥ öninde*²⁰ *‘Asker-i Nevrüz ile*

Kāvus-ı Kāmran oturup, Nevrüz günleri

de otuza varmışdı 552b/19, 553a/8,

557a/22

önin al- Önünü kesmek, engel olmak 562b/25, 563a/19, 564b/15,

önine düş- Kılavuzluk etmek, yol göstermek için birisinin önünden gitmek 563b/8, 568a/19

önine kat- Kovalamak 553a/, 563b/11

öp- Sevgi, saygı, bağlılık, teşekkür belirtmek amacıyla dudaklarını bir şeye veya birine değıdirmek 553a/4, 555b/17, 564a/18

→ elin öp-, gözlerinden öp-, yir öp-

ör- İplik, yün, tel, saz vb.ni birbirine
dolayarak işlemek 555b/16

örse- Örselemek 563b/6

öte Öbür taraf, ileri 559a/18, 562a/13,
565a/18

ötede İleride 564a/25

öteden İleriden 562a/21,
562b/22, 565a/23

öteden berü Eskiden beri
564a/9

ötürü Ötürü 566b/12, 568b/19, 568b/20

öyle Onun gibi olan, ona benzer
552a/23, 553b/14, 553b/21

özr (A.) Bir kusurun hoş görülmesini
gerektiren sebep, mazeret

özr it- 560b/25

P

pā (*F.*) Ayak

→ ser-ā-pā

pād-şāh (*F.*) Padişah, hükümdar

552a/11, 555b/23, 560a/17

pād-şāh ol- Hükümdar olmak

558b/11

pāk (*F.*) Temiz

pāk eyle- Temizlemek 555a/8

pār pār Parıl parıl. 565a/8

pār pār yan- Parıl parıl yanmak

559a/24

pāre (*F.*) Parça 554a/2, 558a/25,

562b/21,

pāre pāre eyle- Parça parça
etmek, parçalamak 568a/13

→ iki pāre eyle-, ikişer pāre eyle-,
altı pāre eyle-

pārelen- Parçalanmak 554b/3

pars Fars

pars gönüllü 561a/13

pāy (*F.*) Ayak. 554a/21, 556b/24,

556b/25

pāy-ı taht Tahtın ayağı 560b/21,

564a/23, 565b/15, 565b/9

pāye (*F.*) Rütbe 556b/25

pāy-māl (*F.*) Ayak altında kalmış,
çiğnenmiş

pāy-māl eyle- Çiğnemek

562b/11

pāylu Ayaklı 554a/1, 556b/23

peçe Örtü, nikap 568b/23

peder (*F.*) Baba 552a/10, 555b/14,
559a/6,

pehlivān (*F.*) Savaşçı; yiğit, kahraman
557b/3, 560a/6, 561b/1

pehlivān-ı ‘ālem 568b/9

→ muşt-ı pehlivān

pehlivānlık Yiğitlik, savaşçılık 557a/11

pek *sf., zf.* Çok 557a/15

penbe Pembe 554a/5

pencere (*F.*) Pencere 556a/17, 556a/17,
556b/24

pençe (*F.*) Pençe 563a/22

pençe ur- 553a/18, 563b/2

perde Kapı, pencere gibi yerlere takılan
örtü 557a/24, 569a/14

perde çek- 556b/5

→ serā-perde, serā-perde-İskender-i
kübrā, perde-i İskender-i kübrā

perest Tapan, tapınan gibi manalarla
birleşik isim yapar

→ Hūdā-perest ol-

perī (*F.*) Peri 555b/23, 557b/12,
559a/10,

→ dīv ü perī

perişān (*F.*) Dağınık, düzensiz,
karmakarış

perişān eyle- Acınacak hale

getirmek 555b/1

perrān (F.) Uçan, uçucu
perrān ol- Uçmak 554a/24
pertāb (F.) Atılma, sıçrama 556a/8
pertāb eyle- Sıçramak 556a/10
pervā (F.) Çekinme, sakınma, korku
→ bī-pervā

peydā (F.) Ortaya çıkan, var olan,
görünen

peydā it- Ortaya çıkarmak
567b/7

peydā ol- Ortaya çıkmak
558a/17, 559b/16, 562b/1
→ nā-peydā ol-

peymā (F.) Ölçen, ölçücü manalarıyla
birleşik kelime yapar
→ cihān-peymā

pīr (F.) Yaşlı, ihtiyar
pīr-i āhen 557b/18
pīr-i āhen-i İskender 558b/2
pīr-i rūşen-zamīr 554b/17
pīr-i āhen-i hikmet-nümā 557b/1

pīşe-zār ?
pişmān (F. *peşimān*) Yaptığı bir işin
veya davranışın olumsuz sonucunu
görerek üzülen, nadim.

pişmān it- 556b/9
pişmānlık Pişman olma durumu,
nedamet
→ şoñ pişmānlık fā'ide virmez

post (F.) Tüylü hayvan derisi 557b/10,
563a/23

pul pul Küçük tabakalar biçiminde
563a/22

pūs (F.) Öpme, öpüş *mec.* Çarpmak
pūs it- Öpmek 562a/10, 562b/1
→ āyīne-i siperi pūs eyle- 565a/14
pūr (F.) Dolu 560b/11
pūr-ḥūn 563a/24
pūr ol- Dolmak 558a/3

R

racīm ? 552a/18, 555a/2

rāh (F.) Yol

rāhın kesdür- 561b/25

→ sedd-i rāh ol-

rāhat (A.) Rahatlık, huzur

rāhat bul- Huzur bulma 554b/23

rāhat ol- Rahatlamak 565b/20,

567a/9

raḥş (F.) At 559a/21, 561a/8, 562a/8

raḥş-ı cihan-peyma 559b/22ile

raht (A.) At takımı, koşum 559a/25

rām (F.) İtaat eden, boyun eğen

rām ol- İtat etmek, boyun eğmek

559b/24

ramazān (A.) takviminin dokuzuncu ayı,

üç ayların sonuncusu, oruç tutulan ay

ramazānū'l-mübārek Mübarek

ramazan ayı 569b/5

rāst (F.) Doğru 556b/18

rāst gel- Rastlamak 552b/16,

562b/19, 566a/19

rāst kııl- Doğrulmak 562a/20

ra'ş-e-nāk Titreyen, ürken 562b/8

rāvī (A.) Rivayet eden, anlatan 556a/15,

560a/16, 563a/11

rāvī kavlince 559b/5, 561b/6,

568b/1

reh-ber (F.) Yol gösteren, rehber

reh-ber ol- Yol göstermek

558b/12

reml (A.) Kumda birtakım çizgiler
çizerek fala bakma

reml eyle- Fala bakmak 568a/21

reml it- Fala bakmak 552a/9

reng (F.) Hile, oyun

reng it- Hile yapmak 557a/5

reşk (F.) Kıskanma

reşk eyle- Kıskanmak 559b/23

revān (F.) Akan, akıp giden

revān ol- Akmak 568a/24

revāne (F.) Giden, yürüyen

revāne ol- Gitmek, yola çıkmak

553a/8, 566b/24

rezm (A.) Savaş 565b/8, 566a/24

rızā (A.) Boyun eğme

rızā vir- 563b/5, 564b/25,

569a/23

ricā (A.) İstek, dilek 566b/7

ricā eyle- İstemek, dilemek)

567a/10

rikāb (A.) Üzengi 553a/3, 553b/22,

562a/8

rivāyet (A.) Söylenti 555a/4, 568b/2,

568b/3

rub' meskun ?

ruḥ (F.) Yanak, yüz, çehre 555a/12,

556a/14, 557b/22

ruḥşat (A.) İzin

ruḥṣat vir- İzin vermek 565b/12,
565b/25

rūṣen (F.) Parlak, nurlu, aydınlık
553b/5

rūṣen eyle- Aydınlatmak
553b/19

rūṣen ol- Aydınlanmak 555a/8
→ pīr-i rūṣen-żamīr

Rutāb(A.) Hurma, olgun hurma 566b/5

rūy Yüz, çehre

rūy-ı dil göster- Güler yüz
göstermek 561a/14

→ duhter-i ḥūb-rūy

rūtbe (A.) Mertebe, derece, paye
554b/24

rūyā (A.) Düş 552a/11

rūyā gör- Düş görmek 552a/4,
552a/6, 569b/1

rūzgār (A.) Zaman, devir 555a/7,
555a/9, 557b/8

→ saḥīfe-i rūzgār

S

sāʿ at (A.) Zaman, vakit 553a/5,
557b/11, 557b/11

şabāh (A.) Sabah 553b/17, 554b/10,
561b/11

sābık (A.) Daha önce geçmiş olan şey
→ üslüb-ı sābık

sābıkān (A.) Önceden, bundan önce
567b/13, 568a/4, 568b/25

şabr (A.) Sabır

şabr eyle- Sabretmek 552b/5,
556a/11, 556a/11

şabr it- Sabretmek 556a/8

şaç- Saçmak. 554a/12, 554a/14, 558a/18

şaçıl- Saçılmak 562a/10, 565a/8

şadā (A.) Ses 555b/4, 564b/7, 566a/23

şadā vir- 557b/11

şāf (A. *şaff*) Sıra, dizi 564b/8, 565b/22

şāf bağlamak) 561b/14

şāf çekmek) 553b/22ön

şāf (A.) Katıksız, arı, katışıksız, halis,
has

→ sīne şāf it-, sīne şāf ol-

şafā (A.) Gönül şenliği, neşe, zevk

şafā geldün Hoş geldin, safalar
getirdin 556a/20

sağ (I) Sağlam, esen 552a/11, 552b/16

sağ ve sālīm 562b/5

sağ (II) Vücutta kalbin bulunduğu

tarafın karşısında olan, sol karşıtı:

553b/24, 561b/4

şāhib (A.) Malik, sahip 560b/17, 562a/2,
564b/17

***şāhib-ķırān** Uğurlu zamanda doğmuş
uğurlu kişi s. 555b/22, 559b/20,
560a/1

şāhib-ķırān-ı ālem Dünyanın
sahibkıranı, dünyanın en uğurlu kişisi
554b/15

→ ālāt-ı şāhib-ķırān

***şāhib-ķırānī** Sahibkıranlara has,
sahibkıranlara ait

→ ķāʿide-i şāhib-ķırānī 566a/3

şāhīfe (A.) Sayfa, yaprak

şāhīfe-i rūzgār 562b/14

sāhil (A.) Karanın deniz, göl, ırmak

boyunca uzanan bölümü, kıyı, yaka, yalı

sāhil-i bahr Deniz kıyısı

559a/15, 560a/4

sāhīrān (A.) Büyücüler

→ melīke-i sāhīrān

sāhīre (A.) Büyücü 552b/4, 553a/21,
553b/10

şahrā (A.) Çöl 559b/14, 559b/15,
569a/20

şahrā-yı Cabelķā 564b/7

şahrā-yı Heyhāt 556b/22,
557a/19

şahrā-yı Serķ 560a/4

sāʿir (A.) Diğer, başka 553b/21,
555b/5, 555b/8

şakın *ün.* Kesinlikle 553a/21, 553b/25, 566a/17

şakın- Düşünmek 558b/7

sākıt (A.) Düşen, düşmüş

sākıt ol- Düşmek 554b/12

sākī (A.) İçki dağıtan, sunan 559b/25

sākīlik

sākīlik eyle- 553b/14

sākin (A.) Hareket etmeyen,

kımıldamayan

sākin ol- Hareket etmemek

555a/17, 556a/23

şakla- *mec.* Korumak, esirgemek

555b/12

şaklan- Gizlenmek, saklanmak

567b/16

şal- Salmak , 554b/21, 557b/17,

562b/13

→ nazar şal-

şalābet (A.) Metanet, kuvvet . 564b/18

şalı-vir- Koyuvermek, bırakmak

553b/10, 557a/8, 558a/24

sālim (A.) Sağ, salim

→ sağ ve sālim

şalkım şaçak Parçalara ayrılmış

biçimde 559a/14

şalkım şaçak ol- Parçalara

ayrılmak 565a/16

salṭanat (A.) Sultanlık, şahlık

→ erkān-ı salṭanāt

şan- Sanmak, zannetmek 557a/7,

559b/10, 559b/18

saña Sen zamirinin yönelme hali, sana 556a/21, 558b/24, 560b/19

şan' at (A.) Sanat

şan' at-ı levḥ-i ḥat 557b/8

sancaḳ Bayrak 561b/12, 565b/22

şandalī Oturulacak yer, sandalye

557b/13, 560b/22, 561a/19

şandık/ şanduk (A.) Sandık 557b/18,

558a/7, 558a/23

sapur sapur Güçlü ve sürekli bir biçimde

555a/25

şar- İple bağlamak 563a/2, 563b/13

sarāy (F.) Hükümdarların veya devlet

başkanlarının oturduğu büyük yapı

552a/22, 555b/18, 555b/18

sarāy-ı Şemāme Şemame'nin

sarayı 558b/16

şardur- Sarma işini yaptırmak 563a/4

sarıl- Sarma işi yapılmak 555b/17,

556a/10, 564a/18

sat- *mec.* Bir kimse, kendini veya

başkasını olduğundan daha önemli,

yetkili ve değerli göstermek

→ cebe sat-

saṭır Bir sayfa üzerinde yan yana gelen

kelimelerden oluşan ve alt alta

sıralanmış her bir dizi 555a/7, 556a/6,

558a/11

sav- İstenmeyen birini yanından

uzaklaştırmak

→ başuñdan sav-

şavun- Savunmak 562b/1

savuşdur- Geçirtmek, atlatmak 557a/3

sa'y (A.) Çalışma, emek

sa'y it- Çalışmak 562a/23
şayd (A.) Avlanma, av
şayd idebil- Avlayabilmek
553a/16
şayd it- Avlamak 552b/4
şayd u şikār eyle- Avlamak
560a/12
sāye (F.) Gölge 562b/23, 563a/1,
566a/15
***sāye-ban** Büyük çadır 559a/15,
559a/16
sebeb (A.) Sebep
sebeb ol- Sebep olmak 552a/3,
559a/6
secde (A.) Genellikle namaz kılarken
alnı, el ayalarını, dizleri ve ayak
parmaklarını yere getirerek alınan
durum
secde-i şükür eyle- Şükür için
secdeye eğilmek 554b/22
sedd (A.) Engel
sedd-i İskender 562a/13, 565a/23
sedd-i rāh ol- 562b/25
sefer (A.) Savaş yolculuğu 560a/22
sefid (F.) Ak. Beyaz 567b/14
segirdiş- Koşuşturmak 567a/3
segirt- Koşmak 559b/15, 559b/19
sekiz Sekiz 557b/14, 564b/14, 566b/14,
seksen biñ Seksen bin 561a/23, 561a/23
seksen sekiz Seksen sekiz 564b/16,
567b/24
selām (A.) Selam
selāma dur- Selam vermek
557a/25kapu

selām al- Selama karşılık vermek
557b/5, 557b/5
selām vir- Selam vermek
557b/5
selāmet (A.) Kurtulma, selamete çıkma
568a/21, 568a/22
semā (A.) Gök
→ çarḥ-ı semā
Semender (F.) Ateşte yanmadığına hatta
ateşi söndürdüğüne inanılan efsanevi
hayvan
→ murğ-ı Semender-i āteş-bal,
müy-ı Semender
sen Tekil ikinci şahıs zamiri 552a/6,
553b/25, 555a/10
sene Yıl, sene 569b/5
seng (F.) Taş 554a/19, 563a/9
seng-i ḥāra 554a/17
sengīn (F.) Taştan yapılmış 567b/25
Sepīd-i mu'azzam 569a/21
→ kūh-ı sepīd, kūh-ı Sepīd-i
mu'azzam
ser (F.) Baş, kafa
ser-i meydān Meydanın başı
562a/12, 562b/8
ser-nümā ol- 553b/19
→ kırtās-ı merdüm-ser 552b/21
***ser-ā-pa** Baştan ayağa 557a/17
***ser-dār (F.)** Komutan
ser-dār eyle- Komutan yapmak
556a/2
***ser-ḥalka** 566b/14
ser-ḥalka eyle- 566b/13

***ser-kaþlan** Baþ savaþçı 566b/14
***ser-kaþlanlık** Baþ savaþçılık 565b/13,
566b/9
***server** Baþ, baþkan 556a/20, 556b/17,
560b/19
 server-i ‘ālem 553a/23
 server-i zengbār 561a/13
serā (A.) Toprak
→ taht’üş-serā 565b/3
serā-perde Büyük çadır 565b/10
 serā-perde-i İskender 564a/22
 serā-perde-i İskender-i kübrā
564a/20
serāyir 557b/10
serbāz (F. *ser+bāz*) korkusuz savaþçı
568a/23
 serbāz-ı cihān Dünyanın
korkusuz savaþçısı 558b/8
serendib? 560a/18
sermāye (F.) Varlık, servet 565b/12
serpil- Yayılmak 559a/16
sersām (F.) Herhangi bir sebeple bilinci
ve duyguları zayıflamıþ olan
 sersām ol- Bilincini kaybetmek
559b/12
sertīze
→ haþer-i sertīze
ser-tuğluğ 557b/20, 558b/2
sevr Öküz 556b/25
seyāhat (A.) Yolculuk 566b/14,
567b/17
seyr (A.) Gezme, gezinti; yürüyüş
 seyr eyle- 557a/18, 557a/19,
557a/23

seyr it- 553a/18, 556b/23,
557a/21,
 seyr ü temāšā eyle- 568b/12
sezā (F.) Uygun, yaraþır, bir þeye değer
→ billūr sezā
þıçra- İleriye doğru atılmak, zıplamak
561a/5
→ cān baþına þıçra
þıfat (A.) İçerik, muhteva 563a/12
 þıfat-ı nāme Mektubun içeriği
560b/10
siğ- *mec.* Uygun olmak 557a/11
sığhat (A.) Sağlık, esenlik 552b/13
 sığhat bul- Sağlıklı olmak
564a/25
þıkıl- Sıkılmak 565a/20
sınur (*Rum. sınır*) İki komþu devletin
topraklarını birbirinden ayıran çizgi,
hudut 560a/16
sıra Yan yana, art arda olan þey veya
kimselerin tümü, dizi 557a/24
sıvazla- Bir þeyin üstünde yavaþ yavaþ,
hafifçe el gezdirmek 563a/19
siĥr (A.) Sihir, büyü; büyü yapma
552b/13, 553a/15, 554b/21
 siĥr eyle- Büyü yapmak 567b/23
 siĥr-i ejder 554a/5
→ āsar-ı siĥr , bend-i siĥr, varþa-i
siĥr, bend-i siĥr, ibtāl-i siĥr it-
sil- Bir þeyin ıslaklığını gidererek kuru
duruma getirmek 555a/8
silk- Silkelemek, silmek 562a/20
silkivir- Silkeleyivermek 565a/19

- sille** (F.) Tokat
sille ur-Tokat atmak 561a/6
- sīmā** (F.) Yüz 552b/3
- simurğ** (F. *se+murğ*) Masallarda adı geçen ve gerçekte var olmayan büyük bir kuş, Simurg, Zümrüdüanka 557b/2
simurğ-ı ‘anḳā 557b/11
- sīmyā** (A.) Alşimi 559b/8
- sīne** (F.) Göğüs, bağır 557a/10, 557a/11, 562b/2
sīne sāf it- 567a/9
sīne sāf ol- 569a/25
- sinek** Sinek 557b/2
- sipāh** (F.) Asker, ordu 561b/12, 564b/6
- sipāriş** (F.) Ismarlama
sipāriş eyle- Ismarlamak 567a/16
sipāriş it- Ismarlamak 552b/25, 560a/15
- siper** (F.) Kalkan 557b/15, 562a/10, 565a/13
siper-i İskender İskender’in siperi 565a/8
→ āyīne-i siperi pūs eylemek, āyīne-i siper, āyīne-i siper eyle-, dāmen-i siper
- sitem** (F.) Bir kimseye, yaptığı bir hareketin veya söylediği sözün üzüntü, alınganlık, kırgınlık vb. duygular uyandırdığını öfkelenmeden belirtme 560b/11
- siyāh** Siyah 559a/24, 563a/10, 567a/23
- siyāset** (A.) Devlet işlerini düzenleme ve yürütme sanatıyla ilgili özel görüş veya anlayış 566b/1
- siz** Çoğul ikinci şahıs zamiri 552a/11, 553a/21, 555b/21
- şoḥbet** (A.) Konuşma, görüşme, sohbet 553a/6, 564a/4
şoḥbet-i cām-ı ḥāb 552b/18
şoḥbet it- Sohbet etmek, söyleşmek, konuşup görüş 559a/7, 564a/18, 565b/20
→ eşnāyı şoḥbet
- soḳ-** İçeri koymak 568a/14
- şol** Sağın karşıtı, sol, sol taraf 553b/24, 557a/1, 558a/8
- şoñ** Son, nihayet, netice 568a/12
şoñı 568a/22
şoñ pişmānlık fā’ide itmez 560b/15
- şoñra** Daha ileri bir zamanda, müteakiben, önce karşıtı 553b/3, 554b/18, 556b/23
→ andan şoñra, bundan şoñra, şimden şoñra
- şor-** Sual etmek, sormak 556a/5, 556b/19, 563a/16
- şoy** Bir atadan gelen kimselerin topluluğu, sülale 569a/2, 569a/5
- şög-** Hakaret etmek, kötü söz söylemek 569a/25, 569a/7
- sök-** Bir şeyi olduğu yerden çekip çıkarmak 565a/17
- sökül-** Sökme işine konu olmak 565a/16
- söyle-** Demek, söylemek, anlatmak 553b/8, 559a/7, , 560b/20

→ doğru söyle-, yabana söyle-
söyleş- Konuşmak 558b/20
söyleşil- Konuşulmak, görüşülmek
552b/4
söylet- Söylemesine yol açmak 568b/20
söz Laf, söz 556b/18, 560b/24,
564a/11
su'âl (A.) Soru 556a/21
 su'âl eyle- Soru sormak
556b/19, 565b/16
 su'âl it- Soru sormak 555b/21,
569a/17
sultân (A.) Hükümdarların kullandıkları
unvan, padişah 556a/22, 569a/18
şun- Vermek, arz etmek, sunmak
554b/17, 564b/12, 566a/20, 569a/11
→ el şun-
sürâh (F.) Odun, çomak 556b/24
şüret (A.) Görünüş, biçim 561a/11,
567a/24, 567b/15
→ tebdîl-i şüret it-
şüretlü Yüzü ...-yı andıran 563a/21
şus- Konuşmasını kesmek 561a/1
sübhân (A.) Allah
→ bende-i sübhân ol-
süheyl (A.) 559b/1
 süheyl çek- 559b/10
sükker (F.) Şeker 564a/24
Süleymânî Süleyman'a yaraşır 558b/1
sür- (At vb.) Sürmek, yönetmek:
Halikeş cazu "n'ola" diyüp altında
0554/a on pâylu bir evrene süvâr

olmuşdı. Sürüp meydâna girdi. 554a/1,
554a/23, 561a/15
şürâhî (A.) İçecek koymaya yarar, cam,
plastik vb.nden yapılan kap 567b/9
sürh (F.) Kırmızı
→ tîğ-ı sürh
sür' at (A.) Çabukluk, hız
 sür' at-i tām 553a/, 568b/4
 sür' at-i zükâr 552a/19
sürür (F.) Mutluluk, sevinç . 552b/19,
559b/24
sürün- (-e) Bir şeye değerek geçmek,
geçerken değmek 558a/15, 559b/10
sütün (F.) Direk, sütun 555a/7, 556a/10,
558a/11
süvâr (F.) Atlı, ata binmiş
 süvâr ol- Binmek 553a/, 554a/1,
559b/13

Ş

şād (F.) Sevinçli 568b/12

şād ol- Sevinmek 552a/2,
554b/19, 556a/9

şāfi (A.) Şifa veren, yeterli olan, ikna edici

553b/4, 553b/7

şāh (F.) Hükümdar, padişah, şah

553b/13, 556a/1, 558b/19

şāh-ı Cabelkā Cabelka'nın şahı
552b/13, 561a/2

şāh-ı 'ālem Dünyanın şahı 8b/22

şarāb (A.) İçki, şarap 565b/7, 568a/15,
568a/16

şart (A.) Şart, koşul

560a/20

şaş- Şaşmak . 554a/8, 555a/15, 555b/5

şeb-çerāg (F.) Gece mumu, ışıġı

557b/24, 557b/24

şedīd (A.) Şiddetli 554a/23

→ zaħm-ı şedīd

şehādet (A.) Tanıklık

→ kelime-i şehādet

şehr (F.) Kent, şehir . 561a/21, 561b/7

şehr-i Belh Belh şehri 552b/19

şehr-i Cabelkā Cabelka'nın şehri

561b/8

şehr-yār 555a/8, 557b/8

şehvāniyye (A.) Şehvetlice

→ iştihā-yı şehvāniye

şehzāde (F.) Padişahların ve oğullarının erkek çocuklarına verilen san 552b/4,
555b/14

şehzāde-i cihān 552b/7

şemāl 563b/5

şerī' at (A.)

şerī' at-ı İbrāhim 566b/12

→ Davūd şerī' atı

şerr (A.) Kötülük, fenalık

şerrine uğra- 552a/9, 568a/20,
568a/20

şerbet (A.) Belli törenlerde konuklara sunulan şekerli içecek 564a/24

şeş (F.) Altı 559b/6

şeş-pā Altı ayaklı 559b/15

→ İblāg-ı şeş-pā, Şeş-pāy-ı bahrī

şevk (A.) İstek, heves 566b/15

şey (A.) Nesne, şey 555b/

şiddet (A.) Sertlik, şiddet 554a/23,
562a/10

şikār (F.) Avlanma, av 559a/17,
567b/13, 567b/4

şikāra bin- Av için gitmek
567b/5

şikār it- Avlamak 552a/8

şikār eyle- Avlamak 559b/21

→ şayd u şikār eyle-

***şikār-gāh** Av yeri 567b/14

şikāyet (A.) Yakınma, şikayet

şikāyet eyle- Yakınmak, şikayet etmek 561a/11, 561a/7
şikest (F.) Kırma
şikest eyle- Kırmak 556a/18
şimāl (A.) Kuzey 568a/23
şimdi Şu anda, şimdi. 552a/25, 553a/13, 553a/22
şimden soñra Bundan sonra, bundan böyle 560b/20
şimdiki Şu an ki 560b/17, 562a/18, 564a/10
şīr (F.) Arslan 563a/23
şīşe (F.) İçerisine sıvı konulan, cam veya plastikten yapılmış, dar ağızlı uzun kap 554b/3
şol sf. Şu 553b/25, 554b/18, 556b/22
şol kadar Şu kadar 557a/11
şöyle Şöyle 552a/6, 552b/16, 553a/12,
şu Şu 553a/16
şu kadar Şu kadar 560a/2
şu‘le (A.) Alev 556a/16
şunda Şurada 567b/6
şükr (A.) Şükür 565b/10
şükr eyle- Şükretmek 554b/23
→ secde-i şükr eyle-

T

tā (F.) *zf.*e kadar, ...e değinincaya kadar. 554b/11, 556a/22, 558a/10

ta kim 556a/24, 557a/16, 561a/24

ta' accüb (A.) Şaşkınlık, şaşırma

ta' accüb eyle- Şaşırmak, hayrete düşmek 565a/18

ta' accüb it- Şaşırmak, hayrete düşmek 552a/13, 559b/19

ta' allül (A.) Özür beyan etme

ta' allül it- Özür dilemek 560b/25

ta' am (A.) Yiyecek, yemek 565b/10, 566a/25, 566b/22

→ ba' det-ta' am

-tāb (F.) Parlayan, aydınlatan manalarına

gelerek birleşik kelimeler yapar

→ āfitāb-1 'ālem-tāb, āfitāb-1

'ālem-tāb-1 sivā, 'ālem-tāb

tabaḳ (A.) Yiyecek koymaya yarar, az derin ve yayvan kap 566a/14

tabaḳa (A.) Derece

tabaḳa-i Kiyanyan 557b/23

tabancala- Tokatlamak 559b/15, 562a/11, 562b/2

tābi' (A.) Uyan, itaat eden

tābi' it- İtaat ettirmek 567a/25

tābi' ol- Uymak, itaat etmek 569a/4

tabīb (A.) Hekim 557b/2

ṭabl (F.) Davul t. 561b/12

ṭabl-ı arām Yapılan işe ara vermek için davul çalma 566a/23, 566a/23

***ṭabl-bāz** Davulcu 565a/19

tābūt (A.) Ölünün içine konulduğu sandık biçiminde araç, sal 558a/20, 558a/21,

tāc (F.) Taç 557b/1, 558a/6, 560b/15

***tāc-ḥāne** 555a/20, 563a/11, 563a/13, 563a/9

tafşıl (A.) Bir şeyi ayrıntılarıyla anlatma, açıklama 560a/11

tağ Dağ 558b/15, 564b/17

tağıt- Dağıtmak 566a/14

taḥmīn (A.) Akla, sezgiye veya bazı verilere dayanarak olabilecek bir şeyi, bir olayı önceden kestirme,

taḥmīn et- Bir olayı önceden kestirmek 568a/19

taḥrīren (A.) Yazılı olarak 569b/5

taḥsīn (A.) *ün.* Aferin, bravo

taḥsīn eyle- Takdir etmek, beğenmek 552a/13, 553b/16, 561a/10,

taḥsīn it- Takdir etmek, beğenmek 556b/6

taḥsīn ü āferīn eyle- Takdir etmek, beğenmek 558a/22

taht (A.) Taht t. 553b/20, 555a/22,
555b/6, **tahta çık-** Tahta oturmak
564a/23

taht-ı Cemşid Cemşid'in tahtı
557b/23

taht-ı İskender-i kübrā Büyük
İskender'in tahtı 564a/21

taht-ı zerrin Altın taht 552b/2

→ pāy-ı taht

tahte's-şerā Toprağın altı 565b/3

tahta Tahta 560a/25, 560b/1, 564b/13,

tāife (A.) Yoldaş

→ eanī-i tāife-i cinniyyān

tākat (A.) Kuvvet, direnç, güç, takat

tākatı kalma- Gücü bitmek
554b/15

taksim (A.) Bölüm

taksim it- Bölmek 559a/10

talan Yağma, çapul.

talan eyle- Yağmalamak
560b/15

taled (A.) İsteme, dileme

taled eyle- İstemek 552b/24,
566a/16, 569a/23

ta' līm (A.) Alıştırma

ta' līm eyle- Alıştırma yapmak
552b/1

ta' līm it- Alıştırma yapmak
558a/1

tām (A.tāmm) Eksiksiz

→ ikdām-ı tām, sür'at-i tām

tamām (A.) Bütün, tamam 553b/14,
556a/11, 557a/17

tamām ol- Bitirmek 559a/8,

559a/9, 569b/4

→ işi tamām ol-, işin tamām eyle-
kārīñ tamām eyle-

țamar Damar

țamar-be-țamar 562b/4

tapu Huzur, nezd, makam

tapu kıl- 552a/1

țaraf (A.) Ön, arka, sağ, sol, üst, alt vb.
yanların her biri , 552b/7, 554a/9,
554b/6

țarfet'ül-ayn (A.) Göz açıp

kapatıncaya kadar geçen süre 552a/14,
552a/17, 552a/20

tarfil(?) 562a/14, 562b/6, 565a/21

tarh (A.) Atma

tarh it- Atmak 555a/6

țarid (A.) Kovulmuş, defedilmiş

561b/17, 564b/10

tarra 564b/7

țarz (A.) Şekil, biçim 556b/3

țās (F.) Tabak, çanak 559b/1

tasayyuh

tasayyuh eyle- 552a/20

taşvır (A.) Resim, portre 557b/11,
560a/19

taş Taş 553b/16, 554a/19, 555a/23,
taşı- 558b/10

țaşra Dışarı 553a/15, 556b/25, 557b/12,

→ dīvāndan taşra it-

taş (F.) Leğen t. 563a/24

țavr (A.) Hal, gidiş 564b/10

ṭaya- Dayamak 558a/15
ta' yīn (A.) Belli bir işe, vazifeye yerleştirme
ta' yīn it- Görevlendirmek atamak 553b/18, 563a/2, 567a/24
tāze-kārlik
tāze-kārlik it- 559a/22
taẓı Genellikle tavşan avında kullanılan, uzun bacaklı, çekik karınlı, çok çevik bir köpek türü 554b/4, 554b/11
tazi? 557a/1, 557a/9
ta' zīm (A.) Saygı gösterme. 567a/18
ta' zīm eyle- Saygı göstermek 559a/4
tāziyāne (F.) Kamçı 554b/17, 554b/18,
tāziyāne ur- Kamçı vurmak 555b/3
tāziyāne-i ḥazar 555b/8
te' āla (A.) Yüce olsun anlamında bir söz 567a/8
tebdīl (A.) Değiştirme
tebdīl-i şüret it- Kılık değiştirmek 567a/21
tebdīl it- Değiştirmek 567a/24
teber (F.) Balta 552a/1, 553b/11, 553b/17,
teber-i Evren-i dehān 563a/23
tedārik Hazırlama, hazırlık 561a/22
tedārik gör- Hazırlık yapmak 559a/1
tefārik (A.) Ufak tefek şeyler, hediyeler 566b/16
tek Yalnız, tek olarak 567b/4

teklīf (A.) Teklif
teklīf eyle- Teklif etmek 569b/1
teklīf it- Teklif etmek 569a/25
tekmīl (A.) . Tamamlama, bitirme 567a/25
tekrār (A.) *zf.* Yeniden 552b/24, 558b/22, 561b/21
telef (A.) Yok etme, öldürme
telef ol- Yok olmak 563a/8
telkīn (A.) Bir duyguyu, bir düşüncüyü aşılama
telkīn eyle- Bir duyguyu, bir düşüncüyü aşılama 566b/11
telkīn-i dīn 567a/19
temāṣā (F.) Bakma, seyretme 568b/22
temāṣā eyle- Bakmak, seyretmek 553a/11, 556b/6, 557a/18,
temāṣā it- Bakmak, seyretmek 556b/23, 557a/22 *seba.*(ekalim+i+seba), 559a/14, 559a/22, 567b/12
→ seyr ü temāṣā eyle-
temennā (A. temennī) Dilek, arzu 563b/6
temennā eyle- Dilemek, arzu etmek 552b/7, 564a/1, 566b/20
temennā it- Dilemek, arzu etmek 561b/22, 566b/15
temmet (A.) Genellikle el yazması kitapların sonuna konan ve “tamamlandı” anlamına gelen söz 569b/7
temettin rūyin ten ? 557b/10

ten (F.) Vücut 557b/10	tîğ-1 âteş-rengin 562b/17
tenbîh (A.) Uyarma, ikaz	tîğ-1 berrân geçür- Kılıçtan geçirmek 563b/17
tenbîh eyle- Uyararak, ikaz etmek 555a/5, 563b/9	tîğ-1 berrân Keskin kılıç 566a/20
teneffüs (A.) Soluklanma, dinlenme	tîğ-1 sürh Kırmızı kılıç 557b/16
teneffüs eyle- Dinlenmek 554b/23	tılsım (A.) büyü, tılsım 557a/11, 557a/2
tenhâ (F.) Issız 552b/5, 553b/10, 567b/5	tırağa Gürültü
tepe Yüksekliği genellikle birkaç yüz metreyi geçmeyen, çok kez tek başına, yamaçları yatık yer biçimi 554b/9	tırağa kop- Gürültü olmak 555a/14
ter Renksiz, tuzlu sıvı, arak → ecel terleri dök-	tîr (F.) Ok 563a/9
ters Gerekli olan duruma karşıt, zıt 561a/8	tîr u kemân Ok ve yay 553b/15
tertib (A.) Düzen, tertip 555b/24	tîz (F.) Çabuk, derhal, hemen 561b/5, 562b/1, 563b/21, 565b/1, 567a/12
tesellî (A.) Avutma, teselli	tîz tîz Çabuk çabuk 556a/21, 559a/8
tesellî bul- Avunmak 564a/11	tîziye Çabucak, tezce, derhal 566a/13, 568a/14
te'sîr (A.) Etki, tesir	toğrı <i>zf.</i> Doğru 559b/14, 559b/5, 562b/20
te'sîr eyle- Etki etmek 557b/19	toğsan toğuz Doksan dokuz . 563a/21
teslîm (A.) Verme, teslim	toğun- Dokunmak, temas etmek 566a/13
teslîm eyle- Vermek, teslim etmek 559b/23	toğuzuncı Dokuzuncu 565a/24
teslîm it- Vermek, teslim etmek 560b/13, 566b/7, 569a/25	toğ- Dolmak 555a/7, 555b/4, 564b/7
teşhîş (A.) Kim ve ne olduğunu anlama, tanıma, seçme	toğ Top. 555b/11, 557a/12, 562b/19
teşhîş it- Tanımak 567a/24	toz Toz 562a/17, 562a/20, 565b/3
tez <i>Bk. tîz</i>	tövbe (A. <i>tevbe</i>) . İşlediği bir günah veya suçtan pişman olarak bir daha yapmamaya karar verme.
tezyîn (A.) Süsleme	tövbe estağfirullah 566b/8
tezyîn eyle- Süslemek 564a/21	tövbe eyle- Bağışlanmayı dilemek 553b/2
tîğ (F.) Kılıç 554a/19, 555a/24, 555b/1	tövbe it- Bağışlanmayı dilemek 555b/9
tîğ ur- Kılıçlamak 554a/9, 568a/12	

ṭūl (A.) Uzunluk 557a/19, 557b/24

ṭulūm (A.) Hayvanın bütün derisinden çıkarılmış kap

→ ḳatrān ṭulūmı

ṭur- (Bir yerde) bulunmak,

durmak 558a/16, 561b/12, 562a/1

ayakğa ṭur- Ayağa kalkmak

566b/17

Tūran Eski İrānlılar tarafından Türk diyarına verilen ad 557a/22

ṭut- Kavramak, tutmak 553b/25, 557a/1, 557a/4

tutuş- Birbirini tutmak, birbirine ilişip dokunmak

→ düvāl tutuş-

tūken- Bitmek, sona ermek, kalmamak

567b/9

türlü Çok çeşitli özellikleri olan, çeşit çeşit, muhtelif 553b/3

→ bir türlü, her türlü

tütün Tütün 552a/12, 553a/17, 563a/10

U

u/ ü/ ve/ vu Ve bağlacı 552a/16, 552a/20

uç Uç taraf, uç 557b/22

ufuk Düz arazide veya açık denizde gökle yerin birleşir gibi görüldüğü yer, çevren 553b/19, 564b/4

uğra- 1. Yola devam etmek üzere, bir yerde kısa bir süre kalmak: ¹⁹*yolı*

Minber şāhuñ bāğı öñine uğrayup

kapusunda Hurşide Bānū'nuñ taşvīrin

görüp bağbāndan haber alup

²⁰*Cābelkâ'ya gelüp* 560a/19

2. Bir yerin yanından, yakınından, içinden geçmek: ...*bütün dünyâyı gezdi*

ve cüst u cū ²¹*eyleyüp 'ākıbet cezīre-i*

gülistān-ı bāğ-ı ĩrem'e geldi. Kal'a-yı

Āhen-rubā'ya uğrāyup gözden nihān...

552a/21, 560a/18

3. Üstüne varmak, birden hücum etmek, saldırmak: . *Bu yakında yine Havāce*

Bahtiyār Haverizm'ün ²²*seferine gidüp*

Şa'lük Zengī üzerine uğrayup Şa'lük

Zengī öldürüp cümle mālın almışdı.

560a/22

4. Çarpmak, vurmak *Yilmān nīze koltuğ*

altına uğradı 562b/3

uğrat- Dokundurmak 565a/15

uğun- Bayılacak hale gelmek, bayılmak, aklı başından gitmek 557a/10, 557a/12

uğur Yol

→ bir uğurdan 554b/5

ulu Büyük 559a/3

unut- Unutmak 552a/4, 554a/8, 555b/5

→ kendüsin unut-

ur- Vurmak, çarpmak. 555a/21, 557a/8, 559b/1

→ 'ayş u nūşa bünyād ur-, darb ur-, gürz ur-, kılıç ur-, muşt ur-, na'ra ur-, pençe ur-, sille ur-, tīg ur-, zaħm ur-,

urun Makam, mevki, menzil, yer

552a/1

usan- Tekrarlanması, uzun sürmesi dolayısıyla bir şeyden hoşlanmaz veya sıkılır duruma gelmek, bıkmak 557a/23

uyan- Uyku durumundan çıkmak 559a/25

uyu- Uyumak 552a/8, 567b/20, 567b/22

uzun İki ucu arasında fazla uzaklık olan, kısa karşıtı 563a/23

Ü

ü *bk. u*

üç Üç 553a/9, 554b/14, 558b/1

üç yüz altmış Üç yüz altmış 561b/6

üç biñ üç yüz otuz üç 557b/2, 557b/3

üçünci 557a/7, 557b/12, 564a/12

üç yüz otuz üç 557b/10, 564a/20

üfür- Üflemek 554a/14,

ümîd (*F.*) Ümit

→ nā-ümîd ol-

‘üryân (*A.*) Çıplak

‘üryân eyle- Ortaya çıkarmak

557b/16

‘üryân it- Ortaya çıkarmak

554a/4, 556a/16, 562b/13,

üslüb (*A.*) Tarz 558b/18

üslüb-ı sâbık 556a/1

üslüb üzere 559a/13

üst Bir şeyin yukarı, göğe doğru olan
yanı, fevk, alt karşıtı 556a/17, 559a/20,
566b/10

üstâd (*F.*) Hoca, muallim 554a/9,
556b/5

üzere Üzerine, üzerinde 556b/14,
557b/7, 558b/18

→ ayağ üzere, başiret üzere ol-, bu
minvâl üzere, elem üzere ol-, üslüb
üzere

üzeri Üst, üzeri 555a/20, 555b/6,
556a/1

V

vādi (A.) İkin dağ arasında kalanarazi,
vadi

559b/1, 560a/12, 560a/12, 565b/18

→ kâf vādileri

vāfir (A.) Çok, birçok 556a/16,

557b/10,

559a/18

vāhid (A.) Tek 568a/25

vaḳʿa (A.) Olay 563a/17, 564a/3

vaḳt (A.) Vakit, zaman 552a/5

→ bir vaḳt

vālide (A.) Ana 552b/15, 554b/1,

564a/16,

var Mevcut 553a/23, 555a/7, 556a/19

→ ne var ne yok, yokdan var it-

566b/3

var- Erişilmek istenen yere ayak
basmak, ulaşmak, vasıl olmak 556a/9,

558b/7, 560a/13

→ hāba va-, ḳocaya var-

varṭa (A.) Uçurum

varṭa-i sihr 559a/6

vaşf (A.) Nitelik

vaşf eyle- Nitelemek 561b/6,

559b/3

vazʿ (A.) Konma, konulma

vazʿ it- Konmak 556b/24

vazʿ olun- Konulmak 555a/12,

557b/24

ve bk. u

vech (A.) Sebep, vesile 552b/9,
567a/12

vedāʿ (A. *vidāʿ*) Ayrılma, ayrılış

vedāʿ it- Veda etmek, ayrılmak

559a/1

vedāʿ laş- Ayrılmak v. 552b/25

vefāt (A.) Ölüm

vefāt eyle- Ölmek 555b/25

vehm (A.) Kuruntu, endişe

vehm al- Korkmak,

endişelenmek 558b/8, 563a/25, 565a/13

vekīl (A.) Birinin, işini görmesi için

yerine

bıraktığı veya yetki verdiği kimse

565a/2

velākin (A.) Ama, fakat, lakin 566b/8,

568a/22

veled (A.) Çocuk

veled-i zinā Nikahsız doğan

çocuk 554a/15

verā (A.) Arka, arka tarafı, geri

verā-yı pede-i hikmet Hikmet

perdesinin arkası 567b/3

veyā (F.) Veya, ya da 568a/20

vezāret (A.) Vezirlik 557b/3

vezin (A. *vezn*) Ölçü 554b/20

vezīr (A.) Devletin bakanlık, valilik gibi
yüksek görevlerinde bulunan ve paşa

unvanını taşıyan kimse 557b/1

vidā' Bk. *vedā'*

vilāyet (A.) İl

→ āyān-ı vilāyet

vir- Vermek

→ berāber vir-, boğazı ele vir-, cān

vir-, cevāb vir-, fenā vir-, haber vir-, izn

vir-, nişān vir-, rızā vir-, ruḥṣat vir-,

şadā vir-, selām vir-, şoñ pişmānlık

fa'ide virmez

vişāl (A.) Kavuşma

→ arzū-yı vişāl

vücūd (A.) Vücut. 562b/14, 562b/4,

562b/8

vüşül (A.) Ulaşma, gelme 560b/13

Y

yā (A.) ün. Ey . 552a/6, 553a/5,
554b/18

yāb (F.) Yavaş

yāb yāb Yavaş yavaş 563b/8

yaban (F.) Yabancı, başkası

yabana söyle- 565a/4

yabancı Başka bir millettten olan, başka devlet uyruğunda olan (kimse), bigâne, ecnebi 558b/8

yād (F.) Anma, hatırlama

yād eyle- Hatırlamak 556a/14

yād it- Hatırlamak 555a/12,

557b/22

yād-gār (F.) Hatıra, yadigar 555a/12,
557b/10, 558a/7

yāfta 557b/19

yağdur- Bir şeyi aralıksız ve ısrarlı bir biçimde yapmak 555a/23

yāhūd (F. **yāhūd**) Veya, ya da 553b/7,
553b/7

yağ- Yakmak 554b/25, 555a/1, 557b/19

yağa Giysilerin boyuna gelen kısmı,
yaka

560b/25, 561a/4, 561a/19

yağın Az bir ara ile ayrılmış olan (zaman veya yer), uzak karşıtı .
553a/10, 559b/18, 560a/21

yağından 562a/2

yākūt (A.) Pembe veya erguvan tonları ile karışık koyu kırmızı renkte, saydam

bir korindon türü olan değerli taş
557b/23

yalan Doğru olmayan, gerçeğe uymayan söz, kıtır 567a/4

yalıñız/ yaluñuz *zf.* Tek başına, yalnız
559a/18, 567b/1, 567b/22

yalman Kılıç, hançer vb. nesnelere ucu, ağzı 562a/8, 565a/13, 565a/7, 565a/8
→ nize-i yalman

yaman Güç, etki veya beceri bakımından alışılmışın üzerinde olan
562a/25

yan Bir şeyin ön, arka, alt ve üst dışında kalan bölümü: *Bu taraftan Ferāmurz ol sūtūnuñ yanına gelüp gördi.* 555a/6

2. Birlikte, beraberinde olma: *Minber*

şāh Ferāmurz'ı görüp şaşdı. Yanında dānālar eyitdiler 566a/22

yan yana 565a/16

yan- Isı ve ışık yayarak kül durumuna geçip yok olmak 561b/17, 561b/24,
564b/10

→ par par yan-

ya'nī (A.) *bağ.* Yani . 564a/4

yap- Ortaya koymak, gerçekleştirmek, oluşturmak, meydana getirmek 555b/24, 556b/5, 558b/17

yapdur- Yapmasını sağlamak, yapmasına imkân vermek 555a/10, 560a/25564b/24

yapıl- Yapma işine konu olmak 553a/9

yapuşturako- 553a/10

yār (F.) Sevgili, dost, yar 562b/25

yār ol- Dost olmak 565b/13

yār ve qarındaş ol- Dost ve kardeş olmak 566b/4

yaradıl- Yaratma işine konu olmak 552a/17

yaramaz Uygun ve yararlı olmayan, bir işe yaramayan 558b/20

yarıl- Yarma işi yapılmak 563b/3

yarın Yarın 553b/9, 561b/9, 565b/20,

yaş Doğuştan beri geçen ve yıl birimi ile ölçülen zaman, sin 556a/18, 560a/, 567b/13

yat- . Bir yere veya bir şeyin üzerine boylu boyunca uzanmak 553b/17, 565b/20, 567b/23

yār 563b/13

yatur- Bir kimsenin bir yere yatmasını sağlamak 563a/5, 563b/13

yavuz Sert, kızgın, keskin, güçlü, çetin, yaman, şiddetli 554b/16

yaz- Söz ve düşüncüyü özel işaret veya harflerle anlatmak 559a/9, 567a/19

→ yazu yaz-

yazı/ yazu Düşüncenin belli işaretlerle tespit edilmesi, yazma işi 555a/8, 556a/6, 558a/18

yazu yaz- Yazı yazmak 556a/6, 558a/11

ye-/ yi- Yemek 557a/13, 562a/12, 562b/4, 567b/9

yed (A.) El 563a/24

yed-i dā'i 569b/6

yedek Yedek

yedegine al- 559b/17

yedi Yedi 556b/23, 557a/13, 560a/9,

yedinci 556b/21, 565b/25, 566a/6

yek (F.) Tek 565a/11, 566a/14

yek-ā yek Teke tek 562b/9

yek-pāre Tek parça 557b/23

yeksān (F.) Düz

→ hāk ile yeksān eyle-

yel Rüzgar

→ yirinde yeller es-

yelek Yelek 553b/16

yen- Yemek işine konu olmak 564a/24, 565b/10 , 566b/23

yeşil Yeşil 554b/16, 554b/17

yet- Kafi olmak 557b/21

yetmiş Yetmiş 554a/5

yetmiş iki Yetmiş iki 557b/15, 558a/24

Yezdān (F.) Allah

→ nūr-ı Yezdān

yığ- Yığmak 558b/15

yık- Devirmek, düşürmek, yıkmak 553b/3, 556b/15, 563a/17

yıkıl- Devrilmek, düşmek 555a/16, 561a/20, 562b/21

yılan Yılan 555a/23
yıldırım Yıldırım 555b/7, 566a/15
yırt- Parçalamak
564b/12, 564b/14, 565a/12,
yigirmi Yirmi 556a/10, 560b/4, 560b/7
yigirmi biñ Yiri bin 561a/24
yigirmi dört Yirmi dört 557b/11
yigirmi sekiz Yirmi sekiz 557b/21,
558a/25
yigit Kahraman 555b/18
yine Yeniden, bir daha, yine, tekrar.
553b/2, 554b/9, 555a/6
yir 1. Mekan, mahal, yer: ⁸*Cihān-bahş*
“hayır, böyle cennet-mişāl yirden ve
böyle zevkden ayrılıp kıanda gideyüm”
diyüp 552b/8, 553a/17, 560a/10
2. Toprak, yeryüzü: *Havadan*
Ferāmurz’uñ üzerine dökülmege
başladı. Ve yire dökülenler bir birine
*muttaşıl olup ħarman gibi*¹³*Ferāmurz’u*
kaplamağa başladı 554a/12, 554a/13,
554a/22
yir öp- (Saygı ifadesi olarak) Yer
öpmek 552b/23, 560b/10
→ çalım yiri, dilek yiri, yire ur-
yirinde yeller esmek, nāfile yire, ,
yüregi yirine gel-, yüz yire қо-
yirine Bir şeyin veya bir kimsenin yerini
almak üzere 554b/7, 558a/19, 568a/25

yirleşdür- Yerleşirmek 559a/9
yohsa Yoksa 552b/10, 556b/6,
560b/21,
yok Var olmayan, yok 561b/7, 562a/19,
563b/19
yokdan var it- 566b/3
→ ne var ne yok
yokla- Kontrol etmek, gözden geçirmek
565a/18
yol 1. Yol: *Ķal’aya yol bulmağ istersen*
*bu sütunu*¹¹*yirinden bir zorda*
koparasın. Mıknatis meşiyetin ardına
gidip fi’lden kalur. Ol zaman neçe
*istersen kal’aya yol*¹²*bulasın.* 555a/10,
556a/9, 556b/8
2. Yolculuk: *Ferāmurz Serendib’e*
uğrayup ol aradan Hind’e gelürken
19yolı Minber şāhuñ bāğı oñine...
560a/19,
3. Defa, kere: *Olmaz hay nābikār baña*
bir iş itdiñ” diyüp²¹*bir yol tarfilinden*
gürz-i kırānî çeküp eline aldı 565a/21
561a/5kavra-, 562b/17, 562b/2,
564a/12, ,
yol göster- 565a/9
→ gözi yollarda
yoldaş Yol arkadaşı 553b/4, 553b/8
yolla- Yollamak 563a/2, 564b/23

yolsuz Gümrah, yolunu şaşırması olan
565a/1

yorul- Yorgun duruma gelmek 554b/9

yuğarı/ yuğaru Yukarı 554a/22, ,
556a/17, 557a/15

yum- Kısarak kapamak, sıkarak kapalı
duruma getirmek 552a/12
→ göz yum-

yumağ Yuvarlak biçimde sarılmış iplik,
yün vb. şey 554a/7

yük Araba, hayvan vb.nin taşıdığı
şeylerin hepsi 559a/13, 559a/16

yüksek Yukarıda, üst tarafta olan yer
553b/21, 555a/25

yürek Kalp, yürek
yüregi oyna- Çok
korkmak 559b/18
yüregi yirine gel- Kendine
gelmek 563a/14

yüri-/ yürü- 1. Yürümek, gitmek *Yâ
Kırtās, yüri, var dāmādım şāhip-ķıran-
zāde`ye aḥvāli bildür* 552b/14, 557a/24

2. Saldırmak: *Hemān Kutb u Āteş-dem
bu cānavarı görünce gevişlerin kaçup
²bir kere ol cānavarın üzerine yürüdi*
559b/2

3. Harekete geçmek: . *Evrān* ¹⁵*dönüp
birāderi Erdivān`a “yüri yā Erdivān
meydāna girüp şol Zeñgī nābikāruñ bir*

da`vet eyle görelüm ne ¹⁶*kaḥ`a*
pehlivāndur 561b/15
→ üzerine yüri-
yürüyüş Yürüme işi 561b/12

yüz(I) Yüz sayısı 554b/7

yüz biñ Yüz bin 557b/21, 561b/12,
561b/12

yüz altmış Yüz atmış 556b/7

yüz (II) 1. Çehre, surat, yüz: *Hurşide
Bānū Cihān-baḥş`ı görünce bayıldı hele
¹⁷yüzine gülāb saçdılar `aḳlı başına geldi*
564a/17

2. Cihet, yön, taraf: *Ammā Minber şāh
`askerinde Evrān gibi ejderhā* ⁶*olmağın
Cābelķā `askerinün yüzlerin döndürüp
Semenzād üzerine dökdi* 555a/21,
563a/6

3. Sebep: . ¹⁸*Hurşide Bānū iki yüzden
şād oldu. Bir oğlı ḥalāş olup ve biri
Ferāmurz`uñ gelmesine* 552b/18,
yüz çevir- 552a/23, 567a/8
yüzi ağ ol- 566b/4
yüz yire қо- 556b/18

yüzlü Yüzü herhangi bir nitelikte olan
557b/16

yüz seksen yüz seksen 558a/7

Z

zabıt (A.) Hükümü altında bulundurma

zabıt eyle- 558a/14, 565a/7

zabıt it- 562a/8, 562b/8, 565a/23,

zād (A.) Kişi

→ ādem-i zād

zāhir (A.) Açık, belli 556a/13, 565a/1,
566b/10

zāhir oladıuş- 552a/1

zāhir ol- Ortaya çıkmak, belli
olmak 554b/17, 556a/11, 563a/21

***zāhiren**Görünüşte, görünüşe göre
563a/13, 563b/24, 561a/12

zaḥm (A.) Yara 563a/4, 564a/25,
565b/17

zaḥm-dār 563a/16

zaḥm-ı şedīd 562b/17, 562b/20

zaḥm ur- Yaralamak 563b/12

zaḥmet (A.) Sıkıntı, eziyet 555b/12

zal 559b/9

zamān (A.) Vakit, zaman 553a/, 553a/8,
555a/8

→ ne zamān, ol zamān

zamīr (A.) Gizli niyet

→ pīr-i rūşen- zamīr

zānū (A.) Diz 569a/8

zārar (A.) Zarar, ziyan

zārar gör- Zarara uğramak
560b/21, 561b/2

zārar ir- Zarara uğramak

562a/19

zāyif (A.) Kaybolma, yıtme

zāyif ol- yok olmak 560b/5

zebānkārılık

zebānkārılık it- 560a/9

zeber (F.) Üst

→ güherāb-ı zeber-desti, zīr ü zeber
ol-

zebūn (F.) Zayıf, güçsüz, aciz
564a/10

zebūn it- Aciz etmek 559b/13

zehir (F.zehr) Organizmaya girdiğinde
kimyasal etkisiyle fizyolojik görevleri
bozan ve miktarına göre canlıyı

öldürebilen madde, ağı, sem

→ cehennemde zehir zıkkum iç-

zemīn (F.) Yer, zemin 554a/21,
555a/25, 555b/11

zemīne ur- Yere vurmak 561a/5

zenberek (F.)Kapılara takılan yaylı
kapama düzeneği 557a/15k

zenbür? 556b/5

zencir (F.) Zincir 554a/6, 554a/7,
558a/12

[=8]

zengbār?

→ server-i zengbār

zengī (F.) Kara yüzü; zenci. 560b/23,
561a/13

zerrīn (F.) Altından yapılmış, altın

→ taht-ı zerrīn

zerk (A.) Saplama, şırınga etme

zerk eyle- Saplama, şırınga
etmek 562a/25

zerk it- Saplama, şırınga etmek
562a/14, 562b/5

zerrīn (F.) Altın 553b/20, 557b/13,
557b/20

→ levh-i zerrīn

zevāl (A.) Sona erme, yok olma

→ elçiye zevāl olmaz

zevk (A.) Eğlence, rahatlık . 552b/8,
565b/14

zevk it- Eğlenmek 554b/13

zevklen- Eğlenmek. 559a/21

zıkkum (A. *zakqum*) Zehir, ağı

→ -cehennemde zehir zıkkum iç-

zırh (F.) Savaş elbisesi, zırh 565a/15,
565a/18, 565a/19

zī (A.) Sahip manasında kelimelerin
başına

gelerek birleşikler yapar

***zī-kıymet** Kıymetli, değerli 555b/25

zībā (F.) Güzel

→ nukuš-ı zībā

zihī (A.) *ün.* (İyi ve kötü şeyler için) işte

anlamında kullanılır 552a/14

zinā (A.) Nikahsız çiftleşme

→ veled-i zinā

zindān (F.) Yeraltı hapisanesi 555b/19

zīr (F.) Alt, aşağı 567b/12

zīr ü zeber ol- 563b/2

zīrā (F.) Çünkü 552a/24, 553a/24,
553b/14

ziyāde (A.) Çok, daha çok, daha fazla .
552b/13, 554b/24, 557a/12

ziyāfet (A.) Ziyafet, şölen

ziyāfet eyle- - Ziyafet vermek,
yedirip içirmek 567a/19

ziyāfet it- Ziyafet vermek,
yedirip içirmek 567a/20

ziyān (A.) Zarar

ziyān gör- Zarara uğramak
560b/14

ziyāret (A.) Ziyaret, görüşme

ziyārete gel- Ziyaret etmek
552a/5

ziyāret eyle- Ziyaret etmek
558a/11

ziyāret it- Ziyaret etmek 558a/13

zuhūr (A.) Görünme, ortaya çıkma,
meydana 567b/13

zuhūr eyle- Meydana gelmek,
ortaya çıkmak 556b/16, 558a/6, 559a/23

zuhūr it- Meydana gelmek,
ortaya çıkmak 554b/21

zulūmāt (A.) Karanlıklar 555b/25

zūr Zor 555a/11, 556a/10

zür eyle- Güç kullanmak,

zorlamak

555a/13, 569a/8

zükār?

→ sūr^c at-i zükār

ÖZEL İSİMLER

Āhen dürr-i yed 560b/2, 564b/15

Amm cāzū 552a/23 569a/1

‘Aṭṭār Nerre 560a/8

Belḡ İnan’da bir Şehir adı

Bilḡūn/ Bilḡūn Nerre 556b/19,558b/3,
559b/23,

Cābelkā 552a/6, 553a/, 556a/13

→ azm-i cabelka, azm-i cabelka
eyle-kala-ı cabelka, sahra-yı Cabelka,
Şah-ı Cabelka, Şehr-i cabelka

Ceberūt

→ küh-ı Ceberūt

Cemşid 558a/1, 558a/2

→ cām-ı Cemşid 558a/3

Cihān-baḡŐ 552a/2, 553a/13, 553a/23

Dāmen-Őāh 560a/7

Eflātūn 557b/4

Efrāsiyāb 558a/4

Ekvāl Nerre 560a/8, 568b/13, 568b/15

Erdivān/ Erdivān Polād-puş

561b/15, 562a/9, 565b/15

Evrān/Evrān-ı Ahen 561b/14, 562a/20,
566a/3

Ferāmurz 552a/5, 553a/10, 554a/1

Ferāmurz ibn-i Rüstem

Rüstem’in oğlu Feramurz 555a/10

→ ‘azm-i Ferāmurz eyle-=415]

Feridūn 558a/4

Feylesūf /Feylesūf Dānā 552a/9,
558b/25, 559a/11

Fürtāt Nerre 567b/18

Ġancube cāzū 568a/8

ĠülĠehre-i Semen-puŐ-ı Bānū 569a/22,
569a/23

HālikaŐ/HalıkaŐ cāzū 553b/24, 554a/8

Ĥavāce Baḡtiyār Ĥāverī 560a/21,
564b/20, 564b/22

Hūd

→ kaŐr-ı Hūd

ĤurŐide Bānū 552b/16, 553a/5, 560a/19

→ ehl-i HurŐide Bānū

Huşeng Őāh 560a/4

İblāĠ/İblāĠ-ı Baḡrī 559b/7, 560a/12,
560a/14

İbrāhim Haz. İbrahim

→ şerī^c at-ı İbrāhim

İrān İran, İran ülkesi 552b/19, 556a/14, 557a/22

→ ‘azm-i İrān eyle- mülük-ı İrān,

İskender/ İskender-i kübrā Büyük

İskender 555a/13, 556b/20, 557b/4,

→ dağme-i İskender-i Kübrā,
divān-ı İskender, divān-ı İskender-i
Kübrā, gürz-i İskender-i Kübrā, mil-i
İskender, pīr-i āhen-i İskender, sedd-i
İskender, serā-perde-i İskender-i Kübrā,
serā-perde-i İskender, siper-i İskender,
taht-ı İskender-i kübrā

Ḳāf Arzın etrafını çepeçevre kuşatan

dağın adı

Ḳāf-ber-Ḳāf 558a/3

kūh-ı Ḳāf Kaf dağı 560a/2,
563b/10

→ ber- Ḳāf

Ḳahramān/ Ḳahramān-ı ḳātil 559b/9,
560a/1, 560a/10

→ nesl-i Ḳahramān

Ḳalārez Āteş-dem 57b/3

Ḳāmran 557b/23

→ kāvus-ı kāmran

Kāvus/ Kāvus-ı Kāmran 552b/24,
552b/25, 558a/5

Keyhüsrev 557b/23, 558a/6

Ḳırtās/Ḳırtās Nere/ Kırtās-ı Merdüm-ser
552a/13, 552b/14, 553a/12

Ḳurb/Ḳurbü’ş-şems 560b/11, 561a/8,
569a/13

→ ḳal^c a-ı ḳurbü’ş-şems

Ḳutb/ Ḳutb-ı āteş-dem 553b/22,
554b/23, 555b/1

Mekir Erdivān 562b/12

Minber/ Minber Şāh 560b/11, 561a/11,
561a/16

→ ‘azm-i leşker-i Minber şāh eyle-
dīvān-ı Minber şāh

Muṭahhir Şāh 569a/19, 569a/21

Mühin-gurāb 560a/8

Nevrüz/ Nevrüz Şāh 558a/4

→ ‘asker-i Nevrüz

Neyrem/Neyrem-i Küçek 559b/8,
559b/9, 559b/10

Perviz Şāh 569a/19

Peydān Nerre 567b/19

Pilser Nerre 556b/19

Polāt 556a/18, 558a/21, 562a/9

Rüstem/Rüstem han 568a/4, 558a/5

→ Ferāmurz ibn-i Rüstem

Rüstem 552b/22, 558b/4, 567b/8

→ Ferāmurz ibn-i Rüstem

Sāfil 552b/25

Şahhāf Emīr 554a/24

Şahhāf İsmāil 554a/24

Şahmān 552a/19, 560a/7, 560a/8

Salāmūn Dānā 552a/4

Sālūk/Sālūk Zengī 560a/23, 561b/2,
562a/1

Sām 559b/9

Samāt Şāh 564a/24

Sehrāb 560a/17

Semenzād/Semenzād Şāh 552a/13,
553a/4, 560a/24

→ dīvān-ı Semenzād, dīvān-
Semenzād Şāh

Sepīd 568b/2, 568a/4

Sepidān/ Sepīdān Nerre 567b/25,
568a/10, 568b/14

Ser-polāt 557b/14

Seyyīd Dervīş Muştafā 569b/6

Sirtān /Sirtān Nerre 567b/17, 567b/15,
568b/13

Sūzān Cāzū 554a/10

Süleymān Kur'an-ı Kerim'de adı geçen
peygamberlerden biri

→ hāzret-i Süleymān 552a/18

558b/14, 559a/13

Şehmād/Şehmād Cāzū

554a/15, 554a/23, 554b/1

Şemāme/Şemāme cāzū

552b/1, 553a/11, 554a/9

→ Serāy-ı Şemāme

Tapus Nerre 558b/11,

Tīmūr /Tīmūr Tendhūy

560b/18, 561a/1, 561a/15

Zābil Şahrāsı 568a/6, 568b/25

Zahhāke 558a/4

**17. YÜZYILDA YAPILMIŞ MENSUR ŞEHNAME TERCÜMESİ
ÜZERİNE HAZIRLANMIŞ TEZLER**

Sadettin Şahin	Prof. Dr. Ahmet TOPALOĞLU	1b – 40b
Sema Demirel Şahin	Prof. Dr. Ahmet TOPALOĞLU	41a - 80b
Nilgün Yıldız	Prof. Dr. Ahmet TOPALOĞLU	80a – 119b
Erhan Aktaş	Doç. Dr. Zuhâl KÜLTÜRÂL	120a – 159b
İshak Algan	Doç. Dr. Zuhâl KÜLTÜRÂL	160a – 200b
Özgü Karamanlıoğlu	Doç. Dr. Zuhâl KÜLTÜRÂL	200a – 230b
Tülin Sarıbrahimoğlu	Doç. Dr. Zuhâl KÜLTÜRÂL	231 – 260
Dilek Karayağız	Doç. Dr. Zuhâl KÜLTÜRÂL	261a – 290b
Selvet Isparta	Prof. Dr. Ahmet TOPALOĞLU	291a – 320b
Zahide Okun	Prof. Dr. Ahmet TOPALOĞLU	320a – 350b
*Duygu Haciosmanoğlu	Prof. Dr. Ahmet TOPALOĞLU	350 – 380
Mehmet Gürlek	Prof. Dr. Ahmet TOPALOĞLU	380 – 410
Neslihan Balcı Eriş	Doç. Dr. Zuhâl KÜLTÜRÂL	440a-470b
*Esen Koyun	Doç. Dr. Zuhâl KÜLTÜRÂL	521b – 552b
Seval Cav	Doç. Dr. Zuhâl KÜLTÜRÂL	553a –573b

* Tamamlanmamış Yüksek Lisans Tezi

KAYNAKÇA

- DEVELLİOĞLU, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara, 1986.
- DİLÇİN, Cem, *Yeni Tarama Sözlüğü*, TDK, Ankara, 1983.
- DOĞAN, D. Mehmet, *Büyük Türkçe Sözlük*, İstanbul, 1994.
- GÖKYAY, Orhan Şâik, “Şehnâme ve Türkçe Tercümeleeri”, *Destursuz Bağa Girenler*, İstanbul, 1982, s. 45-49.
- KANAR, Mehmet, “Fırdevsî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. XIII, İstanbul, 1996, s. 125-127.
- KÖPRÜLÜ, M. Fuad, “Türkler (Türk Edebiyatı)”, *İslâm Ansiklopedisi*, c. XII/II, İstanbul, 1988, S.549.
- KÜLTÜRAL, Zuhâl-BEYRELİ, Latif, *Şerif Şehnâme Çevirisi*, Ankara, 1999.
- LUGAL, Necati, (çev. [Ön söz: Kenan AKYÜZ]), *Şehnâme*, IV. C., İstanbul, 1967-1968.
- ÖZÖN, Mustafa Nihat, *Büyük Osmanlıca-Türkçe Sözlük*, İnkılap ve Aka Kitabevleri, İstanbul, 1979.
- RIZA NUR, Türk Bilik Revüsü / Revue de Turcologie, “Şeh-nâme, Tûran-İran Cenklere”, *Février [Şubat]* 1934, c. IV, Mısır 1934.
- RITTER, H. [Ellmut], “Fırdevsî”, *İslâm Ansiklopedisi*, c. IV, İstanbul, 1945, s. 643-649.
- ŞAHİN, Saadettin, *Mensur Şehnâme Tercümesi 01b-40b*, İstanbul, 2000
- ŞEMSEDDİN SÂMÎ, *Kâmus-ı Türkî*, II., Dersaâdet, 1317-1318 1899-1900
- TOPALOĞLU, Ahmet, *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*, İstanbul, 1089.

_____, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, 3 c., Kubbealtı Neşriyat, İstanbul, 2005.

TÜRK DİL KURUMU, *XIII. Yüzyıldan Beri Türkiye Türkçesiyle Yazılmış Kitaplardan Toplanan Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü*, VII. C., Ankara, 1963-1974.

_____, *Türkçe Sözlük*, II c., 9. b., Ankara, 1998.

_____, *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*, XII c., Ankara, 1963-1975.

ÖZGEÇMİŞ

08.11.1979 yılında Iğdır ilinin Tuzluca ilçesinde dünyaya geldim. İlköğretimi Iğdır'da okuduktan sonra orta ve lise öğrenimimi İstanbul'da tamamladım. 1997 yılında Trakya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde bir yıl öğrenim gördükten sonra yatay geçiş yaparak Mimar Sinan Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde öğrenimimi tamamladım. 2001 yılında üniversiteden mezun olunca aynı yıl İstanbul'da çeşitli okullarda Türkçe-Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni olarak çalışmaya başladım. 2005 yılında Marmara Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili bölümüne Yüksek Lisans öğrencisi olarak kabul edildim. Halen Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı bir devlet okulunda Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni olarak çalışmaktayım.

از سر و کتاب علی الدین
افندی برآوده
بیت

۱۳۱۲

